

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

GOMİNİS İMAM - Hasan Kiyafet

Gomînîs İmâm

hasan Kiyafet

Anasının dediğine göre, 1935 yılında Gale'nin başındaki arpalar yeterken dünyaya gelmiştir. İlk öğrenimini sürdürürken, çıraklık, çobanlık yapmış, sonra Pazarören Köy Enstitüsüne girmiştir. 1958'de öğrenimini bitirince Bingöl'ün Haraba-i Viran köyünde iki yıl öğretmenlik yapmış, bu arada Kürtçe ve İngilizceyi kişisel çabasıyla öğrenip Gazi Eğitimin İngilizce bölümüne başlamıştır. Öğrenimini tamamladıktan sonra Samsun'un 19 Mayıs Lisesine atanmış, fakat kısa bir süre sonra bazı nedenlerle lise öğretmenliğinden, Beylikahır ilçesinin Avdan orta okuluna gönderilmiştir. Evli ve iki çocuk babası olan Hasan Kıyafet, bu kitabında, Anadolu insanının ezilmişliğini ve bu ezilmişliğin sona erebilmesi için gerekli olan çözüm yollarını anlatmaktadır.

Gominis İmam

HASAN KIYAFET

İMECE YAYINLARI

Gominis İmam

HASAN KIYAFET

İMECE YAYINLARI

Bololuk tipik bir dağ köyüdür. Kop dağları karlı başlarıyla ak saçlı bir dede gibi kucağına yaslamıştır onu. Boynuna doladığı güçlü dost kollarıyla, çelik gibi sert kuzey yellerinden o korur. Çam oluklardan güldür güldür akan buz gibi sularını o verir. Yavan ekmek, tuz, gaz parası için ara sıra BAYBURT'a eşek sırtında götürdükleri iki çıkın kuruduğunu, çam sakızı çoban armağanı o verir...

Ondan ötesine gücü yetmez karlı Kop'un, efkârı Kop'un. Ekmeği, havası ve suyu kadar bol değildir. Öz oğlu gibi bağrına bastığı Bololukluları doyuramaz. Gönlünce yediremez, dilediğince giydiremez onları...

Bu yüzden eli kana bulanmış dal yiğitleri vardır Kop'un. Bu yüzden kara çarşafı yırtmamış ak kızları vardır. Bir lokma ekmeğe el kapısında ömür tüketmişleri vardır. Daha da saymakla tükenmez sorunları vardır koca Kop'un, dumanlı Kop'un, efkârlı Kop'un.

Burada çağlarca efsaneler, öyküler yatağı olmuş bu yörenin, bin derdinden birini dile getireceğiz.

Bu yıl dereler pek azdı. En küçük çaylar bile geçit vermez oldu. Cılgalar üstünde ne denli kötü

köprü varsa, tümünü sel alıp götürdü. Yaz gelende yurt olan dağlar, kış gelende düşman kesildi köylülerin başlarına. Yaz gelende bir yudum su veremeyen çaylar, kış gelende muhanetin seli gibi sardı dört yanı.

Yetim Osman evi gibi küçük, dar ve karanlık beyninde yıllardır yeşerttiği fikrini Hasan Ağaya açtı. Her şeyde olduğu gibi bu işte de onun desturunu almak üzere ona vardı. El göğüste, baş yerde, selâm durdu ve ağam dedi:

Benim şu yalan dünyada bir karış yerim, bir çift öküzüm yoktur. Ben süründüm, kölelerin sürünmesinler dileğim. Bizim Umur'u okutup adam etmek istirem. Size akıl danışmaya geldim. Sizden destur dilemeye geldim Ağam.

Hasan Ağa her zamanki ağa ve tepeden bakan haliyle: Oğul mademki beni büyük bilip geldin, sana demem şudur ki, bu çocuğu deccal mekteplerine verme. Benim atadan bildiğim, evlâdına gücün yeterken ey boynunu, ver çoban, ver çırak ve de kazancını ye. Sonunda pişmanlık para etmez.

Yetim Osman ezilip bükülerek:

Ağam yerden göklere dek haklısınız, sizler elbette her şeyin iyisini bilirsiniz. Biz cahal köylülerin neye aklı yeter ki zaten. Bizim millet vekili Şevket Beğ buyurmuş geçende: «Bir kısım İmam-ı Hatip mektepleri var» demiş. Bu mektepler pek dini bütün müslüman mektepleriymiş.

Ben de isterim ki köleniz Umur'u vererek bu mekteplere, hem okusun adam olsun, hem de yedi ceddimize dua etsin.

Ola yetim, ola poh yiyenin eniği... Bakirem de adam gibi Ağa karşısında lâf etmeyi bellemişsin. Kim öğretti sene bu logati? Bunları Şevket Beğden

mi belledin?.. Ola şimdi gulağını aç ta beni eyi dinle:

O senin İmam-ı Hatip mektebinde okuyanların peşinde namaz kılınmaz biir. İki, onların boğazına gıravet geçmiştir. Bilmirsen belle. Gıravet demek iblisin nalet halkası demektir. O halka insanın boğazına bir geçti mi tamamdır gerisi. O insandan hayır gelmez artık. Üçüncüsü de İmam-ı Hatipler de yeni yazı denen o gâvur yazısı okunur. O halde o yazıya eli değenden de hayır gelmez. Ben kendi oğlumu abukat yaptımsa sizler için yaptım. Köylünün hükümetteki olmaz işini olur etmek için yaptım. Köylüyü cenderme dayağından kilturmak için yaptım.

Hasan Ağa büyük iş başarmış, çok şey bilmiş bir ağız burukluğuyla Yetim'e şöyle bir göz ucuyla bakarak:

Ola Yetim bu denli sözümnden şimdiye dek eğer bir cuvap anlıyamadınsa de get başını daşın büyüğüne vur.

Osman, Hasan Ağanın yanında taş yemiş kanadı kırık bir leylek gibi uzaklaştı. Eve dek yol boyunca başındaki düşünceler, yağmurdan sonra kepir tarlada, çoban çarığı gibi irileşti, dolaştı. Düz yolda, yeni gözlük takmış biri gibi ayakları önünü yoklayarak yol buluyordu.

Yetim Osman aslında uyanık biri idi. Ağanın söylediklerinin hiç birisi kulağına girmemişti. Ama ne çare ki çarnaçar, eli kolu çok kısıydı. İçin için önceden tüm okulları sormuş soruşturmuş yoklamıştı. Hiçbirine çocuğunu sokmak olanağı bula mamıştı. Son çare olarak denize düşen yılana sarılır cinsinden Ağaya varmıştı. Onun razı olabileceği okul da İmam Hatip olabilir diye düşünmüştü.

Ağanın BAYBURT'taki Avukat oğlu işe el atarsa, olmaz işi olur diye kurmuştu içinden. Umduğunu bulamamanın verdiği üzüntü ile yol boyu hem yürüyüp hem de kendi kendine konuşuyordu. Hele bir ara kontrolü yitirdi. Tarlaya tohum saçan çiftçi gibi elinin birini arkadan öne doğru savurarak bağıra bağıra konuşmaya başladı:

Ola hemide göndereceğim bu oğlanı okula, hemide adam edeceğim bu uşağı. Kendim gibi süründürmiyeceğim el kapılarında.

Bunları öylesine sert ve yüksek sesle söylüyordu ki, çevreden görenler Yetim Osman'ı delirdi sanmışlardı. Sanki elini kolunu bağlayan birinden kurtulmak için çabalıyormuş gibi sıkıntılıydı. Böylesine isyankâr bağırıp çağırması yapacağı işin güçlüğünü kavramasındandı.

Yağmur erken başladı. Daha akşam olmadan Koç yanı iyice karardı. Yağmurun önü sıra köye inen körpe sürüsünün bir ucu, ak süt gibi mahalle aralarına yayıldı. Körpelerini seçmek üzere köyün önüne çıkan yalın ayaklı çocuklar, yalбір yalбір dönüyorlardı. Bu arada tek oğlağını karşılamaya çıkan yaşlı bir nine, hor hor hopleyan oğlağı bir türlü ele geçiremiyordu.

Durumu gören bir çocuk yıldırım gibi koşup oğlağı kuyruğundan yakaladı. Getirip yaşlı ninenin kucağına verdi. Oğlağın bir çabalamasıyla yere düşen kadın çamurlara bulandı. Bir yandan yerde sürünüyor, bir yandan da oğlağın tek bacağını bırakmıyordu. Oğlağın acı acı melemesi yaşlı ninenin sesini bastırıyordu:

Soykalar kalası da, olmaz olası. Çoh kendini güttürür az da kan yutturmuş.

Bakın hele şu halime, şu soykanın ettiğine.

Umur elinde gaz çırası ve bir çaput parçasıyla yeni kâğıtladıkları pencereye gaz sürüyordu. Ortalık erken karardığı için, ahır sekisini biraz ısıtmak istedi. Sedirin üstünde serili duran kitaplarına gazlı elle dokunmamak için elini bacanın dumanına tutup, gazını uçurttu.

Babasının yüzüne bakamıyordu. Hasan Ağanın babasına kendi yüzünden kızdığını biliyordu. Onun için de kendisini suçlu buluyordu. Ocağın önünde elleri dizlerinde kenetli, düşünen babasına göz ucuyula acıyarak ve korkarak bakıyordu.

Yetim Osman ertesi gün gecedan kalktı. Azığı olan iki tandır ekmeğini çıkın edip değneğin ucuna taktı. Umur'un başını gözünü sarıp elinden tutarak BAYBURT için yola düştü. Taşan boz bulanık derelerin çoğundan ölümle burun buruna sırtında Umur'la geçiyordu. En kötü dereler bile bu mevsimde yolcuya baş tutardı. Kop'tan sükün eden buz parçalarıyla beslenen dereler, coştukça coşuyordu. Yaya yolcular için geçitlerde en önemli tehlike bu buz parçalarıydı. Suyun içinde insana rasladı mı bıçak gibi kesiyordu. Yetim Osman Kop'ları aşip şehre yöneldiğinde her yanı al gülü kan içindeydi.

Yetimin, Hasan Ağadan destur almadan şehre gittiğini duyan köylüler hayretlerini gizleyemediler. Olay ağızdan ağıza tezden köye yayıldı. Birbirleriyle fısır fısır konuşurken:

Yahu yazık oldu şu bizim yetime... Yavan ekmeğini kendi eliyle zehir etti. Hasan Ağayla cebelleşmeğe gelir mi heç?

Köylüler Osman'dan söz ederken ya ölmüş, ya da büyük bir belâyâ uğramış biri gibi söz ediyor-

lardı. Hani «iyi insandı Tanrı rahmet eylesin» der gibi.

Tüm ağaların ortak yanısıdır bu. Hiç kimsenin kendilerinden önde gitmesine dayanamazlar. Her şeyde, her yerde birinci olmak isterler. Bencillik öylesine çöreklenmiştir içlerine ki, kendi kavaklarından uzun kavağın başını, kendi atlarından hızlı koşan bir atın ayaklarını kestikleri çok görülmüştür. Dolayısıyla köylerinden kendi soylarından başkasının okuyup sivrilmesini de istemezler. Köyde kendilerinden izinsiz bir sineğin uçmasına dayanamaz bunlar.

İşte Bololuğun Hasan Ağası da bu tanımladığımız ağalardan biridir. Hatta kendinden önce gelmiş geçmiş bilcümle ağalardan kırk gömlek üstünlüğü vardır da geriliği yoktur.

Bu köyün her şeyi benim de, öğretmeni neden ben olmayacakmışım diye tutturduğu çok olurdu. Ara sıra paldır küldür okuldan içeri dalar, öğretmene emir vererek:

Olan muallim de sen get gez, dolaş, birez nefeslen. Çocuklara ben möhkem bir ders vereceğim. Hemi birez de imtihan edeceğim, dediği olağan işlerdendi.

Zavallı öğretmenlerin ondan çektiğini bir Tanrı bir de halk bilirdi. Öğretmenler pek bilmezlerdi. Çünkü ağa köyüne alırsa yeni mezun öğretmen alır, yoksa hiç almazdı. Dolayısıyla yeni öğretmen de bu işin her yerde böyle olduğunu sanardı.

Ağanın yedi oğlu vardı ki yedisi de yedi belaydı. Astıkları astık, kestikleri kestikti. Yalnız Bololuk değil tüm çevre köyler de bunlardan yıldı. Hiç bir yerde bir dedikleri iki edilmezdi. Adam bile öldürseler şehirdeki avukat ağbeyleri sayesinde daha iş

hükümete varmadan biterdi.

Yaz gelip de yazı yaban yurt olanda, Bololuk bir başka türlü güzelleşirdi. Köyün alt başındaki uçurumun en olmadık yerine yapıştırılmış gibi duran çamlar, tabandan deli deli akan Karasu'ya tepeden bakarlardı. Buralarda ürkek bakışlı dağ keçileri canbaz gibi ustalıkla dolaşırdı. Göklerinde ağırdan ağırdan alıcı kartallar uçardı. Pınarlarından ayna gibi duru, buz gibi soğuk sular kaynardı. Çam kokusuna yarpuz ve kekik de karıştırmı, insanı deli bal yemiş gibi tutardı.

Bu mevsimde Hasan Ağa'ya BAYBURT'tan konuk yağırdı. Ağzının tadını bilen büyük hükümet adamları, Bololuğun çamlarını, balını, kaymağını över över bitiremezlerdi. Her yıl süreli hiç aksatmadan köye gelip rakılarını içer, kuzularını yer giderlerdi.

Hasan Ağa bu gözde konukları nasıl ağırlayacağını bilemezdi. Avukat oğlunun şerefine kadeh kaldıran büyük adamlara:

Şeref yab olasız begler, var olasız evlatlarım. Yeyin için, helalü-hoş olsun. Emme sonunda ağzınızı silerken de yine bu işretin dinimizce haram olduğunu bilin. Bunu içmek günah değil, içipte bu helâldir demek günahtır, derdi.

Oğlu için:

Abukat beg'e de diirem ki, oğlum eşle dostla her bir iş yapılır. Sen de karış üskek arkadaşlarına. Been saygın, hörmetin başka olsun. Emme Abukat beg ta çocukluktan büyüğüne böyle saygulıydı.

Ağa hürmette kusur etmemek, köydeki gücünü göstermek için bu konuklarının masalarına muhtar ve öğretmene bile garsonluk yaptırdı. Yiyip içen-

ler de bu içten konukseverliğe şükranlarını bildirirlerdi.

İçkinin verdiği anlık duygusallıkla ağızlarını yaya yaya:

Şu bizim Ağamız, bu dağların Ağası olmasa ne Kop'ların ne de BAYBURT'un tadı tuzu kalır. Haydin arkadaşlar üç kez Ağamız için «Çok yaşa çok yaşa çok yaşa» diye tempo tutarlardı.

Biribirini dinlemeden sıra beklemeden konuşanlardan başka biri bağırarak sözü alırdı:

Arkadaşlarım size bir, bir gerçeği bu nadide masadan ben haykırıyorum. Türkiye Cumhuriyeti, Hasan Ağa gibi asil ve necip ağalarımızın yüzü suyu hürmetine ayakta duruyor. Yoksa bir günde batar. Sizi şerefimle temin ederim ki batar. Batar gider, yok olur.

Fakat son günlerde birkaç kanıbozuk Moskof uşağı çatlak sesler çıkarmaya başladı. Ağalara çatıyorlar. Birkaç baldırı çıplak Ağalarımızın malına mülküne göz diyorlar. Ağamıza harf atanın üç kez izzetli avradını, ne yaparız biz hı? Haydin hep bir ağızdan üç kez «nokta nokta ederiz.» Diye Ağaya yağ çekerlerdi.

Bu nutuklar atılırken Ağa memnunluğunu küçük bir gülüşle örtmeğe çalışırdı. Şiştikçe de şişer araya bir lâf sıkıştırırdı.

Yetim, Umur'u yalvar yakar İmam Hatip okuluna yerleştirdi. Oğlunu okula vermenin verdiği sevinçle, Hasan Ağanın gazabı, içinde anlatımı güç bir tıkanıklık düğümlemişti. Köye döner dönmez hemen varıp tez Ağanın elini öpüp kendisini bağış-

lamasını dilemeyi düşünüyordu. Ona derim ki:

Ağam bağışlamak büyüklüğün şanındandır. Bizim kimin ufak kölelerin, yohsulların kusuru olur. Sen büyük, sen ulu, sen ünlüsün. Sen ağalar ağası goca Hasan Ağasın. Dağın yanında bir karınca, Karadeniz'in yanında bizim Çoruh neyse, ben de senin yanında oyum. Aman diyene kılıç kalkmazmış. Oğlunu öldürüp ocağına düştüm. Boynum kıldan ince. Sen bilirsin ağam, gayrı ötesine benim bu cahal aklım ermez demeyi, içinden tekrarlaya tekrarlaya iyice ezberlemişti.

O gün Yetim'in bilinç dışı, öfkeyle söylediği sözler, anında ağanın kulağına ulaştırılmıştı. Ağa, Osman'ın kendini dinlemeyip Umur'u şehire götürdüğünü duyunca küplere binmişti.

Zifir gibi karanlık bir geceydi. Ağanın uşakları hemen o gece harekete geçtiler. Kara düşünceleri, karanlık bir gecede ellerinde kara bir silâh gibi şekilleniyordu. Yine köy, üzerine kara bir saç gibi kapanan gecenin altında soluk bile almıyordu. Hemen evlerin dibinden başlayan ormanda, çamların heybetli görüntüleri minare gibi yükseliyordu. Eski ilkokulun öğrenliğinde bir baykuş ötüyordu.

Yetimin evi köyün dışında sayılırdı. Arka tarafını iyice yokuşa gömüp bir duvardan ekonomi sağlanmıştı. Uzaktan görünüşü evden çok bir alaçığa benziyordu. Üzerindeki her çivi hemen yarın sökülecekmiş gibi duruyordu. Sanki aşağıya yuvarlanmamak için, Altındağ'ın gecekonduları gibi dağa sımsıkı sarılmıştı. Her şeye rağmen evi kem gözlerden korumak için kapıya, atnalı, öküz boynuzu ve iğde dalı takılmıştı.

Evde bir yaşlı anası, Umur'dan başka üç de küçük çocuğu vardı. Yorgunluktan daha ilk akşam

düştüğü yerden kalkamayan karısı ve çocukları uyumuştı bile. Yaşlı ana o akşam, çocuklar uyuduktan sonra her zamanki gibi yatsı namazını kıldı. Şehre giden oğlu ve torunu Umur'un işleri rastgelsin diye ek namazlar kıldı. Dualar etti. Sonunda secdede uyuyacağını anlayınca, besmele ile kalktı, titrek ellerle duvarı sürerek kapının sürmesini bir kere daha yokladı. Daha başını yastığa kor komaz dışarıdan gürültü ve ayak sesleri geldi. Osman geldi diye gelini dürttü kaldırdı. Sevinçle kalkıp gaz çıkmasını yakayım derken çırayı devirdi. Fakat bu anda evin içi kendiliğinden şimşek balkır gibi ışıdı. Evin köşesinde bağlı olan tek keçi acı acı melemeye başladı. Kapı tarafından içeri doğru yılan dili gibi uzanan alev evin yandığını ortaya koyuyordu. Yaşlı ana fersiz gözlerle kapıdaki kızıl aydınlığa baktı, baktı:

Hayırdır inşallah. Tanrıya kalbim tam, yaş da kemâlini buldu kalb gözüm açıldı herhalde. Evimize nur doğuır diye düşünürken gelin:

Eyvah yanıyoruz diye döğünmeye başladı. Ne ye uğradığını şaşırın çoluk çocuk, ana, baba diye bağıştılar. Tümü birbirine sarıldı. Deniz dibinde boğulur, ya da çaresizlikten döğünür gibi...

Sağdan soldan don gömlekle koşuşan konu komşu yangını söndürmeye çalışıyorlardı. Zaten çoğu çili çirpi olan ev istahla yanıyordu. Kapının önündeki çitler de ateşi ormana doğru kaydırıyorlardı. Yelin biçimsiz esişi yangını ormanın yeşil çamlarından birisine iletmişti bile. Ateş göğе doğru yalım yalım çatallanıp sünüyordu. Köyün taşı topırağı ayaktaydı. O karanlıkta ölü gibi olan köy, birdenbire bir luna park hareketine büründü. Sağa sola kaçıp koşanlar, bağırıp çağırانlar ortalığı doldu-

ruyordu. Yangına yakın olan evler önlem olsun diye ahırlardaki hayvanları boşaltmaya başladılar. Çamlardan bazıları mum gibi eriyip köyün üstüne doğru göçüyorlardı.

Yaşlılar ellerine musaflarını alıp sesle sesli okumaya koyuldular. Köy imamı minarede yanık yanık selâ vermeye başladı. Koyun kuzu meleşiyor, tüm köpekler uluşuyordu.

Ertesi gün güneş doğarken epeyce orman ve köyün bir kısmı, üstüne kara boya dökülmüş ak bir çarşaf gibi ayrı ayrı duruyorlardı. Yanan evlerin önünde birer kara kazan kaynıyordu. Yangında ölen iki üç çocuk, bir iki yaşlının suyu ısıtılıyordu. Islak uçuntu taşlar üzerine rasgele zif serpmiş gibi sevimsizdi. Yanık saman kokusu tezekle karışınca dağ, taş köy kokuyordu.

Köylünün ağzını bıçak açmıyordu. Bu acı manzarayı gören köyün öğretmeni taş kesilmişti. Düşünen adam heykeli gibi uzun bir süre sessiz kaldıktan sonra birden canlandı. O hızla kalkıp, şehrin yolunu tuttu. Köyün başına gelen bu felaketin Hasan Ağanın başı altından çıktığını herkesten önce o anlamıştı.

Durumun ciddiliğini kavrayan Hasan Ağa, adamlarına, ne pahasına olursa olsun onu şehre salmayın dedi. Ve öğretmen gidemedi şehre. Karasu'yun geçidini bilemedi dediler. Buz çarptı dediler. Yüzme bilmiyordu boğuldu dediler. Tüm bu denelerden bir hafta sonra öğretmenin ölüsü Güllüce köyünün yakınlarında bulundu.

Hasan Ağanın vur demeden öldüren uşakların-

dan biri zır deli, birisi de sağır ve dilsizdi. Bunlar boğaz tokluğuna çalışır, karanlık işlerinde işine yararlardı. Köyde yapılacak yasa dışı işleri, ya bunlara yaptırır ya da bunların üstüne yıktırırdı. Avukat oğlundan öğrendiğine göre bunların cezai ehliyetleri yoktu.

Yetim Osman'ın köye yetişmek için gözüne uykuyu girmiyordu. Şehrin kıyısında yattığı handan gece yarısı kalktı. Kendine bir çeki düzen verdi. Avurdu yırtık soğuk kuyu lastiğini yolda ikide bir fırt fırt çıkmasın diye bir sicimle sıkıca sardı. Aldığı bir şişe gazın ağzına bir mısır koçanı tıkadı. Değirmenden gelenin eline bakarlar diye, çocuklara da bir somunla yüz kuruşluk helva alıp bir çıkıya sardı. İçindeki adsız sıkıntıyı atabilmek için, sanki kendi kendiyi savaşıyordu. Hanın kapısından üç kez girip geri çıktı. Bir kez somunu, bir kez helvayı, bir kez de tütün tabakasını unutmuştu.

Hayırdır inşallah, neden ola ki bu sıkıntı. Umur okula girdi de sevincimden olacak. Kolay mı? Koca köyden uşağını dış mekteplerde okutan iki kişi var. Biri Hasan Ağa, biri Yetim Osman. Yarın Umur okuyup da adam olanda herkes: «Aşkolsun Yetim Osman'a, yemedi içmedi oğlunu okuttu» diyecekler.

Yetim uçar gibi geldi köye. Kendi kendine bir daldı, sekiz on saatlik yolun nasıl bittiğini anılamadı. «Acı haber tez ulaşır. Ölümün atı yeğın olur derler... Yol kıyısında Bololuklu çocuklar mal otlatıyorlardı. Yetim'i görünce nefes nefese ona koştular. Kesik kesik cümlelerle ağlamsıl:

Osman Emmi, Osman emmi, Gamer ebem öldü.

Yetiş de öldü. Küpeli de yandı.

Osman, çocukların ne dediğini pek anlamadı. Ya da anlamak istemedi. Durmakla yürümek arasında, dinlemekle dinlememek arasında bir an bocaladı. Başını, taş yemiş kuş gibi bir iki kez salladı. Gözlerini kırıştıtırıp büzerek, sonra kocaman kocaman açarak çocukları süzdü. Ağzını açtı açtı kapadı. Ellerini karanlıkta bir şey yoklar gibi yordamsızca çocuklara uzattı. Parmağına dolalı gaz şişesi düştü. Bir kez daha yürümek istedi yürüyemedi. Dizleri kendini taşıyamıyordu. Bu perişan durumunu çocuklara sezdirmek istemezcesine olduğu yere çöktü.

Çocuklar Osman'ın davranışlarını üzülerək süzüyorlardı. Oracıkta kıvrak kıvrak otlayan bir inek, iri kara gözlerini Osman'a dikti. Sanki o da Osman'ın durumunu anlamıştı. Osman buzu çözülmüş su değirmeni gibi birden güreledi.

Uşah gurbanınız olam, ne diisiz siz? Ne diisiz siz? Kim, kim öldi? Küpeli de mi öldi? Uşah ne oldu, kim, kime ne oldu?.. Diye inledi. Çocuklar:

Osman Emmi, şişe kırıldı diye hemen yere düşen gaz şişesine sarıldılar.

Yetim, dört elli, çocuk gibi emekliyerek ayağa kalktı. Beli kırık yılan gibi sürünerek köyün üstündeki son tepeye çıktı. Daha fazla yürümeye gücü kalmamıştı. Nefes nefese kendini bir çamın dibine attı. Sırtını şöyle bir ulu ağaca dayadı. Bütün gücünü gözlerinde toplayarak kuşbakışı köyü seyre daldı. Evinin, daha doğrusu yangın yerinin önündeki kalabalığa baktı. Ağlaşan kadınların döğünüşünü, çırpınışını görüyor, fakat kulakları hiç ses almıyordu. Sessiz filim seyreder gibiydi. Kulakları birdenbire tıkanıvermişti.

Köydeki her hareketi yercesine izliyordu. Yarı-sı yanmış çamlar, hâlâ tüten evler, okulun önünde-ki bir bölük candarma, tümünü, tümünü izliyordu. İşte bu da Hasan Ağa, kalın paltosunu savura savura askerlerin önünde gidiyordu. Hasan Ağa'nın elini kolunu neden bağlamamışlar diye düşündü. Bunca asker köye niçin gelmiş olabilirdi?

Yetim, taşın nerden geldiğini, evini başına kimin yıktığını o saat anlamıştı. Hasan Ağa bütün kötülüklerin anası, kaynağıydı. Elini kolunu sallaya sallaya gezdiğine göre işin içinde iş vardı. Bu mel'un adamın ne yaptığı, ne yapacağı pek belli olmazdı.

Yetim çivilenip kaldığı yerden birden sıçradı. Sesi yine boğazında buz tutmuştu. Bu sıçrayış, tıkanan sesinin buzlarını yeniden çözdü. Yolda gelirken mal otlatan çocukların yanında olduğu gibi olmuştu. Uğultulu bir ses ayarsız inceli kalınlı ağzından boşalıverdi. Çalının arkasından gelen çıtırdıya doğru dönerek:

Kim o- Kim o? diye ünledi.

Köyden Resul dayı nefes nefese yukarı doğru tırmanıyordu. O da Yetim'in çağrısını hiç duymamış gibi umursamaz, bezgin bir halde kendisini çalının dibine bırakıverdi.

Of... Of... Benim oğul, benim. Olmaz olam benim.

Osman'ın biraz önceki titizliği, ateşi birden sö-nüverdi. Yine olduğu yere yayıldı. Yönü köye dönük o kötü manzarayı, bir noktaya çivilenmiş göz-lerle seyre daldı. Resul dayı bir süre nefesini top-layamadı. Dalından soluyordu. Buruşuk ellerini fer-siz gözleri üstüne götürerek o da şöyle köye doğru bir baktı. Sonra gözlerini Yetim Osman'ın yüzüne çevirdi:

Yetim, oğul seni gördüm de geldim. Bildim bu yoldan geleceğini. Söylenecek hiç bir söz yoktur. Başın sağ ola demeğe bilem dilim varmiir. Olanları, işte köy önünde serili, kendin görürsen. Ne diyeyim bilmem ki. Beylik sözlerdir emme, ölenle ölünmez. Gidenler gelmez. Tanrı verir, Tanrı alır. Başka da denecek ne var bilmem ki?

Gamer bacı iyiler iyisiydi. Zaten iyiler heç bir zaman bizimle birlik olmazlar. Onlar, ya tezden bizim için ölürler, ya da büyük yerlerde büyük kitaplar arasına karışır giderler. Neyse şu son sözüme iyi gulah ver oğul. Ahan o, imansız Ağa, yine hükümet'in gulagina birşeyler fısıldadı. Bunca cenderme ona sebep geldiler. Güya senin ev, önlemsizlikten yangına sebebiyet vermiş. Bilirsin orman yakmak böyük suçtur. İmansız, hükümetin dilince ne dediyse şimdi cendermeler seni arirler. De, var get bugünlerde bu yörelerde görünme. Yoksam tilki tilkiliğini bildirene dek post elden gider. Uğraşılmaz bu ağa kısmıylan. Yetmiş iki dövelde adamları vardır onların. Bizim gibi arkasız galasız değildirler.

Osman bir noktaya çakılmış gözlerle Resul dayıyı dinlemeğe çalıştı. Fakat kulakları bozuk radyo hoparlörü gibi çatırdıyor, bir açılıp bir tıkanıyordu. Bir keklik sürüsü üzerlerinden hışırtyla süzülüp geçtiler. Güneş gökteki ağır kara bulutlar arasından bir yırtık bularak bir göz kırıp geçti. Yetim, Resul dayının peşpeşe sorularının ardından:

Bu katilin, bu zalımın yanına koymuyacağım. Ben zaten kara günlü doğmuşam anamdan. Offf anam of... gara günlü garip anam, yavrularım, Küpeli, Küpeli, Küpeli...

Çok kederlenme oğul, erkek kısmı keder götürmez. Hemi de o melün için öyle açık konuşma, ye-

rin kulağı vardır derler. Sen been bakma, ben yaşımı yaşamış dişimi dişemişem. Ölümse, hoş geldi sefa geldi. Yaşayanlar ölmekten korkarlarmuş, ben-se zaten doğmadan ölmüşem. Osman:

Demek öğretmeni de o öldürttü diyorlar. Peki neden hükümete haber etmiyorsunuz. Ne duruyorsunuz?

Resul dayı Yetime şöyle bir bön bön baktı.

Yetim, Yetim, evlat sen bu köylü degilmüş kimin konuşuh ediirsən. Bunu köyde kim göze alabilir? Sonra kimi kime şikâyet ediirsin? Ağzunu açan senin akibetine uğrayacağını eyi bilür. Kövli kısmının ünü ahan bu dağlardan öteye geçmez. Biz söyleriz, biz dinleriz.

Osman yine birden değişti. Sanki yine sesinin buzu çözülmüştü. Deli, deli boylu boyunca sırtını dayadığı sarı çama baktı, köye baktı, Resul dayıya baktı. Şehirden çocukları için aldığı bir somunla yüz kuruşluk helvanın çıkınını Resul Dayı'ya uzattı.

Al, al şunu Resul Dayı. Geride sağ kalan varsa ver de ağıdı dinsin. Şimden keri benim ne yapacağım belli olmaz. Kalanları Tanrıyla sana emanet ediyorum.

Aman oğul sen buralarda gözükmə, tez acele uzaklaş. Kalanları heç düşünme. Yavan ekmeğimin yarısı onlarındır. Tanrı deldüğü boğazı aç bırakmaz. Hemi de evrende aç mezarı yoktur. Geriden heç küşümlenme. Get, get, tez acele uzaklara get. Doğuya get, batıya get, yeterki buralardan get. Osman, Resul Dayı'nın yanındaki dahreyi aceleyle kaptı. Bu bana lâzım Dayı dedi ve gözden kayboldu.

Epey bir heyecandan sonra, yavaş yavaş ortalık yatışmıştı. Fakat Yetim Osman'ın köye dönmediğini gören Hasan Ağanın rahatı kaçmıştı. Adamlarına kendi güvenliği için sıkı emirler verdi. Ayrıca candarma, dört koldan Yetim'i aramağa başlamıştı.

Ağa'nın konağının çevresi kale gibi kalın duvarlarla çevriliydi. Bu duvarlar, ahırdan, kömden tutda haremlik, selâmlığa dek tümünü içine alıyordu. Dört köşede demir kazıklara zincirle bağlı dört yavuz köpek bağlı dururdu. Bunlar attan adam indirir cinsinden davar köpekleriydi. Gündüz bağlı durur, gece serbest salınırdı. Davar köpeğinin uykusu ağır olur diye ayrıca geveze zağarlar beslerlerdi. Zağarlar duvarların dış çevresinde dolaştırılırdı. Köpeklerin korkusuna güneş battıktan sonra Ağa'ların yakasına kimse geçemezdi. Kazara geçenleri köpeklerin yıkıp yaraladıkları çok olurdu. Böyle bir olay oldu mu Ağa'ya anlatılır. O da keyifli keyifli güler:

Hangisi yaptı bu işi? Yine Tomas mı açtı Çiloğlunun kışına pencereyi? Uşakları:

Hayır Agam bu kez Şahpaz yapmış. İlk kez şöyle uzaktan gelip bir dös vurup yıkmış, sonra da üstüne çullanmış.

Ağa, futbol hastası birinin radyo başında maç dinlediği gibi, iştahla dinlerdi söylenenleri. Sonra elini dilini şaklatarak:

Bak hele sen bızdık Şahpaz'a. Daha dün gödeni yerde sürünen bir enikti. Tez hemen ona iyi bir yal verin. Siz siz olunda unutmayın uşak. Köpek kısmı yalınan yavuz olur. Hele böyle bir şey yaparsa hemen yallayın.

Ağa'nın köpeği kimi yırtar, parçalarsa parçala-

sın, kimse el kaldıramazdı. Bu köpeklere el kaldırmak, Ağa'ya el kaldırmak gibi tehlikeliydi.

Yetim, Resul dayının evindeki çoluk çocuğunu görmeye gelir diye birkaç koldan ev göz altına alınmıştı. Ağa'nın adamları Osman'ı yakalamağa seferber olmuşlardı. Köşe bucak onu arayıp, onu soruyorlardı.

Köylüler, Yetim'in başına gelenlere üzülüyor, Ağanın yüreğini titrettiği için de seviniyorlardı. Ağa pek seyrek gittiği Cuma namazına bile gidemez olmuştu. Nereye baksa karşısına Yetim çıkacakmış gibi hayıflanıyordu. Bunun için her gün yeni bir taktik kuruyordu. Ne biliyor Yetim'in yerini haber verebilen bir çift öküz ödül vereceğini, ne biliyor Osman'ın yerini ben zaten biliyorum diyeceğini. Sonunda başka bir dümen çevirmeye başladı:

Yetim gelip kendi eliyle adam gibi teslim olursa onu çoh değil üç gün içinde mahpustan çıkarırım. Vallahi tallahi, dinime imanıma çıkartırım. Biliyorsunuz hükümet avucumun içinde sayılır. Candarma gomandanı, hakimi, ile bir evli gibi samimiyiz. Evini yaptırır yeygisini de veririm. Zaten eski evi neydi ki, bir alaçıktı. Ağalık hangi gün içindir? Zavallının başına bir hal geldi. İnsan olanın başına her iş gelir. Ne var ki öyle, dağda, bayırda dolaşacak? Hemi de hükümetin gözünde gradomuzu düşürür. Hükümetin eline bir gün geç geçmek, cezasını on gün arttırmak demektir.

Kövümüz yarın panga parası, tohum parası olacak. Yetim, böyle dağda dolaştığı sürece, töbe köv-lüye bir kuruş grado vermezler. Bir kişinin cahallığı yüzünden, istemirem ki bütün köy cefa çeksin.

Ağa, Yetim'i yakalamak için yukarıdaki sözlerine benzer yalan ve dolanlarla köylüyü kendi yanı-

na almak istiyordu. Yetim'e karşı yaptığı haksızlığın yarattığı korku içinde gün be gün büyüyordu.

Aradan yıllar geçmişti. Yetim'in oğlu Umur onsekizinde bir delikanlı olmuştu. Ailesinin başından geçen felaketler zinciri onu olduğundan yaşlı gösteriyordu. Gülmeyi unutmuş, yüzünde sert ve derin çizgiler belirmişti. Onu ilk gören onsekizinde yaşlanmış, biri sanırdı.

Kara haberin duyulduğu günden beri, Umur sanki başka bir insan olmuştu. Duruşu, yürüyüşü, oturuşu, kalkışı tüm ağır başlı ve de ölçülüydü. Okuduğu Kur'anın, yazdığı satırların, arasında hep Hasan Ağayı görür gibi oluyordu. Yaşıyla orantılı olarak içindeki kin ve intikam duygusu da gün be gün büyüyordu. Kur'anda kini, öç almayı haklı gösteren ayet ve hadisleri bir bir ezberlemişti. Bakara suresi kısasa kısası, kötülüğe karşı koymayı emreliyordu. Hatta kötüye ve kötülüğe karşı durmak için elinden hiç bir şey gelmezse ona «buuz et, küs» diyordu.

Umur iyi huylarıyla okulda, öğretmenleri kadar arkadaşları tarafından da seviliyordu. Eşitliği sevdiği için ona Hz. Ömer'in gölgesi diyorlardı. Umur, yalnız din kitaplarını değil, somut bilim kitaplarını da çok okuyordu. Adam Simithin'den Karl Marx'ına dek en zıt görüşlü düşünürleri okuyup aralarında kıyas bile yapabilecek durumdaydı. Umur okuyordu, acıttıkça, susadıkça, yoruldukça okuyordu.

Umur çok az konuşurdu. Konuştuğu zaman

tam konuşurdu. Bir başladımı onu atlar, adamlar durduramazdı. Önce ağırdan çıkışını yapar, sonra coşar, arap atı gibi hızlanırdı. Konuştuğu topluluğa öyle bir bakardı ki, dinleyen herkes Umur'un yalnız kendisine baktığını sanırdı. Boyun damarları oklava gibi şişip, yüzü pembeleşmeye başladımı, bir şeye kızdığı anlaşılırdı. Kolay ağlamaz, hemen hemen hiç gülmezdi.

Türkiye bir oluşum içindeydi. Üniversitelerden ortaokullara dek konuşulan tartışılan bir konu vardı: «Sosyalizm, solculuk, sağcılık, emperyalizm, varlıklılar, yoksullar» gibi. Tüm okullar gibi Umur'un okulu da bu gelişimin içindeydi. «Burası İmam-ı Hatip okuludur. Burada yalnız dinsel konular tartışılır» diyen öğretmenler yok değildi. Fakat dinleyen yoktu. Çoğunluğu köylerden gelmiş, yoksul aile çocuğu olan İmam-ı Hatiplileri babalarının derdine yabancı bırakmak çok güçtü. Her şeyi, tüm yasaklara rağmen kendi kendilerine düşünüyor ve konuşuyorlardı.

Bu sosyalizm konusu Umur'u da pek sarmıştı. Şimdi bütün gücü ile Kur'anla sosyalizimi bağdaştırmaya uğraşıyordu. İslamiyet ve Sosyalizm üstüne okumadık kitap bırakmamıştı. Arkadaşlarıyla yaptığı tartışmalarda o tüm sosyalizimi savunuyordu. Yoksulları, güçsüzleri, emeği, emekçiyi tutuyordu. Bunun için de arkadaşları ona artık ikinci bir ad takmışlardı «Kâfir imam» diye

Umur okusa, konuşsa, arkadaşlarını birçok bakımlardan geçse de bir yerde duruyordu. Bu duruşla ta içi sarsılıyor, her şeyi unutuyordu. Hasan Ağaya olan öç alma duygusuydu bu duruş. Çok geceleri gözüne damla uyku girmiyordu. Ağaya uygun ölüm çeşidi arıyordu: Diri diri yakmak: «Onun kar-

deşlerini ve nenesini yaktığı gibi.» Derisini yüzmek, kör bir bıçakla ensesinden kesmek. Kırk katırın kuyruğuna bağlayıp, her parçasını bir dağda bırakmak... Yok yok olmuyordu. Ona uygun düşecek en acıtıcı ölümü bir türlü seçemiyordu. Bu kuruntuları kurarken yumruklarının sıkılıp ellerinin içinin su kestiğini bile fark edemiyordu.

Yetim Osman dağlara düşeli beri deli divane gibi dolaşıyordu. Dağların dilini pek bilmediği için, çok günleri yarı aç, yarı tok geçiyordu. Kararsızlıklar içinde çırpınıp duruyordu. Akşam, gün batarken verdiği karardan, sabah, gün doğarken vazgeçmek zorunda kalıyordu. Gidip hükümete teslim olсам, yangından arta kalan iki çocukla bir avrat nölacak, Umur'un okulu nölacak? Ağa mutlak başıma bir çorap örer diye tasalanıyordu.

Ataşlarda cayır cayır yanan anam, bir çocuğum, Küpeli'nin intikamı omuzumda asılı duruyor. Onların öcünü almadan ölürsem gözüm açık gider. Ahrette yakama yapışırılar. Hele Umur'um okulunu bitirsin, hele yavrum eline ekmeğini alsın gerisi kolay. Ondan sonra bilirim yapacağımı. Oğlan okulunu bitirene dek, ayak sürümekten başka çare yoktur diye kendi kendini teselli ediyordu.

Bir gün Hasan Ağanın oğullarından biri Resul dayıyı çağırmış, zavallı yaşlı adama:

Olan ihtiyar, sen o eşkiya Yetim'in piçlerinin koruyucu melegi misin? Kendi aç karnını doyurdun da, o it oğulları mı kaldı? Hemüde Yetim'in yerini bildiğin halde bilmiyorum diye bizi avutuyorsun değil mi? Şimdi been eyi kulak ver. Ya o Yetim eşkiyasının yerini bize söylersin, ya da onun piçlerini yarından tezi yok kaldırıp sokağa atarsın. De git düşün şimdi. Eger dedeğimi yapmazsan ötesini da-

ha iyi düşün e mi?..

Resul Dayı ne diyeceğini bilmez bir durumda yırtık ceketinin yenlerini kavuşturarak:

Bire begim merhamet, merhamet edin. Bu yağmurda yaşta nere salam sabileri. Başlarını sokacak bir barınakları bilem yohtur.

Ağanın oğlu daha da sertleşerek:

Eee uzun etme. Ben son sözümü seen dedim. De yıkıl git karşımdan tez. Yoksam elimden bir belâ çıkacak haaa...

Etme begim. Bu sakalım, bu saçım la yaman günde bırakma beni.

Resul Dayının namaz kılmaktan delinmiş kıl şalvarın içinde dizleri, iğretli dikilmiş dal gibi sallanıyordu. Bükük beli, yerde iğne arar gibi iyice bükülmüştü.

Bazan gecelerinde insafsızlığı tutar. Cin gibi kapkara zalim bir geceydi. Köy, hasta bir çocuk gibi rahatsız uyuyordu. Öhö desen uyanacak gibiydi. Köpeklerde bir hal vardı. Daha ilk akşamdan küllüğün yanındaki çılı çılpının dibine kıvrılıp, horul horul uyuyan Resul Dayının yaşlı köpek bile sokranıp duruyordu. Ara sıra ağzını havaya dikip uzun uzun uluyordu.

Resul Dayıyı uyku tutmadı. İçindeki sıkıntıya köpeğin uluması da katılınca karısına:

Garı, hele şu çirayı dışına ver baak. Şu meret köpehte bir hal var bu gün. Uluyup duruyor soykalar kalası, kendi başını yer inşaallah.

Resul Dayının iyi huylu, nur yüzlü karısı yine sokranarak kalkıp ışığı yukarı aldı:

Bu gün köpehte değil, asıl sende bir hal var. Di yat yattığın yerde, ne itinen kepeginen derde kaldın, hey herif... Hemi de bilmez misin köpek hay-

van bizim için uluyor. Gökyüzünde dolaşan belâyı gördü «Tanrım bu belâyı benim sahibime verme» deyin yalvarıyor, hayvan.

Resul Dayı omuzuna paltosunu alıp dışarı çıkmağa hazırlanırken:

Belâyı bize vermeyip de Tanrı, şu köyde kime verecek? Verdi vereceği kadar zaten, biz de alıştık. Şimdi bir de başkasının canını mı yakacak meret köpek, diyerek kapının arkasını ayıklayıp dışarı çıktı.

Köpeği bir iki azarladı. Korkuttuğu için kapuyu da ardına kadar açık bırakıp, şöyle bir iki adım öteye ya gitti ya gitmedi. Tezden içeri döndü, lâhavle çekti, mırıldanarak yatağa gitti.

Gece yarısı geçtikten sonra köpek sesleri seyrelti. Yine de savunma muharebesi yapan bir askerî birlik fişekleri gibi, yer yer kesik köpek sesleri patlıyordu. Resul Dayı dışarı çıkıp yattıktan sonra Yetim'in karısı hiç uyumadı. O felâket gününden sonra zaten yarı ölü gibi dolaşıyordu. Sabahtan akşamlara dek ağıt ediyordu. Konuşmaları bile, ağıt gibi gümül gümül, mırıl mırıldı. Köylüler «zavallının başında bir eser kaldı» diyorlardı. Köyde ölen her ölüye götürüp ona ağıt yaptırıyorlardı. Kime giderse gitsin o ağıdı aslında kendine yakıyordu. Dinliyenlerin ciğerlerini delik deşik ediyor, en katı yüreklipleri bile içlendiriyordu.

**Zalım felek bizi yaktı gavurdu
Acı yellerinen göve savurdu
Gavli gararımız böyle değildi
Al ateş içinde gördüm guzumu**

**Döve döve yara ettim dizimi
Kendim yazmadım kl gara yazımı**

Babası ölmedik yetim guzumu Yanık yaraların sarar ağlarım

.....

Diye bitmez tükenmez ağıtlar yakıyor, ağlıyor, ağlatıyordu.

Şafak söktü sökecekti. Tan yıldızının parlaklığını hava açık olsa görmek mümkündü. Birdenbire köyün üstünü kızıl bir duman kapladı. Yine yangın vardı köyde. Fakat bu kez yangın köyün dışından, kenarından, köşesinden değil, tam ortasından başlamıştı. Hasan Ağanın evinin dibindeki büyük otluk tutuşmuştu. Ateş içten içe uğrun uğrun işliyordu. Bu arada silah sesleri işitildi. Köylülerden pek ortalıkta dolaşan yoktu. Gönülsüz gönülsüz yangına su taşıyan on onbeş kişi seçiliyordu. Silahlar patlayınca onlar da ortalıktan silindi. Halbuki köylünün uykusu ağır değildir. Değil yangın, köyde çıt olsa duyarlar. Köylü uyanmadı denemezdi. Fakat yangına koşan yoktu. Yetim'in evi yanarken böyle mi olmuştu? Tüm köylü, çoluk çocuk, avucuyla, ağzıyla su taşımıştı.

Yetim'e yapılan haksızlığı köylü bilmiyor mu? Bal gibi biliyordu. Fakat ellerinden bir şey gelmiyordu. Köylünün kolu omuzundan kırıktı. Ekmek meselesi bellerini büküyordu. Tüm ağalar gibi bunun da en güçlü silahı aç bırakmak, açıkta bırakmaktı. Çağları acı hikâyelerle dolduran ekmek, evrenin en erken bulunmuş en korkunç silahı karşısında köylü, bir şey yapamıyordu.

Yangın ve silah seslerini duyan köylü, yatağında oturumuna gelmiş, kulağı kirişte bekliyordu. Yeni haberler, iyi haberler bekliyorlardı. Eller kendiliğinden yukarı kalkıyor:

Tanrım sen koru Yetim'i sen koru, diye dua ediyorlardı. Amma içlerinden, kendilerinden bile gizledikleri bir sesle dua ediyorlardı. Hasan Ağayı gebert diyemiyorlar, fakat Tanrının Yetim'e yardım etmesini istiyorlardı.

Tanrı yanlış anlamaz. Biz Yetim'e yardım dilediğimize göre Ağa için ne dilediğimizi anlar. Açıkça ad vermeğe ne gerek var, diye Ağanın adını vermek için Tanrıya bile güvenemiyorlardı. Belki Ağanın kulağına gider diye korkuyorlardı. Heyecandan tir tir titreyen maç hastası seyirci gibi oyunun sonunu dört gözle bekliyorlardı. İçlerine, oyunu tez bitir diye hakeme kızan seyirci gibi anlamsız bir acelecilik çökmüştü.

Yetim'in karısı, ilk kurşun sesini duyar duymaz yerinden fırladı. Deliye döndü, ne yapacağını şaşırdı. Evin içinde Resul Dayı ve karısı Aslı nine ile alt alta, üst üste boğuşuyorlardı. Avaz avaz bağırıyordu:

Yetim'im geldi... Yetim'im geldi, demedim mi ben size, Yetim'im geldi. Ya demedim mi ben size Yetim'im korkak değil. Bizi böyle iki taşın arasında yüzüstü bırakmaz diye. Bırakın beni, bırakın, bırakın. Ben Yetim'e gideceğim bırakın.

Bir yolunu bulup Resul Dayının fersiz ellerinden yakasını sıyrıldı. Evden fırladığı gibi yalın ayak, başı kabak Ağanın evinden yana seyirtti. Hem koşuyor, hem de Yetim'im, Osman'im diye ünlüyordu. Ağanın uşaklarından biri:

Gel orospu gel, Yetim'in burada diye elindeki küreği evin köşesinden uzattı. Kürek yukarı kalktı fakat geriye inmedi. O anda bir kurşun sesi duyuldu. Bir karartı sırt üstü yandım diye yuvarlandı.

İşte Osman'ın belı burada kırıldı, karısı büktü

belini. Ateş ede ede mevzisinden çıktı. Ağanın uşakları Yetim'in yerini keşfettiler. Daha ilk sıçrayışta kurşunu yemesi de bir oldu. Osman'ın karısı avcılarının tuzacağına düşmüş av gibi yönsüz oraya buraya koşuyordu. Her yere düşen karartıyı Osman'ım mı diye bir kapanıp yokluyordu.

Ağanın ortanca oğullarından biriyle, iki de çırağı, o gece Osman'la birlikte ölmüştü. O gün Bololuk en uzun geceyi yaşadı. Saatler yıl, dakikalar ay gibi uzadı. Ne horozlar öttü, ne de şafak söktü. Bazıları «böylesi günlerde güneşi Veledi - zinalar zincirle Gaf dağına bağlayıp bırakmazmış, dediler. Güneş her gün aynı şiddetle doğmazmış. Bazen ikiz eşi çocuk gibi fersiz doğarmış dediler. Tanrı kimseyi karanlıklarda komasın dediler.» Dediler de dediler...

Güneş çoktan doğmuş, Çamlıbeli dolanmıştı bile. Başını yukarı kaldıran pek az olduğu için güneş konusunda yanlış yargılara varılıyordu. Güneş göz bebeklerinin içine girse, yine de onu görecektir halde değillerdi. Yetim Osman'ın ölümü onları çok üz-müştü. Ağanın oğlunun ölümü de derecesiz sevin-dirmişti. Ağanın yıkılışını görmek onlara sonsuz bir mutluluk ve doygunluk veriyordu. Fakat Ağanın önünde dizlerine vura vura ağlıyorlardı. İçlerinden geçeni acep Ağa anlar mı ola diye, zaman zaman ağıdı kesip onu süzüyorlardı.

Ağanın oğlunun ölümüne yer gök sallandı. Du-yan, duymayan, sevinen, üzülen Bololuğa koştu. Ağanın konağı günlerce dolup taşıtı. Taa İSTAN-BUL'lardan memuru mebusanı baş sağlığına geldi. Hele Bayburt bu haberle lârp kalkıp gürp oturdu. Ağaya yağ olsun diye akıllı yüksek memurlar, göz-lerine soğan sürüp hüngür hüngür ağladılar. Bun-

ların foyası, sası sası soğan kokuşlarından anlaşıldı.

Ölünün kırkını, elli ikincisini, sen okuyacaksın, yok ben okuyacağım diye çevrenin en derin hocaları göğüs göğüse kavga ettiler. Kendilerine bu yaptığınız ayıptır gibisinden bakılınca da:

Bu mubarek ölünün üstüne nur doğdu.

Ne mutlu onu son yolculuğuna çıkaracak imama, dediler. Taa Palandökenlerden ERZURUM'dan, Aşkale'den özel ağıtçı avratlar geldiler. Ağıtlar yakıldı günlerce. Kısa boylu gödek oğlana «fidan boylu Zekerya'm» kısmı hariç ağıtların diğer kısımları iyi tuttu sayılır. Sonunda hacısı da, hocası da, ağıtçısı da memnun edildi.

Yetim'in ölüsü ortada kaldı. Garibin başında karısı, iki çocuğu ve Resul Dayıyla karısı çırpındı durdular. Ağadan korkularına ona kimse yanaşmadı. Ölüsünü yıkayacak hoca bulunamadı. Ağanın oğlunu yuyanlar:

Düşümüze girdi. Onun yeri gaya guyusudur. Vay olsun, vahlar olsun ki ona elini vuran imama, dediler.

Yalnız Bololuğun Hocası Atik Hoca, kitapta yerini bulmuş:

Cepheden geriye kaçarken ölenler hariç, her ölünün cenazesi kılınır, demiş.

Atik Hoca dürüst bir adam, gerçek bir müslümandı. Hasan Ağadan başka, köyde onu herkes se-verdi.

Hemen daha o gün Ağa Resul Dayıya emir gönderdi.

Cendeklerini de alıp, derhal defolsunlar. Soyu sopu bozuk soysuzların leşiyle temiz köyümün top-rağı kirlenmesin, demiş. O Resul denen papaz da birlikte defolsun. Gözükmesinler gözüme yoksa...

Bololuğa en yakın köy Balpınar'dı. Resul Dayı iki yaşlı öküzün çektiği kağının önüne düşmüştü bile. Evin bütün yükünü Yetim'in ölüsü ile birlikte bir kağı aldı. Komşulardan korka korka kağıya yaklaşanlar oldu. Güle güle demeyi yürekten istedikleri belliydi. Fakat Ağa korkusu yürek koyınamıştı ki onlarda. Ufak çocuklar daha cesurdu. İçeriden buldukları bir paslı çiviye bile yıldırım gibi getirip, «Resul Dede bunu unutmuşun» diyorlardı.

Yetim'in karısı bir tek şeyle uğraşıyordu. San ki kocasının yolda canı acımasın gibisinden boyuna sağını solunu besliyordu. Başını incitmeden yastığa en az on kez tekrar yerleştirdi. Sesini yitirmişti çoktan. İşaretle pek seyrek, bir şey söylüyordu. İki çocuk yolculuğun ve çağlarının verdiği çocuksu sevinçle felâketin verdiği olgunluk ortasın bocalıyorlardı.

Kağı köyü çıkarken, Resul Dayı kağıyı dayakladı. Sonsuza dek bırakıp gittiği köyüne şöyle uzun uzun bir baktı. Şeker emen bir çocuk gibi sınıksıkı kapalı ağzını biraz daha sıktı. Gözlerinden ak sakalına doğru akan iki damla yaşı gizliyemedi. Dile kolay, yetmiş yılı bu ağaçların, bu taşların, bu tezek yığınlarının arasında doldurmuştu. Ölüme giden öz oğlunun yüzüne son kez bakan ana gibi, köyün her köşesine yercesine bakıyordu. Çenesi titreyerek açıldı.

Bu kövü bugüne dek, heç bu denli güzel görmemişim. Urus bilem çıkaramamıştı bizi bu köyden. Emme olsun baak hele... Bu köv, bu torpah Ağanınsa, bu Vatan da bizimdir ya... Olsun baak hele, olsun hele...

Birden canlandı, dayağı çeldi «Deeh... oğul deeh, hadi baah, bu yol nerede biter» diye öküzlerle seslendi:

Köylü tüm damların üstünde küllüklerin başındaydı. Resul Dayının göçe bakıyorlardı. Tümünün yüzü heykel gibi suskundu. Uzaktan irili ufaklı taş yığını gibi gözüküyorlardı.

Yetim'in karısı kocasının başı dizinde, sanki öylece buz tutmuştu. Artık ne gözünde yaş, ne içinde öz kalmıştı. Kağının bir parçası gibi tekerin sert iniş çıkışlarıyla kıpırdanıyordu. Birkaç küçük zağar Resul Dayının yaşlı köpeğe seğirttiler. O da dişlerini gösterince, sert bir firenle ön ayaklarının üstüne kiridiler.

Tertemiz bir güneş çavdı Kop'lara doğru. Tüm kötülüklerin anası nasıl karanlıksa, bütün iyiliklerin kaynağı da ışık olsa gerek. Dört bir yan cıvıl cıvıl oldu. Kuşlar yol boyunca dansediyorlardı, sanki. Kalabalık bir hava alanı gibi kimi inip, kimi kalkıyordu. Bir atmaca bir serçeyi sıkıştırdı. O da can korkusuyla kendini Resul Dayının bacaklarının arasına attı. Resul Dayı mesesi bir salladı. Geç kaldı. Atmaca kaçmıştı bile.

Aslı ninenin aklına ne düşüyse:

Hey gurban olam Tanrım. Tövbe tövbe günaha yazmasın ya, acep bizim şu hahmızdan onun haberi var mı ola? Haşa, haşa elbette vardır emme, şu günün güzelliğini bugün vermezse olmaz mı sanki...

Resul Dayı ona şöyle ters ters, ne demek istiyorsun der gibi bir baktı. Fakat sesini çıkarmadı.

Balpınar'da Resul Dayının akrabaları vardı. Balpınar çevrenin en büyük köyü sayılırdı. Okumuşu, yazılmışı çoktu. Okulu okutanı, pek severlerdi. Bololuk'tan okuyup dışarı çıkan tek kişi yokken, Balpınar'da epey öğretmen, subay ve astsubay vardı. Köyler arası kıyaslama söz konusu oldumu, Hasan Ağa:

Balpınar alevidir. Tanrı onların eline Kur'an vermiyecek.

Elbette onlar gâvur yazısını iyi okur. Var mı onların içinde de Kur'anı yedi makam üzerine okur bir molla Nuri efendi? derdi.

Bololuğun öğretmeni Karasuda boğulalı çok olmuştı. O günden bu yana da köy öğretmensizdi. Köylü, Ağanın gözüne bir öğretmen getirsin diye bakıyordu. O hiç istifini bile bozmuyordu. Köylüden değil de, hükümetten gelen ricalara dayanamayan Ağa, bir şartla köye bir öğretmen kabul edeceğini söyledi:

Öğretmen yumuşak başlı, ehli namus, müslüman evlâdı biri olmalıdır. Köyde ikicilik yaratmamalıdır. Kart değil, taze olmalıdır. Etliye sütlüye de karışmamalıdır.

Ona, İlköğretim Müdürü bazı adlar saydı. Bu öğretmenlerin huylarını soylarını bir bir saydı dök-tü. Sonunda bir kız öğretmen üzerinde anlaşılmaya varıldı. Hasan Ağaya bir iki aylık bir deneme müddeti tanıdılar. Beğenmezse bu süre içinde öğretmeni değiştirebileceklerini ayrıca söz verdiler. Tamam işte oldu bitti dediler. Haydi hayırını gör, dediler.

Ekin, Nine Hatun Kız İlköğretmen Okulunu yeni bitirmişti. Kendi Balpınarlı olduğu için Bololuk teklif edilince sevincinden deliye döndü.

Oh... Bololuk kendi köyüm sayılır. Şans diye de buna derler işte. Cumartesi, Pazarları tırak diye köyümdeyim.

Ekin hanım cıvıl cıvıl, hayat doluydu. Dört mevsimlerden ilkbahar gibiydi. Taze bilgilerle, ülkü dolu enerji doluydu. Gepgenç fidan gibi, güzellerden iki kat daha güzel bir kızdı. Kara üzüm gibi uzun saçlarını kalın kalın iki belik yapınca bir öğ-

retmenden çok köylü kızlarına benziyordu.

Hasan Ağa, her ne denli bir kız öğretmeni istediği konusunda anlaşılmaya vardiysa da önceden onunla bir konuşmayı uygun buldu. Bazı koşulları peşin peşin söylemek istiyordu. Onu kendince bir tartacaktı.

Ekin, Hasan Ağanın kendisiyle konuşmak istediği haberini alır almaz, babasını yanına alıp doğru Bololuğa koştu. Hasan Ağa gibi ünlü bir Ağa ile konuşacağı için hem kendi, hem de babası ayrıca içlerinden seviniyorlardı. İkisi de sınava girecek öğrenci gibi heyecanlıydılar.

Öğle geçerek Hasan Ağanın konağa çıktılar. Ağa sözü uzatmadan:

Bak kızım, sen yabancı değilsin. Biz birbirimizi çok iyi biliriz. Seni bizim köve ben aldırđım. Kövümüzü isteyen başka bir yığın muallim vardı. Fakat ben sizi tümünden üstün buldum.

Hasan Ağanın dilinin altında bir şey olduğu belliydi. Evire çevire demek istediği son sözü şu oldu:

Biz önce müslümanız Elhamdülillah. Din iman, Tanrı her şeyden birinci gelir. Yani öğleye dek çocuklar senin, öğleden sonra din hocasıdır. Başın açık gezme, kimsenin etlisine sütlüsüne karışma. Öğrenci deyince de önüne geleni okutursun. Şimdilik başka bir sözüm yohtur. Haydi hayırlısı olsun. Git okulunu gör, seni bekçi götürüp gezdirsin.

Ekin zeki kızdı, Ağanın ne demek istediklerini tüm anlamıştı amma şimdilik ses çıkarmamayı uygun buldu. Yalnız köy muhtarını sormasıyla iş değişti. Hasan Ağa sağ gözünü soldan çok açarak:

Nene gerek muhtarı azası senin? Cebinden bir

kese çıkarıp göstererek:

İşte muhtar da aza da hepsi bu kesenin içinde-
dedirler. Gereken de kullanırım. «Kesenin içinde
mühürler vardı.»

Ekin tez bir dönüşle.

Olur Ağam, peki siz nasıl isterseniz öyle yaparız. Elbet sizler daha iyisini, bizden iyisini bilirsiniz, dedi.

Ağa, Ekin'in babasına dönerek:

Aferin sana Kel Hüseyin, eyi evlât yetiştirmişsin. Tam bu konuşmanın ortasında Ağanın büyük oğlu içeri girdi. Heyecanlı gözüküyordu.

Agam möhüm bir haberim var. Ağa kapıya dönüp bakmadan:

Neymiş, di söyle ola.

Söyleyemem mahremdir. Az bir zahmet buyana gel hele. Hasan Ağa telaşını belli etmemeğe çalışarak, bitişik odaya geçti. Daha kapıyı kapamadan oğlu konuşmaya başladı. Sesleri Ekin'lerin olduğu yere apaçık geliyordu.

Ağam yeni haber aldık. Geberen o gidi Yetim'in oğlu Umur vardı ya.

Eee, uzatma ne olmuş zukum, sen onu de. Hemü de bize ne bundan?

Ağam, iş başka, hele bi dakika o, türemiyesice imamı-Hatip'ten kaçmış. Elinde bir tüfekte görmüşler. Hemi de Alaman filintasıyla Kop'lara doğru kaçsıymış.

Ağanın telâşı iyice belli oldu. Ekin hanımla babasına:

İşte neticeyi anladınız. Benim şimdi çoh möhim bir işim çıktı. Sonra konuşuruz, deyip kesti.

Ekin'le babası Ağanın birdenbire böyle değişmesine pek bir anlam veremediler. Kalkıp dışarı

çıktılar. Güneş batıya doğru sallanmış, gölgeler uzamağa başlamıştı. Konağın avlusundan Ekin'lere yol gösteren çoban olmasa köpekler zincirlerini kırıp onları yiyecekti. Hoplayıp ön ayaklarının üstüne kırat gibi şaha kalkıyorlardı.

Köylerinin yoluna düşünce, Ekin babasına sordu:

Baba, siz Ağanın o son durumundan bir şey anladınız mı? Birdenbire öyle nasıl da değişiverdi. Ben hiç bir şey anlamadım, «Tez gidip bizim adamlara, hükümete ve de abukat beğe haber verin» diyordu. Kimin için, neden, ne oluyordu? O Umur dediği eli mavzerli dağa çıkan kimdi? Hayırlısı babacığım ama, bilmem ki bu işin sonu nasıl gelir?

Babası Ekin'in sorularını daha çok uzatacağını anladığı için, yol boyu olayın aslını başından sonuna dek ona anlattı... Yetim Osman'ın öyküsünü özetledi.

Umur son sınıfa gelmişti. Büyüyüp serpilmiş, aslan gibi dal bir yiğit olmuştu. Ana yaşını her bakımdan aşmıştı. Esmer güzeliydi. Kalın kara kaşları, babası gibi elâ gözleri, biçimli yüzüne çok uymuştu. Pehlivan tıraşlı başı boynunu kalınca gösteriyordu. Elleri kitap tutmaktan çok, saban tutmak için yaratılmıştı sanki.

Babasının acı ölüm haberi, onun zaten uçuk olan evrenini iyice yıkmıştı. Yaptığı bir konuşmadan dolayı hakkında okulca koğuşurma açılmıştı. Kanbur kanbur üstüne biniyordu. Solculuk, komünistlik propogandası yaptığı gerekçesiyle okuldan süresiz uzaklaştırma cezası verdiler. Bu hengame nin arasında Umur kendisini baba yurdu Kop Dağlarında buldu.

Dağlar Umur'u hiç yadırgamadı. Kırk yıllık

dost gibi karşıladı onu. Ak amlar, kara taşlar, yeşil otlar, biz de seni bekliyorduk der gibi glmseediler. «Sen ki bizi deyip gelmişsin, başımız üstünde yerin var. Esen yeller, yaban eller gayri dokunamaz kılına dediler. Biz bizden yana olanı tanırız ve koruruz» dediler.

Umur'un ilk işi babasının dağ yoldaşı, eşkiyalık arkadaşı Goca Omar'ı bulmak oldu. Goca Omar yoksul dostu, namuslu bir eşkiya idi. Kop'ların en eski emektar kaağıydı. Tüm evre halkınca sevilir ve tanınırdı. Dağa çıkan her eli tüfekli ilk onu bulurdu. Bir yargıç gibi ilk kez dinlerdi. Gelen eğer adi bir suçluysa tez elden oradan uzaklaştırır, ya da hükümete teslim ederdi. Yok bir haksızlığa uğramışsa, başına bir iş gelmişse, onu korur, ona dal olur, gölge olurdu.

Goca Omar'ın neden dağa çıktığını kesin olarak kimse bilmezdi. Hkmet bile davanın aslını unutmuştu. Eski bir alışkanlıkla her yeni müfreze komutanı onu arardı. Kimse de bulamazdı. Zaman aşımıyla bilmem hangi kanunun, hangi maddesiyle Goca Omar'ın davası düşmüş de olabilirdi. Ama o bunu düşünmezdi bile. Yine o, eski bir şartlanmışlıkla her boz urbalıdan kaar, her asker de onu kovarlardı.

Goca Omar, Yetim Osman'ı çok severdi. Onu yanından ayırmazdı. Eşkiyalardan hiç birinin öyküsünü ikinci kez dinlemezdi. İlk ve son olarak bir kez dinlerdi. Fakat Yetim'in olayını kendisi istiyerek her akşam dinlese usanmazdı.

Yetim, senin derdin benimkine bindi. şu dağların en haklı kaçağı sensin, derdi.

Yetim lmeden önce, birçok kez:

Omar Emmi, bana bir şey olursa. Umur'umun

emaneti sanadır. Diğer çocuklarımı demiyorum. Yalnız Umur'unun emaneti Tanrıyla sanadır. Onu okut, onu adam et, demişti.

O da şakadan:

Yetim, sen yeter ki öl gerisini düşünme. Ben Umur'u kendime oğul edinirim. Hazır kazanılmış, yetiştirilmiş oğul, derdi.

Bir yaz tatilinde Umur dağa, onlara azık taşı-mıştı. Goca Omar, Umur'a kitap, gazete okutur, can kulağıyla dinlerdi. Yorum yaptırır ve onun bilgisi-ne hayran kalırdı. Bazan merakını gizliyemez Umur'a:

Ola oğul sen şimdi ne olacaksın? Namaz hoca-sı mı, yoksa başka bir şey hocası mı? Çünkü şura-ya gelip gidiyorsun, bize bir kez olsun topluca bir comaat namazı kıldırmadın. Anlaşılan onu belleye-miyeceksin. Hiç olmazsa biz ölünce üstümüze bir Kur'an okuyup, ölümüzü yuyacak kadar ol bari.

Umur bu sözlere pek keyiflenir, gevrek gevrek güler:

O nasıl söz Goca Emmi. Ben sizi yumasını öğ-renemem ama, senin Tosun Ağayla bizim Hasan Ağayı yumasını çoktan öğrendim, derdi.

Goca Omar'ın bu sözler çok hoşuna gider, zevk-ten dört köşe olurdu. Yetim'e döner:

Ola Yetim, senden bu denli akıllı oğlan olamaz. Hı, ne dersin bu uşağı anası hamamdan kapmış ol-masın, diye güler ve güldürürdü.

Goca Omar, iki adamının ortasında Umur'un çete karargâhı taş mağaraya doğru geldiğini görün-ce yüreği hop etti. Bir benzetiş hariç Umur'u pek

tanıyamadı. Uzaktan onlar yaklaştıkça içinden «inşallah o değildir» diye, kendi kendini ferahlatmaya uğraşıyordu.

Goca Omar'ın son gördüğünden beri Umur gerçekten çok gelişmişti. Yiğitlenmiş, güçlenmiş, tanınmıyacak duruma gelmişti. Fakat, elâ gözler, geniş ve sağlam yapılı çene tüm ben Yetim'in oğlum diyordu.

Umur yaklaştıkça Goca Omar'ın içindeki korku irileşiyordu. Umur'a gözleri çivilendi. Niye geldin, neden geldin dercesine bakıyordu. Ona doğru bir iki adım attı. Sonra olduğu yerde durdu. İyice yaklaşıncı Umur da durakladı. Kendiliğinden olan o ilk duraklamadan sonra, Umur atılıp Goca Omar'ın elini öptü. Bundan cesaret alan Goca Omar, Umur'a sıkıca sarılıp iki gözünden öptü. Bu ara gözlerinden akan iki damla yaş gizlemek için mi nedir, Umur'un omuzuna dayalı başını bir süre ayırmadı.

Goca Omar, cebinden dağınık bir yağlık çıkarıp, gözlerini sildi. Silahlığını biraz gevşetti. Eliyle işaret edip, köşedeki keçi postuna Umur'un oturmasını istedi. Kendisi de karşısına çöküp ellerini dizine kenetledi. Sırtını ot yastığa verdikten sonra, bu suskunluğu kendinin bozması gerektiğini anladı.

Umur'um, oğul bilmem ki ne desem, yavrum başın sağ ola demekten başka çare yok herhalde. Kader ilâhi, onun ömrünün kepeği bu denliymiş. Bu evrende yiyeceği ekmek, içeceği suyu kesilmiş. «Vade yetmiş baş ağrısı bahanedir. Tanrı katından gel olmuş ona, artık ne yapsan fayda vermez. Sonra su testisi elbette su yolunda kırılacaktır. Bugün ona belki yarın da bizedir.

Çok söyledim rahmetliye. Söz dinletemedim.

Yetim, hele bekle bu iş aceleye gelmez. Zamanını iyi kolla, öcün mürür zamanı yoktur. Düşman, düşmandan kırk yılda bir acı almış da oh ne tez aldım demiş, dedim. Acele etti, çok acele etti Yetim.

Goca Omar Umur'u konuşturmak için elinden geleni yapıyordu. Yerli yersiz de olsa her cümlesinin sonuna bir soru vurgusu ekliyordu. Halbuki Goca Omar'ı bu denli çok ve yalpalı kimse konuşturamazdı. Umur'la konuşurken sanki o örflü, sayılan, sevilen Kop'ların koskoca Goca Omar'ı olduğunu unutmuştu.

Tüm çabalarının boşa çıktığını gördükçe daha çok konuşuyor, daha çok sorular soruyordu. Fakat Umur'da hiç bir canlılık belirtisi gözükmüyordu. Yalnız kalın kaşları biribirine yaklaştıkça yaklaşıyordu. Ara sıra da dişlerinin sıkılmaktan yorulup yenilendiği yüzünün yanlarının oynayışından anlaşıyordu.

Goca Omar hem, biraz konuyu değiştirmek, hem de cevabı gerektiren yeni bir soru sormuş olmak için:

Bu yıl okulunu bitiriyorsun inşallah, öğle değil mi öğül?

Umur, oturan bir Buda heykeli gibi öyle duruyordu. Gözleriyle mağaranın karşı duvarında asılı duran Goca Omar'ın geyik postu namazlığı arasına sanki çilpi ipi çekilmişti. Hatta Goca Omar çaktırmadan, namazlıkta bir şey mi var diye bir iki kez ona bakmıştı. Bir ara Umur, susuz tarlada tandır ekmeğiyle yağsız çökelek yiyormuş gibi zorla bir yutkundu. Kırıkkale tüfeğinin ağzına fişek sürer gibi de çenesinin altındaki mide borusu seslice indi çıktı.

Okul bitti emmi...

Goca Omar'ın benzi attı. Farkında olmadan eli kaba bıyıklarına gitti. Çok titizlikle büyüüttüğü bıyığını, bir kez ucundan aşağı doğru çekerek:

Anlamadım ne dedin, okul bitti mi dedin? Hiç güzden okul biter mi? Daha yedi sekiz ay var bire oğul.

Her şey bitti Emmi, her şey. Okul da bitse ne çıkar...

Goca Omar birden Kop Dağlarının havası gibi sertleşti. Sanki az önceki adam o değildi:

Ne demekmiş okul bitti demek. Ağzından çıkarnı kulağın duyuyor mu? Eteğindeki taşı tök. Ben babana söz verdim, sen okuyacaksın o kadar. İşittin mi beni?

Tam bu sırada dışardaki gözcülerden biri tehlike işareti vermiş. İçeri nefes nefese ufak tefek, çekik gözlü, Çin bıyıklı biri girdi. Bir bölük askerin üsse çok yaklaşmış olduğunu bildirdiler. Önlerinde sekiz on tane de sivil varmış. O çekik gözlü Çin bıyıklı küçük eşkiya Umur'u göstererek:

Begim bu arkadaşın peşini izlemişler her halde. Yoksam ki burayı kimse bilemezdi.

Goca Omar yerinden hiç bir şey olmamış gibi ağırdan doğruldu. Yeleğinin dös cebinden tütün tabakasını çıkardı. Yalnız o Çin bıyıklıya herhalde biraz kızdı.

Onun dışarıya fırlamasıyla Recep'in içeri dalması bir oldu. Recep çam yarması gibi asker palto-lu, kara takkeli biriydi. Kalın boynu, altına karpuz kıştırılmış gibi gövdesinden uzak duran pazuları-yla bir Zaloğlu Rüstem resmine benziyordu. Asker gibi hazıröl durumunda:

Beni emretmişin begim dedi.

Her bir şey tamam, herkes yerli yerinde mi?

diye Goca Omar sordu.

Tamamdur begim.

Askeri sormuyorum, siviller kesin olarak kaç kişiler?

Şimdi daha yukarı ikinci sığınağa çekileceğiz. Umur, sen Recep'le dorgu yukarı çıkacaksın. Orası daha emindir. Biz de şu fırtınayı savuşturalım geliriz. Recep'in dediginden sakın dışarı çıkma.

Recep'e dönerek:

Buna eyi göz kulak ol. Sakın yanlış bir iş tutmasın...

Umur'u tatlı bir heyecan kaplamıştı. Birden damarlarındaki kanın daha hızlı dolaşmağa başladığını duydu. Kurulmuş bir yay gibi yerinden fırladı. Duvarda dizili duran tüfeklerden birini kaptığı gibi Goca Omar'a çevirdi. Recep tüfeğine davranır gibi oldu. Atik bir hareketle tüfeğini elinden iki metre öte fırlattı. Sesi de elindeki tüfek gibi titriyordu.

Biraz önce bir bölük askerin geldiği haberine hiç umursamayan Goca Omar, şimdi eskisi denli sakin değildi. Umur:

Yok Emmi... Artık ok yaydan çıktı bir kere. Beni hiç bir yere gönderemezsin. Burada kalacağım, hem de senin yanı başında. Duyuyor musun beni Emmi, duyuyor musun?

Goca Omar acı acı gülümsedi. Boşuna uğraşma, sen okuyacaksın. Ben babana söz verdim. Haydi yukarı yukarı...

Biraz önceki durumdan hiç bir şey anlamadığı için, korkudan gözleri faltaşı gibi açılan Recep, sonunda rahatladı.

Recep kendini toparlıyarak:

Goca Emmi çok yaklaştılar. Korkarım şimdi-

den kerî birez güç gideceğiz, yukarı.

Daha Recep sözünü bitirmeden kurşun sesleri gelmeğe başlamıştı bile. İşin içine sten ve hafif makinalı da karışınca Goca Omar:

Bak hele, epeyim sıkı tutuyorlar işi. Umur'a yeniden döndü:

Eh dediğin oldu. Emme dışarı çıkmayacaksın. Şurada uslu uslu efendi kimin otur. Yoksa karışmam ha...

Umur içeride kaldı. Diğerleri tüfeklerini kap-tıkları gibi dışarı fırladılar.

Ortalığın tam kızıştığı bir sırada Goca Omar'ın sesi gürledi:

Uşaklara tez haber ulaştırın yine sakın askere zarar vermesinler. Siviller Tosun Ağanın adamlarıdır. Onları iki kaşının ortasından nallasınlar. Biz sizi korurken ön korunaktakiler yavaş yavaş geri çekilsinler.

Umur içinden Goca Omar'ın «Sen burada uslu uslu efendi kimin bekle» deyişine gülmüştü. Hele siz dışarı çıkın ben, ne yapacağımı bilirim demişti. Onların çıkışından hemen biraz sonra kapıya dalmak istedi. Fakat kapının önünde eli tüfekli bir nöbetçi kendisini bekliyordu. Nöbetçiye diller dök-tü, yalvardı, kendisini bırakması için. Nöbetçi:

Hiç mümkünü yok, ben emir aldım, seni buradan bir adım dışarı pirakmam deyip diretiyordu. Bir ara Goca Omar iyice yandan sıkıştırıldıklarını anladı. Elinde hafif makineli olan bir sivil, biçimsiz bir yerde mevzilenmişti. O susturulmazsa göz açamayacakları belliydi. Asker pek vurmağa atmı-yordu. Tam bu sıkışık anda Goca Omar tanımadığı birinin o sivil makinelinin üstüne üstüne vardığını farkettti. Birden tüfeğini o sivile doğrulttu ve teti-

gi çekerken durdu. Bu tanımadığı ve Tosun'un adamlarındandır diye vuracağı kişi, karşıya ateş ediyordu. Hafif makinelinin yuvasına girecek denli de yaklaşmıştı. Delice korkusuz bir gidişi vardı.

Geriden Recep Yıldırım gibi Goca Omar'ın yanına sokuldu. Telâşlı bir halde:

Begim Umur kaçmış. Nöbetçiyi atlatmış. Nöbetçi yerde baygın yatıyordu.

Goca Omar kurşun yemiş gibi geriye birden döndü. Gözleri çakmak çakmaktı. Bereket vakit dar vakitti. Hava kararıyordu.

Umur, Tosun Ağanın adâmindan makineli tüfeği alma yolları düşünürken, kendisi ile makinalının arasında bir hışırtı belirdi. Yolunu şaşırmış bir tavşan deliye dönmüştü. Ağaçların dibindeki güz gazellerini hışırdatarak hor hor hopluyordu. Umurun önünde çevreyi bir dinledi. Yüreğinin kalkıp inişi iyice belli oluyordu. Umur pıst deyince, tavşan deli gibi gerisin geriye sıçradı. Makinelinin tam üstüne vardı. Makinelinin atıcısı başını siperinden çıkarıp bakmıyordu. Tavşan iyice yaklaşıncâ başını epeyce doğrultup çıtırtıya bakmak zorunda kaldı. İşte tam bu sırada adam yandım diye çırpındı. Umur kendisinin vurduğunu sanmıştı. Halbuki Umur'un gerisinde Goca Omar yanında iki kişiyle onu koruyordu. Umur heyecandan deliye dönmüştü. Yerinden fırladığı gibi makinalıya koşarken bir sendeledi. Makinalının başına geçmişti. Fakat bacağından ılık ılık kanlar da sızmağa başlamıştı.

Karanlık barışı kurdu. İki yan da sessizce çekiliyorlardı. Gazeller üstündeki ayak sesleri bunu açıkça belli ediyordu. Yaralanan ve ölenler vardı. Fakat ağlayan ve de sızlayan yoktu. Canları acımıyor muydu bunların? Hayır buz gibi de acıyordu.

Aynı acının binde birini evlerinde duysalar oflar vahlar, inlemeler sızlamalar birbirini kovalardı. Demek insan acısını paylaşacak birini bulmazsa, kolu bile kopsa hiç ses çıkartmıyordu.

Ertesi gün köyden gelen haberlerden anlaşıldığına göre, Tosun Ağa tarafı iki kayıp vermişti. Goca Omar çetesinde Umur'un bacağındaki sıyrık hariç hiç bir şey yoktu. Onu da Goca Omar kızgın demirle dağlayıp sardı.

Umur'un bu işlere bulaşması Goca Omar'ı dercesiz üzmüştü. Ağzını bıçak açmıyordu. Çünkü artık iş işten geçmişti. Umur istese de istemese de bu dağların oğlu olmuştu. Okuması tüm suya düşmüştü. Yetim Osman'ın Goca Omar'a sık sık söylediği şu sözler hiç aklından çıkmıyordu:

Emmi bana bi şey olur da Umur'u okutamazsan, iki elim yakanda kalır. Mezerimde otlar bitse, yine bağışlamam seni, demişti.

Dağın bu kesimi hem daha serin, hem de köylerle olan bağlantısı bozuktu. Ekmek sorunu, haber sorunu ve diğer donatım işleri güç sağlanıyordu. Kışın yaprağını dökmeyen ağaçların sık olduğu bir yerde koca bir ayı ini vardı. İnin hemen üst yanı minare boyu taşdan, bir uçurumdu. Savunmaya çok elverişli bir yerdi. Burayı tutan on kişi yalnız taş yuvarlasa yine bir bölük insana karşı kordu. Çetenin yeni sığınağı burasıydı.

Umur mağaranın loş bir köşesine iki büklüm sızıp kalmıştı. Goca Omar onun başucundan ayrılmıyordu. Bir ara kalın gocuğunu sırtından çıkarıp onun üstüne örttü. Elini alnına dokundurup ateşini yokladı. Sonra bir baba içtenliğiyle saçlarını okşadı. Kalkıp dışarı doğru yürüdü. Dört bir yanı uzun uzun süzdü. Öğle yakındı. Enginlerdeki sabah sisi

çıkırıktan boşalan ip gibi dağılıp kayıp olmuştu. Mağaranın önündeki düzlük yemyeşil çimendi. İki harman yeri denli boşluğun ötesi fır dolayın ağaçlık ve çalılıktı. Goca Omar ağzını o boşluğun ortasına doğru çevirip:

Ola Mürzeli diye ünledi.

Bomboş olan düzlük, her çalının ardından çıkıp gelen bir iki kişiyle, derken kalabalıklaştı. Beş on kişi düz bir taşın çevresine sıralanıp oturdular. Düz taşın üstünde çökelek, ekmek, soğan gibi birşeyler atıştırmağa başladılar. Onlar kalktı, ikinci bir ekip oturdu. Bunlar gözcülerdi. Nöbetleşe yemeklerini yediler.

Umur uyanır uyanmaz uyku sersemliğiyle bir an anlamsız anlamsız çevresine bakındı. Yanında yöresinde kimseyi bulamayınca kalktığı gibi dışarı fırladı. Herkes gayet sakin, bir şeyler yer görünce rahatladı. Umur'un öyle şaşkın bakışlarını, mağaranın önünde heykel gibi dikilişini ilk gören Mirzali oldu:

Emmi emmi, İmama bak İmama.

Goca Omar yavaştan gülerek:

Di gel, gel baah. Di gel sen de birşeyler atıştır, yarım molla. Nasıl bacağın ağrıyor mu? Diğerleri de Umur'u yemeğe buyur ettiler.

Mirzali en neşeli eşkiyaydı. Sırf bana da eşkiya desinler, şu yalan dünyada benden de korkan canlı yaratık bulunsun diye dağa çıkmıştı. Ne bir cezası ne de işlediği bir suçu vardı. Zaten yaradılışı gereği bir karıncanın bile canını incitemezdi. Goca Omar'a olduğundan çok bağlıydı. O da onu sever ve esirgerdi. Goca Omar'la olur olmaz yere kimse konuşmağa cesaret edemezken bile o:

Been kim diirler? Allasen dorgu de Emmi Al-

lasen de? Been kim diirler? Sorduğu soruya cevap alamıyacağını bildiği için, kendi sorusuna yine kendi cevap verirdi.

Bögüne bögün anlı, şanlı eşkiya Mürzeli demezler mi been hıı? Umur'un aşağı doğru topallıyarak indiğini gören Mirzali:

Hı... Hı... hı ola ne belledin sen, eşkiyalığı goley mi belledin? Bu iş imamlığa benzemez. Tosun Ağa'nın kâfir adamları, seni ettehiyatına oturamasın diye 'dizinden yaraladılar. Göz göre göre seni günaha sokacaklar, dedi demedi yine hı, hı, hı diye gülmeğe başladı.

Çevresinde hiç kimsenin gülmediğini görünce ürkmüş at gibi birden durdu. Yaptığı işin yanlışlığını kendisine dikilmiş sert gözlerden anladı.

Akşama doğru hava birden bire değişti. Oradan buradan çıkan parça bölük bulutlar, ivedilikle Kopların üstünde kümелendiler. Sonra akşamı tezleştirmek istercesine karaya boyandılar. Dört bir yanı ışık sızdırmayacak biçimde sardılar. Sonra her çöp orkestradaki yerini alıp düzenli biçimde çalgılarını çalmağa başladılar. Yağmurun ilk iri serpintileri atıştırırken. Nöbetçiler güvenlik çenberini mağaraya doğru daralttılar. Herkes bir kuytu yer aramağa koyuldu.

Goca Omar mağaranın önünde Umur'la dışarıyı seyrediyordu. Yağmur damlaları ayaklarının ucunu ıslatmağa başlayınca biraz daha geri çekildiler. Goca Omar bütün gücüyle Umur'u konuşturup, onu açmağa uğraşıyordu. Eliyle karşı tepeleri dağları göstererek:

Oğul, bu gördüğün dağlar her çileyi, her derdi çeker. Yalnız tek bir şeyi çekemez. Oda haktan halktan, doğruluktan uzaklaşmak. Kötü yola düşmek,

ırza namusa dokunmaktır. Halka zulüme yöneldiğini bir sezdimi bil ki yaşatmaz seni. Gözle gözükmez bir adalet kantarı vardır bu dağların. Sessiz ve derinden yapar işini. En olmadık, en bilinmedik bir yerde tek bir kişiye yaptığın kötülüğü, tüm insanlığa yapılmış gibi kabul eder. Adalet organları çalışmağa başlar. Umulmadık bir yerde kantarının to-puzuna tek bacağından asar adamı .

Bu söylediklerime dikkat edersen, bu dağlar bir ana gibi bağrına basar seni. Bir baba gibi güçlü kanatlarını üstüne gerer. Hiç bir alıcı kuşa kaptırmaz yavrusunu. İşte gördüğün gibi 25-30 yıldır, bu dağları ben bir baba, onlar da beni öz oğul edindiler. Ufak tefek hırıltılarımız hariç, bak gül gibi geçinip gidiyoruz işte.

Umur Goca Omar'ı ağırlığını tek bacağına yüklemiş, hiç kıpırdamadan dinliyordu. Koltuk değneğini arasına yeniledi. Hava serinlediği için Mirzali içeriden kalın bir asker kaputu getirdi. Umur omuzuna aldı. Goca Omar konuşurken Mirzali, sahibinin yediği ekmeğe iştahla bakan bir fino gibi çevik, onun ağzının içine bakıyordu. O söz aralarında yutkunurken Mirzali sanki onun konuşmasını kolaylaştırmak için yardım ediyormuşcasına, iki üç kez üst üste, tez tez yutkunuyordu. Tam Goca Omar sözünü bitirecekken, Mirzali:

Been kim diirler Emmi? Degil mi Goca Emmi, sen bu dağların, oğlusun ben de senin oğlunam deyince zorla da olsa ordakileri güldürdü.

Artık Mirzali'yi Umur da tanımişti. İlk kez yu-karı aldığı sözlerine, şimdi o da gülüyordu.

Daha aradan çok geçmemişti. Sadece dağlar Umur'a bir hoş geldin demişti. Umur'sa neye uğradığını şaşırmıştı. Evine gelen konuğu uğurlarken,

konuğun yerine kendi evinden birisine güle güle diye elini sıkan ev sahibinin dolaşıklığı içindeydi. Olaylar peş peşe yumaklanmağa başlamıştı. Ucuz bir sınav vererek kendini dağlara tanıtmıştı. Onca gerisi pek önemli değildi. Kendini böyle düşünerek ferahlatıyordu.

Umur'un ünü birden bire hozan tarla yangını gibi çevreye yayıldı. Koplar tezden tanıdı Umur'u.

O günkü çatışmada ölen Tosun Ağanın iki adamını Umur'un vurduğu söyleniyordu. Halbuki zavallı Umur kendi bacağını yaralamaktan öte kimseyi vuramamıştı. Umur'un üstüne söylentiler, dedikodular ağızdan ağıza yayılıyordu. Herkes dileyip de yapamadığını Umur'a yaptırıyordu. Asıp kesme, biçme, yakma, yıkma işlerini yükleyecek bir gönüllü arıyormuşcasına tüm köylüler Umur adına sarılmıştı. «Umur şöyle atmış. Yetim'in Umur böyle tutmuş» diye çevrede olmadık haberler dolaşıyordu.

Bololuk'lular hele, Umur adını dillerine tesbih etmişlerdi. İçten içe bayram ediyorlardı. Balpınardaki Resul dayıdan başka herkes Yetim'le akrabalıklarını, yakınlıklarını anlata anlata bitiremiyorlardı. «Kulun ahı kulda bülbülün ahı gülde kalmazmış. Eden bulur inliyen ölürmüş. Alma Yetim'in ahını çıkar aheste aheste» gibisinden tekerlemeler tekerlemeleri kovalıyordu. Umur'un çok şeyler yapacağını sanıyorlardı. Gönüllerinden Ağa'ya kan kusturacak diyorlardı.

Bu kez Hasan Ağayı ince değil, kalın bir sızı sarmıştı. Her işin gönlünce bittiğini sandığı bir an-

da, şimdi de karşısına bir Umur belâsı çıkmıştı. İlk kez tasasını belli etmedi. Önemsemezmiş gibi davrandı. Fakat içinde günbe gün irileşen sıkıntıyı daha çok saklayamadı. Ne bildi Hükümete baş vura-
cağını ne bildi kiralık katillerini seferber edeceğini. Ara sıra da kendi kendini rahatlatmak için:

Adam sende, ben nece eşkiyalar yemişem. Ben gosgoca Hasan Ağa olam da toy bir mektepli boz-
masını dize getiremiyem. Ona öyle bir ders verirem ki felek maşallah der. Doğduğuna pişman ederem oni. Tezden hanyayı Konyayı onlar o. Ağa yumru-
ğunu yemeyen kendi yumruğunu balyoz sanırmış. Yumruklar sıkılınca kimin yumruğu daha güçlüdür belli olmaz.

Hasan Ağa Yetim'i tez harcamıştı. Umur'u da gerçekten dediği gibi, kolay harcayabilecek miydi? Tüm halkın kanısı, Umur'un çok daha kısa bir süre içinde Hasan Ağaya yem olabileceğiydi. Fakat Tosun Ağa'nın ölen iki adamını Umur'un vurduğu haberi köylüleri tez karar vermekten alıkoyuyordu. Bu uşakta iş var diyorlardı.

Goca Omar'ın hasmı Tosun Ağaydı. Tosun Ağaya Goca Omar pek bir şey de yapmamıştı. Bütün kızgınlığı Goca Omar'ı kendi karanlık işlerinde kullanamayısıyla başlamıştı. Tosun Ağa dağda bir kara gücü bulunsun istemişti. Umduğunun tersini bulunca Goca Omar'a düşman kesilmişti. Hatta Goca Omar'ın varlığı onu bir çok kirli işlerini sessizce yürütmekten geri bırakmıştı.

Bir gün Goca Omar'a kurduğu tuzığa, Tosun Ağanın kendi öz kardeşi düşünce de araya kan girmişti...

İlkokullar derse başlayalı epey olmuştu. Fakat Bololuğun okulu hâlâ kapalıydı. Öğretmen Ekin ha-

nım ha bugün, ha yarın okulu açacağım diye, Bol-
olukla aBlpınar'ın arasında mekik dokuyordu. Her
geliş gidişinde Hasan Ağa:

Kızım sen salla başiın al magaşıin. Bi tamam
paranı alirsen ya, eh sen ona bak. Ne acelen var?
Been okuyup okuyup ta Mısır'a molla mı olacak bu
döller?

Şimdilik okulun bir köşesinde köyün salmadan
toplanan tahili var. Bir odasında da haciz edilen
yorgan, yatah, gap gacak var. Okul da köyündür,
içindekiler de.

Sen hiç meraklanma, bizden yanı size hiç bi za-
rar gelmez. Hökümet, mökümet duyar diye de ta-
salanma. Bizden ser çıkardı sır çıkmaz. Gerisi se-
nin aha o gozel elleriyyin ucunda. Yıl sonunda uşak-
ların garinesine geçsin yazarsın geçer, galsın yazar-
sın galır. Anadın, gozel gızım? Sen akıllı gızsın, her
bişeyi anarsın zaten.

Durumun hiç te iyi olmadığını anlayan Ekin,
tez elden İlköğretim Müdürlüğüne bir yazı yazdı.
Fakat gönderdiği yazıların yerine ulaşmadığını çok
geç anladı. Çünkü köy korucusu Ağa'ya gösterme-
den, köyden dışarı ne bir mektup çıkarır ne de so-
kardı.

Umur bir sabah erkenden kalktı. Düşünde bir
şey görmüş gibi, yüzünü yıkar yıkamaz Goca Omar'a
vardı:

Emmi seninle çok önemli bir konuyu görüşmek
istiyorum. Buraya geldim geleli bunu bir türlü ya-
pamadım. Biraz şöyle açılalım mı?

Goca Omar ne demek istiyorsun der gibi dik
dik Umur'un yüzüne bakarak hiç ses çıkarmadan
kayalara, aşağı yürüdü. Üstüne çığ düşmüş ıslak
otların sularını saça saça epey yürüdüler. İkisi de

hiç konuşmuyorlardı. Ayak izleri çimli çimenlerin suyunu saçtıkça orası yol gibi daha koyu yeşilleniyordu. Bir pınarın başında durdular. Goca Omar yassı bir taşın üstüne sekilendi. Umur'a sen de şöyle otur diye eliyle karşısındaki taşı gösterdi. Umur Goca Omar'ın açışını beklemeden başladı:

Emmi, beni iyi dinle Emmi. Sana şu anda söyleyeceğim her sözcüğü, kendi kendime en az yüz kez tekrarladım. İnce elekten eledim. Beni hiç bir şekilde yanlış anlıyamıyacağınıza güvencim sonsuzdur. Zaten siz benim babam, bense sizin oğlunuzum şimdiden kerî. Öyle değil mi Emmi? Buna bir diyeceğin var mı?

Goca Omar meraklanmağa başlamıştı.

Elbette yoktur bir diyeceğim oğul. Elbette yoktur, diyebildi.

Umur'un aldığı bu cevapla, yüzü ışıdı.

Peki öyleyse Emmi, biz şimdi burada, yani bu dağlarda ne yapıyoruz? Bu günümüz böyle geçti, dünümüz kötüydü, yarınımız nasıl olacak Emmi?

Goca Omar elindeki taşı rasgele aşağı doğru attı. Çalıkların içine taşın giriş hışırtısıyla, pat diye bir tavşanın ok gibi fırlayışı bir oldu. İkisinde öyle, dalgındı ki tavşanı farkında bile olmadılar. Goca Omar'ın yüzünde okunmaz bir yazı gibi şekiller belirdi. Ve aynı donuk yüzle, Umur'a bakmadan:

Oğul ne demek istediğinden pek bir şey anlamadım. Fakat anladığımca bu yaşayış seni sıkıir. Böyle düşünmekte çok haklısın da. Yalnız, değişinde sanki seni burada zorla tutan biri varmış gibi bir hava var. Aslında senin burada kalmanı istemiyen iki kişi varsa biri bendim. Bunu sen de bilirsin. O eski fikrim halâ değişmiş değildir.

Umur yanlış anlaşıldığını anladı. Dolayısıyla

Goca Omar'ın soluk almasından yararlanarak:

Beni yanlış anlama canım Emmi. Daha doğru-su ben anlatamadım. Demem o değildi. Ne için, ni-çin döğüştüğümüzü bilelim. Kime karşı, ne amaçla döğüştüğümüzü, son varağımızın nere olduğunu bi-lelim demek istedim. Yoksa böyle kara düzen bir çırpınış, bizi denizde yüzme bilmeyen biri durumuna düşürür. Kısaca senin tecrübelerini benim kitap-lardan öğrendiklerimle birleştirelim demek istedim. Bir planımız bir programımız, iyi saptanmış bir amacımız olsun istedim Emmi.

Umur, Goca Omar'ın yüzünde söylediklerinin olumlu ya da olumsuz etkisini çözmek için onu plâk iğnesi gibi izliyordu. Goca Omar'ın yüzü de projeksiyon filmi gibi donup kalmıştı. Ne iyiye ne de kötüye bir anlam çıkarmak olanaksızdı. Umur kaldığı yerden soluk yenileyip yürüdü.

Senin hasmın Tosun Ağa, benimkiyse Hasan Ağa. Bu adların başlarındaki benzememezlik bizi yanıltmamalıdır. Sonları aynıdır. «AĞA» Evet Em-mi bu başlar değilde, bu bitimler üstünde çok çok iyi durmamız gerekiyor. O halde düşmanımız, tek, düşmanımız Ağa, Ağalar ve Ağaların yetiştığı or-tam. Öz olarak Ağalığı yok edecek Ağaların çıkış deliğini tıkayacak bir düzen gerekiyor. Döğüşümüz bunun üstüne olacak değil mi Emmi? Meselemiz bu tabana oturacaktır. Öyle mi Emmi?

Goca Omar bir karış açık ağızla Umur'u dinle-meye koyulduğu sırada bir çatırtı oldu. Yavru bir ayı balağı suya inmişti. Bir türlü yardan yanaşıp ta suyunu içemiyordu. Goca Omar'ın gözü yapal ya-pal uğraşan balağa takıldı.

Silâhlarımızı da almadık, şimdi ayı inecek bura-ya. Yavrusunu pek kıskanır. Umur'un hiç bir şey-

den haberi yoktu. Anlamsız anlamsız Goca Omar'ın yüzüne baktı. Ayı balağını görünce şaşırdı. İçinden koşup balağı tutmak geçti. Oturduğu yerden fırlayıp ayağa kalktı. Bu durumu gören enik yapal yapal ayımsı bir aceleyle kaçıp ormana karıştı. Umur: O halde haydi yukarı çıkalım Emmi.

Çıkarız, çıkarız acele etme. Hele sen anlat bakalım Molla Efendi anlat. Bu gidişle sen mollalığı bitirip, icazatlı hoca olarak ayrılacaksın bu dağlardan, dedi. Sonra da gevrek gevrek güldü.

Umur buna alınır gibi oldu.

Emmi, sözümün başında söyledim. Benim akıl vermeğe değil, sizden akıl almağa ihtiyacım var. Eğer ben buradan İmam olarak ayrılırsam, icazatımı veren bilge yine siz olacaksınız.

Goca Omar keyifli keyifli bir daha güldü.

Eee hele de bakalım de. Seni dinlirem. Yeleğinin döş cebinden üzeri işlemeli tabakasını çıkardı, bir cigara sardı. Umur çakmağıyla onu yaktı. Goca Omar derin bir nefes çekti. Sonra dönüp Umur'a hadi hadi konuş der gibi baktı.

Önce, yine sizin çizdiğiniz yolu izliyeceğiz. Başlangıç noktamız, biraz önce sizin buyurduğunuz gibi halka iyilik, köylüye iyilik olacaktır. Bu yurdu, halkı çok sevdiğinize sonsuz inancım var. Ashında toplum da sizin gibi düşünenlerin sayısı az değildir. Yalnız bu yurdu, bu halkı nasıl seveceğini bilenlerin sayısı parmakla sayacak kadar azdır.

Köylüyü, yoksulu Ağa zülümünden korumak için yıllarca bu dağları beklediniz. Ama bu işi tam başardığınızı söyleyebilir misiniz? İşin gerçeği şu ki, bu işin nasıl çözüleceği konusunda köklü bir bilginiz yoktur. Onun için başarıya ulaştığınızı kesin olarak söyleyemiyorsunuz. Meseleniz sadece bir To-

sun Ağa ve Goca Omar çekişmesi olarak özetleniyor. Ve de canınızı koruyorsunuz o kadar.

Goca Omar bir ara Umur'un dediklerini anlar gibi olmuştu. Fakat ipin ucunu yine kaçırdı.

Anlıyamadım oğul doğrusunu istersen ne demek istediğini pek kavrayamırem. Daha açık konuş, okunaklı konuş benimle. Lögat yapmadan konuş, düz konuş. Umur oturduğu yerin tam karşısındaki tepede bir eli tüfekli adam gösterecekken, Goca Omar ne diyeceğini anladı ve:

O bizim Mürzeli, Mürzeli. Bizim güvenliğimizi sağlıyor dedi.

Umur'un sözü boğazında kaldı. Yolda tanıdık birine selâm verirken selâmı boşa gidince eli askıda kalan adamın başını kaşması gibi bir durum oldu. Hiç bozuntuya vermeden kaldığı yerden sözüne devam etti:

Ha evet Emmi şöyle diyecektim:

- a. Güvenlik işimizin bir sorumlusu olacaktır.
- b. Ekmek cephane gibi ikmal işlerinin bir sorumlusu.
- c. Köy ve köylülerle ilgi irtibat, istihbarat için ayrı bir sorumlu .
- d. Köy çocuklarına okul ve hastane bulma işinin bir sorumlusu.
- e. Çok olandan alıp, hiç olmayana düzenli bir biçimde verme işinin bir sorumlusu.
- f. Halk düşmanlarını yıldırma için, yangın baskın sabotaj işinin bir sorumlusu.
- g. Bu bakanlıklar arası iş birliğini (Bağ kurmayı) yürütecek biri.
- h. Tüm sorumluların başı, bir baş sorumlu yani lider olacaktır. O da şüphesiz siz olacaksınız.

Goca Omar hayretini daha çok gizliyemedi. Dipten gelen deprem gibi gürledi. Kendisinden beklenmeyen bir iştahla güldü, güldü... Bu gülüşle omuzları sarsıldı, gözleri yaşardı. Umur ciddileşerek ona baktı. Çünkü bu gülüşün içinde biraz alay karışımı bir koku seziliyordu.

Goca Omar toparlandı. Bıçakla kesmiş gibi gülmesi dindi.

Ola sen bir şey unuttun. Ha Nafâ Bakanlığını da kur da bari hükümet tamamlansın.

Sonra birden sertleşerek:

Bana bak Umur. Şimdi ne demek istediğini iyice anladım. Başından büyük işin altına girip te başını ezdirme deyip, kalkarak yürüdü.

Mağaranın önündeki kıl çadırda Goca Omar'la Umur yatıyordu. Umur o gece mağarada diğer çete elemanlarıyla sabah yakına dek konuştu. Dışarı çıktığında çadırda hala ışık yanıyordu. Belli ki Goca Omar'ı da o gece uyku tutmamıştı. Umur'un pınarın başında söylediği her söz sabaha dek beynine bir balyoz gibi inip inip kalkmıştı. Bu yaşa dek hiç düşünmediği şeyleri düşündü. Bir ara tez elden bu çocuğu buradan uzaklaştırmalı diye karar verdi, sonra o fikrinden caydı. Bu uşak akıllı uşak, onu korumak gerektir dedi. Babasına verilmiş bir sözüm var. Olmaz olsun o bana baba dedi, ben ona oğul. Ne etsem bilmem ki diye düşünceler denizine daldı.

Şafak sökerken kalkıp çadırdan dışarı çıktı. Dağlar içine gömüldükleri kör dumandan, sanki soluk almak istermişcesine başlarını yukarı yukarı uzatıyorlardı. Dağların bu durumu kendini bunaltmış gibi Goca Omar da boynunu uzatarak oğuşturdu. İçindeki sıkıntıyı atmak için yürüyüp dolaşmak

istedi. Biraz ilerledikten sonra ak uzun donuyla do-laştığını anladı. Geriye aceleyle çadıra döndü.

Ola Mürzeli... diye sinirlice inledi.

Mirzali bir elinde tek kırma tüfeği bir elinde çarıkları dışarı fırladı. Uykulu uykulu:

Emret Emmi diye cevap verdi.

Ola di tez get, bana Umur'u sesle gelsin.

Mirzali denileni pek anlamadan kurt çarpmış koyun gibi doğrultusuna saldırdı. Umur diye yanlışlıkla iki üç kişiyi kucaklayıp uyardıktan sonra Umur'u bulabildi..

Umur zaten uyumamıştı. Mirzali gelince hemen sigarasını söndürüp kalktı yürüdü. Çadırın önünde kendine bir çeki düzen verip içeri girdi.

Buyur Emmi beni istemişsiniz.

Çadırın girişinde bir asker gibi saygılı ve hazır-olda duruyordu. Goca Omar ceketi omuzunda, ke-çenin üstüne bağdaş kurmuş ,elinde sigara yere ba-kıyordu.

Gel şöyle otur diye yanını gösterdi. Sonra yine yere bakarak konuştu:

Hiç aklıma gelmezdi ki bizim Yetim'in Umur bir gazel gibi beni peşinden sürüsün. Ama düşün-dümü, haklısın sen. Pek bir şey bilmediğimi anla-dım, Şimdiden keri söz sahibi ben değil sensin. Ca-hallığımı anladım.

Umur hafif gülümsiyerek:

Yok Emmi, katiyen öyle bir durum olmadı ve olmayacaktır da. Ben yalnız ve yalnız sizin bir yar-dımcınız olacağım dedi.

Goca Omar:

Eee, uzatmadan şimdi ne yapacağımızı söyle.

Goca Omar sabah namazının abdestini almak için kollarını sıvamağa başladı. Umur köşeden ib-

riği getirdi. Çadırın önünde hem Goca Omar'ın eline suyu döküyor hem de konuşuyordu:

O halde yarından tezi yok harekete geçiyoruz. Kararlaştırdığımız gibi işe köyden başlayacağız. İlk işimiz kendimizin köylü dostu olduğunu, onlardan yana olduğumuzu somut örneklerle onlara ispatlamamızdır. Çünkü köylü bizim her şeyimiz olacaktır. Gözümüz, kulağımız, darda kalınca başımızı altına sokacak tek barınağımız. Elimizin değneği, sırtımızın köyneği olacak köylü bizim.

Goca Omar ayaklarına suyu döktürmedi. İbriği çekip Umur'un elinden aldı.

Ola yine işi dolaştırdın, yani ben yarın ne iş yapacağız diirem?

Tamam Emmi işte ben de onu söyleyecektim: Yarından da tezi var. Siz şimdi bir mektup yazacaksınız.

Kime ve nediye mektip yazacaktım?

Hasan Ağaya, «tez ilkokulu boşalt. Sana üç gün mühlet veriyorum. Eğer bu zaman içinde tüm öğrenciler derse başlamazlarsa, sonunu sen düşün» diye

İmza

Eşkiya Goca Omar

Evet işte bu kadar. Kısa bir mektup. Ben de bu mektubu Hasan Ağa'nın eline tutuşturup geleceğim. Fakat bütün mesele bununla bitmeyecek tabii. Bu sadece birinci dilek, ikinci dileğimiz bir kaç gün sonra olacaktır.

Goca Omar içinden geldiği gibi konuştu:

Ola oğul ben bile senden korkmağa başladım. Hasan Ağa'nın başına büyük bir belâ oldun sen. Bu okul işinden o hiç hoşlanmayacaktır. Senin yaptığın arının deliğine çöp sokmak gibi bir şeydir. Başımı-

za başka bir dert açar, o melûn herif. Ne şeytandır o, sen pek bilmezsın.

Umur umursamazca:

O adam şeytanmış, iyi ya Emmi. Senin de bildiğin gibi ben bir mollayım, okur üfler şeytanı kovalarım diye gülümsedi.

Goca Omar, Umur'ı hayran hayran şöyle tepeden tırnağa bir süzdü. Başındaki kara kuzu postu papağını geri iterek:

Haydi Tanrım işini rast getirsin, dedi.

Hasan Ağa o akşam konağında otururken çıraklardan biri mektubu getirdi. Mektup resmi bir zarfa konmuştu. Çırağın elinden mektubu sertçe çekip aldı. Ortanca oğullarından birine oku diye uzattı.

Odada köyün ileri gelenlerinden bir kaç kişi, bir de yabancı konuk vardı. Mektup okunup bittikten sonra, böyle sesli okutmanın önlemsizlik olduğunu kavradı. Hasan Ağa olduğu yerde bir sarardı, bir kızardı sonra Kopların arkası gibi karardı. Yüzü durmadan renk değiştiriyordu. Elindeki doksan dokuzluk tesbih sedirin üstüne düştü. Elinin titrediğini çevresindekilere göstermemek için tesbihi almadı. Mektubu getiren çırağa yiyecek gibi bakarak:

Olan yezitin eniği kim verdi mektibi seen?

Ayakkabılığın yanında el göğüste duran çırak, şaşırmış bir durumda:

A o tezekliğin ardından geçen biri verdi. Tanımadığım biriydi. Bizim kövli değildi. Gözüm çıksın o bu kövden değildi.

Olan a hey malligo. A hey türemiyesice. Sen necisin, kimsin in misin cin misin demek yok mu?

Odada bulunan herkes donmuş kalmıştı. Fakat

koskoca Hasan Ağa'nın böyle telâşlanmasına bir anlam veremediler. Bu iki satırlık mektup neden Hasan Ağa'yı böyle ürkütmüştü? Yoksa işin içinde onların bilmediği bir iş mi vardı? Orada bulunanlar, hiç bir şey anlamamazlıktan geldiler. Fakat durum çok açıktı. Mektubun altındaki imza her nedeni Goca Omar'ınsa da, onun içindeki aklın Umur'un olduğu bes belliydi. Goca Omar'ın okur yazarlığı olmadığı gibi böyle şeyler aklından bile geçmezdi.

Hasan Ağa kendi kendine «hımm hımm» diye homurdanarak odadan dışarı çıktı. Diğer odada bulunanlar da bir yolunu bulup birer ikişer çıkıp gittiler. Odanın havası soğumuş, herkes sus pus olmuştu. Bir an önce haberi köye duyurmak görevi kendilerine verilmiş gibi orada bulunan herkes eve gitmeğe can atıyorlardı. Şu vakitte uyanık kimse bulmasalar bile kendi karılarına anlatıp rahatlıyacaklardı.

Ertesi gün, güneş doğmadan haberi duymayan kalmamıştı. Köylük yerde çıt desen duyulur. En küçük bir olay bile, ağızdan ağıza bir anda yayılır. Onların biri birine anlattıkları tüm bayat şeylerdir. Öyle yeni bir şey duydular mı bir başkasına duyurmak için seferber olurlar.

Mektup olayı yalnız Bololuk'ta kalmamış tüm dağ köylerine yayılmıştı. Dağ taş kulak kesilmiş sonucu dinliyordu. Acaba Hasan Ağa bu mektuba ne cevap verecekti? Toy bir delikanlıdan korkup okulu açacak mı, yoksa Ağalık forsunu koruyacak mıydı. Köylülerin akşamdan sabaha, sabahdan akşama dek yaptığı konuşmalar tüm bunun üstündeydi. Kimi Hasan Ağa yener, kimi de Umur diye paralı iddialara bile giriyorlardı. Ağa ve Umur üstüne bir

çeşit toto oynuyorlardı. İki yanında güçleri karşılaştırılıyor, üstün ve zayıf yanları bir bir eleştiriliyordu. Sonuç olarak Hasan Ağa'nın yenme şansı ağır basıyordu. Köylüler istemeye istemeye Umur'u yenik görüyorlardı. Ağaların sırtı kolay kolay yere gelmez saplantısı onları bu yargıya itiyordu.

Yukarda köylülerin yaptığı hesabı elbette Hasan. Ağa da yapmıştı. Ağalığının acı gücünü ortaya koyacaktı. Derhal çevre köylere adamlarını yolladı. Dost düşman demeyip tüm ağa takımını konağına davet etti. Bu bir davetten çok, acele bir savaş çağrısıydı.

Bu çağrıya hemen hemen tüm ağalar uydu. Ayrıca soydan ağa olmadığı halde bu olağan üstü toplantıya katılanlar vardı. Bunlar da Ağalar denli varlıklı kişilerdi. Bir birleriyle ortak yanları çoktu. Adları olmasa bile, çıkarları ortaktı.

Toplantı özellikle bir cuma gecesine raslatıldı. Hasan Ağa'nın iki katlı konağın geniş avlusu küheylan atlarla dolmuştu. Gösteriş düşkünü ağalar, alnı altın nazarlıklı, sırtı çerkez eğer ve halı heybeli en yiğit atlarını çekip gelmişlerdi. Kaba kaba burnundan soluyan terli atları, uşaklar avluda gezdiriyorlardı. Sahipleri gibi başı yukarıda, hızlı hızlı dolaştırılan küheylan atların değirmi sağrıları her sekişte bir o yana bir bu yana kayıyordu. Ayrıca nazara karşı, gözde konuklara kesilen kurbanların kanı, bu atların orasına burasına sürülmüştü.

O koca kalabalıkta niçin geldiklerini unutmuş bir hava vardı. Kurbanlar, ortalığa bir bayram kokusu, allı pullu atlar ve adamlarsa düğün havası veriyordu.

Hasan Ağanın çifte lâmbalı konağında o gece bir de lüks yanıyordu. Çırak çobanın hizmet için

içeri dışarı yıldırım gibi giriş çıkışları bir başkaydı. Ara sıra acı bir fren yapıp sokak duvarlarına yapışışları içeri önemli birisinin girdiğini gösteriyordu. Ortalıkta ağam begim sözünden başka söz işitilmiyordu.

Köyün çok sevilip sayılan İmamı da davet edildiği halde, toplantıya gelmemiştir. Ağa'nın davetine gelmemek büyük suçtu. Yalnız bu gelmeyen imam olunca, iş yumuşuyordu tabii. Âtik Hocaya, sonra, neden gelmediğini sormuşlar, o da:

Onlar içki zıkkımları bir. İkincisi de bizim koskoca Hasan Ağa, eşkiya Umur'a bula bula «Gominis İmam» adını mı bulmuş. Ne demekmiş o. İmamın eli Kur'ana değmiş adamında, kominiş olur muymuş heç? Ağamız bulacaksa başka bir lâkab bulsun. İmamı -Hatip metip her neyse, adam dinimizden bir şey okumuş işte. Eşkiya Umur deşin çıksın işin içinden. Bizimde şerefimiz var. Neymiş «Gominis İmam» mimam sözü öyle..

Ağalar yiyip içerken dışarıdan ansızın bir yel çıktı. Konağın kamış saçakları ıslık çalmağa başladılar. Dışarıda yel eserken içeride lânbaların sönmeyişine bir Tanrı hikmeti gibi bakan ağalar, için için şükür ediyorlardı. Gözleri baygın baygın lükse bakıyordu.

Halk çetesinin sabotaj bakanlığı harekete geçmişti bile. «Çeteye Halk çetesi adını Umur koymuştu».

Biz bundan sonra eşkiya değiliz. Biz Halk çetesiyiz. Köylünün, yetimlerin yoksulların dağdaki gücüyüz. Onların gözü kulağı değilse de kolu bacağıyız. Dağlara neden çıktığımızı bilen çoktur. Fakat ne yapacağımızı henüz bilen yoktur, diyordu.

Bololuğu Umur'dan iyi kimse bilmezdi. Her

evin arkasındaki taş, yanındaki ulu ağaç, Umur'u, Umur da onları iyi tanırdı. İki yardımcısıyla Gül tepeden aşağı kayıp indi. Vakit pek geç sayılmazdı. Buna rağmen yukarıdan bakınca köyde sanki tek bir canlı ev, var gibiydi. O da Hasan Ağa'nın bol konuklu konağıydı. İlk akşamdan kapısını sıkı sıkı kapayan köylü çoktan cinli perili düşlerini görmeye başlamıştı. İyi dikkat edilince sönük yıldız gibi orada şurada bir iki ışık daha seçiliyordu. Belki onların da hastaları mastaları vardı.

O gece Hasan Ağa'nın gecesiydi. Hangi maske mi takınsam daha etkili olabilirim diye, boyuna yüzü şekil değiştiriyordu. Örneğin: «Kendime acındırmak işime gelmez. Çok yukarıdan alan bir tutum takınsam, bu adamlar bütün işi üstüme yıkarlar. Adam Hasan Ağa'mız o Gominis piçinin mi üstünden gelemiyecek, derler. O halde öyle bir duruşla durmalıyım ki, hem gururla hem kederli olsun» diye bir sonuca bağladı. Eski Yunan maskeleri denli ustaca yapılmış o pancar suratını dilediği biçimde ayarladı. Evet hem yaşlı hem dik başlı bir maske takındı. Köye bir hükümet adamı gelse, Hasan Ağa aydın bir Atatürkçü yüzünü takınırdı. Köye bir Şeyh gelse birden bire kırk yıllık bir derviş olurdu. Ama asıl içyüzü tüm aynı kalırdı tabii.

O gece için Bayburt'taki Avukat oğlunu da çağdırmıştı. Böyle durumlarda bunu ihmâl etmezdi. Çünkü oğlunun yanında bulunuşu iki yönden işine yarardı. Bir bakın, görün işte ben kimin babasıyım demek, ikincisi de yapılacak kanun dışı işlerde, kanunun boş koridorlarında serbestçe dolaşmak içindi.

Odanın iki sediri de boylu boyunca iyi cins halı döşeliydi. Duvara dayalı her halı yastığın önün-

de yine yünle şişirilmiş bir halı minder vardı. Her minderin üstüne de bir ağa bağdaş kurup oturmuştu. Baş köşeden aşağı tahtalığa doğru oturuş sırası yaşa ve başa göre değil, fors ve cebe göreydi. Babadan kalmış bir alışkanlıkla herkes önüne bakıp düşünüyor. Ya da düşünür gözüküyordu. Hele bir iki genç ağa kırpıntısı vardı ki, bunlar heybetli, oturaklı gözükebilmek için yüzlerini kırk kat etmişlerdi. Ellerindeki Mekke tesbihini büyük adamlar gibi ağır ve ikişer ikişer çekiyorlardı.

Hasan Ağa'nın hemen yanı başında Tosun ve Gekgo Ağalar yer almıştı. Elinde leğen ve ibrikle ayakkabılıkta salta duran çırağa sen çık gibisinden işaret ettiler. Sonra Hasan Ağa'yla oğlu biraz meşveret yapmak üzere bitişik odaya geçtiler. Ağa oğluna «sen mi konuşacaksın ben mi?» diye sordu. Oğlu da:

Ağam şimdi benim konuşmam gerekmez. Koskoca Ağasını çiğnedi derler. Şöyle bir ağaz yemekler yendikten sonra siz başlarsınız. Sen meraklanma ben sonunu getiririm.

Tüm ağaların biribirlerini sınav yapar gibi bir durumları vardı. Onun için de çok çok dikkatliydiler. Tümü, ağır oynayan bir filmin oyuncularını gibiydiler. Hele Hasan ağa... Sanki Tanrı baba kesilmişti. Başını bir yandan bir yana çevirirken bile namazda selâm verir gibi alttan ve ağırdan döndürüyordu. Gözler daha çok onun üstündeydi. İki üç derinden öhöyle boğazını temizleyişinden, tesbihini toplayıp cebine koyuşundan konuşmaya başlayacağını anladılar. Zaten suskun olan ötekiler, şimdi nefeslerini de keserek dört göz dört kulakla ona döndüler. Ve Hasan Ağa başladı:

Ağalarım... Bir sustu. Beglerim... Bir daha

sustu. Sizleri buraya buyur etmemin sebebi mucibesi cümlemenizin malumudur.

Dinliyenlerden bir kaçı, sırf ona şirin gözükmek için başlarını sallayıp:

Beli, malûm dediler.

Hasan Ağa bu destekten daha da cesaret alarak:

Ağalarım... Beglerim... Hamdolsun Ol Ulu Tanrımıza ki, hepimiz soylu soplulu ve de varlıklı kişileriz. Haşa huzurdan aranızda bir kanı bellisiz, bir baldırı çıplak yoktur. Cenabı Allah bizlere böyle bir ulu devlet bağışlamıştır.

Bugün, varsa eger, aramızda olan ufak tefek kırıngınlıkları bir kenara itecegiz. En çok sırt sırta, omuz omuza vereceğimiz gün bu gündür. En möhkem olacağımız an bu andır. Çünkü, bunun sebebi nedenini abukat oğlum sizlere anlatsın da, bakın görüncü işin içinde ne iş varmış. Allahummahvaza nasıl büyük bir tevlike kapımızı çalmışta biz hâlâ uykudayız. Biz hâlâ kendimize gelememiştir...

Böyle bir girişten sonra başını oğluna doğru kaldırarak sanki ağzındaki sözü onun ağzına koydu.

Oğlu, yargıç önünde bir karaborsacıyı savunma aceleciliğiyle ayağa kalktı. Sözü kızgın gazocağı önünde kibrit çakar gibi babasının ağzından larp diye aldı:

Sayın ve de pek sevgili, muhterem Ağalarım, hemşehrilerim. Ağa'mın da buyurduğu gibi tehlike kapınızda. Uyanık bulunmazsanız her şeyinizi, göz açıp kapayana dek yitireceksiniz. Ama her şeyinizi, her şeyinizi. Malınızı canınızı, ırzınızı namusunuzu, dininizi her şeyinizi.

Bunları dinleyen ağaların, acep ne oluyoruz diye gözleri büyümeğe başlamıştı. Avukat araya, onların anlamıyacağı bir kaç kanun maddeciği sıkış-

tırdı. Aslında buna hiçte gerek yoktu denemez. Gerrek vardı, çünkü dinleyenlerin gözünde daha da büyümek şarttı.

Bu dağlar çok eşkiya gördü. Ama bu kez gördüğü gibisini hiç görmedi. Şimdi adını söyleyince «Adam onun da sözümü olur diyeceksiniz belki de.» Fakat hayır, durum hiçte öyle değil. Maalesef durumu vaziyet vahim ve ciddidir. Eğer mallarınızın to runlarınıza kalmasını istiyorsanız bana kulak verin.

Bir birine sıklaşarak gözleri az daha büyüyen ağalar, «Söyle Tanrı aşkına söyle şu felâketin adını» dercesine avukata gözlerini diktiler.

O da önemli bir sır açıklıyormuşcasına fısır fısır bir sesle konuşmasına devam etti:

Evet adı önemli değil İsterseniz söyleyeyim, Umur... Umur denen bir çocuk işte. Bu çocuk önemli değil, onun taşıdığı bozuk fikirler önemli, sapık idolojisi önemli. İlkokulun açılması için ağama yazdığı mektup da önemli değildir. Burada asıl önemli olan geçenlerde Tosun Ağanın çalınan beş öküzünün aynı köyden öküzü ölüp çifti yasılanlara dağıtılmasıdır. Peşinden: «Bu öküzleri geriye alan da veren de yarına varmadan ölür» diye haber yollanmasıdır. İşin daha beteri Gekgo Ağamızın Şarlaktaki su değirmenine el koyup «Bu değirmende şimden keri unlar haksız, bedava öğütülecektir. Köyün ortaklık malı olacaktır. Değirmene gelen Ağa adamları vurulacaktır» denmesidir. Unlar köylü tarafından bedava öğütülecekmiş. Değirmenin asıl sahibi malının başına ayak basamayacakmış. Düşünün bir kere bu ne demektir? Bunun sonu neye varır? Ben söyleyeyim Koministlik. Evet tamamı tamamına Koministliğe varır.

Konuşmasını kısa bir süre kesip, hayretten bir

karış açık ağızla kendisini dinliyenleri hoşnutlukla süzdü:

Bizim çobandan dinledim. Köylerde şu haber dambul düdükmüş «Öküzü ölüp çifti, yasılan, çoluk çocuğu sağansız kalan, hemen bizim Halk Çetesine başvursun. Kendileri gelemeler ise bir selâm yollasınlar yeter. Tanrının iziniyle Hazreti Ömer'in Adaleti ile onların eksikliğini gereğini tamamlarız» diyorlarmış.

Şimdi, ey benim aziz vatandaşlarım, pardon afedersiniz, sevgili Ağalarım. Tam şimdi meselenin en can alıcı en korkunç yerine geldim. Bu namussuzların yaptığı tam yoksullara göre, baldırı çıplaklara göre bir iştir. Onların işine gelir. Eğer siz gözünüzü açmazsanız çıplaklar gözünü açacaktır. Tümü eşkiyalardan yana çıkacaktır. Tez zaman varken yılanın başını ezin. Yoksam bu işin sonu Komünistlikle biter. Sizler bu gününüzü çok arar fakar bulamazsınız. Ne Ağalık ne de beyliğiniz kalır. Her şey tarumar olur. Perişan olursunuz, perim perişan...

Okuduğum bunca kitaplara, çürüttüğüm dirseklerle, ettiğim yüksek tahsillere dayanarak konuşuyorum. Komünistlik işte tamamı tamamına budur. Yani Ağalardan, (Beylerden, varlıklılardan alıp, yoksullara vermektir. Kısacası bu belâyı berzak çocuğun yaptığıdır. Komünist İmamın yaptığıdır.)

Sözlerimi burada kısa keserken, pek değerli Ağamın bir sözünü tekrar edeceğim: «Umur ifriti katıksız bir Komünist İmamdır.»

Lâmbalardan biri içerisinin havasızlığından olacak, ipil ipil etmeğe başladı. Ağalardan biri kendini tutamıyarak fırlayıp ayağa kalktı. Benzi sapsarı kesilmişti.

Vay anasını yahu, ben Komünistliği şapka hikâ-

yesi olarak bilirdim. Dimek öyle imiş ha... Aman öylese bu zıkkımı bizim köylere duyurmayın. Onlar benim eski bildiğim kimin biliyorlar. Yine de var-sın öyle bilsinler. Eski bildikleriyle kalsınlar. Aman Abukat Begim, bu bize dediğin Goministliği sakın başka yerde dime. Hele çılpahların yanında hiç dime.

Diğer Ağalar buna hak verircesine mırıldandılar. «Bizlerde ne cahil kalmışız, nasılda uyumuşuz», gibisinden başlarını salladılar.

Tam bu sırada dışardaki esen yelin kamış saçaklarda çıkardığı uğultuya başka sesler de karıştı. Kaba sesler, bağırımlar, çağırımlar işitildi: Hak-verdiyen iki çırak nefes nefese içeri girdiler. Belli hürmetli selâmlarını bile vermediği unutarak üçü birden:

Yanii, yaniii yaniii agam, tayalar yanii. Ağam Düz çayır yaniii.

Biraz önce yarı Tanrı gibi ağırdan alan Hasan Ağa'nın yerine, bambaşka bir Hasan Ağa gelip oturmuştu. Baştan başa telâş kesildi. İlk şaşkınlıktan kendini sıyrarak:

Olan imansızlar ne durursuz? Di tez gidüp silâhlanın. Başka değil önce şubenim konağın çevresini donatın. Hakverdi sen kapdan ayrılma. Gözünüzü dört açın. Konağa yanaşan her karartıya ateş edin. Sonra içerdekilere ağzını çevirerek, löküsü karar-tın. Lâmbaları eyice içine alın, diye çıkıştı.

Ey Ağalarım, ey cemaat, heç bi kimse yerinden kıpırdamasın. Olurkim başınıza bir iş gelir. Işığa ateş mates ederler. Sizin hayatuzdan ben sorumluyam. Çünkü sizleri buraya ben gettirdim.

Neye uğradıklarını şaşırان Ağaların zaten yerlerinden kalkıp kımıldayacak halleri kalmamıştı.

Bir ikisi yangını görmek için kalkıp pencereye bakmak istedi. Fakat Hasan Ağa onları azarlar gibi yerlerine oturttu. Orada bulunanların psikolojik durumunu iyi kavrayan Avukat, fırsatı değerlendirme istedi. Bu panik havası istenen ruhsal hazırlığı iyice olgunlaştırmıştı. «Eğitimde, işte buna fırsat eğitimi derler», diye geçirdi içinden.

Ey Ağalarım, ey cemaati müslimin. Ağam, işte bunun için sizleri buraya buyur etti. Felâketi kendi gözünüze görüp, ona göre davranmanız için. Tehlike, şurada, orada, ötede değil tam kapınızın önünde demiştim. İşte buna şimdi gözlerinizle tanık oluyorsunuz.

Ağa'mın sizlere usturupluca anlattığı gibi, bu iş başka iştir. Koplarda bu kez türüyen, basit bir eşkiya değildir. Bir Koministtir. «Bir Gommist İmamdır.»

Babasına dönerek:

Güvenlik Konağın çevresinde sıkıdır. Değil mi Ağam?

Çok mökemdir, merak edilecek bir durum gal-madı.

Avukat diğerlerine dönerek:

İşte gelin, buyrun, şimdi şu karşıda cayır cayır yanan tayaları görün de ibret alın. Bu felâket bu gün Hasan Ağanın, yarın Tosun Ağanın, öbür gün sizlerin başındadır. Sonra bu gün malınıza yarın canınıza olacaktır.

Avukat, çürük mal satan vurguncu bir satıcıya benziyordu. Gelin, görün, tadın, kalmadı, bitti gibisinden sözlerle uyutuyordu halkı.

Umur'un adamları o gece köyü iyice gözden geçirdiler. Ortam sabotaja uygun değildi. Sadece Ağa-

nın Konağında olanları izleyip, söylenenleri dinleyip dönmüşlerdi.

Hasan Ağayla oğlu hazırladıkları oyunu sahneye çok güzel koymuşlardı. Hem de kendi yazdıkları seneryoda kendileri baş rolü oynamışlardı. Gece vakti, şöyle uzaklarda yakılan birkaç kucak ot, sahenin dekorunu tamamlamıştı. Diğer ağaların gazabını, kinini Umur'un üstüne çekebilmek için ellerinden geleni yapmışlardı. Olayları olduğundan çok şişirerek, Ağaları büyülemişlerdi. Onlara ne deseler gözü bağlı yaptıracak duruma getirmişlerdi.

Dağların tepesinden eteğine doğru bir duman yayılmağa başladı. Sabahları çoğunlukla böyle olur. Gültepenin önünden geçen dağınık bir bulut sürüsü tepeyi bir saklayıp bir gösteriyordu. Taze bir çamın nazlanarak yaslandığı iri kayanın dibinde, omuzu tüfekli biri dikiliyordu. Başında tüylü kara bir Kafkas papağı, ayağında deri çizme, belinde kalın palaska vardı. Çevresindeki ağaçlar ve taşlarca durgundu. Serpik eteklerini bir İspanyol dilberi gibi birden toplayan dumanın içinden, eli tüfekli başkaları çıktı ortaya.

Ağaların zirve toplantısında alınan kararı öğrenen Umur, Şafakla birlikte köyü kuşatmıştı. Çünkü toplantıda okulun açılmaması kararlaştırılmıştı. «Eğer Hasan Ağa okulu açtırırsa bu yalnız onun değil, tüm ağaların Umurdan korktuğu anlamına gelir. Böyle bir durumsa bizim köylerdeki durumumuzu sarsar. Halkın gözünden düşeriz. Köylü bizi güçlü gördüğü sürece boyun eğer. Bu okul meselesi artık bizim için bir onur meselesi de olmuştur. Açtırmıyacağız onu,» demişlerdi.

Bütün bu durumları Umur da bildiği için harekete geçmişti. Bir numaralı planlarını uygulamaya

karar verdiler. İlk iş Ağalara güçlü olduklarını yine güç ile ispatlamaktı. Hasan Ağa'ya okulun o sabah açılmasını istediklerine dair bir haber yolladılar. Cevap alamayınca da, dumanlı havayı seven kurt gibi Ağa'nın ağıllarına doğru yanaştılar.

Köyün hemen yanı başında olan Ağa'nın ağıllarının, içindeki davarlarıyla birlikte yakılacağı konusunda tehdit haberi gidince cevap geldi. Hasan Ağa malını canı gibi severdi. Halk çetesinden böyle bir haber alınca deliye döndü. İşte bunu hesap etmemişti.

Ağa:

Hele şimdilik açah bu mektebi. Ben onu evelallah gine gapatırım. Hem de bir daha açılmamasına gapatırım. O melun Gomonist-in gözünü de bir daha açılmamasına okuluyla birlikte gabatırım. Beni pek can evimden vurdu. Goyun guzuyu, tüm sürümü meleştire meleştire yakacak melün. Yakarımı yakar o Gominist dölü. Yakar, hemide cayır cayır yakar, yakaaar...

Ertesi sabah güneş doğarken, ilkokulun önünde çocuklar toplanmağa başlamıştı. Öğretmen Ekin hanım herkesten önce kalkmıştı. Sevinçten uçuyordu. Öğrencilerine okuluna kavuşmuştu. Yıllarca özlemine duyarak bugünü beklemişti. «Önünde al bayrağı dalgalanan kırmızı çatılı bir okul, bahçesinde cıvıl cıvıl oynayan yavrular. Tümü iyi giyişli, ak yakalı kara önlüklü yavrular...»

Nedenli gizlemeye çalıştılsa da olmadı. Umur'un o gece Hasan Ağanın konağına dek girerek okulu tehditle, zorla açtırdığı köye yayılmıştı bile. Köylü birin yanına beş katarak konuşuyordu. Şehre, beş altı tane koruyucuyla, bir yaylıya binip giden Ağa için:

Ağa tasa ve korkudan hastalanmış. Dili damağı, şapır şapır bir birine yapışıyormuş. Sararmış solmuş, cin çarpmışa dönmüş. Golay değildir. Ağa Beğ kısmı hiç keder galdırmaz. Ha, bize bakmayın siz, biz her şeye katlanır, her yükü galdırırız. Emme onlar katlanamaz, diyorlardı.

Hasan Ağa'nın askerden yeni dönen Göbel oğlu Feyyaz, akşamki olayların etkisi ile sabahleyin doğruca okulun yolunu tuttu. Ceketini omuzuna giymeden atıp, taabncasını belinden aasğı iyice gözükecek şekilde sarkıttı. Çok öfkeli olmasına rağmen, bıyıklarının ucunu bir kez daha büküp, şapkasını yana yıkmayı unutmadı.

Öğrenciler yılın ilk dersini yapıp teneffüse çıkmışlardı. Ekin de hayatının ilk dersini yapmanın sevinciyle dolu, okulun önündeki öğrencileri seyrediyordu. Fakat onun hayalinde kurduğu gibi tek, kara önlüklü, ak yakalı, iyi giyinişli öğrenci yoktu. Çocuklar seferberlik askeri gibiydiler. Çoğu yahnayaktı. Kimi kırk yamalı tokmak gibi bir soğuk kuyu lastik, kimi de ana babasının kendine üç misli büyük gelen postalını takmıştı. Ayağı köstekli at gibi dırıt sürüt sürüt bir iki koşup, sonra eğilip ayakkabılarını düzeltiyorlardı.

Feyyaz ağa okula pek yanaşmadı. Oradan bir çocuk çağırıp:

Gidin ola öğretmeniizi sesleyin gelsin been.

Çocuklar ayakkabılarını ellerine alıp yel gibi okula seğırttiler.

Ekin o gün en yeni giysisinin içinde, daha güzel daha güleçti. Uzun saçlarını özenerek topuz yapmıştı. İstanbul, ya da Ankara'da olsa mirasyedi sömürücü enikleri, onu allem eder gallem eder bir şeyin kraliçesi seçtirirlerdi. Arkasından önce pahalı bir

kutlama armağını verir, sonra verdiklerini on misli bir faizle geri alırlardı. İyi ki Ekin o büyük yerlerin küçük adamlarının arasında değildi. Yoksa önemli kişiler, önemsemedikleri bir işi onun başını kolayca getirirlerdi.

Ekin Feyyaz Ağayı o durumda görünce pek bir şey anlamadı:

Buyrun bir şey mi söyleyeceksiniz? Çocuğunuz mu var okulda dedi.

O hiç bir şey duymamış gibi Ekin'i baştan ayağa süzmeye devam etti. Ekin'in bal rengi gözleri ister istemez uzun kara kirpikleriyle perdelendi:

Kız tanımadın mı beni? Bizi herkeş tanır. Fakat sen halâ tanımirsen demek? O halde tanıtayım cendimi. O taralı başını Umur Goministi mi islattı? Kız bene bak bene ben adamin... Ben, ben...

Tokat yemişe dönen Ekin, neye uğradığını şaşırmıştı. Kendini okuluna güç attı. Ecel beşiği gibi sallanan öğretmen masasına kapanıp hıçkıra hıçkırığa ağıladı..

Okulunun ilk günü kara bir yaprak gibi kapanan Ekin, bir hoş kendinde değildi. İlk dersten sonra zaten pek ders yapamadı. Öğretmenlerine söylenen sözleri duyan öğrenciler de onun kadar üzül-düler. Dersin birisini ağıt dersi yaptılar dense yeridir. Öğretmenleri ağıladı, öğrencileri ağıladı. Birinci sınıfa ilk gelen yavrular böylece ömürlerinin ilk dersini ağlama üstüne aldılar. Yarın tekrar okula geleceklerini öğrenip dağıldılar.

Ekin durumu anasına anlattı. Derin derin düşündüler. Buna bir anlam vermeğe çalıştılar. Tanımadıkları bir adam, bilmedikleri biri için niye böyle yapmıştı. Demek denenler doğruydı. Umur denen o çetecinin, Ağaya okulu zorla açtırdığı doğruydı.

Fakat Hasan Ağa atlı bir haberci göndererek Ekin'in hemen gelip okuluna başlamasına kendi istemişti. Bu işte öğretmenin ne kabahati vardı. İşin içinde bir iş vardı demekki.

Demek ki Ağalar Ekin'in Umur'la bir ilişkisi olduğunu sanıyorlardı. Bu pis bir iftiraydı. Daha adını bile yeni duyduğu biri için nasıl böyle bir şey düşünebilirlerdi. Şimdi Ekin içten içe Umur'u merak etmeğe başlamıştı. Hayalinde kendi kendine Umur şekilleri çiziyordu. Kocaman ağanın korktuğu bir Umur..

Acep nasıl biriydi. Ona neden «Kominist İmam» diyorlardı? vb...

Ağanın oğlu Feyyaz öfkeyle döndü konağa. Eli arkasında odaları adamımlarken: «Yahu it oğlu itin gızı ne de gözemiş. Öfkeyle galkan zararlar otururmuş. Keşke birden bire böyle çıkmasaydım. Belki onu sonunda kendime alur malurdum. Adam, bize yoh, yoh mu var. İstersem gine alurum» diye düşündü.

Hasan Ağa şehirde Avukat oğluyla ne dolap çevirdiyse bir bölük askerin Koplara doğru yürüyüşe geçtiği duyuldu. Hem de Umur'u vur emri aldıkları söyleniyordu.

Halk çetesinin haber alma organı çok iyi çalışıyordu. Ağa ve yürüyüşe geçen askerlerle ilgili bilgileri, tüm ayrıntılarıyla birlikte anında öğreniyorlardı.

Halk Ağa'lardan çekinmesine çekiniyordu. Fakat yazı yabanda yarım ekmeklerini Umur'un adamlarıyla bölüşmekten de geri durmuyorlardı. Köylüler kendilerinden yana olanı tez tanımışlardı.

Herkesin ağızından bir Komünist İmam çıktı mı, bir daha çıkıyordu. Öyle ki çocuklar Komünist İmam oyunu icat etmişler, oyunlarını onun üstüne kuruyorlardı. Oyunda baş rolü almak için biribiriy-le yarışıyorlardı. Yaşlılar namazlarının sonunda:

Tanrım bize bir sahip, bize bir arka verdiğin için sana şükürler olsun. Bizim ahır kalan ömrümü-zü ona ver. Onu köylünün, sabı sübyanın yoksulun, başından sen ırma, diye ek bir dua koymuşlardı.

Son olayları görüşmek üzere Umur Goca Omar'a:

Bu askerin böyle birden kesin kararlı çıkışı iyi değildir Emmi. Akşama kısım başkanlarıyla bir toplantı yapsak nasıl olur dersin? Ondan sonra durumu bir de tüm arkadaşlara açarız.

Hasa Ağayı korkuttuktan sonra, Umur'un yeri çetede iyice sağlamlaşmıştı. Artık herkes ona yaşı-ndan boyundan büyük bir adam gözüyle bakıyordu. Goca Omar bile sık sık ondan çok şeyler öğrendi-ğini söylüyordu.

Bildiğin gibi yap oğul. Dilediğini yap. Sen da-ha iyisini bilürsün diye her işte Umur'u başa iti-yordu.

Goca Omar'ın dürüstlüğü Umur'un bilgisiyle tezden kaynaştı. O akşam tüm çetenin çadırın önün-de bulunduğu bir sırada, aniden coştı. Daha toplan-tı başlamamıştı. Eskinin suskun Goca Omar'ı Umur geldikten sonra konuşkan Goca Omar olmuş gibiy-di. «Bilen konuşmalı, bilen susmamalıymış,» diyor-du. Yeleğinin döş cebinden bir yandan tabakasını çıkarırken bir yandan da, bir elini kaldırarak:

Olan uşah, hele bir beni dinleyin. Eyi kulak

verin been. Bilirsiniz ben eskiden böyle degildüm. Siz de böyle degildiniz. Ben eskiden aşağı yukarı bir canım için savaşır uğraşırdım. Sizler de öyleydiniz. Tümümüzün ilk ve son ereği ölmek, yaşamaktı. Ama bu yaşayış isterse solucan gibi sürünerek olsun. İşin başka yani bizi pek ilgilendirmezdi. Ben şimdi öyle düşünmirem. Bir başka türlü düşünirem uşaklar. Siz de bir başkasınız, siz de eski sizler değilsiniz. Öyle değil mi uşahlar?

Şimdi, umutluyam, amaçlıyam, sevinçliyem uşahlar. İçim gençleşti herhalde. Sımsıkı dolu gibiyem. Yahu ne gözemiş şu halk için, yani eller için uğraşmak. Adını bilmedigüm insanların derdine yelmek, onları sevmek, sonra onların seni sevmesi... Dün ölsek, ardımızdan bir damla göz yaşı döken, bir Allah rahmet etsin diyen çıkmazdı. Fakat bu gün öyle sanıyorum ki çıkar.

Breh şu koca evrende bugüne dek boş bohça gibi bir can dolaştırmışım. Boşa çiğnemişem evreni. Bugün döğüşmeyi de sevirem ölmeyi de. Ölmek kolay emme ölmesini öğrenmek güçmüş. Bütün bu mutluluğumu ben şahsen şu tuz taşının üstünde oturan çocuga borçluyam. Oğlum'a Umur'a borçluyam.

Umur estafurla Emmi, o nasıl söz öyle. Asıl ben arkadaşlarıma ve size hayatımı borçluyum. Dahası tümümüz bu halka çok şey borçluyuz, dedi.

Goca Omar'ın kendi iri sesi kendini duygulandırmıştı, gözleri buğlanarak, Umur'a şefkatle baktı.

Bir kenarda, elinde eye büke yumuşatma çarık gönü yumşatan Mirzali, bu sözlerin çoğundan pek bir şey anlamadı. Goca Omar'ın gözlerini nemli görünce, yerinden yavaşça kalkıp ona doğru yaklaştı.

Kim ölmüşte Goca Emmi, kim ölmüş? Sen ağ-

lama ben ağlayım Goca Emmi. Borçlu mu ölmüş diirsin?

Dedi demedi ihi ihi diye gerçekten ağlamaya başladı. Mirzalinin ağlaması da gülmesi de bir başkaydı. Yüzüne iyi bakmadan ağlayıp güldüğünü kestirmek gerçekten güçtü. Tatarımsı çekik şiş kabıkl gözleri iyice kapanır bir çizgi gibi olur. Dizlerini de döğmeğe başlarsa gülüyor demektir. Ceplerini altüst ederek yağlık ararsa ağladığı anlaşıldı. Ama bunu bile izlemek çok zaman alırdı. Çok kez de insanı yanıltırdı. Yağlık olmazsa gözünü, burnunu, ceketinin yenine silerdi.

Bundan dolayı Goca Omar ona kızar:

Ola gülmesini bilmedik boşboğaz herif. Beni yine cin atına bindirme. Ağlayıp gülerken tez dilinle ne fışkı işlediğini söyle, derdi.

Mirzali oradakileri en olmadık yerde yine güldürmüştü. Goca Omar'da ona baktı baktı, sonra gerine gerine bir güldü. Yine Umur'a dönerek:

Yoh, yoh oğul iş bildiğün kimin degil. Söylediklerimin tümü doğru ve içten gelen sözlerdir. Sen yohken de bu köylü kısmı beni severdi. Ama ne ben onlar için, ne de onlar benim için ölümü göze alamazdık. Şimdi inanıyorum ki bu duygular onlarda da belirdi. Yani onlar da bizim için ölebilirler demek istirem.

Yazın yayla evi olarak kullanılmış büyükçe bir dağ evini çeteye karargâh yapmışlardı. Burası savunmaya oldukça uygun bir yerdi. Epey eksiklerini tamamlamışlardı. Ufak tefek yaralarını sarıp, iğne yapabilecek bir sıhhiye bile buldular. Bayburt'taki elemanlarıyla ilgi kurabilecek güçte bir de yaşlı telsiz ele geçirmişlerdi.

Kış yaklaştıkça işlerin güçleşeceği belliydi. Da-

ğın daha eteklerine doğru kaymak gerekiyordu. Dolayısıyla sık sık üs değiştirmek güçlüğü her an göz önünde tutulmalıydı. Yaza benzemezdi kış. Kış plânlarının çok çok ince hesaplarla yapılması bir zorunluktur. Aşağılardaki güvenliğin yükseklerden az oluşu, ayrıca önemli bir sorundur. Akıldan çıkarılmıyacak ilk prensip, başa kıyasla ayağın taşla tökezleme şansının daha çok oluşuydu.

Yayla evinin önünde mal davar için genişçe bir avlu vardı. Avlunun girişi uzunca alçak bir köme dayalıydı. Avluya bu köm kapısından geçiliyordu. Alçak ve dar kapıdan giren saygılıca selâm verip tuz taşlarından birisine çöküyordu. Kısım başları ön toplantıyı bitirmişlerdi. Genel toplantı avluda yapılacaktı. Goca Omar bıyık altı gülerek:

Bakanlarımızda burda mebuslarımızda. Umur'a dönerek, haydi başla seni dinliyoruz başkanım dercesine baktı.

Umur oturduğu su oluğunun üstünden usulca yekini ayağa kalktı. Kara kalpağını hafif geri itinçe alının güneş değmemiş kısmı, yüzünün güneş yanığı kısmı ile iyice ayrıldı. Tüm başlar ona çevrildi:

Pek değerli arkadaşlarım, gardaşlarım, yeni bir durum var. Bayburt'tan üzerimize bir askeri birlik geliyor. Bildiğiniz gibi amacımız askere karşı koymak, meydan savaşı kazanmak değildir. Onun için böyle büyük bir güç karşısında direniş, hem işimizi güçleştirir, hem de anlamsız olur. En kötüsü bizi asıl amacımızdan uzaklaştırır.

Şimdi kısım başlarıyla aldığımız şu kararı olarınıza sunacağım. Olumlu ya da olumsuz karar vermek, sizlerin dileğine bağlı bir şeydir.

Sıkıştığımız anda sevilleşip halk denizine dala-

cağız. Ben belki bir Camide hoca, sizler de işinize, sanatınıza göre birer başka adam olacaksınız. Fakat bu görevlerimiz uzun ve süreli olmayacaktır. Tehlike geçtikten sonra yine belli bir parolayla, belli bir yerde anında toplanacağız. Bu anlattığım en son baş vuracağımız çaredir. Ondan önce yapacağımız çok iş vardır tabii...

Meselâ, elde ettiğimiz son bilgilere göre, üzerimize gelen birliğin Komutanı bir üsteğmendir. Bu üsteğmen yukarı Tolostan Boynu eğri İbişin oğluymuş. Emmim babasını iyi tanıyor. Çok yoksul biriymiş. Zar zor okutmuş çocuğunu.

Biz Tolos'lulara hiç kötülük etmedik. Emmimin belirttiği gibi ben yokken dolaylı bir iyilik bile etmişsiniz. Hükümet sizleri izlemek için onların dağ yolunu güzelce yaptırmış. Şimdi köylüler ormandan yararlanabiliyorlarmış. Size de bol bol dua ediyorlarmış.

Kapının süvesine yaslanmış yine gön yumuşatan Mirzali:

Emmi gülesim geldi dedi.

Mirzalinin yumuk gözleri iyice tılandı. Dizlerini döğerek güldü.

Goca Omar ona ters ters bakarak:

Olan soytarı bunda gülecek ne varmış?

Ben ona gülmedim Emmiii.

Ya peki ne zıkkıma güldün?

Hani Ağörenliler gelüp bize yalvarmadılar mıydı? «Gelip biraz da bizim dağda durunda hükümet bir yolda bize yapsın» diye yalvarmadılar mıydı? İşte ona güldüm daaa...

Sabah erkenden kalkan Umur, program gereğince sabah sporunu yaptırıyordu. Ortalık serindi, fakat herkes belden üstünü soyunmuş buğlana buğ-

lana güreş, judo çalışıyordu. Bu planlı gerilla eğitimi, Mirzalinin kıraç sğd gibi eğri büğrü vücudunu bile sıırım gibi yapmıştı.

Nöbetçiler yeni bir haberciyle geldiler. Umur'a bir mektup uzattılar, o da mektuba bakar bakmaz amadan doğru Goca Omar'ın çadıra yürüdü.

Aşağı ımağal'dan bir köylü yazmış. Tohum parasını ödeyemediği iin, altındaki bir kat yatağını bile haciz etmişler. «Evel allah sonra tek umudum sizde kaldı. Elime geçer geçmez borcumu öderim. Bundayım, bana  yüz gayma yardım.» diyordu.

Umur mektubu ayak üstü okuduktan sonra Goca Omar'a:

Emmi şu deftere bir bakalım hele ne kaldı elimizde Goca Omar:

Oğl ben bilmem hesapına sor. Bana sorarsan eğer, bu yerel yardım meseleyi çözemez. Dilenciye elli lira bile versek dilencilik yok olmaz.

Umur bunu biliyorum, fakat bugün bunu yapmamız gereklidir. Yarın için bugünü harcıyacağız. Emmi...

Oğl ağır şu maliye adamını dedim. Aha mühür, aha bohan (Bütçe) ne edersen et. Ben garişmirem gerisine.

Goca Omar'ı telâşlı gören Umur gevrek gevrek güldü:

Hiç zlme canım Emmiciğim, sen hiç zlme. Paradan çok ne var. Ağa'lar paşalar, beyler, ne gün için duruyorlar. Biz onlardan, parasız kalan köylüler'de bizden alırlar. Öyle değil mi, Ağa'lık böyle günde belli olur.

Goca Omar:

Daha geçenlerde. Zeyno Ağadan bir şu gader, Ebubekir Beyden bir bu denli aldirttik. Vallahi ge-

risine aklım yetmir. Ne olursa olsun, bir daha istemeye benim yüzüm tutmir. Benden paso, kimse-den bir şey istemeğe yüzüm kalmadı.

Emmi, Emmiii, yine yüreğiyin yufkalığı tuttu. Halbuki onlar halktan temelli alıyorlar. Hiç te yüzleri kızarmıyor. Hastayı yatağında, köylüyü ayağında çağlardır soyuyorlar. Yine de hiç utanmıyorlar, yine de yüzleri kızarmıyor.

Umur bir süre başını kaşıyarak düşündü. Sonra Goca Omar'ın yanan cigarasının süglüm süglüm çıkan dumanına takıldı gözü.

Peki Emmi, bu konuda hakkın var. Tüm aynı kaynakları zorlamak iyi değildir. Başka yerlere bakarız biz de. Ekonomik meselemize köklü bir çözüm yolu bulana dek bu yollu işlere baş vurmak zorundayız. Meselâ şöyle bir düşüncem var. Ama bilmiyorum buna siz ne dersiniz:

Goca Omar bir ara Umur'u dinlemez gibi bir umursamazlık takındı. Kuş sesine bayılırdı. Güneye inecek yolunu şaşırmış bir bölük turna geçiyordu. Goca Omar kalın boynunu radar anteni gibi gök yüzünde dolaştırmağa başladı. Bir yerde gözleri durdu.

Yabancı kuş, girmiş turnaların içine. Diziyi düzeni bozmuş meret. Yakın olsalardı eğer, o namus-suzu alırdım aşağı dedi.

Gözü yine gök yüzünde asılı, Umur'a bakmadan sordu:

Neymiş o yeni düşüncen?

Umur:

Bak Emmi: Bugüne bugün iyi kötü şehirde de bir dalımız var sayılır. Onlara köy çocuklarının okul işinden başka bir iş daha vereceğiz. Yani şehirdeki işlerimiz biraz daha ağırlaşacaktır.

Bu zamanda Ağa'lar köyde fakat paraları köyde değil, paralar şehir Ağa'larında. Yalnız, şehirdeki para babalarının adları Ağa değil tüccardır. Evet, işte biz de oradaki adamlarımız kanalıyla bu şehir Ağa'larından yardım kabul edeceğiz.

Goca Omar bir irkildi.

Yok oğul yok. Şehre sakın burnunu sokma. Çünkü zararlı çıkarız. Şeherde o grafetli eşkiyalar varken bize iş düşer mi heç? Oranın haracını onlar yer. Şehir Ağa'larının yufka yerleri çıkarlarıdır. Oralarına dokunmağa hiç gelmez.

Önü kış olduğu için, askeri birliğin dağa ulaşamayacağını kavrayan Hasan Ağa, yas içindeydi. Son olaylar onu ürkütmüştü. Oğlunun ölümü, Umur'un Koplardaki ünü, köylülerin içten içe Umur'a bağlanması tüm başında dönüp duruyordu. Bu arada, dört başı tam, bir imha planı hazırlamaktan da geri durmuyordu.

Diğer Ağa'lardan bir kısmının Umur'dan çekindiğini biliyordu. Belki de tüm Ağalar Gominist İmam çetesinden korkuyorlardı. Fakat korkularını birbirlerinden gizliyorlardı. İşte Hasan Ağa'yı asıl korkutan da işin bu yanı idi. Böylece işin ağırlığının kendine düştüğünü fark ediyordu. Son bir kez daha ağalara zirve toplantısı çağrısında bulundu. Bu toplantıya katılış oranı ilkinde kıyasla çok düşüktü.

Umur Hasan Ağa'yı niçin öldürmüyordu? On-
dan korkuyor muydu?.. Yoksa bir bildiği, bir beklediği mi vardı? Hasan Ağa'da kurşun geçmez muskası olduğu herkesin ağzındaydı. Bir gün düşüne beraber sıkılan dokuz kurşunu şöyle pıtrak toplar

gibi üzerinden toplayıp attığı söyleniyordu. Bu konuda halkın ağzında çeşitli efsaneler dolaşıyordu.

Umur'un Hasan Ağaya karşı başlayan kavgası, Ağalıkla kavgaya dönüştü. Bir ağa'yı, beş Ağayı yok etmenin Ağalığı yok etmiyeceğini gün be gün daha iyi kavramıştı. Buna yalnız kendi değil, tüm dağ yoldaşlarını da inandırmıştı. İşte ne Ağa, ne de halk işin bu yanını pek kavrayamıyordu. Belleklerinde ön izlenimi olmayan bir olayın düşünüy kuramıyorlardı.

Hasan Ağa, kötü düş kaynağı uzun geceleri hiç sevmez oldu. Halk gibi o da Umur'un neden kendine yaklaşmadığına akıl erdiremiyordu. Bazen:

Acep ola bu adam neden benim canıma kast etmiyor. Yoksam ki yavaş yavaş mı öldürecek beni? Derimi yüzüp beni ele güne rüsvay etmeden ben onun derisini yüzmeliyim. Şu benim it sürüsü kadar adamıma bak... Şu yeyip içtikleri gözlerine dizlerine durasıcılara bak... Serçe kadar bir veledi alamadılar daldan aşağı. Haram olsun verdiğim yal. Zehir zıkkım olsun tümüne diye, uykudayken, uyanırken boyuna sayıklıyordu.

Ak bayrak yenilgi teslim işaretidir derler. Koplar tüm bunun tersini savunur. Ak bayrak zafer belirtisidir, onca. Yeşildir, yenilgi belirtisi der durur. Ak kar, ak bayrak... Ak yazı ak alın... Koplar egemenliğini aklar üstüne kurmuştur.

' Kar, kar, kar... Dağ taş, dere tepe gözünün gö-

re bildiği her yerde kar var. Kovuk, köşe, tepe tepe doldurulmuş, doğanın bütün pisliklerini ak kar, bir kutup ayısı ağırlığıyla almış altına eziyor. Kısa çamlar ak çadır kurumuş sanki. Dağ, taş, ak konik çadırlarla dolmuştu.

Bololuk karın altında yitmiş gitmişti. Bacalarından süglüm süglüm çıkan tütünler'de olmasa, köyü bulmak imkânsızdı. Evlerin olduğu yer düz tarlada, evlek mantarı gibi biraz kabarıktı. Öyle çelenmiş, çörtenmiş, hiç bir şey gözükmüyordu. Bu düz ayak görünümü bir tek şey bozuyordu. O da Hasan Ağa'nın üstü çatallı iki katlı konağıydı. Ak karaman koyunu gibi serpili evlerin tam ortasına lökkeden bir çoban oturmuş. En güzel çimenleri almış altına. Faydasından çok zararı olan bir çoban.

Kış demek ipsiz Musa demektir. Daha ilk kar düşer düşmez eve uca uğramaz olur. Silâhsız avlanır Musa. Tuzak kurar, keklik kovalar, tavşan izler... Kardan adam kesilir. Köyde kimse Musa'nın sözlerini yukarı almaz. Önüne gelene söğەر sayar. Hiç kimsenin dokunamadığı yasak konulara o dokunur. Herkese bir lâkap takar. Hatta Ağaya bile kimsenin cesaret edip ağzına alamıyacağı bir ad takmıştı. «İki kulplu turşu küpü» diyordu ona.

İpsiz Musa, sırtında kızağı, tepeden köye aşağı şöyle bir baktı baktı:

Ola, bazı densizler doğa eşitlik tanımaz diirler. Yok Tanrı bilem insanı eşit yaratmaz, denk mal mülk vermezmiş, der tuttururlar. Bak hele şu köyün damlarının üstündeki kara sen.. Hey kurban olduğum Tanrı. Ne güzel bir doğa yasası kurmuş. Damına göre kar, adamına göre yük vurmuş. Tümünün üstündeki karın kalınlığı tam iki karış. Belli ki Hasan Ağa'nın damların karını on adam, Cıbrı

Aslan'inkini de bir adam tırmıklar.

Damın üzerini temizlemek için herkes eşit bir güç harcar. Aza az, çoğa çok emek... Sonra herkesin damının üstündeki kar aynı derinliktedir.

Gel şimdi bu işi bir ters çevirek. Cıbrı Aslan tek başına Ağa'nın dambaşılarını, onun on adamı da Aslan'inkisini temizlesin. On adam Cıbrı'nın avuç içi kadar yerini beş dakikada bitirip akşama dek boş yatacaklardır. Velâkin Cıbrı zavallı tek başına buncâ yeri iki günde bitiremez. Her şey buna göre işte, var ötesini sen düşün...

Kış eşkiyanın ayak kösteğidir. Önceden hazırlığını iyi yapmamışsa buna bir yıkım da diyebiliriz. Çalı dibine sıkışmış bir tavşan gibi pusar kalır. Olduğu yerden oynayışı, onu kolayca ele verir. Karın erpikliği gidip donuncaya dek, ininden çıkmamak onun yapacağı en akıllıca iştir.

Kış Hasan Ağa'nın son planını uygulama olanağı vermedi. Askerden destek olanağı şimdilik hiç yok gibiydi. Kini kursağında, ilk baharı dört gözle bekliyordu. Kışın uzun gecelerinde Ağa ve bey konaklarının tek konuşma konusu «Kominist İmam» meselesiydi. Tümünü birden yok etme üstüne çok değişik fikirler yaratılıyordu. Gün be gün gelişen bu imha planının bugünkü şekli dünkünü tutmuyordu. Boyuna yenileniyor, boyuna geliyordu.

Gominist İmam çetesi dağdaki ininde kendi yaşantısını yaşıyordu. Çok yüklü bir günlük eğitim programları vardı. Okuyor, öğreniyor, dinliyor ve konuşuyorlardı.

Mürzeli ceketi kucağında tortop, karlara bulanmış bir durumda içeri daldı. Dışarıda karın ışığı gözlerini kamaştırmış, içeride nereye bastığını bilmiyordu. Orta yerde yanan tandırın dumanı, dağ

evini daha da loşlaştırmıştı. Tandırı ekmek pişirmek için yakıyorlardı. Ayrıca bir köşeye sonradan eklenmiş şişkince bir bacayla yapılan ocak çok daha kullanışlıydı. Ocağın üstünde iri bir çaydanlık kapağını oynatarak kaynıyordu. Ocağın iki yanında Umur'la Goca Omar karşılıklı oturuyorlardı. Çetenin adamlarından her biri bir işle uğraşıyordu. Kimi silâhla, kimi yemekle, kimi de dikişle oyalanıyorlardı. Elleri işte kulakları da Goca Omar ve Umur'un sözlerindeydiler. Umur'un elinde bir mektup vardı. Tek diz üstüne çökmüş iştahlı iştahlı bir şeyler anlatıyordu. İkide bir elindeki mektubu onlara gösteriyormuş gibi uzatıp uzatıp geri çekiyordu. Bu arada bir çokları ellerindeki işleri bırakıp ocağın çevresine geniş bir halka olmağa başladılar.

Mürzali şaşkın şaşkın ortalığı seçmek için şiş gözlerini bir süre ayırdıktan sonra birden kucağındaki ceketine sım sıkı sarıldı. Ceketin bir köşesinden iki tavşan kulağı seçiliyordu. Yazık hayvan dört büküm olmuştu. Tavşan korkudan Mirzali heyecandan har har soluyorlardı. Herkes susmuş Mirzali'nin macerasını izliyordu. Ya heyecandan ya da karanlıktan Goca Omar'ın yerini iyi seçemiyen Mirzali yönünü yanık Mikayile doğru dönerek:

Ha bunu, ben kendi eliminen tuttum. Batsın karda heç kaçamii. Yatağından bu sabah acıkınca çıkmış. Sonra da gerisin geri yatağına girmiş. İzi görür görmez ossaat anadim. Değeneğimi şöyle bir tiktım. Yavaş yavaş o yana yanaştım. Ceketimi çıkardım. Birden bire önümden pat diye fırladı. Ben de peşine düştüm, bir hopladi, iki hopladi ondan sonra batsın kesildi. Kar derinde düşende sankim kuyuya girer kimin oliir.

Mirzali yalnız çenesiyle değil, eli ayağıyla ola-

yı yeniden yaşayım derken Goca Omar daha çok dayanamayıp iri iri gülmeğe başladı. Goca Omar'ın sesinin başka yandan geldiğini duyan Mirzali bozuldu. Sertçe önüne bir baktı ki, tüm hikâyeyi yankı Mikayil'in şahsına anlatmış, o da hiç bozuntuya vermeden bir karış açık ağızla onu dinlemişti.

Goca Omar'ın bu gülüşüne nasıl bir son vereceğini pek kestiremeyen Mirzali çıtırtı duymuş çırçır böceği gibi sustu. Tümcek gülüşmeler başlayınca oda gevşedi. Goca Omar'a dönerek:

Goca Emmi ben de güleceğim, dedi ve makaraları bıraktı...

Mektupta köyde kızamık baş gösterdiğini yazıyorlardı. Yollar kapalı olduğundan hükümete haber edememişler. Hem hükümete haber edilse bile, bu kışta kıyamette hükümetin yardıma gelebileceğine kimse inanmıyormuş. Halk umutmuzmuş. Halk canından bezginmiş. Her gün köyden en az iki üç çocuk ölüsü çıkıyormuş.

Her zaman olduğu gibi köylüler başları sıkışınca yine Komünist İmam çetesine baş vurmaya başlamışlar. «Evvel Allah sonra size güveniyoruz.» diye yazmışlar. «Derdimiz büyük ciğerimiz yangın» diye yazmışlar. Bizim derdimizden ancak siz anlarsınız köyün, büyüğü küçüğü ellerinizden öper diye yazmışlar. İşte böyle, yazmışlarda yazmışlar.

Umur önce kendi fikirlerini söyler, sonra:

Emir sizin Goca Emmi, derdi.

Böylesi durumlarda hem Umur, hem de Goca Omar son sözün gönül almak için söylenmiş bir söz olduğunu bilirlerdi. Goca Omar buna içten içe sevinir ve:

Oğul İmam da sensin müezzin de. İmam nedenli genç olursa olsun, cemaat ondan geride na-

maz kılar. Şimdilik biz senin peşindeyiz diye hoşnutluğunu açıklardı.

Umur bu mektup konusunda Goca Omar'dan sonra arkadaşlarının da fikirlerini aldı, sonra kendi fikirlerini söyledi. Yine onlara da:

Son söz sizlerindir. Değerli arkadaşlarım, arkadaşlarım neyi nasıl uygun görürlerse öyle hareket edeceğiz derdi.

Zaten çete üyelerinin tümü, Umur'a yürekten bağlıydılar. Onu herkesten çok seviyorlardı. Hiç bir dediğini iki etmiyorlardı. Umur'un sözlerine hep bir ağızdan:

Sen daha eyisini, daha hasını bilirsin. Bizler kimin cahal cühelâ değilsiniz. Bizler elbette senin arkandan geleceğiz, diyorlardı.

Mirzali tavşan kanı gibi çaydan önce Goca Omara, sonra Umur'a doldurdu. Fakat Umur almadı. Kendinden yaşlı olan ve hemen yanıbaşında oturanları gösterdi. Çaylarını höpürdetmeğe koyuldu. Mirzali yanık Mikayile:

Ola Mikayil sen kıtlama değil doğru içersin dedi.

Mikayil dilini ağzında yuvarlayıp uzatarak Mirzali'ye öfkeli cevap verdi.

Sa sa sa sana, ne olan hı hırırpo. Be be ben istediğim kimin iiiiçerim.

Umur Mirzali'ye:

Bırak yahu Mirzali, istediği gibi içsin. Artık çayına da mı karışacaksın.

Mirzali kendi kendine elinde tepsi, hem çay dağıtıyor hem de sokranıyordu.

İçsinmiş... İsteddiği kimin içsinmiş. Zaten şeker az kaldı herifin oğlu bir avuç şekerle bir bardak çayı ancak içiir. Böyle kıtlama mı olurmuş. Bu kıt-

lama değil zırtlamadır. Yarın şeker bitince been sen yedin bitirdin diyecekler yine.

Umur ayağa kalktı, elinde çay bardağı, başını cereklere vurmamak iin eğilerek hem geziyor hem de konuşuyordu.

Tamam arkadaşlar, o halde yarından tezi yok harekete geçiyoruz. Benimle gönüllü iki kişi gelecek, şehre iniyoruz. Köye doktor getireceğiz. Böyle göz göre göre insanların ölümüne, insanların acısına seyirci kalmıyacağız. Ne pahasına olursa olsun köye bir doktor getireceğiz. Ama güzellikle, ama zorlukla, mutlaka bir doktor bulacağız.

nce hükümete baş vurup, köydeki hastalığı haber verdirteceğiz. Eğer kendileri doktor gnderirlerse ne al, yok gndermezlerse dediğim gibi yapacağız. Doktor, köyde işini bitirir bitirmez, tekrar götürüp yerine teslim edeceğiz. Doktorun kılına bile zarar gelmiyecek. Konunun ayrıntılı planlarını Bayburt'ta yapacağız. şevket, sen git tez Bayburt'a telsizle kotlu bir haber ver. Yola çıktığımızı bildir. Orada gerekli hazırlığı yapsınlar.

Meseleyi tüm ayrıntılarıyla kavramağa başlayanlar bir an duraksadılar. Acaba böyle bir şey olur mu olmaz mı diye kararsızlık içinde bocaladılar. O havanın boşluğunu kavrıyan Umur sesini yükselterek,

Evet, Kadir sen, Murat sen de, haydi gidip yol hazırlığınızı yapın. Başlığınızı dolağınızı çift sarın. Değnekler uzun ve möhkem olsun. Kızılıcık çubuğunu da bulup bana verin, yola ıkıyoruz.

Dışarıda müthiş bir kar fırtınası vardı. Kar sanki gökten değil de yerden yağıyor gibiydi. Gz gözü görmüyordu. amların bir yanı boylu boyunca tipi sürgünü kar, buz, bir yanı açıktı. Karanlıkta ekil-

miş resim gibi iki yanları biri birlerinden apayrı duruyordu.

Goca Omar dışarı çıkıp içeri girdi.

Oğul bu havada aklı olan yerinden kıpırdamaz. Yollarda azar donarsınız. Ettiğiniz hayır ürküttüğünüz kurbayı ödemez. Birez bekleyin, belkim havanın ağzı birez yatıştır.

Yok Emmi bizim için en güzel hava bu havadır. Çünkü tipi izlerimizi hemen kapatır. Sonra atalar. «Yağar eser yolcu yolunda gerek» demişler. Başkasının yapamadığı iş bizim yapacağımız iş, başkasının yürüyemeyeceği yol bizim için yürümeğe en uygun yoldur. Sen hayır duanı üzerimizden eksik etme yeter.

Umur önden uzun kızcık çubuğuyla karın derinliğini yoklaya yolkay a ilerliyordu. Onu hemen gerisinden Kadir'le Murat izliyordu. Umur geriye dönüp seslendi.

Tipinin yönü değişti, duracak herhalde.

Kadir:

Tipinin değil bizim yönümüz değişti gibi gelii bana. Azdık her halde begim.

Yok canım ne azması. İşte şu karşıda gözükenler Masat deresinin ağaçları değil midir?

Biraz uzaktan ulu ağaç gibi gözüken şeylerin yanına varınca birer kötü çalı olduğu anlaşıyordu. Onun da çoğunu kar yutmuş, uçları karın üstünde soğuktan titreyip duruyordu. Tipi ve karda böyle göz aldanması olurdu. Hele azan birisi iyice şeşi beş görürdü.

Şimdi azdıklarını, yönlerini yitirdiklerini iyice anladılar. Murat bir cigara yakmak istedi. Elleri tutmuyordu. Umur, uğraştı o da yakamadı. Kibrit ıslanmış dedi. Kadir belinden ayırmadığı kavlı çak-

mağıyla bu işi becerdi. Murat:

Yine bizim dede yadigârının gözünü sevem. Hah şöyle yahu, hiç olmazsa şu burnumuzun ucu bir ısınsın.

Kadir durumdan biraz endişeli:

Bura Masat deresi değil. Tanrı Hızır İlyası yollamazsa durum vaziyetimiz bozuk. Bu dağlar çok adam yemiştir. Yemiştir de kulağı bilem duymamıştır. Bu köylüler için bunca tevlikeyi göğüslemeye deger miydi bilmem. Yarın yine Hasan Agayla birlik olurlar. Aga onlara birez bir şey gösterdi mi, herkesten önce onlar düşer peşimize. Gidi Mevlüdü ettiği hiç aklımdan çıkmıir. Cendermeye o yol göstermese tövbe bizi bulup kısıtıramazlardı.

Umur Kadirin ne demek istediğini pekâlâ anlamıştı. Fakat hiç duymamazlıktan geldi.

Az bir yolumuz kaldı. Bakın işte şu karşı, Eveğin bel. Şehre varınca güzel bir banyo, ama soğuk su banyosu yaparız. Sonra sıcak bir odada bir semaver çayı içtik mi, gerisi tamam. Tek adam azar, iki üç kişinin azdığı çok seyrek görülmüştür.

Kadir:

Donmağa başlayan birinin önce uykusu gelirmiş. «Adam şurada biraz kestirelim» dermiş. Sonra da yattığı yerden kalkamazmış.

Murat:

Yok elinin körü. Ne öyle şom ağızla konuşuyorsun yahu. Kendin yatar da kalkamazsın inşallah. İnsanın moralini bozmağa bire birsin yani.

Umur onların konuşmalarını duymamış olmak için biraz arayı açmış yürüyordu. Geriye başını çevirdi.

İşte bakın, bakın Bayburt'un ışıkları gözüktü, diye sevinçle geriye ünledi.

Morali bozulmaya başlayan Kadir'in birden yüzü değişti. İçine can geldi. Murat'a :

Sen de hiç şakadan anlamırsen. Seni şöyle bir yokladım. Bakam hele Murat korkir mi dedim.

Bayburt'a gece yarıya yakın girdiler. Ağaçtan adam gibi olmuşlardı. Her yanları çatır çatır buzdu.

Bayburt'taki adamları Düldül Halil çok bilgili ve çeteye bağlı biriydi. Durumu telsizden öğrenir öğrenmez her türlü hazırlığı yapmıştı. Umurlar vardığında halâ uyumamış bekliyordu. Hemen onları sıcak bir odaya aldı. Ayaklarındaki dolağı çatır çatır keserek çıkardı. Önce kimseyi sobaya yaklaştırmadı. Bir kova soğuk suyun içine ellerini ayaklarını sokturdu. Teneke soba nar gibi kızarmıştı.

Fiziki rahatlığa kavuştuktan sonra hemen asıl meseleye geçtiler. Halil hükümete köy adına baş vurduğunu, fakat olumlu bir cevap alınmadığını söyledi. Kızamığın köyü kırıp geçirdiğini yalnız sağlık merkezine değil, tüm ilgili yerlere duyurmuştu. Alınan cevap tüm aynıydı.

Bu mevsimde köye ulaşmak imkânsızdır. Köyden gelen olursa ilâç verebileceklerini söylediler.

Umur:

İyi, ilâçta olduğuna göre tek eksikimiz, bu ilâçları kullanacak bir Doktor işte.

Ertesi geceye ilâç milâç tüm hazırlıklarını bitirmişlerdi. Şöyle gencinden yola dayanıklı bir doktoru gözlerine kestirdiler. Bir hastaya çağırıyormuş gibi dışarı çıkarıp ensesine tabancayı dayadılar. «Hiç ses çıkarma ve gösterdiğimiz yöne yürü» dediler.

Neyc uğradığını şaşırان Doktor kendisini toparlayınca:

Bir dakika beyler. Beni nereye götürüyorsunuz? Eğer bir hastaya gidiyorsak «Ear fonumu» unut-tun. Onsuz bir şey yapamam. Müsaade edin de onu alavım dedi.

Murat doktorun yüzüne bakmadan konuştu: Bizim işimiz «o dediğin neyse» onsuz da olur. He-mide o aletiyin türkçe adı yok mudur? Türkçesini desen, biz de anlasak olmaz mı? Böyle anıamadığı-mız sözlerin ters sonucundan biz çoh çektik. Fonsuz yaparsın işini yürü.

Umur işe karıştı:

«Ear fon» şu kulaklık canım, dinleme aleti di-ye Muradın ilgisini yendi. Meseleyi Doktora açtılar. İyice rahatladı. Başına sardıkları başlığı gevşetti. Ceplerini yokladı. Umur:

Bir şey mi aradınız, dedi.

Doktor:

Aceyleyen sigaramı almamışım. Sigaranız var mı?

Umur hemen bir sigara uzattı. Kadir çakmağı çaktı. Doktor, ince bıyıklarını oynatarak bir iki ne-fes çektikten sonra:

Yahu şu işin aslını bana doğrulukla anlatsanız olmaz mıydı sanki. Ben kendi gönlümle gelirdim. Koşa koşa gelirdim billahi. Ben topluma yardımı, sosyal yardımı çok severim. İnsanlık öldü mü ya-nı? Köy hepimizin köyüdür. Köye hizmet, vatana hizmettir. Biz doktorlar okulu bitirirken bir insa-na, ırk, din, dil farkı gözetmeden yardıma koşaca-ğımıza dair yemin ederiz, zaten. «Köylü bu milletin efendisidir.» Köylü hepimizin efendisidir.

Murat Kadir'in kulağına eğilerek:

Bakma yahu sen bunların böyle konuştuğuna. Elindeki çıplak tabancayı göstererek:

Onu böyle bülbül gibi konuşturan şudur. Yok k  yi  ye yardım, vatana yardım  m  ş. Topluma sosyal yardımı çok severmiş. Yok onun da dedesi k  yl  m  ş, tüm bunlar fasariyedir, faseriye.

Kadir, Doktor'a yandan kinli bir bakış atarak devam etti:

Ahan bu d  rzi  y   ben de iyi bilirim. Kucağımda   l  mc  l hasta çocukla kapusunda az mı bekledim. «  lle de 50 k  ğıttan aşağı bu   ocuk eyi olmaz. Direnme boşuna yalvarma, yeminliyorum. Başka türlü elimi s  rmem», dedi de bir daha demedi.

Murat:

Eeee... sonra ne oldu?

Nolacak, dediğini yaptı. Çünkü elini s  rmeğe fırsat kalmadan   ocuh ölmüştü.

Umur, hiç sesini çıkartmadan ayaklarının ucuna basarak yürüyordu. Doktor da aksine çok konuşuyordu.   pten kurtulmuş birinin sevinci ve gevezeliği vardı üstünde. Aklına her geleni söylüyordu. Bir ara hayat hikâyesini anlattı. Kendisinin de köylü çocuğu olduğunu yine belirtti. Köylümüz çok iyidir. Çok gani gönüllüdür, ama tembeldir. Onun için biz adam olamıyoruz. Diye tüm okumuş cahillerin yediği naneyi yedi. Umur onun bu sözüne kızdı fakat kızdığını belli etmedi.

Hava açıktı.   nsanı cilet gibi kesen acı bir ayaz vardı. Kuzeyden gelen hafif esinti karın üstündeki donmuş tozları süpürüyordu. Yürümek çok g   t  . Kar ne iyice donmuş ne de yumuşaktı. Keşke ya tam yumuşak, ya tam sert olsaydı.

Adımlar sık ve yavaş atılıyorsa batmıyordu. Fakat az hızlı yürüdüler mi batıyordu. Çok yoruluyor, az yol alabiliyorlardı. Doktor yola alışkın değildi.   kidebir düşüyor kalkıyor, oflayıp pufluyordu. Hele

yol yarıyı geçtikten sonra iyice kesilmişti.

Yok imkânı yok, bir adım daha gidemem. Bu mesele bir antreman meselesi, bir fizik meselesidir. Bitti, gücüm bitti. Kaslarım sertleşmeye başladı. Sol bacağымda kramp belirtisi var. Böyle gidersek yolda ölmesem bile, köyde ölürüm. Sizin çocuklar da ölür. Hiç kimseye yaramam o zaman. Ben size daha çok lâzımım.

Ayrıca bir doktoru öldürmek, büyük suçtur. Siz sebep oldunuz diye peşinizi bırakmazlar. Tüm ordu, tüm Türkiye ayaklanır. Sizleri iğnenin deliğine girseniz yakalarlar, gibisinden tehditler savuruyordu.

Kadir bir kürtüğe sırtında Doktor'la birlikte düştü. Kızmış olacak ki:

Yahu çocuk gibi hemin sırtımızda taşıyoruz hem de çenen hiç durmuyor. Yok iğnenin deliğine girersek bulurlarmış. Ölünün körü gayri.

Umur, böyle konuşma gibisinden Kadir'e baktı. Sonra Doktora dönerek:

Doktor bey, köye geldik sayılır. İşte şu tepeyi çıktık mı köyün üstündeyiz demektir. Birkaç gün, ya da birkaç hafta sonra, seni geriye götürüp yerine teslim edeceğiz. Bundan emin olun, size söz veriyorum. Çoluk çocuğunu hiç düşünme. Onlara senin ivedi bir mesele için birkaç günlüğüne Ankara'ya gittiğini söyledik.

Köyde seni karşılayıp, konuk edecekler var. Her türlü ihtiyacın karşılanacaktır. Orada bulamadığın her şey için, bize bir haber yollaman yeter. Haydi sana başarılar. Bir süre onu arkasından izlediler. O hiç arkasına bakmadan düşe kalka gidiyordu.

Okulun tek sınıfı hastane olmuştu. Yere duvar boyunca sıralayın kızamıklı yavrular dizilmişti. Orta yerde varilden bozma koca bir soba gürül gürül yanıyordu. Öğretmen odasını küçük bir mutfak haline soktular. Doktor görevlilerden başkasını içeri almıyordu. Okulda bir hastane havası esiyordu. İçerisi ilâç kokuyordu.

Doktor, kollarını sıvamış çalışıyordu. Köye geldiğinin altıncı günüydü. Artık köyün ağıdı diner gibi olmuştu. Ölü çıkmıyordu eskisi gibi. Doktorun yüreği kendinin de inanamayacağı ölçüde yufkalanmıştı. Tek üzüntüsü bu köyün imdadına neden gönüllü koşmadığıydı.

Doktorun içi içine sığmıyordu. Sevinçten bir çocuk gibi hoplayıp zıplıyordu. Belki de bu durumu mutlu bir macera olarak kabul ediyordu.

Bu insanlara hizmet ne güzel şeymiş. Onların yarasını sarmak nasıl mutlu ediyor insanı deyip duruyordu. «Bundan sonra ben Komünist imamın özel doktoru olacağım. Nereye çağırırsa koşacağım. Adını bilmediğim insanlara hiç bir karşılık beklemeden yardım etmenin zevkini o verdi bana» diyordu.

Öğretmen Ekin hanım, sanki bir hemşire olmuştu. Doktorun peşinde koşuyordu. Durup dinlenmeden gece sabahlara dek nöbet tutuyordu. Bir elinde lârnba, bir elinde ilâç ve su, çocukların arasında dolaşıp duruyordu. Doktor ona hem acıyor, hem de takdir ediyordu.

Bir akşam üstü işler biraz hafiflemişti. Hasta çocuklardan ağır olan yoktu. Dışarıda amansız bir fırtına camları kamçıliyordu. Okulun çatısı ıslık çaldıkça koca sobanın içindeki kütükleri, borudan dışarı fırlatacakmış gibi hızla yanıyordu.

Doktor elini alkolle oğuştururken Ekin'e:

Hoca hanım, sizinle iki satır bir şey konuşacağım. Şöyle uygun تنها bir yer yok mudur?

Ekin, birden anlıyamadım der gibi doktorun yüzüne baktı. Doktor:

Şey... Şu Komünist İmam efsanesi konusunda canım. İyice meraklanmaya başladım. Nedir yahu, akşam sabah aynı laf, aynı hikâye. Geldi Komünist İmam, gitti Komünist İmam.

Ekin hanım, doktorun sözlerini ilgiyle izledikten sonra:

Buyrun, benim odaya geçelim, dedi.

Ekin'in anası daha doktor içeri girmeden:

Oğul, önce çayı ocağa koyam, sonra seen hoş beş edem. Dışarısı çok fena soğuktur. Belesi havarlarda çay eyidir. Sizin kimin üskek beğ kısmına kayfe gereklidir ashında. Her yolunu da bilürem emme, kövlük yer işte, çaldığın eline gelmezki. Kusura bakma oğul.

Zıyanı yok nineciğim. Ben çayı daha çok severim. Doktor kısmı kahvenin sağlığa olan mazaratlarını bilir.

Doktor, kendisinin kimler tarafından ve nasıl kaçırıldığını bir kez daha anlattı. O olayın etkisinden hâlâ kendisini kurtaramamıştı. Duyduğu, dinlediği, gördüğü ne olursa olsun, içinde çözemediği düğümler vardı.

Hoca hanım, öz olarak buraya geldiğime memnunum. İlk çıkışım zorla olsa bile, şimdi başka türlü düşünmüyorum. Acı, çile çeken insanlara yardım etmek beni mutlu ediyor. Fakat tüm bunların ötesinde bir bilmece sürüp gidiyor. Asıl öğrenmek istediğim de bu ya zaten.

Bu işleri ustaca dönderene Komünist İmam di-

yorlar. Kim bu adam? Niçin ona Komünist İmam deniyor? Asıl adıyla neden anılmıyor? Köylünün dediğine göre, beni evimden sırtıma silâhını dayayıp alan da oymuş. Halkın tanımından anladığıma göre, Umur'un beni getirenlerden hangisi olduğunu kolayca seçiyorum şimdi.

Doktor, ellerini biribirine kenetleyip açarak anlatıyordu. Gözleri bir noktada, ağzı dolu dolu konuşuyordu. Bir ara Ekin'e döndü:

Siz onu hiç gördünüz mü?

Ekin'in cevabını beklemeden:

Görmenizi çok isterdim. Öyle ıvır zıvır bir adam değil. Müthiş bir adam, müthiş...

Doktor, kendi kendine deli gibi kısıkvırak bir güldü.

Ben iyice kesilmiştim. Kar çok, yol uzundu. O diğer iki adamına beni sırtlamalarını söyledi. Biraz öyle geldikten sonra heriflerin nefesi tükendi. Eee az değil, ben de 70-80 kiloluk adamım. Neticede Komünist İmamın sırtına bindim. Herifin oğlu ıh demeden ta şu köyün üstüne dek getirdi beni.

Doktor yine güldü.

Biliyor musunuz Hoca hanım? Eğer onun Komünist İmam olduğunu bilseydim, bütün ağırlığımla abanırdım. Komünist eşeğine binmedim demiyeceğim hayatta. Ne mutlu bana... Ne mutlu, öyle bir İmamı olan bu köye.

Ekin'in hiç gülmediğini görünce, doktor kendini toparladı:

Komünist mominist ama, neme gerek herif iyi adam doğrusu.

İlk dediğine pişman olmuş gibi, tezce sözü değiştirdi:

Bu ne biçim komünist böyle yahu? Siz hiç ko-

münist gördünüz mü hoca hanım?

Ekin, doktorun tüm sorularını, cevapsız kalmasın diye:

Görmedim, dedi.

Sahi, nereden göreceksiniz. Ben de ne biçim soru soruyorum, değil mi? Ben, yalnız ben gördüm. Hem de komünistin sırtına bindim. Öyle bir bindim ki, öyle bir bindim ki, deme gitsin.

Köylü tüm onu seviyor. Ben de hayran oldum doğrusu. Düşünüyorum da adamın hiç on paralık kişisel çıkarı yok, sırtında 80 kiloluk adamı sırf köylü için taşıyor. Olacak iş değil billahi. Aklım almıyor bunu, almıyor. Düşündükçe benim de komünist olasım geliyor. Tövbeestafurullah tövbe tövbe.

Ekin, doktorun sözlerini bir süre izledikten sonra, filmi koparmıştı. O an, içinden neler geçiyordu neler... Umur şekillendi belleğinde. Dal gibi bir yiğit. Dağların oğlu. Köylünün, yoksulun babası. Kaba kalpağıyla, ayağında çizmesi, dalında tüfeğiyle, Koca Tepede Mustafa Kemal'e benzetti onu. Derin kar kürtüklerini sırtında doktorla göğüsleyişini görür gibi oldu. Boyun damarları oklava gibi kabarmış, yarış atı gibi soluya soluya yürüyordu. Karın sovuğuyla onun teri karşılaşınca ılıca gibi buğlanıyordu. Kaba bıyıkları buz tutmuştur. Çatır çatır buz. Kırığı düşmüş çimen gibi kırçılanmıştır, diye düşündü.

İçindeki düşünceler, şekiller büyüdükçe büyüyordu. Onu yiğitlikte Köroğlu, insan severlikte Yunus'a benzetiyordu. Umur'u eliyle tutacakmış gibi şekillendirdi gözünde...

Doktor, Ekin'in de köylüler gibi düşündüğünü kavrayınca:

Eee... Ekin Hanım, burası böyle, ama ötesi na-

sıl olacak bakalım. Penisilinimiz bitti. Komünist İmama haber yolladık, ama bir ses çıkmadı. Çok değil, ilâç yarına yetişmezse, üç beş kurban daha veririz.

Gece yarısı sıralarıydı. Ekin, sınıfta hasta çocukların başında bir iskemleye ilişmiş uyukluyordu. Bazı ağır hasta çocukların anaları da ellerinde ıslak bezle yavrularının ateşini alıyorlardı. Doktor, bitişik odada giysilerini çıkarmadan bir yatağa öylece uzanmıştı. Okulun kapısı hızla açıldı ve kapandı. İçeri birisi koşar gibi daldı. Başı gözü dolalı, silahlı bir adam. Boydan aşağı kardan adam gibi bir şeydi. Elinde bir torba tutuyordu. Başındaki do-lağı yırtar gibi bir sesle:

Kusura bakmayın, rahatsız ettim. Doktor beyi aramıştım da. İlâç getirdim, onu vereceğim.

Uykulu uykulu ne diyeceğini şaşırان Ekin, şaşkın şaşkın adama bakıyordu. Bitişik odada tavşan uykusu uyuyan doktor, sese fırlayıp geldi. Daha ilâca bile bakmadan:

Tanıdım sizi. Siz Komünist, pardon çok affedersiniz, şeysiniz. Siz Umur beysiniz. Bizden gizlemeyin kendinizi. Bizler dostuz size. Açın açın başınızı gözünüzü. Buyurun oturun şöyle. Dışarısı çok soğuk. Üşümüştünüzdür. Gelin gelin şöyle sobaya yakın gelin, ısının. Nasıl gelebildiniz? Neyle geldiniz?

Umur:

Sağ olun, zamanım çok dar. Hem ilâçları getireyim, hem de çocuklarımıza, köyümüze hizmet eden sizlere bir teşekkür edeyim dedim. Özellikle hoca hanımla sizin hatırnızı sormak için kendim geldim. Nasıl çocukların durumu doktor bey? Ölümü yendiniz sayılır, çok sağ olun.

Ekin kendini toparlıyarak:

Çok üşümüşsünüz. Şu bitişik odada bir sıcak çay içmez misiniz? diyebildi.

Doktor:

Vallahi olmaz, billahi olmaz, bir çay içmeden bırakmam. Haydi buyrun, diye önden yürüdü. Umur:

Şu anda benim burada bulunmam hem sizler, hem de benim için sakıncalıdır.

Ekin Hanım, dağınık saçlarını toplamaya çalışarak:

Okulun açılışı, Doktor beyin bu dar günümüzde burada bulunuşu için size teşekkür etmek için bir fırsat arıyorduk zaten.

Umur, buzlu başlığı gevşetmeğe çalışarak:

Ekin Hanım, asıl teşekkür edilecek kişiler sizlersiniz. Bu halk, bu köy benimdir. Ben onların derdine yanmak zorundayım. Sizlerin göğüslediğiniz güçlükler az değildir.

Tam bu sırada bir hasta çocuk inledi. Umur, başlığını bir dolak açarak gidip o çocuğun üstüne eğilip başını okşadı. Kaba, dolgun bıyıklarının buzu daha çözülmemişti. Neyse şimdilik hoşçakalın, yine görüşeceğiz, demeğe kalmadı, dışardan üst üste iki el silah sesi geldi.

Umur, çevik bir hareketle tabancasını çektiği gibi karanlığa dalmak istedi. Doktorla Ekin önüne atılıp eline ayağına sarıldılar.

Umur:

Hasan Ağanın tuzağına düştük. Buranın güvenliği için benim uzaklaşmam gerekir. Siz şöyle bir geriye çekilin bakalım. Hem de iyice içeri çekilin, haydi durmayın, çabuk...

Umur, sözlerini emir verir gibi sert söyledi.

Ekin, hem ağlıyor, hem de yalvarıyordu:

Buradan dışarı adımınızı atar atmaz sizi vururlar. Vallahi vururlar, billahi vururlar. Merhameti yoktur onların, vururlar, diye tir tir titrek bir sesle ağlıyordu.

Silahın sesine tüm köyün köpekleri uyandı. Uğultuyla karışık pencere kepekleri gıcırdadı. Çağlardır bu böyle süre gelmişti. Bu yurdun geceleri, köpekleri, uyanık fakat insanları uykudaydı.

Dışarıdan yırtık bir düşman sesi geldi:

Sarıldın kominist... Kurtuluş yok Komiinist. Çık dışarı tez, bu sonundur senin, Kominist namussuzu, sonundur. Sonun...

Başka bir ses, aynı öfke ve kudurganlık tonuyla bağıırıyordu:

De ola eşkiyaya yataklık yapan kahbe öğretmene de de. De ki, o da sonunun geldiğini anasın. Çünküm ikisini bir çatuştirip, öyle yol edeceğim cehenneme. Beraber gidecekler zıkkımın kökineee...

Umur, birdenbire içine bir ateş düştüğünü sezd. İliklerine dek titredi. En çok korktuğu şey başına gelmişti demek ki. Kendini unuttu, bu suçsuz günahsız kızı düşünüyordu. Düşünmesi bile korkunç bir sonuçtu bunun.

Hasan Ağa, bu kez hazırlıklı gelmişti. Tosun Ağanın adamlarını günlerce öncesinden yardıma çağırmıştı. Okulun çevresine kardan mevziler yaptırmıştı.

Umur, meselenin önemini anladığı için ilk kez içerideki ışıkları söndürdü. Hasta çocuklar biraz önceki iniltilerini tümünden ağıt haline döndürdüler. Umur, zaman kazanmak istiyordu. Fakat dışarıdaki gözcü arkadaşından hayır yoktu. Belli ki onu tuzağa düşürmüşlerdi.

Dışarıdan gelen küfürler kesilir kesilmez kapıya, pencereye kurşunlar yağmağa başladı. Umur da sırf oyalama olsun diye yönsüz iki el ateşle cevap verdi. Dışarıdan karın ışığı içeri vuruyordu. Bu ışık içerideki karaltıları seçtirebilecek bir ışıktı.

Hasan Ağanın adamlarından bir iki tanesi yandım, diye bağııyordu. Bu durum ağa uşaklarının heyecanını artırdı. Saldırıyı sıklaştıırıp, çenberi daralttılar. Umur, tek çıkar yolun hızla kapıdan fırlayıp karanlığa karışmak olduğunu hep hesaplayıp duruyordu. Kapıyı hızla açtı. Açmasıyla birlikte sol omuzu, yıkık yerden geçerken cerek düşmüş gibi ağırlaştı. O yanına ağdı ve duvara yaslandı.

Doktor, Umur'un vurulduğunu görünce kalkıp kapıya koştu. Kapının eşığıne iki eli yukarı doğru gergin dikilip bağırdı:

Ateşi kesin, ateşi kesin... Allah rızası için ateşi kesin... Umur vuruldu, çoluk çocuğu vurmayın. Ben doktorum doktooooooor... Çoluk çocuğu vuracaksınız.

Doktor, daha sözünü bitirmeden karşıdan gelen bir kurşun onu da yüzü koyun kapandırdı. Doktorun vurulduğunu gören Umur, ona doğru atıldı. Bu sırada ikinci bir kurşun daha yedi.

Ekin, kapının dibine yığılıp kalmıştı. Hasan Ağa, adamlarına son talimatı vermişti. «Fırsat bu fırsattır, iz bırakmadan temizleyin. Siz gerisini bana bırakın. Ben hesabını, kitabınaa uydururum» demişti.

Bu iş için Hasan Ağanın biçtiği kılıf çok uygundu: Doktor Ekin'e sarkıntılık etmiş olacak. Umur da onu vuracaktı. Hasan Ağa da Umur'u tabii.

Umur'un gecikmesinden kuşkulanan Goca Omar, daha silah seslerini duymadan köye doğru

yola çıkmıştı. Silah seslerini duyunca iyice deliye döndü. Adamlarıyla dağlardan aşağıya akar gibi indiler. Çatışma Goca Omar'ın ustalığıyla çok kısa sürdü. Ağa'lar yeni birkaç ölü vererek kaçtılar.

Köy yine üzerine ölü toprağı serpilmiş gibi sessizdi. Herkes penceresinin kıyısına siper almış, nefesi kesik, maçın sonunu bekliyordu. Bana değmeyen yılan bin yaşasın felsefesi, yüreklerine kara bir yılan gibi çöreklenmişti. Sadece içlerinden: Umur kazanır inşallah, diye dua ediyorlardı.

Goca Omar, eli saatinin kösteğinde ahıra inip sekiye çıkıyordu. Her halinden düşünceli ve endişeli olduğu anlaşılıyordu. Öfkeden burnundan solu-yordu.

Oğul, bu kez yaran önemli değil, emme işin önemli. Başımıza öyle bir iş açtın ki değme gitsin. Bunca yıllık eşkiyayım, kimse beni böylesine bir çıkmaza sokmamıştı. Ama maşallah sen soktun. Ee... babam peki sen olsan ne halt edersin? Bu Allahın dağında, elimizde ağır yaralı bir doktor, bir kız öğretmen, bir de iki kolu tutmaz sen varsın.

Bunları söylerken, sekiden aşağı yukarı tez inip çıkması bile öfkesini gizliyemiyordu. Dağ evinin basık tavanına başını çarpmamak için eğile eğile boyunu kırmıştı. Hiç kimsede çıt yoktu. Yüzlerinde, endişe, korku ve yarına güvensizlik çizgileri vardı.

Goca Omar:

Ola Mürzeli, diye ünledi.

Emret Emmi.

Ola, di tez get tabakamı getir.

Tabakanda tütün yok Emmi.

Zıkkımın kökü. Tütün yok ne demek.

Tütün kesesi bonboş demek Emmi.

Çetenin yetkili sıhhiyesi, doktorun başından ayrılmıyordu. Bir ara:

Gözünü açtı, doktor gözünü açtı, diye sevinçle bağırdı.

Tümü hastanın başına yığıldılar. Umur bile iki kolu sarılı, kalkıp koştu. Ahır sekisinde herkesin yüzü güldü. Gözleri anlamsız anlamsız sağa sola akan doktora:

Hadi geçmiş olsun, geçmiş olsun, tehlikeyi atlattınız, dediler.

Goca Omar hâlâ ilk öfkesini örtememişti. Doktorun ölümü atlatması bile onu diğerleri denli sevindirmemişti. Ocağın solundaki, her zaman oturduğu belli köşesine bağdaş kurmuş, önüne bakarak:

Bütün hükümeti peşimize taktık. Ettiğimiz eyilik, ürküttüğümüz kurbağaya değmedi. Karda kışta eşkiya üstüne gelmezler. Gelmezler, gelmezler, emme bir de gelirlerse insanı keklik gibi avlarlar. Kaçamazsın, göçemezsin. Kendi izin kendini ele verir burada. Hele şu işin tersliğine... Hadi tümüne neyse dedik ya, ha bu kızcağızı ne yapacağız? Atsan atılmaz, satsan satılmaz. Tanrı sen bilirsin, Tarım...

Gerçekten tüm hükümet ayağa kalkmıştı. Dört bir yanda ivdik ivdik doktoru arıyorlardı. Köylüler bu denli doktorun üstüne düşülmesine pek bir anlam veremiyorlardı.

Bu hükümet işidir, şeytanın bile aklı ermez. Bizim köyde kıyamıktan her yıl yüz kişi ölür, kılı bile kıpırdamaz. Bir doktoru yiter, dağı taşı yıkar. Askerlikte de bu böyledir. Beş tane er ölür, kimse bir şey sormaz, cemsenin bir vidasına bir şey olur insanı sürüm sürüm süründürürler. Eh dedik ya

hökümet işidir, akıl ermez...

Doktorun Bololukta olduğu hükümete duyuruldu. Hükümet bu haberi alır almaz derhal harekete geçti. Erzurum'dan kalkan iki Helikopter, içi dolu komondayla köyün önüne indi. Amerikan eğitimi görmüş, Amerikan yel pantolonlu komandoların helikopter acubesinden inişini gören halk deliye dönmüştü. Düşmanın moralini bozmak için helikopterden ilk iniş komandolarca çok önemliydi. Komandoluğun içine cudo dersi de karıştıran bizim mehmetçikler, pervanesi henüz durmamış helikopterden atlarken «hırrr... hırrrr» diye acayip bir ses çıkarıyorlardı. Halbuki öğretmenleri onu öyle öğretmemişti. Hırrr... hırrr değil, Haaa... haaa... diye keskin ve kesik kükreceklerdi. Amerikalıların verdikleri giysiler Mehmede nasıl bol duruyorduysa öğrettikleri de öyle biçimsiz oluyordu.

Ömründe ilk kez helikopter gören köylü, her şeyini unutmuştu. Ölüsü olan ölüsünü, acısı olan acısını, bir yere itmişti. Herkes bu acayip yaratık hakkında konuşuyorlardı. Bir süre önce ağzını bıçak açmayan halk, şimdi makine gibi konuşuyordu. Helikopter üstüne herkez birbirine nutuk çekiyordu. Hele askerlik etmişler hiç yenilmiyordu. Ağızları bir karış açık köylü kadınlarına teknik bilgiler veriyorlardı. Hatta bazıları bir uçuş sırasında pilot yüzbaşları hastalanınca kaptan pilot olarak bu acubeye nasıl kumanda ettiklerini bile savuruyorlardı.

İpsiz Musa'nın, herkesten bir başka türlü konusunu vardı. Lâfını, sözünü geri çekemezlerdendi. O herkez gibi, helikopterin işleyişi üzerinde durmuyor ve yine diyordu ki:

Yahu bu ne haldır. Ola gardaş bu ne iştir? Yollar kapalı diye bizim hastamıza ilâç getirmiyen hö-

kümet, şimdi aha bu helekoptermidir, helehopter-
midir ne zıkkımsa, onu nasıl getirdi. Belkim de bu
merat yalavuz tohtor aramısını bilir, ilâç getirme-
sini bilmiir.

İpsizin sözü normal zamanda dinlenmezdi.
Böylesi bir günde onu kim dinlerdi. Tüm halk biri-
birine helikopterin Kurandaki yerinden, gavurların
onu bizim Kurandan nasıl bulup çıkardıklarından
söz ediyorlardı. «Bizde Kur'anı anlıyacak alim ne
gezer. Anlaayn olsa daha neler neler vardı» konusu
üzerinde duruyorlardı.

Göz kamaştıracak denli parlak bir güneş var-
dı. Üzeri kaysaklanmış kar ayna gibi üstüne gelen
ışınları geri yansıtıyordu. Bu durumda gözlüksüz
beş dakika yürümek bile güçtü. Karın üstünde kay-
naşan allı morlu renkler ok gibi insanın gözüne sap-
lanıyordu.

Komandolar, Hasan Ağanın konakta konakla-
dılar. Zaten köyde bu denli adamı ne içine alacak
dam, ne de ağırlyacak adam vardı.

Komando subayı, Hasan Ağayı dinledi, sonra
önünde duran iri kar gözlüklerini kavrıyarak:

Vay namussuz vay. Vay soysuz Komünist vay...
Demek hem Doktoru öldürdü, hem de köyün öğret-
menini kaçırdı ha. Ben ona göstereceğim. Ben ona
kendimi tanıtacağım.

Komando subayının ağzının içine girecekmiş
gibi ona yakın oturan Ağa, iştahla ekledi:

Vallahi begim, kumandanım, derdimiz, kederi-
miz pek büyüktür. Evelallah sonra siz kahraman ko-
mutanlarımıza güvenirek. Ne mal, ne namus, ne de
can güvenliğimiz kaldı. Hemi de köylümüz şimdi-
den keri öyle dağlarda eşkiyayla gezmiş öğret-
men istemir. Malümaliniz biz ırız ve namusuna düş-

kün bir milletizdir. Bu ta ezelden ebede böyledir.

Ağanın anlattıklarıyla duygulanan, heyecanla tir tir titreyen genç komando subayı, göğsünü şişirerek tabancasını yokladı. Sonra Ağanın omuzuna bir kurtarıcı pozuyla dokunarak:

Sen hiç meraklanma Ağam, namusunuz namusumuz, malınız malımızdır. Her şey kanunların uyarınca ve senin de gönlünce olacaktır. Şimdilik ölenlerin için sizlere baş sağlığı dileriz. Hadi bize müsaade, hemen klavuzlar helikoptere atlasınlar. Bir an önce Komünist İmamın ocağını havaya uçuracağım.

Hasan Ağa sevinçten uçuyordu. Hani orada köylüler olmasa oğlunun oğlu yerindeki komando komutanının şapur şapur ellerini öpecekti. Elinden gelse helikopteri kendi sürecekti. Gidip Komünist İmamın tepesine, elinde bin tane atom bombası olsa tümünü birden patlatacaktı.

Ocağın başında düşünceli düşünceli kıtlama çayı höpürdeten Goca Omar Ekin'in yüzüne bakmadan:

Bak kızım, sen hiç küşümlenme. Artık ağlamayı da bırak. Olan oldu bir kere, Tanrı büyüktür. Her kötü günün bir sabahı vardır. Şimdi ilk iş olarak, tez elden seni köye, babana yollıyacağım. Başkaca da öyle üzülecek bir şey kalmıyor geride. Ben senin öz baban, şunlar da öz gardaşlarındırlar. Ötesini düşünmekte sana değil, bize düşer. Her şeyi düzeltereğiz. Her iş yoluna girecek inşallah.

Bu sözler üzerine, büzüldüğü köşeden canlanan Ekin, yine ağlamağa başladı.

Ekin:

Ömer Emmiciğim, nedir bu başıma gelenler bilmem ki? Düşde gibiyim, masal dinliyorum gibi

geliyor bana. Kusurumu bağışla Emmi, ben kendimi düşünmüyorum. Özüm için ağlamıyorum. Bir yaşlı anamla, babam var. Onlar için ağlıyorum, onlara yanıyorum. Tüm umutları bendim. Yıllarca bu günü beklediler. Benim okuyup öğretmen olacağım günü görmek için ölmediler. Varları yokları bendim.

«Artık kurtulduk... Çok şükür Tanrımıza, çocuğumuzun mürüvetini, öğretmenliğini gösterdi bize. Devletten aylık alacak, aç açık kalmayız artık diyorlardı.» Şimdi ne yapacaklar. Ne bulup ne yiyecekler? Tüm dünyaları yıkıldı gitti artık...

Goca Omar yine en babacan haliyle bir bir daha güldü. Köşede kolu boynuna asılı Umur'u göstererek:

Kızıma da bak hele, niçin üzilir? Neye de küşümlenir. Şu köşede yatan yaralı arslanı tanımırsen her halde. Bizler bu dağları ne güne beklirek. Bu Goca Emmini, Gominist İmamı, tanıyamamışsan sen daha...

Umur, buraya Hasan Ağayı yok etmeğe çıkmıştı. Bizlerin derdi daha başkaydı. Belleki şimdi tümümüz işi değiştirdik. Yoksulların derdine derman, yırtığına yama olmağa çalışarak. Diyeceğim şu, sen anayın, babayın ehmek işini hiç düşünme. Orayı bize bırak... Orayı gominist İmama bırak.

Hava yeniden bozmağa başladı. Güneş yalandan uzatıp çektiği başını, kara bulutların kanadı arasına iyice soktu. Yelin çıkış deliği genişledi. Bıçak gibi keskin ince bir tipi yeli çıktı. İnce toz karı, harman gibi savuruyordu. Taş, dam, ağaç kovukları, kuytu yerler, tipinin burgularını daha çok çekiyordu. Derin ırmakların ağır akışı gibi kuyuluyor, sonra düzleniyordu.

Tipinin getirdiği sürgün kar, Mirzaligillerin yat-

tığı kötü kömün kapısını bir solukta silme kapatmıştı. Mirzali dışarı çıkmak istedi, fakat kapı açılmıyordu. Öfkeyle kapıyı iterek:

Ola pirakin şu şakayı şimdi. İnsanın her zamanı bir olmiir işte. Fena halde sıkışmışem, been omuzlatıp kapuyu kırdıracaksınız.

Durumun farkına varan Yanık Mikâyil:

Olan hır hır hırpo, kime ne diirsen sen. Kapının arkasına dayanan Tanrı babadır. Kar, kar, kar yagmış.

Recep, duruma gülerek Murad'ı dürttü:

Bizim Gominist İmamın sosyal adaletini bu tipi bozdu. Karın kimi yeri kalın, kimi yeri yufkaldı. Yükseklerde kar kalmadı. Enginlere tepe tepe doldurdu. Demek ki hayatta böyle, insanın yeri yükseldikçe karı azalıyor. Alçaldıkça da karı derinleşiyor. Demem şu ki alçaldıkça parası çoğalıyor.

Çete karargâhında birdenbire bir kıpırtı başladı. Dışardaki gürültüye herkes yerinden fırlamak istedi. Kalkan kapının arkasındaki karı köstebek gibi delip gürültünün nedenini anlamak istedi. Fakat Umur buna engel oldu. Olduğu yerden oturumuna gelerek:

Nereye, nereye gidiyorsunuz?.. Delirdiniz mi, böyle dışarı çıkıyorsunuz? Gelenler tepeden tırnağa silahlıdırlar. Herkes tüfeğini alsın beklesin. Bize ateş etmeden biz karşılık vermeyeceğiz.

Telsiz durumu Bayburt'a bildirsin. Çok sıkışık olduğumuz anlatılsın. Herkes bir an olduğu yerde donup kalmıştı. Umur'un neden bahsettiğini hâlâ anlıyamıyanlar vardı. Çünkü dışarıdaki gürültünün bir helikopter olabileceği akıllarına bile gelmiyordu. Dinledikleri gürültü korkularını büyüttü ve büyüttü. Sonlarının gelmiş olduğunu sanan bir kısmı,

şimdiden abdest alıp selâvat getirmeğe başladılar. Umur'un son sözleri onlara yeniden can verdi.

Arkadaşlar, üzerimize bir saldırı olacağını duymuştuk. Yani şaşılacak yeni bir şey yoktur.

Helikopter, bir çeşit uçaktır. Yalnız bir farkla, uçak her yere inemez, fakat bu, bir evin damına bile iner kalkar. Ama bu durumda buraya inebileceğini sanmam. Hem kar, tipi var hem de çevre ağaçlık. Şimdilik tek tehlikemiz başımıza birkaç tane bomba patlatmalarıdır.

Goca Omar, Umur'u epey eli saatinin kösteğinde dinledi. Sonra söze karıştı.

Onu da ben sanmam. Çünkü doktorla öğretmenin bizimle olduğunu biliyorlar artık. Boşuna mı Bayburt'ta acele haber yolladık. Oradan şimdiye dek bu zırlıtlara haber gelmiştir. Çoktan doktorla öğretmenin bizim aramızda sağlam olduğunu bildirmişlerdir.

Tam bu sırada gürültü, bir deprem uğultusu gibi yaklaşıp uzaklaştı. Herkesten çok, Mirzalinin gözleri yuvasından fırlıyacakmış gibi büyüdü. Umur'un o denli konuşması boşa gitmiş olacak ki Mirzali:

Goca Emmi, heç bu zamanda da gök gürler miymiş? Yoksam ki zerzelemi oliir.

Eller tetikte, bu ölüm sessizliği içindeki bekleyiş epey sürdü. Çamların uğultusu biraz daha artınca, Helikopterin uğultusu azaldı. Dışarıdaki gözcülerden birisinden haber geldi. Helikopter köye değil şehre doğru gitmiş. Havanın azgınlığı onları korkutmuştu.

Bu haberi duyan herkesin yüzünde bir sevinç ışığı yandı. Fakat Goca Omar'la Umur hâlâ endişeliydiler.

Bunlar yerimizi iyice anladılar. Şimdi gittiler ama yarın hava açınca yine gelirler. Tez elden yerimizi değiştirmek zorundayız, dediler.

Goca Omar'la, Umur'u ağızlarının içine girecekmiş gibi dinleyenlerden Mirzali:

Şimdi bu helikopteri kim korkuttu Emmi? Bizi şimidi kim kurtardı biliyim mi Emmi? Bizi tipi bo-ra kurtardı, deel mi? Hey ben kurban olam, gadasını alam bu dağların. Bu dağların tipisi de, karı da hoştur. Dumanı boranı eksik olmaz başından, bu dağlar, her bişesiyle bizden yana.

Diğerlerinin dışarı çıktığını görünce, Yanıkla Mirzali de fırlayıp dışarı çıktılar. Mirzali karşıda tipiden tüller arkasında bir gelin gibi nazlı nazlı süzülen Kop'lara doğru kucağını açarak:

Hey, hey, merhaba dağlar... Merhaba Goca Kop'lar... Goca Emmimin babaları Kop'lar... Size bu can kurban olsun. Mikayil de gadanızı alsın, de-yince.

Yanık bozuldu ve ona ters ters bakarak:

Ben ne ne den gadasını alacakmışım?

Olan şey, hır hır poo sende şuncaz akıl varsa be be en şöyle olurum.

Çevreden Mirzalinin dağlarla konuştuğunu duyanlar, onu atlattı sandılar. Goca Omar'ı bir tek Mirzali güldürürdü. Yine iri iri gülerek:

Yahu gardaş, bu uşak nabalı boynuma ölüyü güldürür. Bak şunun yediği halta sen «Goca Emmi-sinin babalarımı» Olan Mürzeli:

Emret Emmii...

Olan hırpo, benim kaç tane babam var?

Bunun üzerine tümcek güldüler. Ekin bile gülmemek için kendini güç tuttu.

O günün akşamı bir başka türlü ağır oldu. Alev

alev yanan ocaktaki çam kütüklerin çatırdısı suskunluğu bozuyordu. Umur'un her zamankinden de farklı bir ağırlığı vardı. Kederli, çok kederli gözüküyordu. Kendisinden iki kişi aşağıda bağdaş kurmuş önüne bakıp düşünen Recebe:

Recep, şu gırnatanı al da hele iki üfle. Bugün sen benden efkârlı gözüküyorsun.

Recep zaten böyle bir teklife bayılırdı. Yanından hiç ayırmadığı gırnatasını belinden çektiği gibi ağzına götürdü. Kör Hafız, Recebe:

Ola gardaş, gözen ölem şu şeyi çal. Hani canım vardı ya.

Şu dünyada üç nesneden korkaram,
Biri ayrılık, biri yoksulluk, biri ölüm.
Üçünden de asla gönlüm hoş değil,
İşte böyle uzayıp gidiyordu canım...

Biraz böyle yanık, kederli şeyler çalınıp söylendikten sonra, sıkıntıya pek gelemeyen Mirzali:

İrecep Ağa, ayahlaran ölem, hele birezde bizim havalardan vur. Şöyle bir bar, bir Bayburt sürütmesi çalda, biz de iki neşelenek daaa.

Herkes Mirzali gibi düşünüyormuş da düşündüklerini söyleyemiyorlarmış. Sekiz - on kişi birden basık tavanlı ahır sekisinde boyunlarını büke büke bara kalktılar. Önce ağırdan ağıra oldukları yerde kıpırdadılar. Sonra Kop'ların fırtınası gibi deli deli estiler. Çöktüler kalktılar, sustular, kükrediler. Sıkıntıdan ne yapacaklarını bilmiyorlardı.

Umur'un bir gözü tüm Ekin'i izliyordu. Onun azıcık neşesi Umur'u da sevindiriyordu. Fakat Ekin pek gülümsemiyordu.

Doktor, ölümü atlatmıştı. Hatta herkesten neşeli gözüküyordu. Kendinden emin bir hali vardı. Bu durum belki de, yarımına olan güveninden ileri

geliyordu. Doktor, doluyken de boşken de aynı sesi veren bir küp gibiydi. İnsanı şaşırtan da asıl buydu işte.

Doktorca bir rahatlığı vardı doktorun. Bu düzenden şikâyeti yoktu. Fakat az da olsa, okullarda aldığı klâsik insancılık kültürü onu hoşgörü sahibi yapıyordu. Umur'un görüşlerine, ne tümden katılıyor, ne karşı duruyordu. Olsada olur, olmasada diyordu. Tamamı tamamına yarı uyanmış bir orta sınıf adamı niteliği taşıyordu. Burjuvanın en tipik temsilcisiydi. «Bir o yana, bir bu yana, dans ederek gel bana...» Kim yüksek sesle konuşursa onun etkisinde kalıyordu. Ona erken gelen kazanabilirdi. Dolayısıyla Umur, bir köylüye verdiği önemi ona vermiyordu. Bazan birinci sınıf bir toplumcu kesiyor, bazan tam zıttı oluyordu.

Umur, Goca Omar'ın kulağına eğilerek:

Emmi seninle biraz yalnız konuşmak istiyorum, dedi.

Kalkıp bitişik dama geçtiler.

Şimdi size daha çok hak veriyorum Emmi. Bu kız gerçekten burada kalamaz. Doktorla bunu tez elden yerlerine kavuşturmalıyız. Ne pahasına olursa olsun göndermeliyiz bunları. Kış kıyamet demiyelim, hemen harekete geçelim.

Goca Omar, Umur'la kızın içten içe biribirlerini sevdiğini anlamıştı. Anlamasına anlamıştı ama kendince bir çözüm yolunu bulamamıştı. Biri kanun dışı yaşayan, hakkında vur emri olan bir eşkiya, birisiyse, bir devlet memuruydu. İşin aslına bakarsan bunların biribirine selâm bile vermeğe hakları yoktu. Umur'un son sözüne çok sevinen Goca Omar:

Aferin oğlum... Bu fikrini çok beğendim. Ben

de senin kimin düşünmüştüm zaten. Bizim gibi eşkiya kısmına böyle şeyler heç gelmez. Kadına dönüp bakmak bile ölüme yeşil ışık yakmak demektir.

Şimdi Ekin'in babasına sağ salım teslim etmek kolay. Yalnız kızcağızı ondan sonra Hasan Ağanın ve tüm Ağaların şerrinden korumak güçtür. O deyyus şimdi doktoru ölmüş ve Ekin'i, sözü dinlenir tek tanık olarak biliyor. Bir hesabına getirip onu da ortadan kaldırmak isteyecektir. Seninle dohtorun ölmediğine onu inandırmak gerekiyor.

Emmi, vallahi bundan ötesine pek aklım yetmiyor. Ama bu kızcağıza bir şey olursa, biz çok şey yitiririz. İlk kez halkın bize olan güveni sarsılır. İkincisi bu kıza bir şey olursa, eğer bir şey olursa, diye kekeledi.

Goca Omar:

Evet anladık, eğer bir şey olursa ne yapacaksınız, ya da ne olur, sen onu söyle.

Şey yani çok kötü olur. Kıza yazık olur. Ben, biz tüm üzülürüz, tüm bu işler başına bizim yüzümüzden geldi.

Goca Omar, Umur'un ne demek istediğini iyi kavramıştı. Bıyık altı gülüşle:

Sen hiç meraklanma. Şu doktoru başımızdan savduktan sonra, Ağalar bizden her zamankinden çok korkarlar. Çünkü bu kışta kıyamette hükümetin yardımlarına gelemeyeceğini iyi bilirler. Bu olanlar tüm doktora sebep oldu. Yaz gelende de Tanrı büyüktür...

Kış, bir sürü acı anılarını da birlikte peşinden sürükleyerek çekip gitti. Hocaların cehenneme ör-

nek ettikleri kışın yerini, cennete eş olan ilkbahar almıştı. Oradan buradan yer yer yoksul dizi gibi yırtılan karın altından kara toprak gözükiyordu. Karın işgalinden ilk kurtulan yerlerde mor çiğdemler özgürlük meşalesi gibi yanmakta acele ediyorlardı. Doğa ana uyanmıştı. Güneş baba ok gibi dik ışıklarını öğürsemiş toprağa saplıyordu. Buğulu toprakta onu, dişi bir iştahla sanki gizli gizli emiyordu. Okların saplandığı her yeri alevsiz bir bahar dumanı sarıyordu. Kazanda yavaş yavaş kaynayan pilav suyu gibi ipiliyordu yerler. Her yer kırmıl kırmıl kımıldıyordu.

İnsan, Kop'ların eteğinde ilkbaharı yaşamadan kuşların yetmiş iki dil bildiğine pek inanmaz, Söğütlere su yürümüş, kolay kavuluyordu. Köy çocukları dilli dilsiz düdük kavlatıyorlardı. Kara sıgırcık ve çoban aldatanların ötüşü söğütten düdüklerden ayırt edilemiyordu.

Şöyle yukarıdan aşağı bakılınca, epey derinlerden kıvrım kıvrım akan kara suyu insan bir kıyısından diğerine atlıyacakmış gibi dar görüyordu. Halbuki bu mevsimde kar sularıyla da beslenen kara su, bir engerek yılanı gibi tehlikeli ve de hışımlıydı. Sırtına eğer vurdutmayan azgın bir at gibiydi. Üstünde ne denli kötü köprü varsa kaldırıp atmıştı. Bundan, yani köprüsüzlükten dolayı, her yıl nice canlara kıyardı.

Karasu, rengini doğunun kara günlük halkının kara bahtından almıştır. Renginin kara oluşu üstüne çeşitli efsaneler dolaşır. Bence en doğrusu; geçim sıkıntısından, çaresizlikten, kuzusunu bağrına basmış, kendini sele vermiş allı gelinlerin öyküsüdür. Karasu karanlığını, bu acı gerçeklerin yangın yerinden almıştır.

İlkbaharla birlikte yeşeren dallar gibi, Hasan Ağanın ve tüm diğer ağaların Komünist İmam çetesine olan kinleri de yeşerdi. Yoğun bir kavga hazırlığına giriştiler. Bu son diyorlardı. Bu kez yok edeceğiz, elimizden kuş olsa da uçsa yine kurtulamıyacak, diyorlardı.

Hasan Ağanın evi, Komünist İmamı yok etmeğe çalışan Ağaların baş karargâhı olmuştu. Bu iş kendi akıllarının kısa gelip yetmiyeceğini kavrayınca, Ankara'dan gelen akıl danelerine sarıldılar. O da pek bir şey yapamadı, aklının ücretini alıp geriye döndü. Verilen akıl şuydu:

«Bu sizin Komünist İmam meselesi sandığınızca basit bir iş değildir. Bu iş çete işi değil, gerilla işidir. Onu da biz değil, ancak Vietnamda tecrübe sahibi olan Amerikalı bir uzman çözer. Onlar bu işten çok iyi anlar. Size benim yapacağım iyilik, sizin için Ankara'da Amerikan elçiliğiyle temasa geçerim. Sizler için bir uzman isterim. Onlar benim hatırlımı kırmazlar. Bu işin bir çaresine derhal bakarlarsınız. Yalnız sizler, bu Umur mu ne zıkkımsa, onun Komünist olduğunu herkese yayın ve de iyice duyurun. Bilirsiniz propagandanın önemi çok büyüktür.»

Ağalar bu Ankaralı uzmana pek inanmadılar. Fakat adam sözünde durdu. Bololuk'a uzman beklerken bir çift barış gönüllüsü çıkıp geldiler. Ağalar, uzman gelmedi diye üzülürken uzmanın adının barış gönüllüsü olabileceğini düşünememişlerdi.

Ağalar, barış gönüllüsünden de pek umduklarını bulamadılar. Söylediklerinden pek bir şey anlamadılar. Dişi gönüllü değil, erkek gönüllü biraz bir şeyler söylüyordu. Örneğin:

Bizimle döğüşen düşmanın taktiğini kavramak

gereklidir. Anladığımca Komünist İmam, gerilla tekniğiyle savaşıyormuş. Biz de ona onun silahıyla gerillayla karşı koyacağız. Bak sizin hükümette öyle yapmıyor mu? Üniversitede, devrimci öğrencilere karşı tutucu öğrenciyle, ilerici işçilere tutucu işçilerle karşı duruyor. Yarın da ağaların fazla toprağına sahip çıkan köylülere, yine köylülerle karşı koyacaktır. Bilmem şimdi dediğimi anladınız mı? Sonunda daha başka akıllar da vereceğim size. Şimdilik bu kadar yeter.

Sonra sonra Ağalar, gönüllünün bilgisine, görüşüne hayran kaldılar. Yemeyip yedirdiler, giymeyip giydirdiler. «Yoksa sen bizi bizden iyi bilen Tanrının aslanı Ali misin, Mehtali Ressel musun?» dediler. Fakat içlerinde hâlâ uzman bekleyenler vardı. Bunlar barış gönüllüsü, asıl uzmanımız nerede kaldı acepola diye hayıflananlar vardı.

Mirzali, elinde tek kırma tüfeğiyle bir çalının arasından sine sine ilerliyordu. Aşağıdaki kumlu pınara sabah suyuna inen kekliklerin peşindeydi. Onlara yaklaşabilmek için keklik gibi ötüyordu. Bir ara keklikler Mirzalinin sesine karşılık vermediler. Onları yeniden öttürebilmek için Mirzali:

Gak gak gubak, gak gubak, gak gubak, diye erkek keklik gibi iri iri ötmeye başladı.

Yüksek bir kayanın arkasında Mirzaliyi seyreden Umur:

Olan Mirzali, bir daha öyle ötme, az kalsın seni keklik diye avlıyacaktım.

Mirzali ansızın sıçradı. Kendisini birinin izlediğinin farkında değildi. Bu espiriye müsalesiz bir

gölüşle cevap verdi. Sonra kendini birdenbire frenliyerek:

Been bak beğim, İmam kısmına av yasaktır ve de gūnahtır. Umur:

Evet ama, İmam kısmına zararsız hayvanı avlamak yasaktır. Ama senin gibi vahşi bir dağ ayısını değil, diye kahkahayla güldü.

Sonra belki onu darıltırım endişesiyle:

Şaka yapıyorum, değil mi Mirzom? Benim kekliğim, şaka... Sen tam bir keklikisin, hem de erkek keklik. Dedi ve yine güldü güldü.

Karargâhın önünde Goca Omar, üç dört kişiyle çömelmiş konuşuyorlardı. Yere çöple çizerek, onlara bir şey anlatıyordu. Goca Omar Umur için:

Bu uşağın önceki işleri neyse ne de, son dediğine hiç aklım yetmedi. Şimdi Darıözü köyüne Kooporotuf mu, ne kuracakmış. Bilmem bu işe hiç aklım yetmedi. Hele kursun da görek, baakki neymiş? Hayırdır inşallah ama, hiç şeytanın aklına gelmeyen şeyler bu uşağın aklına geliir. Hemide aklına taktığı şeyi yapıir. Gözünü daldan budaktan esirgemiir. Hayırlısı, Tanrı tekerine taş rastlatmaz inşallah. Başka ne diyek...

Goca Omar'ı dinleyenlerden Recep hariç diğerleri:

Beğimiz, Goca Ağamız, biz gözümüzü açtık, seni gördük. Biz seni baş biliriz. Sen ne dersen biz oradayız. Umur begimiz daha çok ufak. Pek çölpeşik işlere girişii. O geldi geleli başımız dertten de gulturmii. Elin alemin derdini kendimize dert ediniriz.

Goca Omar, zaten çetede içten içe böyle bir çattırdı duyduğu için böyle konuşup onların ağzını aramıştı. Dillerinin altındaki baklayı çıkarttırmıştı.

Böyle söyleyenlerin, sözünü boğazlarına tıkarcasına sertleşerek:

Bu sözünüzü bir eşittim, bir daha duymıyam. Umur'un eline ne ben, ne de sizler su dökemezsiniz. Onun bilgisi, onun görgüsü tüm bu dağları satın alır. Düşünün bir kere, o gelmeden önce neydik, şimdi neyiz? Daha önce basbayağı birer hayduttuk. Öyle değil mi? Soyguncu vurguncuyduk, öyle değil mi? İçinizde bu sözüme, değildik diyebilecek varmı?

Herkes sus pus oldu. Bir suçluluk psikozuyla başlarını yere diktiler...

O geceden sonra Umur, gece dersleri programında bir değişiklik yaptı. Çete içinde tam bir sağlamlık gerekiyordu. O da kişisel sevgilerle değil, meseleleri temelden bilmekle olurdu. Bunun için her akşam iki saat hiç durmadan, usanmadan onlara açıklamalı kitap okudu. Sosyal adaleti, solu temelden alan kitapları seçti buldu. Bu arada «Mao»'dan Che Guavera'ya, Lenin'den Marks'a dek tümünü tanıttı. Sosyalizmi Kur'anla hiç çatıştırmadan, hatta birbirine tamamlatarak anlattı. Aksi halde kendine en yakını olan Goca Omar bile karşı çıkacaktı.

Yumuşak, kaba bir yel esmeğe başlamıştı. Kaba yel için karın azrailidir derler. Bir de atalar sözü vardır. «Kaba yel, kara kor gibi insana da kar gibi» değermiş derler. Gerçekten de öyle oluyordu. Ak kar, dağın eteklerinden beri, dere geçecek köylü kızı gibi paçalarını yukarı yukarı sıvayıp geliyordu. Kar, dağların tepesine doğru kaçarken tepelerdeki her türlü canlı yaratık tepelerden aşağı inmekte acele ediyordu. Her inin önünden bir iz çıkmış ve karada kayıp olmuştu. Kışın karda açlıktan bunalan kurtlar, kuşlar, ayılar, dağ keçileri tüm-

den eteklere, yem bulmağa iniyorlardı. Onun için insafsız avcılar, karla karanın bir çizgi gibi birleştiği yerde, pusu kurmuş bekliyorlardı.

Umur'la Mirzali, ellerinde tüfekte çamların arasında gözüktüler. Elleri boştu. Umur Mirzalinin avını ürkütmüş, mevsimi değil diye keklikleri avlatmamıştı. Goca Omar'ların oturduğu yere doğru yürüdüler. Umur selâm verdi.

Aleykümselâm, diye Goca Omar'dan başkası ayağa kalktı. Goca Omar eliyle Mirzaliyi göstererek:

Oğul, bu büyük eşkiyayla nereden geliyorsun böyle?

Derede öterek keklik kandırıyordu. Bu keklikleri avlarken, ben de bunu avladım. Şimdi size üzerinden acı bir kış geçmiş, yemsizlikten zabın düşmüş bir keklik hediye ediyorum.

Goca Omar:

Eyi, hemen pişirip yeyin çocuklar. Yalavuz ayahları çok pis kokar, tez kesip atın.

Kendinden söz edilmesi Mirzalinin göğsünü kabartmıştı. Bu duygusunu daha fazla gizliyemedi:

Emmi ben güleceğim, diye makaraları bıraktı.

Akşam dışarıda bir bahar yumuşaklığı vardı. Ahır sekisini tıklım tıklım dolduran çete üyeleri, Umur'un böyle aceleyle kendilerini neden toplantıya çağırdığını merak ediyorlardı. Ayrıca ne konuşup, ne konuşmayacağı aralarında ilgiyle tartışılıyordu.

Mirzaliyle Mikail, sekinin altındaki ayakkabıları kıvrak kıvrak çiftleyip diziyorlardı. Ara sıra kara lastiği ayakkabı, kundurayı çarıkla eşleştirdiği için Mikail, Mirzaliye çıkışıyordu. Goca Omar yine baş köşeye oturmuştu. Semaver ocakta fıkır fıkır kaynıyordu. Herkesin yüzünde ilkbaharın getirdiği

güzel havaların hoş etkisi vardı. Sıra beklemeden biribirleriyle habire konuşuyorlardı. Artık sözcüğün yumuşadığından mı nedendir, Umur'dan çete içinde bile Komünist İmam diye söz ediliyordu. Bir ara tümü ağızdan ağıza sus sus susun Komünist İmam geliyor, dediler.

Umur, kara kuzu postu kalpağını başına biçimlice oturtmuştu. Traş olmuş, posbıyığı daha da belirginleşmişti. Doğu işi kıldan zıvgar şalvarın paçalarını körüklü çizmenin içine sokmuştu. Tabancası gocuğunun altından iyice belli oluyordu. Başını eğerek ahır sekisinin engin kapısından içeri girdi. Girmesiyle birlikte içeridekiler hoppadan ayağa kalktı. Goca Omar bile yerinden toparlanıp usulca yekindi. Umur, hızla geçip boş duran köşedeki yerini doldurdu. Bir yandan da söyleniyordu:

Yapmayın dostlar, etmeyin gardaşlarım. Kaç kez söyledim, böyle yapmayın diye. Hiç bir zaman kendinizden yaşça küçük olana bu yollu saygıda bulunmayınız. Bu yollu davranışlar o kimseyi şımartır. İnsan denen mahlûk böyle şımarır işte.

Umur, göz ucuyla Goca Omar'ı süzdü. Onaylar anlamda başını sallıyordu.

Neyse, Goca Emmim müsaade ederlerse tezce asıl meseleye geçmek istiyorum. Kendilerinin de bildiği gibi konu önemlidir.

Goca Omar, buyur konuş gibilerden elini açarak yukarıdan aşağı indirdi. Umur, bıyıklarını bir iki kez düzeltti ve diz üstü çökerek, ağır ve oturaklı bir sesle:

Değerli büyüklerim, can gardaşlarım. Artık niçin bu dağları beklediğimizi biliyoruz. Bu konunun üzerinde fazla durmıyacağım. Aslında fazla durmağa da vaktimiz yoktur. Çünkü su uyuyor, düşman

uyumuyor. Bugün büyük yarın başında, ağaların adamları gözükmüşler. Amaçları bellidir. Havaaların düzelmesiyle ön bir keşif yapıyorlar. Üzerimize yapacakları ilkbahar saldırısının planlarını hazırlıyorlar. O bakımdan her ne durumda olursa olsun, uzunca böyle toplu bulunmamız sakıncalıdır.

Evet gardaşlarım, konumuz şuydu: Bu kış köylerimizden çok ölü çıktı. Her yıl ölen oluyordu, ama bu yıl kızamık iyice kasti kavurdu. Kızamık öldürücü bir hastalık değildir. Diğer hastalıklar da yenilemiyecek cinsten değillerdi. Ufak tefek soğuk algınlığı falandı. Fakat gıdasızlık, ilâcsızlık, yolsuzluk, ille de araçsızlık yaktı köylünün bağırını.

Hükümet eşkiya izlemek, ormanı korumak, seçimden seçime gelip nutuk sıkmak için de olsa köylere iyi kötü bir yol götürmüş. Ya da köylüler dışleri tırnaklarıyla bir cılga açmışlar. Yolun varlığı, üstünde işliyecek araçla önem kazanır. Hasta sağrılarını şehre indirmek, önemli işlerini görmek için motorlu bir araca çok, hem de pek çok ihtiyaçları vardır.

Şimdi bundan bize ne demiyeceğiz. Bu iş bizim işimizdir. İşimiz hem çok kolay, hem de çok güç bir iştir. Şehre uzak köylere birer motorlu araç bulacağız. Bu bir taksi, bir jeep, bir kamyonet olabilir. En uygunu jeeptir tabii.

Umur'un ne demek istediğini pek kavrayamayan bir delege:

İyi, hoş ama, biz bunları nereden alacağız. Paramız pulumuz mu var sanki? Yoksa makina fabrikamız mı var?

Umur gülerek:

Evet var, hem de her şeyimiz var. Bizim için şimdi bile İstanbul'dan bu yana yola çıkmış, hızla

bize koşan taksilerimiz var. şaka bir yana arkadaşlar, benim de sizlerden sorup öğreneneğim buydu işte. Arkadaşımızın yerinde sorusu olan «iyi güzel ama bu araçları nereden alacağız?» konusudur. Fikirleriniz nedir? Her köyün hastalarını şehre taşıyıp, bedava ölümle ölmelerini engellemek için bu akşam bir çare bulacaksınız. Her köyü bir cankurtarana kavuşturmanın yollarını arayacağız.

Delegelerden biri fırlayıp ayağā kalktı:

şehirlerde birden fazla arabası olan varlıklılar var. Onlardan, önce doğrulukla birisini isteriz. Eğer kim vermedi, zorla birini alırız. Benim fikrim budur.

Başka biri, daha ateşlice:

Yok yok, biz yine arabayı parayla alakta, parayı zornan zenginlerden alak.

Konuşmalar uzayacağı benzeyince Umur engelledi.

Bakın arkadaşlar, hemencek iki tane güzel fikir bulundu bile. şimdi bu görüşleri oyluyalım. Kabul edenler, etmiyenler, evet çoğunlukla kabul edilmiştir. Yani köylüye ne yolla olursa olsun bir araç tedarik edeceğiz. İşin özü bu değil mi?

Bu araçları köylüye bir kez teslim edelim yeter. Köylümüz malına sahiptir. Bir kez bu araçları eline geçirmeye görsün, geriye onu kimselere vermez. Kendinin olan şeyi korur bu halk. Baksanıza bizleri kim koruyor. Çünkü biz onların, onlar da bizimdir. Meselenin en can alıcı yeri de burasıdır kanısındayım.

Eğer bu işi eyleme dönüştürürsek çok şey kazanmış oluruz. O zaman halk şunu iyice ezberliyecektir. Ağaların Kamünist dediğı kimseler halkın köylünün gerçek dostlarıdır. Her gün köylerden

yükselen ölüm selâlarıyla içimiz burkulmayacaktır o zaman. Analar ciğerparelerinin acısıyla saçlarını yolmayacaktır o zaman.

Goca Omar'ın yanında oturan ve de tüm kıs kıs gülen bir delege:

Arabayı kimin sorumluluğuna pirakacağız kövde?

Köy ihtiyar heyetinin.

Delegeler, tamam oldu, doğru gibisinden ufak gülüşlerle birbirlerine baktılar.

Araçların markası konusunda Yanık Mikâyille Mirzali az kalsın birbirlerine gireceklerdi. Mirzali:

Olan ne demişler, ne demişler? Alırsen Doç olursun Vehbi Koç. Alırsen Şarvele cidersin dervile dervile. Yani demem şu ki, arabaların marka ve numarası muhakkak Doç olmalıdır.

Yanık Mikayil, yılan yutan leylek gibi Gandi boynunu bir iki kez uzatıp uzatıp kısalttı.

Ola hey hey hırpo, se ne anlırsen otomofilden. Otomofilin eyisine chaveretlet derler, anisen?

Mirzali sinirlenerek ayağa kalktı:

Sen halt etmişsin olan cızırdak Mikayil. Benim ömrüm otomofil sırtında geçmiştir. Kalkmış been otomofil öğretiirsin. Askerlikte cehemseye bindim mi elim Allah yalandiirdim yaldiir

Mikayil:

Yaladiirmiş yaladiir. Ola ne martal atisen. Seni askerlikte gören var. Orada emirberiymişen. Çoh çoh abulana su taşır, çocuk göççeği yıkamışsandır.

Derken bunlar işi uzattılar. Kadir araya girerek:

De susun olan, bakirem de doğmadık uşağa don biçiirsiniz.

Of-of tepesini yine bir duman almıştı. Derken

bir bölük kara bulut belirdi. Güneşle bir süre döğüştiler. Sonunda yanilgiyi kabul ettiler. Alacalı bohçasından gelişi güzel serpiştirilmiş birkaç altın parçasını da toplayıp kaçtılar.

Umur, elinde biraz önce aldığı mektupla, tek başına yarı kar, yarı toprak tepeden yukarı doğru epey yürüdü. Bir çamın dibinde durdu. Çevresine bakındı, sonra cebinden mektubu çıkarıp, bir kez daha okudu. Bir daha, bir daha okudu. Mektup Ekin hanımındandı.

Ekin'in son olaylardan sonra adıyla birlikte güzelliği de çevreye yayılmıştı. Bu durum Hasan Ağanın Avukat bey oğlunun gözünden kaçmamıştı. Alıp avrat etmese bile ırzı namusu ile oynayabilirdi. Fakat bu ağa, bey kısmının işi pek belli de olmaz. Onların karnı geniş olur, her şeyi götürürler. Güzeli birisini görünce alıp doktora götürüp, parayla üç çocuklu avrada kız deyi rapor alıp evlendikleri çok görülmüştür.

Mektupta dediğine göre, Hasan Ağanın avukat bey oğlu «Ne pahasına olursa olsun, ben o öğretmenle evleneceğim. İster dağda gezdirilsin, ister bayırda, dokuz kocadan on çocuklu kalsın, onu yine alacağım,» demiş. Hatta Ekin'in ağzını bile yoklatmıştı, gönlünün olmadığını öğrenince de:

Benim babam Hasan Ağadır. Ben de onun oğluyum, avukatım. Bizim bir dediğimizin iki olmadığını bütün dünya bilir. Ona möhlet tanıyorum, iyi düşünüp taşınsın. Son pişmanlık para etmez, demiş.

Ekin'in gönlünün Komünist İmamda, onunkininde Ekin'de olduğunu herkes biliyordu. Biribiri-ne deli gibi tutkun oldukları halde, elele sürmediklerini de biliyorlardı.

Halk:

Umur, yeri yurdu belirsiz bir eşkiyaydı. Bir ölçüde dağların adamıdır. Bugün var, yarın yok sayılır. Bu durumuyla Ekin gibi temiz ve de güzel bir kızın kanına girecek miydi? Onunla evlenmeğe cesaret edebilecek miydi? Diye düşünüyordu.

Bu soruları herkes gibi Umur da içten içe kendi kendine boyuna soruyordu. Yaslandığı çama yapışmış gibi elinde mektupla, sanki donup kalmıştı. Goca Omar, arkasından yanına dek sokulup bir iki kez de seslendiği halde duymamıştı.

Goca Omar:

Oğul, hayırdır inşallah, nedir bu dalgınlığın böyle?

Yok, bir şey yok Emmi. Önemli bir şey değil canım.

Boşuna saklama benden. O elindeki mektubun içinde yazılanları bir bir okumuş gibi biliyorum.

Umur, bunu duyunca kulaklarına dek kızardı. Başkaca diyecek bir şey bulamadığı için kekeleydi. Goca Omar tabakasını çıkarırken:

Oğul, seni anlamıyor değilim, emme velâkin bizim en çok sevdiklerimize yapacağımız en büyük iyilik, ondan uzak durmamızdır. Bunu aklımızdan hiç mi hiç çıkarmıyacağız. Bu sözlerim seni küşümlendirmesin. Tanrı uludur, hele bakalım, gün doğmadan neler doğar.

Goca Omar son sözlerini pek umutsuz söyledi. Söylediğine kendi de inanmıyordu. Hani «çıkmadık canda bir umut vardır» der gibi bir şeydi bu.

Akşam, gün batarken dağların batıya dönük yamaçları kızıla kesmişti. Karargâhın önündeki düz çayırılıkta, çeteciler rastgele güreş tutup oynuyorlardı. Bir kısmı taşların üstüne çömelmiş onları iz-

liyorlardı. Mirzali Umur'un neden hiç yıkılmadığını anlatıyordu.

Yok Ağam yok. Kominist İmamın sırtının yere gelmesi mümkün değildir. Çünkü bilisiz boynunda bir hamayli var ki, aham bu denli, gocaman. Ondan başka «İsmi azam» duasını da ezbere okiir. Bir gece herkes uyurken, onun kalkıp lambanın ışığında «İsmi azam» duasını okuduğunu gördüm. Gözüm çıksın gördüm. Ekmek çarpsın gördüm.

Yanık Mikail yine Mirzaliye karşı çıktı:

Olan hır hır hırpo, ezbere okunan şey lambasız, ışısız okunmaz mı sanki?

Umur'un mektubunun özünü öğrenen herkes üzülmüştü. Çünkü Umur, düşünmüş taşınmış ve kıza:

Karar senindir. Bana kalırsa bu iyi bir kısmettir geri tepme. Yanlız kendi hayatını değil, aileyin geleceğini de garantilemiş olursun. Diye cevap yazmıştı.

Öz olarak Umur, kızı kendinden soğutmak için elinden ne geldiyse yapmıştı. Ağanın avukat oğlunun evlenme teklifini kabul et, diyordu.

Recep gırnatayı, Kör İsmail sazını, hiç susturmadılar o akşam. Umur, üzüntüsünü belli etmemeğe çalıştı. Fakat bu zoraki neşe, keten üzerinde ipek yaması gibi sırtıyordu.

Köylerin ikisinin can kurtaran aracı kolaylıkla elde edildi. Zor güç, iki üç daha derken, sekiz on köy birer araca kavuşmuştu. Araçları köyde gören köylü, ilk kez gözlerine inanamadı. Olur mu hiç böyle bir şey, diyenler oldu. İnanmaz inanmaz bir süre uzaktan süzdükten sonra birden değiştiler.

Komünist İmam gönderdiğine göre doğrudur, bu araba bizindir dediler. Bunda bir hayır vardır

dediler. Araca dört elle sarıldılar.

Köylü, birdenbire canlanıverdi. Şen şaduman oldular. Biraz önce susan ağızlar şimdi açılmıştı. Makine gibi çeneler çalışıyordu. Şimdi de her şeyi unutmuş, araba, motor, şoförlük üstüne nutuklar atıyorlardı. Askerlikte eli araca değmeyenler bile tüm şoför kesilmişti. Kadınları kandırmak daha kolay olduğu için, bu sıkılan nutukların çoğu yine öbek öbek kapı önünde toplanmış kadınlara yapılıyordu.

Köyün İmamı en uygun teklifi yaptı:

Bırakın şu şamatayı. Bu akşam Komünist İmam için bir mevlüt okutacağız. Hayır dua ve sevaba erişmek isteyen varsa gidip tez şerbetini şekerini hazırlasın.

Kalabalıktan beş on ses birden, «Ben, ben, ben hazırlıyacağım» diye bağırды.

Arabayı nereye sığdıracaklarını, nereye koyacaklarını bilemediler. Oraya çektiler, olmadı üstü damlar dediler. Buraya tıktılar olmadı, çoluk çocuk kurcalar dediler.

Kör hafız bir nazar muskası hazırladı. Deli Meryem, iğde dalı, sarı tavuk pisliği, göz taşı, kurt bözüğünden göz yakısı yapıpı keseledi. Aracın uygun bir yerine astılar.

İğdeli ve diğer can kurtarana kavuşan köylere imrenen başka köyler de Komünist İmam çetesine koştular. Hediyelerle onları ziyarete gittiler.

Aman Umur beg, ne olur bir babalıkta bize yapınız. Bize de kötü yatı bir cip, mîp verin. Bilirsiniz bizim kövün hasta sayrısı eksik olmaz, dediler.

Halkın içtenliğine, halkın iyiliğe doğru koşuşunu gören Umur içlenmişti. Kendi kendine:

Kör olası yöneticiler. Böylesine iyilik bilir, böy-

lesine hak bildiği yola başını koyar bir halka, bunca kötülüğü nasıl da reva görürler? İnsanca yaşamayı, doğruyu, güzeli, bu halktan neden bunca zamandır gizlediler acep? Pis yürekli kötü insanlar, alçak düzenin ciğersiz yöneticileri. Bu köylü, bu halk için ölünür, bu halk için gerekirse Komünist bile olunur. Diye geçirdi içinden.

Umur'la Goca Omar, araçlar konusunda köylerden gelen iyi haberlere çok sevinmişlerdi. Mirzaliye tüm çeteye bu akşam eğleneceğiz, hazırlansınlar diye haber saldılar.

Eğlence haberi çete üzerindeki akşamın bin batman ağırlığını, bir çırpıda silkip attı. Gırnata, bağlamalar, zurnalar, biri birine girdiler. Ağırdan ağıra barlar tutuldu. Goca Omar bile yeni yeni kavradığı bir coşkuyla kalkıp döndü. Goca Omar her ne denli Umur'un doktriner fikirlerini kavrar gibi gözüксе bile çokçası Umur'un yasına yas, neşesine neşe olsun diye böyle davranıyordu. O akşam koca gövdesinden umulmadık bir çeviklikle oynuyordu. Umur'u da yanına aldı, el ele omuz omuza oynadılar. El çırparak diz vurarak, yağlık sallıyarak oynadılar. Diz vurdular ağır taşlar gibi, dik durdular kavak gibi, ileri geri sıçradılar küheylan atlar gibi.

Kapının önünde yanan ateşte dönen orman kebabının çevresine bir sin sin halkası kurulmuştu. Gölge dev gibi uzayıp ormanın koyu karanlığında yitiyordu.

Komünist İmam Çetesinin günbe gün güçlendiğini gören ağa kısmı, iyiden iyiye çileden çıkmıştı. Artık bu işe bir son vermenin gereğine şimdi daha çok inanıyorlardı. İş bu günden yarına atarlarsa, yarın çok geç kalmış olabilirlerdi. Umur'un köylere cankurtaran verme işine akıl almaz bir melânet

olarak bakıyorlardı. Ezeli inançları köy ve köylü konusunda her zaman şuydu:

Köylü kısmı arsız olur. Onların çarığı gibi başları da iridir. Fakat içi boştur. Onları iki şey yola getirir. Bir açlık, iki zor ve sopa. Kalanı yalandır. Baldırı çıplak takımı kanaatsızdır. Verdikçe isterler. Elini veren kolunu kurtaramazdı onlardan.

Barış gönüllülerinin de marifeti ile hükümeti iyice şişirmişlerdi. Bir yandan dağda besleme bir çete yaratırken, diğer yandan hükümetin hışmını Komünist İmamın üstüne çekmeyi becermişlerdi.

Yaz için Kop'larda yapılacak bir temizlik hareketine hükümet şimdiden hazırlık içindeydi. İyi eğitim görmüş, gözünü daldan budaktan sakınmayan köylü çocuklarından kurulu bir komando birliği Bayburt'ta yığınak yapıyordu. Bu birlik, son sistem Amerikan silahlarıyla donatılmıştı. Aslında kuruluşunu da Amerikalı uzmanlar yapmıştı. Onların taktiği ile çalışıyordu. Bu komandolar dış düşmana karşı savaştan çok, iç başkaldırış ve uyanışlara karşı hazırlanıyordu.

Bir söz vardır. «Sefalet kapıdan girince, sevgi pencereden çıkıp gidermiş» diye. Meğer ki doğruymuş. Dağ köylülerinden biri bugün çeteye başvurmuş. Bir derdi varmış. Şöyle dile getiriyordu:

Evleneli bir ay bilem olmadı. Karımla birbirimizi isteyerek aldık. Fakat baştan geçim meselesini, ekmek işini, hiç düşünmemiştik.

Aradan çok geçmeden kavgalar, nizalar başladı. Yalnız güzelliğin sofraya konup yenmiyeceğini en acı bir şekilde anladık. Her işte olduğu gibi yi-

ne ağaya başvurdum. Halımı arz ettim. Davarını güdem, çiftini sürem, bana bir ehmeş kapusu ver dedim. Yalvardım, yakardım. Nasıl yalvarmıyaydım? Dün bir ana, baba ve kendi canımdan sorumluyken, bugün bir de elin kızı var. Son zamanlarda ağalarımız pek zalimleştiler. Eskiden pek öyle değildiler. Benim o kadar ağlayıp inlememe karşılık o:

Olan it oğlu itler. Olan yal yediğı çanağa pisle-yen nankörler. Olan, ehmeşini yediğı kapunun ada-mının bacağına sarılan soysuzlar...

Bilmezcelikten gelme. Adamlarım seni Umur Kominist itine ekmek götürürken görmüşler. Olan be hey uyuz namusuz, şimdi ne yüzle benden ekmek istirsen? Sene mi kalmıştı dağın Kominist çetesi-ne azık taşımak? De şimdi yıkıl get karşımdan. Yoksam tepelerim seni, it oğlu it. Umur Koministi doyursun seni, dedi.

İş bu kadarla da bitmedi «Sürüyemediğın deri-yi ne diye aldın» diye karımı elimden alıp babasının evine gönderdi. Karımı sevirem, onu beslerim. Yağ-lı olmazsa yavanla beslerim. Fakat şimdi onu baş-ka birine satmak için kızın babasını fitilir. Beni ka-til edecek. Begim beni çoh bunalttılar. Çoh, çoh bundayım begim...

Perişan kılıklı, iki büklüm köy delikanlısı son sözlerini söylerken ağlamsıl, dudakları girip çıkı-yordu. Öz olarak işte size geldim, derdime bir ça-re diyordu.

Umur, delikanlıyı sonuna dek dinledi. Bu da diğerlerine benziyordu. Anadolu köylüsünün değış-mez öyküsüydü tümü. Meseleyi biraz kurcaladın mı hemen bir düzenin pisliğı çıkıyordu ortaya. Bütün bu problemlerin çözüm kaynağı bir formüle dayanı-

yordu «H₂O SU» formülüydü. Başka bir çözüm yolu aramak yağurda kara demek denli abesti...

Çetenin yaşlı telsizi bir mesaj almıştı. Beklenmedik ve de kötü bir haberdi bu. Bayburt'taki komando birliği bir baskın saldırısı emri almıştı. Burada uygulanan eğitimde, «fırsat eğitimi denen şeyin,» askerlikte fırsat baskını şeklinde yorumundan başka bir şey değildi. Çetenin ilkbahar gevşekliğinden yararlanarak umulmadık bir baskın yapılacaktı. Ya da ağalar ve Amerika, hükümeti çok sıkıştırmıştı. Bu ani kararı vermek zorunda bırakılmıştı.

Komando birliğinin başında, seçme bir zehir komutan vardı. Tam birliğin ayağa kalkıp yola çıkacakları anda, bir haber aldı. Bu haber zehir komutanı deliye döndürmüştü. Çünkü komando birliğinin güçlü bir saldırıya geçtiğini duyan Umur, çeteye:

Arkadaşlarım, bu günden tezi yoktur, halk denizine dalıyoruz. En ateşli silahlarla donatılmış, iyi yetişmiş, sonra bizim kardeşimiz olan askerle çarpışmak anlamsızdır. Yapacağımız iş çok kolaydır. Sivilleşip halk arasına karışacağız. Şimdiye dek onlara ettiğiniz iyilikler sizleri içinden gizliyecek derinlikte bir göl yaratmıştır kanımsındayım. Bizi yakalamağa gelenler, her şey bitti sanıp, geri döneceklerdir. Keçeye pala sallamış olacaklardır.

Şimdi anlaştığımız kotla, işaretimiz verilince derhal toplanmak üzere tümünüze başarılar dilerim. Tehlike geçince buluşmak üzere Allaha ısmarladık, dedi.

Birbirlerine sarılıp vedalaştılar. Bu arada dağılınca yapacakları işler kararlaştırıldı...

İlkbaharla birlikte tüm köylüler arı gibi işe dalmıştı. Yazı yaban cıvı cıvıldı. Kimi çift sürüyor, kimi kışın kalın kar yükü altında pestili çıkmış bağ bahçe çitlerini onarıyordu. Güneş dört bir yanı ıstahla kucaklamıştı. Koca taşların kuzey yanları buz gibi olsa bile, güney yamaçları el vurunca yakacak denli sıcaktı.

Karıncalar, arılar, kurtlar, kuşlar içten bir coşkuyla yönsüz, sağa sola saldırır gibi koşuyorlardı. Hele bütün kış boyu karanlık ahırın sıkıcılığından kurtulan sığıra, davara hiç eriş yetiş olmuyordu. Gözleri kamaşmış gibi bir halleri vardı. Kuyruğunu bir bayrak gibi dik tutan koca öküzler bile, birbirleriyle şakalaşıyorlardı. Başları yukarda kısa kısa hızlı yarışlar yapıyor, muşul muşul burunlarından soluyorlardı. Körpe kuzu, oğlak sürüleri o yana bu yana cıva gibi akıyorlardı.

Bu arada en neşesiz gözüken canlılar, mal çobanlarıydı. Ekmek dağarcığı yere degecek denli küçük ilkokul çocukları gözüküyordu. İlkokulların kapanma zamanı gelmese bile onlar için gelmişti işte. Baharla birlikte çobanlık, çıraklık başlar okul biterdi. Sonbaharda da ağanın işi ne zaman biterse okul o zaman başlardı.

Çiğdem kazmak için yanlarından ayırmadıklarını ucu sivri küskülüçlerini «değnek» çenelerinin altına dayamış malın peşinde büyük adam gibi düşünüyorlardı. Tarlaların ıslak kepir toprağında tokmak gibi olmuş çarıklarını ikide bir sivri bir taşla siliyorlardı.

Sanki çocukluklarının bilincine varıyor gibi arada sırada küskülüçlerini göbeklerine dayayıp yekine yekine çiğdem söküyorlardı. Bazıları da üstünden

koskoca kış geçen kuşburnu çalırlarının dibinde yiyecek bir şeyler bulmağa çalışıyorlardı.

Zehir komutan, zehirce yeni bir plan kurdu. Bu planın sonunda alan ve satan ikisi de memnun kalacaktı. Zehir komutan, çetenin bir saldırıya hazırlandığı haberini herkese duyurdu. Sonra kalkıp Kop'lara yürüdü. Hükümet, çetenin dağıldığını duysa belki harekattan vazgeçebilirdi. Ona göre şimdi kendisi Kominist İmam çetesini görmeden zafe-ri kazanmış olacaktı.

Ben onları kaçarken de yakalarım deyip, ortalık kuruyup izler yitmeden harekete geçmeğe karar vermişti. Dağlara doğru yürüyüşe geçmeden bir gün önce bütün birliğin subay, astsubay ve erlerine toplu olarak bir konuşma yapmıştı. O tarihî konuşmayı hâlâ unutmayanlar vardı. Yürüyüşe geçileceği gün çok sertleşen, ya da yumuşaklaşan komutan, deniz gibi, git gel yapıyordu. Unutulmayan konuşmasında akılda kalanlar şöyle idi:

Kahraman milletimizin fedakâr evlâtları, subaylarım, astsubaylarım ve de erlerim:

Kendisini hazırolda dinleyen birliğin önünde Napolyon gibi sertti, ya da 14 cü Lui gibi yumuşak... Zafer kazanmış bir kumandan gibi kesik kesik ve sert konuşmağa başladı. Bir ara, konuşmalar emre döndü. Elindeki burma kamçıyı uzun boğazlı Amerikan botuna şap şak şaklatarak:

Yiğitlerim, ilk hedefiniz Kop dağlarının en tepesidir, ileri... Deyince eli bir süre öyle askıda kaldı. Heyecanla unutmuş olacaktı. Sonra kendini toparladı, elini sertçe indirdi.

Bir gün öncesinden çıplak karı oynatarak moralini düzelttikleri erlerin morali yeniden bozulmuşsa benziyordu. Bunu sezen komutan yeniden kükredi:

Ne o, sizi biraz neşesiz, suskun görüyorum. Sizin atalarınız böyle mi giderdi düşman üstüne?

Birden yüzüne vahşi bir poz verdi. Gözlerini, ağzını açıp dişlerini göstererek, iki eliyle bir şey parçalıyormuş gibi alttan daldırdı.

Fatihler, Yavuzlar aha böyle atılırdı düşman üstüne. Korkuyor musunuz yoksa? Korkanlar karıların yanına dönsünler, ben tek başıma da çıkarım o Kop'ların başına. Ben tek başıma da boğarım o Kominist İmamı. Sarığını da boynuna dolar «peşimde deli dana gibi gezdiririm.»

Askerler arasında, «Yahu söyleyin Allah aşkına, bu adam atlattı mı yoksa?» diye fısıldaşanlar oldu. Bazıları:

Yahu arkadaşlar durun hele durun. Benim başım iyice karışmağa başladı. Bizi yanlış bir yere götürmesinler sonra. Hani vatan kurtarmak için bir ara bizi Kore'ye götürmediler miydi?

Bu adam düşmana karşı gidiyoruz falandan söz ediyor. Hangi düşmana, nereye gidiyoruz yahu? Bilen var mı şu işin özünü, söylesin Allah aşkına.

Başka bir astsubay daha fazla dayanamamış olacak. O da arkadaşının kulağına:

Korkanlar karılarının yanına dönsün, bu Yavuz'dan. İlk hedefiniz Akdenizdir ileri, bu da Atatürk'ten diye gülüştüler.

Bir subay:

Niye yahu hakaret etmeyin herife, bir sözde kendinin vardı ya:

Neydi, dediler.

Ne olacak, «Ben tek başıma o Kominist İmamın sarığını boğazına bağlayarak peşimde deli dana gibi gezdiririm» demedi mi?

Arkadaşları:

Hay Allah iyiliğini versin yahu, o söz de onun değil. O söz tanınmış hamal Satır denen bir zat vardı ki, onundur işte.

Komando komutanı, bulduğu son buluşu yardımcısına açtı. Gerçekten katıksız kendi buluşuydu. Umur'un köye götürdüğü doktor sağ sağlim şehre dönmüştü. Yanlız şehre geldiği ilk günden beri önüne gelen herkese Kominist İmamdan söz ediyordu. Duyana duymayana, sorana sormayana boyuna Kominist İmamı anlatıyordu. Tüm onun suçsuzluğunu, namusluluğunu, yetimler babası olduğunu, tekerrarlıyordu. Onun kahramanlığından, yiğitliğinden başka bir şey demiyordu.

Doktorun bu durumuna bozulan şehir koda-manları onu susturma yolları aramağa koyulmuşlardı. İlk kez deli raporu alıp akıl hastanesine yollamayı düşündüler. Bu olmayınca halk arasında şu dedikoduyu çıkarmayı denediler.

Yazık olmuş doktorcuğa... Atlatmış biçare. Kolay değil, sen kalk günlerce aynı inde bir Kominist-le yaşa, sonra da akıllı kal. Olacak iş değil doğrusu. Bu durumu, bir insanın vahşi bir hayvanla aynı yatakta yatmasına benzetebiliriz. İnsanın başına ne gelirse böyle büyük korkuyla gelir. Zavallı doktor, genç yaşında deli oldu, aklını oynattı.

Dedikodunun başka bir yönü:

Adamın adı üstünde, Kominist İmam. Sen koministini siktir et, geride ne kalır, İmam. Belki de doktorcağıza büyü, sihir, muska yapmıştır. Kimbilir belki de tehditle, zorla böyle konuşturmağa mec-

bur etti. Tanrı çoluk çocuğuna sabır ihsan ede, diyorlardı.

Doktor, eski işini yitirmişti. Şehre yayılan sistemli kötü propaganda etkisini göstermişti. Yanlış ilaç yazar, bizi öldürür diye kimse kapısını açmıyordu. İşte doktor böylesine ekonomik bir bunalım içindeyken zehir komando komutanı ile karşılaştı.

Komutan:

Doktorcuğum kanun, millet, insanlık ve de vatan namına bize yardım edeceksin. Dedim ya bu işin içinde vatan, millet, özgürlük, askerlik meselesi vardır. Şimdilik yapacağın iş çok basit. İnan ki çok basit.

Askerin önünde Napolyon olan komutan, burada üçkâğıtçı bir politikacı denli konuşkan ve oynaktı.

Doktorcuğum, sen Kominist İmam'ın yerini kendi avucuyun içi gibi bilirsin. Öyle ya onlarla günlerce aynı tasta yal yedin. Pardon, çok affedersin, yemek yediniz.

Burada senden istediğimiz, bizi alıp sadece Kominist İmam'ın inine götürmenizdir. İşte, görüyorsunuz ki mesele bu denli basittir. Siz Koministlerin yuvasını göstereceksiniz, biz de orayı darmadağın edeceğiz.

Komutan, Umur Çetesinin dağıldığı, yok olduğu yolundaki haberi unutmuştu, Ya da çevresi gibi kendi yalanına kendini de inandırmıştı. Her türlü hazırlığını sanki yarın Kominist İmam çetesine saldıracakmış gibi yapıyordu.

Doktor yine doktor olduğunu, bir köye inip çıkmakla hiç bir şeyin değişmiyeceğini, yana yakıla anlatıyordu. Bunu ispatlamak ister gibi çantasını yanından, kulaklığını boynundan hiç çıkartmıyordu.

Heyecanla elleri kulaklığını okşuyarak:

Hayır, hayır ben bilmiyorum. Ben hiç bir şey bilmiyorum. İnanın bilmiyorum. Vallahi bilmiyorum, dedi.

Komutan ellerini açıp oğuşturarak, sık sık tabancasını yokluyordu. Doktoru hiç duymuyor gibiydi:

Değil mi doktorcuğum, Komünist İmam zavallısı ne bilsin?.. Ne bilsin kendi ininde yatırdığı adam, şimdi o ini bom diye havaya uçuracak. Onun komünist kafası, bizim komando planına ermez.

Saflıkla delilik karışımı kısa ve gevrek bir gülüşle:

Ne bilsin, hı hı hı ne bilsin? Öyle değil mi, o sadece eşşoğlu eşşek bir Komünist İmam. Benim gibi gerilla taktığı harp tarihi okumadı ya... Gerillacılık ne komünistliğe, ne de imamlığa benzer...

Eveet, işin bu yönü de böylece tamam. Geriye tek güçlüğümüz kalıyor, o da eşkiyanın yuvasına yaklaşmak. Yani yol meselesi, yol yok biliyorsun. Araçlar işlemez. Tüm silah ve cephane yükümüzü sırtımızda taşımak zorundayız. Yolsuzluk, ah bu yolsuzluk, bizim belimizi büküyor.

Helikopterler bu dağlarda hiç bir işe yaramadı. Gürültüsü düşmana tezden alârm veriyor. Bir taşın arkasından, bir eşkiya kolayca vurup aşağı alıyor. Geçen yıl öyle olmadı mı? Binbir güçlülle etek dolusu paraya alınan helikopter, bir dalışta düşürüldü. Çok masraflı oluyor canım çok. Amerika da eskisi gibi bedava tek çekirdek vermiyor. Ağrı, Bitlis havalisinde geçen yıl iki tane helikopter gitti.

Doktor, komutanın bütün bunları neden kendisine anlattığına bir türlü akıl erdiremiyordu. Ara sıra onun sözünü kesip; gitmem Allah gitmem, di-

ye direniyordu. Fakat doktorun direnişleri bir netice vermedi. Kanun adına dağların yolunu tutmak zorunda bırakıldı.

Kış gelip de eli boşalan köylü, koyu dindar kesilirdi. Abdest namaz tam tekmil olurdu. En seyrek namaz kılanlar bile, şehirden topladıkları zeytin çekirdeğinden yaptıkları doksan dokuzluk tesbihlerle hocaların dizlerinin diplerinde namaz kılarlardı. Yaz gelip de yazı yabanda iş güç çıktı mı, ne namaz, ne de niyaz kalırdı.

Bu arada bir şey, en açık bir biçimde dikkati çekerdi. İşsiz mevsimde, kavga dövüşün bol olduğu mevsimde, halk dine de çok düşerdi. Halbuki dine düşkün insanın böyle şeyler yapmaması gerekirdi. Demek ki kötülükleri yok etmek için halkı sadece dindar yapmak meseleyi çözmüyordu. Halkı işsiz ya da ekmeksiz bırakmamak gerekiyordu. Aksi halde kötülüğün önüne yalnız din ve imanla geçilmiyordu.

Derince köylüleri köye büyük bir İmamın, din bilgininin geldiğini birbirlerine müjdeler gibi duyuruyorlardı.

Fazla kalmıyacakmış mübarek adam. Bir cumalık vaaz edip sonra gidecekmiş. Hükümetten diplomalı, möhtülükten icazatlıymış. Öyle para pul istemiymiş. «Allah kelâmı paraylan pullan satılmaz» diyormuş.

Öyle tevatür bir dili varmış ki deme gitsin. Konuşuga başlıyanda ağzında bal mı, şeker mi akar bilinmezmiş. Bir duyan bir daha duymak için peşinden diğer köye koşuyormuş. Daha da her biri bir övgü uyduruyordu.

Caminin avlusu tıklım tıklım doluydu. Yakın köylerden duyanlar, tarlada döneke başına «Ooo Haaaa...» diye çiftini eğleyenler, vaaz dinlemeye koşmuştu. Derince köyünün camisi ömründe böyle bol cemaatli cuma görmemişti.

Satılmış dayı, oturak taşının üstünde abdest için bir yandan kollarını çemirliyor, bir yandan da çevresine söz yetiştiriyordu. Dışsizlikten birbirine geçmiş çökük avurtlarını emzik emen çocuk gibi şişire indire makine gibi tez konuşuyordu:

Elimine irfanına maşallah canım. Yoh yoh, çoh da gözü tohmuş. Yalnız bir nefes bedeli alıyormuş. O da bir keçi mi olur, koyun mu, her neyse, hemen oracıkta kestirip yine köyün yoksullarına dağıttırılmış. Tanrı böyle diledi, böyle yapmam şart diirmiş.

Satılmış dayının önünde kalmış iki paslı diş de diline takılmasa daha rahat konuşacaktı. Soğuk kuyu, kara lastiği ayağından çıkarırken suyun altına tezden uzattı. Çünkü terlemiş vıcık vıcık çamur olmuş kokuyordu. Parmaklarının arasındaki kara zift gibi lekeler, ayaklarını cumadan cumaya yıka-dığını ortaya koyuyordu.

İmam efendi, kendisi derin olduğu için, her bir şeyin yerini yatağını iyi bilirmiş. Kulağına çaldığına göre, çoh çoh da varlıklılara dokindirirmiş. Böyle dokunaklı konuştuğu halde, bir Allahın kulu çıkıpta karşısına iki çift söz edemirmiş. Çünkü herif ayetinen Kuranınan konuşuk ediirmiş. Mübarek

Kuranı yutmuş. Ayrıca da yedi elimi okuyup bitirmiş.

Namazdan çıkan halk, öbek öbek onun vaazı üstüne tartışıyorlardı. Birinin unuttuğunu bir başkası, ha şunu da söylemişti diye tamamlıyordu. Herkes hayran hayran konuşuyordu ama, Satılmış Dayı bir başka konuşuyordu:

Bireh bireh maşallah, kırk bir buçuk kez maşallah. Tü tü tü... Nazar değmez mübarege inşallah. İnşallah bugün camide Çakal Hallo yoktur. Eger o burdaydı ise, mübarek adamı kurşunla vurmuş gibi yıkar. Gözü çıkasındaki göz değil, Alaman filintesi. Çoh bed gözü var.

Begim, herifte ne satış var, ne satış, yalnız satış değil mal da var. Mal ki deryalar gibi. Ne dedi ola gardaş, bak hele sen, bir yerinde ne dedi:

Namusla para ataşla su gibidir, yan yana mümkün yok bulunmazlar. Bir insan ya namuslu, ya da paralı olur.

O sözü deyince ben yalandan bizim Yumuk Ağa'nın yüzüne baktım.

Allah sizi inandırсын, kara bulut kimin karardı ağdı. Ben de elimi cebime attım, iyi ki ters ceket giymişim de on para yoktu. Olsa hemen çıkarp atacaktım. Bir de namussuz mu olayım be birader.

Dinleyenlerden komik birisi:

Sanki diğer giyisiyin cebinde para var mıydı ki? Hem de kazaren para varsa yabana atma, Yumuğun cebine koyuver.

Bu söze gülerken, başka birisi söze karıştı:

Şimdi bu vaziyeti duruma göre, bizim köyün en namuslusu Satılmış Dayı mı? dedi. Satılmış Dayı alınarak:

Yoh, canım benden namuslular var. Örneğin, senin akşamdan sabaha yiyeceğim yok. Dur hele yahu işi gargaraya getirip de söze top sıkmayın. Daha ne dediydi... Ha ha bak şöyle demişti:

«Kuran'da Tanrı toprağın gerçek sahipleri, onun üstünde alın teri dökenlerdir.» diyormuş.

Buyrun efendiler buyrun. Buyrun da şu kırk batman söze bakın siz. Yahu şu bizim Cinci Hoca Kuranın bu yapraklarını acep ola ne etti. Neden buraları hiç okumaz, okumam diyesice de dili tutulasıca.

Başka bir genç söze karıştı:

Mülk ancak ve ancak Tanrınınındır. Yerlerin ve göklerin kesin sahibi odur. Kimse şurası senin, burası benim diye sahip çıkamaz, dedi. Hemi de aye-tinen söyledi. Kitabını açtı yerini gösterdi.

Azıcık mülkü olanlar, bu yollu konuşmalara bozulirlerdi. Bozulmasına boziliirlerdi emme imam efendi kitabınan konuştuğu için, ses çıkartamiirlerdi.

Bunu fırsat bilen yoksullar, topraksızlar tüm konuşuyorlardı. Bu arada hareketli tartışmalar yapan topluluktan biri, aklındakini unutmamak için, çalımına getirip lâfı konuşanın ağzından kaptı:

Ola gardaş, sen hele bak şu mübarek adama ki nediir: «İslâma göre komşusunun aç olduğunu bile-rek kendisi tok yatan müslüman değildir.» dedi. Ne yapacaksın canım, adam tam yoksula göre konuştu.

Kara üzüm gibi bir sakal, ak bir sarık Umur'a çok yakışmıştı. Gencecik haliyle onun bu görünümüne, bilgisine bakan köylüler:

Bu adam, insan değil. Belki de ermiş biridir. Elindeki, yüzündeki nur Peygamber nuruna benziyor, diyorlardı.

Hatta bazı gözü açıklar, bu mübarek kişi hı-zır mızır olursa son fırsatı kaçırmaz diye, ona çak-tırmadan paltosunun ibiğine falan dokunuyorlardı. Eğer hızır el değmezdi. Çünkü hızır nurdandı, nu-ra el değmezdi.

Yapılan programa göre Umur'un yolu Balpı-nar'a, Ekin'in ve şimdi anasının oturduğu köye düş-müştü. Balpınar'a geleceği günün daha bir gün ön-cesinden içine bir ateş düşmüştü. Resul Dayı, Ekin, Annesi tümünü nasıl da özlemişti. Onları görebile-cek miydi? Ballıpınar'a doğru dönünce ayakları ken-dini daha hızlı taşımağa başlamıştı. Kendi kendine, niye böyle oluyor, acep diye düşündü. Ekin'den epeydir mektup almamıştı. Onu çok merak ediyor-du. Gurbetten dönen işçi gibi Ballıpınar'a doğru uçarak özlemle gidiyordu.

Komünist İmam Çetesi ortalıkta gözükmeyeli beri, halk arasında çeşitli söylentiler başlamıştı. Kimi Umur'u alınan yakalamışlar, kimi vurmuşlar diyordu. Halk bunu istemiye istemiye söylüyordu. Daha doğrusu böyle bir kötü sonucu ona vermek is-temiyorlardı.

Bu nedenle tüm çevre kulak kesilmişti. Hergün yeni bir dedikodu çıkıyordu. Sonucu hiç bir kim-se kesin bilmemekle beraber yine de halk kara yasa bürünmüştü. Umur için bir yandan ağıtlar edilip destanlar düzülürken, bir yandan da ruhuna mev-lütler okutuluyordu.

Umur'un kayıp oluşunu gören Hasan Ağa tam rahatlamamakla birlikte yine de ferahladı sayılır-dı. Önceden Komünist İmam Çetesiyle ilişkisi oldu-ğunu bildiği halde ses çıkaramadığı kimseleri şimdi silindir gibi eziyordu. Köylüler üzerindeki baskısı iyice artmıştı. Halk, onun kötülüğüne karşı hayali

bir Umur yaratmağa başlamıştı bile.

Kimi Umur'u ak bir at üstünde geçen gece, Ofof tepesi tarafında gördüğünü, kimi dik yamaçta hızır kılığında göründüğünü söylüyordu.

Derince'nin can kurtaranı bir iş için Aşkale'ye gitmiş. Orada birisi araca sahip çıkmış. Adam forslu biriymiş. Araçta bulunan Derince'nin muhtarıyla İmamını ceza evine bile attırmış. Bu araba benim arabam, bunlar hırsız, demiş, köylü şimdi ne yapacağını şaşırmış bekliyormuş. Gece gündüz de, Tanrım, Kominist İmamımızı tez gönder diye dua ediyorlarmış.

Umur, bu haberi duyar duymaz programı değiştirdi. Hemen yönünü Aşkale'ye çevirdi. Gece başlarken yetişti şehre. Uzaktan bir tren kokusu geldi. İrmağın üstündeki köprüden geçen bir marşandizin heybetli geçişini izledi. Kara bir iplik gibi aktı gitti.

Irmağa yakın bir sabahçı kahvesine uğradı. Kahve, tren bekliyen yolcularla tıklım tıklım doluydu. İrmağın sazağından olacak hava serindi. Rastgele uyumuş yolcular biribirine sokulmuşlardı. Bunlar Ankara, İzmir, İstanbul yönüne gidecek gurbetçilerdi. Kötü yorganlarını günahları gibi şeleklenmiş baş uçlarında duruşundan belliydi. Tümü işçi, ırgat, yoksul köylülerdi. Alıştıkları, dönüşü belirsiz bir yolculuğa çıkıyorlardı. Bu yolculardan yuvasına döneni olur, dönmiyen olurdu. Gurbetin kahrını çeken olur çekemiyeni olurdu. Bunların yaşamaları sel önünde bir gambak gibi yönsüzdü.

Umur, Aşkale'deki üslerini buldu. Hemen daha o gece aracı geriye alan adamı öğrendi. Aşkale'nin eşrafından bir deri tüccarıydı. Umur, her türlü hazırlığını tamamlayıp dericinin yattığı konağa gider-

ken, Ankara'ya doğru gidecek trenin ışığı Kop'lar yönünden gözüktü. Hışım la girdi durağına. Uzak yoldan geldiği, yokuş çektiği, yorgun soluyuşundan belliydi. Bekleşenler birdenbire karıncanın, bir tırtılın ölüsüne üşüşmesi gibi dört bir yanından sardılar onu. Biraz sonra tırtıl, karıncaları yiyip bitirdi. Üçüncü mevki tıklım tıklım doldu. İkinci mevki pencerelerinden dağınık saçlı, uykulu gözlü iki üç kişi başını uzatmış dışarı bakıyordu. Onların olduğu yer Sibiry a kadar seyrek, üçüncü mevki ise Çin kadar yoğun insanla yüklüydü. Ağlayan çocuk, bağır an analar, babalardan can başkaydı.

Umur babasına sigara almağa giderken oyuna dalmış çocuk gibi, asıl görevini unutup bir köşeden treni izlemeğe daldı. Bir sürü gürültü patırdı, acı çığlıklardan sonra istasyon memurlarının keskin düdük sesleri işitildi. Acı acı kara trenin sesi her şeyi susturdu. Bu arada saman çuvalı teper gibi yetişemiyen çoluk çocuk, sakat, yaşlı, geride kalanlar son bir kez kapı pencereden tıktıştırıldı. Lokomotif bir iki kez yekindi, kalkmadı. Ofladı pufladı, bağırdı çağırdı sonra Kurtuluş Savaşında Elif'in kağnısını çeken Salla baş gibi umutsuz, yalvaran gözlerle çevresine bakındı. Sirtında taşıdığı insanların alın yazısı gibi kara bir duman çıkardı ve karanlığın içinde yitti gitti.

Derici verdiği aracı geri alıp köylüleri içeri tıktırmanın verdiği kıvanç ya da korku içinde uyuyamıyordu. Kapıyı, bacayı sıkı sıkı kapatıp odasına çekilmişti. Birkaç kez bağı tutar gibi olduğu halde kendi horultusuna kendisi sıçrayıp yastığın altındaki tabancasına sarılmıştı. Sana ne oluyor bu gün, aman herif, diye karısı bile kızmıştı.

Ertesi gün güneş doğarken Umur Kop'ları tut-

muştı. Taşagal köyünün üstüne çıkınca şöyle bir oturup geldiği yollara baktı. Yaptığı işten çok hoşnuttu. Ağanın gece boynuna bıçağı dayayınca küçülüşünü düşündü. Karısının, kızının gözlerindeki korkuyu düşündü «Kominist İmam sana değil bir, bin taksit feda olsun,» deyişini düşündü. Hemen yanında arka ayaklarının üstüne adam gibi dikilen kertenkele onu uyandırdı. Oturduğu çoban döşəğinin üstünden kalkıp Balpınar'ın yolunu tuttu.

Umur Balpınar'a akşam üstü sığır davarla birlikte girdi. Mal davar peşinde akşama dek koşmuş, yorulmuş çocuklar, çırak çobanlar, ellerinde bir tutam çiğdemle dönüyorlardı. Hossuğ mantar ve at mantarından zehirlenip ölen çok olduğu için, pek mantar toplamazlardı.

Yaşlı bir davar çobanı yeni doğan oğlak ve kuzuları davar eşəğinin iki yanına ayaklarından ölü tavşan asar gibi acımadan sarkıtmıştı.

Umur, arkasından yetişip çobana selâm verdi. Ve aleykümselâm ağam dedi.

Umur: Sormak ayıp olmasın hemşerim, nerelisin.

Balpınarlıyım, ağam.

Muhtarınızın evi ne yönde?

Ağam, muhtarı nideceğinizi bilmem emme, muhtarın evinde bu akşam kimse yohtur. Çünkü bugün herkes büyük konağa mevlüde gitmiştir.

Umur:

Demek bu akşam köyde mevlüt var?

Evet, mevlüt var.

Çoban, derin bir ah çekerek omuzundaki kuzuları diğer omuzuna geçirdi ve sormadan konuşmağa başladı:

Sorma begim sorma, acımız büyüktür. Belkim

sen de duymuşsundur ya. Bu dağların, bizim bir Komonist İmamımız vardı. Ahana, o karşıkı Kop'larda yaşardı. O orada yaşar, bizi de burada yaşattırdı. O bizimdi, biz de onun. Köylü kısmı onu canı gibi severdi. Dün Bololuk'tan gelenler oldu. Hasan Ağanın adamlarının onu alınan vurup ölmeden gabire koyduklarını söylediler. Şimdi göreceksin ya köy ağıt tufan içinde. Onun canı için bugün köyde mevlüt var. Çoh çoh et kesildi. Yetiştin siz de yer-siniz. Dul Haçça bacı bilem çoluh çocuğunun sağını, tek keçisini kesti. Bugün, herkes varını yoğunu kurban etti. Bugün... çoh et var, çoh çoh et kesildi bugün.

Duyduklarından sonra, Umur kendi kendine endişelenmeğe başlamıştı. Bu kötü haber çete üyelerinin kulağına erişirse pek de iyi olmazdı. Her gün yeni bir ölüm haberi morallerini bozabilirdi. Ya anası ve Ekin... Kimbilir zavallılar ne denli üzölmüşlerdi.

Umur, çobanla birlikte davarın peşinden kalan toz bulutunun içinde, hem yürüyüp hem de konuşuyorlardı. Bir ara, çoban yalama dudağını koca diliyle bir daha ıslatarak önemli bir şey söyleyecekmiş gibi hazırlandı:

Yiğit adamdı yiğit. Yiğitliği dille denir gibi değildir. Yalavuz yiğidin anası tez ağlar derler? Bu da işte öyle oldu.

Zavallının sözlüsü bir öğretmen kız vardı. Kız bizim köylüdür. Şu Kınığın Sölünün kızı canım. Ekin Ekin hey gidi kara günlü Ekin.

Umur, çobanın sözünü yarıda keserek:

Evet, evet sonra ne oldu?

Tüm halk onu Umur'la sözlü bilir. Gerçekte de öyledir ya. Ne bilem biz onları birbirine ilâyık gör-

dük. Ha, onu diyeceğim, Umur'un kötü haberini alınca, kız zavallı aklını oynatmış diirler. Gara günlüymüş kızcağız. Ön teker nereden giderse arka teker de oradan gidermiş. Gülmedi, gülmiyecek demek ki? Yazgısı karaymış, ne yapsan boş. Tanrı öyle dilemiş, kulun elinden bir şey gelmez. Umur, çobana hoşça kal deyip Taşağıldan yanına katılan iki atlı arkadaşıyla atlarını sürdüler. Arkadaşları:

Hoca efendi görürsüz işte. Kominist İmamın cemelinin iyiliği, cennetlik oluşu sizin gibi büyük bir alimin mevlüdünde bulunuşundan bile belli oliir. Ermiş biriydi o. Şimdi sizi doğru köyün konağına götürelim. Mevlüt orada okunur. Vakit daraldı, nerdeyse akşam oldu. Bizi bugün geriye bırakmazlar. Biz de bu akşam hem sizin güzel mevlüdünüzü dinler, hem de bu gece burda yatar, sabah köye döneriz. Vah vah vah, çoh çoh kötü bir haber, diye hayıflandılar.

Umur, bir an ne yapacağını bilmez bir durumda bocaladı. İçinden doğru atını Anasının, Ekin'in yanına sürmek geçti. Fakat yapamıyacağını kendi de biliyordu. Ne pahasına olursa olsun kimliğini ortaya koymaması gerekiyordu.

Umur, ya da şimdiki durumuyla büyük ve de möftülükten icazatlı, hükümetten diplomalı alimin ünü Balpınar'da çoktan yayılmıştı. Ne var ki, bu ulu kişinin o akşam oraya geleceğini kimse ummuyordu. Köylü çok üzgün olmasına rağmen İmam efendinin gelişine sevindiler.

Umur o akşam kendi ruhuna bir güzel mevlüt okumak zorunda kaldı. Şerbestler içilirken cemaate:

Öldüğü kesin belli olmayan birisi için Mevlüt, Kuran okutmanın doğru olmadığını anlattı. En azın-

dan üç kişinin o dediğiniz adamın ölüsünü üç kez gözlerini silerek görmeleri gerekir. Üstü kapalı olarak, boşa üzölmeyin, Komünist İmam ölmemiştir. Yaşadığına yemin ederim, demeğe gelen sözler söyledi.

Umur'un aklı fikri anasında ve Ekin'deydi. Gece mevlütte, gözü tüm onları aradı. Anası, Yetiş Dayı, karısı oradalardı. İki gözleri iki çeşme ağlıyorlardı. Yalnız Ekin yoktu. Acep Ekin çobanın dediği gibi gerçekten aklını mı oynatmıştı? Yoksa onu eve, direğe bağlayıp mı buraya gelmişlerdi. İçi cayır cayır yandı Umur'un. Ekin gerçekten aklını yitirmiş miydi?

Resul Dayının ak saçları daha da ağarmıştı. Beli daha da bükölmüştü. Karısının koluna dayalı oturuyordu.

Hem Ekinlerin hem de anasının oturduğu evlerin hükümetçe süreli izlendiğini biliyordu. Burada asıl tehlike hükümet güçlerinden çok ağaların türettiği bir çapulcu sürüsüydü. Amerikalı barış gönüllüsünün akıyla, Umura karşı bir çete de ağalar kurmuştu. Tüm çevrenin adi suçlu katil, kötü adamlarını toplamışlardı. Bunlar ağalarca korunup, besleniyordu. Tek işleri Umur'u ve Komünist İmam çetesini yok etmekte.

Umur kendini düşünmüyordu. şerefli bir ölüm nerede ne zaman isterse hoşgeldi safa geldi diyordu. Fakat Koplarda görölecek çok işi vardı daha. Ağalıkla görölecek hesabı, halka öğretecekleri vardı daha. Tüm bu işler yüz üstü dururken yakayı ele vermek, inandığı davaya silah çekmek olurdu. O bu hesapları yaparken köyün can kurtaran cibinin iki hastayı Bayburt'a doğru yola çıkardığını öğrendi. Mevlüt bitiminden hemen sonra hastalar götüröl-

müştü. Zaten anası da mevlüdü yarım bırakıp çıkmıştı. Ekinle birlikte şehre hastaneye götürülmüş-
tüler.

Koplar cennete bir eş olmuştu. Toprağı yeşillenmiş, taşı yeşillenmişti. Suları durulmuş, göğü durulmuştu. Taze çamları, keklikleri, binbir çeşit otları, dağı kokuya kesmişti.

Komando birliği Kopların eteğine ulaşmıştı. Motorlu araçlar yüklerini getirebileceği yere dek getirmişti. Oysa daha aracın işlemediği yaya gidilecek çok yol vardı. Bundan bu yana her şey sırtta taşınacaktı.

Birliğin komutanı yine eskisi gibi heyecanlıydı. Hattâ düşmanla yüz yüze gelmiş gibiydi.

Tiril tiril bir sesle emir üstüne emirler yağırdırıyordu. Subayları bir düdük işaretiyle çevresine halka yaptı.

Yiğitlerim, bu akşam burada konukluyacağız. Savunması çok kolay bir arazi parçası bura. İşte şu merkeze benim çadırımı kurarsınız. Kore'de gördüğüm Amerikalı Ceniril Hart tüm böyle yapardı. «Komutan çadırı bir kovanda ana arı gibidir derdi. O gitti mi kovan ölmüştür.» derdi.

Neyse, şurası subay, şurası astsubay orası da erat yüznumarası için uygun yerler, diye gösterdi:

İki ayaklarının burnunda yükselip kollarını açarak:

Oh öyle değil mi doktorcuğum ne hoş bir kır kokusu var. İnsanın içini gıcıklıyor. Bu hava beni çok sarar. Doğanın kucağında kendimi 18 inde sarı-

şın bir kız kucağında sanarım. Adeta büyülenirim, büyülenir..

Ne yalan söyliyeyim kendimi bir piknikte, ya da sürekle avında sanıyorum. Kokla, kokla, kokla doktorcuğum bak çiğdem kokusu alabiliyor musun, seçebiliyor musun? Ben müthiş koku seçerim. Bir müzisyenin koskoca bir orkestrada her çalgıyı ayrı ayrı dinlediği gibi, ben de binbir çiçeğin içinde tümünü ayrı ayrı koklarım. Bu tabii bir Allah vergisidir. Her insanın bir duyusu iyi gelişir. Kiminin gözü, kiminin kulağı, işte benimde burnum gelişmiş. Senin ne yanın gelişmiştir doktorcuğum...

Komutan yıldırım gibi tabancasını çekerek birden üç el peş peşe ateş etti. Kurşunlar sarı taşların üzerinde cav cav diye sekti. Sonra karşı dağlardan sesin yankısı geldi. Tabanca sasine üşüşenlere:

Yok birşey çocuklar, kertenkele gördüm. Uğursuz sayarım namussuzu. Serdim namussuzu yere. Yalnız yaralı olarak girdi deliğine. Orda da şimdiye ölmüştür. Ha hazır toplanmışken size şunu da hatırlatayımö Sakın ateş mates yakılmasın. Güvenliğe aykırıdır.

Toplananlar sokranı sokranı dağıldılar. Bu ne perhiz bu ne lâhana turşusu diyenler vardı. Ateş yakmak güvenliğe aykırı, silâh atmak değil.»

Akşam çadırlarına çekilen erat hemen uyuyamadı. Kendi kendilerine belki gece yarıya dek konuştular. Nöbetçi subayı çadırları bir iki kez dolaşıp susmalarını emretti. Fakat o gittikten sonra fısırtı fısırtı yine konuştular. Konyalı Mustafanın boru gibi bir sesi vardı. Musluğu ne denli kısas yine de sesi çadırdan dışarı çıkıyordu.

Ula gardaşım, ben bu işlerden heç bişi anlamıyom. Bu herif dağın dilinden anlamıyo gibi geldi

bana. Yavı herifçi oğlu takır takır tabanca atıyo. Böyle giderse halımız duman... Böyle zamanda rasgele silâh atılı mı heç?

Adanalı Ahmet: Allahıma kitabıma ben de Gominist İmamı göreyim kılına bile dokunmam. Ula niye, ne düşmanlığım var herifle. Dinime herif baba adammış. Zenginden alıp yoksula veriyormuş. Oh ediyormuş anasını satayım. Keşke bizim oralara da gelse birez. Bizde ne ağalar var ne ağalar. Bizim Adana'nın ağları yanında bunların sözü bile edilmez. Buranın ağaları da ağa mı ki yahu?

Bu söze alınan er Bayburtlu Celâl birden parladı:

Ola ne martal atisen öyle. Yok Adana'nın ağaları yanında buranın kiler devede kulakmış. Sen bizim Hasan ağanın varidatını bilersen? Tüm senin Adana kazasını satın alır. Herifte mal var ki hesabını bilmez. Abukat oğlu Ankara yüksük mektebinde okurken bir gecede tam on bin gayme yemiş. Bunu Hasan ağaya duyurunca:

Çoh iş olmuş. Benim oğlum olmuştaki on bin yemiş, yesin yirmi bin demiş.

Adanalı hırsıyla yattığı yerden oturumuna gelerek:

Ula hey Allahın kırrosu, be düdük. Yüz bin ne ki. Bizim Ceyhanın, Kadirlinin ağaları bir gecede bütün Adana barlarını kapatıp, dans avradını da altınan tartarlar, anıyon mu sen? Senin aklın böyle şeylere kesmez. Baksana bizim başkent Adanaya kaza diyorsun.

Adanalıyan Bayburtlu asıl konudan epeyce uzaklaşmışlardı. Sesleri daha da yükselince, uyumak isteyenlerden Osman Çavuş:

Şimdi ikinizin de ağalarının avratlarından baş-

hyacağım haa.. Ulan geberin yatıp uyuyun. O sizin ağalarınızın yüzünden değil mi bak bu kuru yerlerde sürünüyoruz. İşte sizin gibi kafası ters çalışanların yüzünden tüm bizim bu çektiklerimiz.

Adanalı üste çıkmak için:

Çavuşum haklısın. Bayburtlu değil mi aklı neye keser, bayırın kürdünün.

Osman çavuş başını kaldırarak:

Oğlum Adanalı, o sözümün çoğu sanaydi. Bak şimdi de kürt mürt diye sapından samanından yemeğe başladın. Bu yurttta Türk, Kürt, Çerkez, Avraş Tatar diye bir ayırım yoktur. Allahın andavallıları yalnız bizde değil tüm evrende iki cins insan vardır. Bu sözüm kulağınızda küpe kalsın, unutmayın, iyi dinleyin:

Tüm çadır kulak kabartmış çavuşu dinliyordu. Osman Çavuş lise sonndan ayrılmış bir işçi çocuğuydu. Yokluktan okuluna devam edememişti. Akıllı, okur, okumayı seevrdi.

Evet iyi dinleyin. Tam iki cins, iki sınıf insan vardır. Bir çalışan, iki çalıştıran okadar. Yani yiyenler var üretenler var, daha açığı varlıklılar var yoksullar vardır. Bunun dışında hiç bir şey yoktur. Gerisi fasariyadır. Gerisini sizin gibi enayileri böyle biri birine düşürmek için ağalar, kırallar, papazlar kısacası boynu kalınlar uydurmuşlar. Sizi birbirinize düşürüp kendileri keyif çatmak için uydurmuşlar.

Uzağa gitmeğe gerek yok. Bakın şu Komünist İmanın düşmanlarına, bakın tümü ağalar değil mi? Bakın biri birlerini nasılda tutuyorlar. Tosun ağa, Kürt, Hasan ağa, Türkmüş. Hiç sen Kürtsün ben Türkün diyorlar mı? Komünist İmama karşı omuz omuza gardaş gibi döğüşüyorlar.

Konyalı daha fazla dayanamadı:

Eee peki çavuşum o şiyi, o komünist İmamı kim tutuyor? O Çerkez mi, Kürt mü? Adanalı, Konyalıya kızgınca:

Sen sus ulan Gonyalı. Senin aklın yetmez böyle şeylere.

Çavuşum, çavuşum peki bu durumu vaziyete göre biz ağa kısmının ırkına mı yardım ediyok? Ulan dinime gafam çalışmağa başladı. Vay Allahını kitabını...iş i vah... Şu iş in tersliğine bak sen yahu. Vay dinini imanını...

Komando birliği dağ bayır demeden günlerce dolaştı. Birlik yorgunluktan bitkin bir haldeydi. Eratın sırtı kirlenmiş, bir sürü doğal ihtiyaçları belirmişti. Komando komutanı:

Onu bulmadan gitmiyeceğim. Anasının... girse onu yine bulacağım, diyordu.

Komando Bololuğun güneye bakan yamaçlarını tutmuştu. Burayı kendilerine son konak yeri yapmışlardı. Hasan ağayla ilişki kurma olanağı burada daha iyiydi.

İzci gözcü olarak onun adamlarından yararlanıyordu. Bu adamların akıl hocalığına fitlemelerine uyarak son günlerde halka kötü davranılmağa başlanılmıştı. Ağanın adamları şu adam Komünist İmamın yerini bilir diye gösterdikleri her köylünün iflahı kesiliyorlardı.

Hasan ağanın barış gönüllüsü el altından komando komutanı ile de ilgi kurmuştu. Barış gönüllüsü bir kaç paket salem sigarası bir şişe viskiyle birlikte komutana şu aklı da vermişti:

Komünist İmamın beslendiği kaynak köylü, halk kaynağı. Hiç olmasa onları korkutarak komünistten uzak kalmasını sağlayacaksınız. Buna bir anlam-

da baskıyla halkı sindirme ya da «pasifikasyon»da diyebiliriz. Biz bu metotla Filipinlerde, Güney Amerika'da Viyetnam'da iyi neticeler aldık. Komutan:

Yaptığım her işi kanun namına, vatan namına yapıyorum. Vicdanen müsterihim o kadar. Kanun bana her yetkiyi vermiş, istersem bir köyü tümünden bile yakarım' Her şeyi, her şeyi yaparım diyordu.

Komutanın bu davranışları halkı komando birliğinden iyice tiksindirmişti. Birşeyler bilenler bile hiç birşey bilmiyorum diyordu. Dağ taş dolaşmaktan dizlerine kara su inen erler hiç bir ize rastlayamıyorlardı. Komutan da baştan meseleyi bildiği halde Kominist İmamı bulacağım diye kendi telkinine kendisi de inanmıştı. Hemen şu taşın arkasında onu buluverecekmiş gibi arıyordu. Komando komutanının aldığı son telsiz emrinde birliğin geriye üssüne çekilmesi isteniyordu. Daha başka yerlerde yeni eşkiyalar türemişti. Birliğin dinlenmesi gerekiyordu.

Aradığını bulamamanın, ya da bir ölçüde başarısızlığın verdiği hırsla komando komutanı asıl komutanından bir haftalık daha mühlet istedi. Bu süre içinde kominist İmamın sarığını boynuna dolayarak canlı canlı deli dana gibi peşinden sürükliyerek getireceğini bir kez daha söz verdi. Bin bir dille komutandan bu süreyi koparttı. Yüzde yüz meseleyi çözüp geleceğini üs makamlara türlü çeşitli yollardan anlattı.

Umur'un ortalardan kayıp oluşunu herkes gibi Hasan ağa da duymuştu. Hattâ onun ölüm haberini kendisi özellikle çıkarmıştı. Fakat kendi yalanı kendi yüreğindeki korkuyu yenememişti. Umur'un ölmediğini çok iyi biliyordu.

Komando komutanının yanından hiç ayrılmı-

yordu. Her gün bir kuzu kesip ziyafetler çekerek tazı gibi zayıf komutanı boğa gibi yapmıştı. Bul şu goministi bul diyordu. Ölü diri deme, bul diyordu. Bazan da dikleşiyor işi tehdide bile döküyordu.

Komutanım o iblisi bulmadan giderseniz sizi görevinizden alırlar gibi gelir bana. Hükümet işini siz benden alâ bilirsiniz. Ne edip edip bulmalısınız onu. Hazır size bir hafta daha möhlet verilmiş. Bir haftada neler olmaz ki. İnsan isterse bu süre içinde yeri yerinden oynatır. Siz hükümete, hükümetinse kolu uzundur. Asker sizde, silâh sizde, para istiyorsan o da bende. Dile benden dilediğini? Halbuki sendeki asker bende olsa, yirmi dört saatte bulurum onu.

Aman ağa, eğer onu değil yirmi dört saat, bir haftada bulursan size minnettar kalırım. Ben böyle eli boş dönersem mahvolurum. Çok sert bir genel komutanımız var. Çoluk çocuğum var. Bu komünist oğlu komünisti ancak sen bulursun. İşte silâh, işte asker, tümü senin emrinde. İsteddiğini yap, yeter ki onu bul. Komutan ben değil sensin.

Ağa durumdan memnundu. Şimdi istediği gibi atını oynatabilirdi.

Hasan Ağanın gaddar uşağı Yavuz Yahya, askeri birliğe sanki geciri komutan olmuştu. Ele avuca sığmıyordu. Her gün bir köy basıyor, her gün yeni kötülükler işliyordu. Ölümüne sevmişti bu işi. Böylece hem ağanın gözüne giriyor, hem de askerlikteyken ezilmişliğinin acısını alıyordu. Subay, Astsubaya emirler veriyor, çekiyor uzatıyor, kaldırıp oturtuyordu. Komando komutanı da Yavuz Yahya, Komünist İmamı bulacak diye, kendi bile onun emri ile çiçe gidiyordu.

Hasan ağa ani bir kararla Yavuz Yahyayı köye

çağırttı. Çevreden iki ağa Yavuz Yahya ve bir de barış gönüllüsü ile konakta çok gizli bir toplantı yapıldı. Ertesi gün, bir haftalık mühlet doluyordu. Komünist avının son günkü son baskını Derinceye yapıldı. Komünist İmama yakınlığı ile bilinen üç beş kişi özellikle askere döğdüttürüldü.

Derince baskını yarıda bırakan Yavuz Yahya emrindeki on erle hemen o gece Boluluğa, üstlerine dönecekleri emrini verdi. Yelli tepenin Darboğazdan geçerlerken, sık çalılıklar arasından beş on el silah sesi geldi. Sesin duyulması ile birlikte üç dört tane asker cansız yere serildi. Çalılıkların gerisinden gelen silah seslerine bakıldığında gecenin karanlığıyla tüfeklerin ucundan çıkan ateş, askere dokundurulacakmış gibi yakın gözüküyordu.

Herkes olduğu yere yapışıp kaldı. Gecenin bu karanlığında yapılacak hiç bir şey yoktu. Düşmanın nerede olduğu belli değildi. Silah sesine tünedikleri yerden dallara çarparak uçan ağır kanatlı kuşların çıkardığı sestten başka ses yoktu. Bir iki iniltiden sonra bir yandım anam sesi geldi ve o da kesildi. Ortalık sanki yedi kat daha kararmıştı. Herkes yerde ölü gibi sessiz yattığına, kimin ölü kimin canlı olduğunu da kestirmek güçtü. Yalnız, Yavuz Yahyanın sesi geliyordu:

Vay, kahpe düşman Komünist İmam, bizi pusuya düşürdü. Kalkalım arkadaşlar yürüyelim. Tüm böyle yatmakla olmaz diyordu.

Üç arkadaşlarının birden yanı başlarında kanlar içinde yattığını gören askerin içinden, asker üstüne yakmış ağıtlar geçti.

Burası Muştur
Yolu yokuştur
Giden gelmiyor

Acep ne iştir...

.....

Burası Koptur

Havası hoştur

Bizi vuran düşman değil

Acep ne iştir, diye...

Dünya yüzünde olup biten irezilliklerden habersiz, kaşarlanmış bir politikacı yüzüzlüğüyle yine bir güneş çavdı Koplara doğru. Ölene düşene, sürünene, kırılana çıkana, bakmayın siz. Siz aleminizi sürdürün der gibi...

Doğanın duygusuzluğuna, vahşiliğine insan için için kızıyordu. Yine gönül diyordu ki, binlerce Vietnamlının Amerikan canavarlığıyla bir anda öldüğü sıra, doğada yaslansın. Azıcık oda üzölsün. Günlük maması eczaneden alınan köpeklerin yaşadığı bir evrende, acından küme küme ölen Biafralı insanlara güneşte duygulansın.. Suçsuz yere, bilmediği insanlar tarafından ilk kez bulunduğu coplan bir dere içinde, vurulup öldürölen komando Mehmetçiklere, Kopların kara bulutları iki damla gözyaşı döksün. Ne bileyim ben, işte gönül umuyordu bunları... Kendi ağlayan başkasının gülüşünü kıskanıyordu nedense...

Ama ne gezer, nerede o incelik, o insancılık doğada. Kılı bile kıpırdamıyordu. Demek ki kan içe içe kana susamış bir toprak, namussuzlukları çağlarca göre göre yüreğı nasırlanırımış bir güneşe, bel bağlamak boşunaydı. Kendinden başkasına güvenmek el oğluna boyun eğmek meseleyi çözmüyordu.

Hele kişi ve doğa insafına sığınmağa, hiç gelmiyordu. İkisi de zaman zaman korkunç derecede namussuzlaşıyorlardı. İkisini de kesin olarak yenmeden, yere sermeden insan oğluna rahat yoktu. Top-

luma rahat yoktu.

Yol boyu Umur'un başında yamyamlar dans ediyordu. Düşünceler biri biriyle alt üst güreşiyorlardı.

Yorucu bir yolculuktan sonra Bayburt'taki üsse kavuştu. Dört komando erinin dağda vurulduğunu burada öğrendi. Haber onu kurşun yemiş gibi sarstı. Tüm Bayburt bu haberle çalkalanıyordu. Erleri Kominis İmam çetesinin vurduğu söyleniyordu. Bu beklenen bir şeydi. Karşı yan, propaganda-sını çok ustaca yürütüyordu.

Bu olağan üstü olay Kominist İmam çetesinin programını alt üst etmişti. Halbuki halk arasında yapılacak işleri vardı. İşlerin iyice sarpa sardığını gören Umur, hemen çeteye bir çağrıda bulundu:

Dostlar, yeni işlerimiz, yeni meselelerimiz var. Tehlike düze indi, dağlar bizi bekliyor. Acele yerimizde buluşalım.

İmza

H. Ç. A. Umur

Bundan sonra Umur'un ilk sorusu anası ve Ekin üstüne oldu. Zaten onların peşinden gelmişti. Ev sahibi Düldül Halil:

Vallaha begim sizden aldığımız emir üzere, biz de gidip göremedik. Emme el altından gidip gelenimiz de eksik olmadı. Dediklerine göre senin sağlık haberinden sonra kız aklını başına toplamış. Gine de başında az birez sersemlik varmış. Dohtorlar diirmiş ki:

Bu kız aradığını bulmazsa sonu perişan olur. Anana gelince o da şükür epey düzeldi. Şimdi Zeki Canlar da yatiir. Kendi yiyip kendi içir gayri. Tohtor onun içinde:

Çoh kuvvetli bir şoh geçirmiş. Eger bir daha bele şoh moh geçirirse nuzil iner, demiş.

Zeki Can, ona kendi öz anası kimin bakiir. Kısacası onu hiç meraklanma sen.

Umur anasıyla Ekini bir kez olsun görebilmek için, planlar hazırlarken aradan bir gün bile geçmediği halde, Umur'un şehre indiğini yerli gazeteler bile yazıyordu. Güvenlik güçleri seferber olmuş her yerde onu arıyorlardı. Halk çarşıda pazarda tüm komünist İmamdan konuşuyordu. Ocak başında yaşlılar, çeşme başında gençler biri birine müjdelere gibi bu haberi veriyordu.

Kimi komünist imamın bir derviş, kimi de paşa kılığında gözüktüğünü savunuyordu. Kimi de isteyince gözükp isteyince kayıp olduğunu, böyle bir gücü olduğunu söylüyordu. Hatta bazıları:

Belki de Komünist İmam Büyük Camide namazını kılıyor. Belkide şu anda yanımızda bizi dinliyor. «İsmi Azam» duasını biliyormuş. Yoksa koskoca Hasan Ağaynan cebelleşebilir miydi, diyordu.

Bayburt çarşısında yaz kış, gece gündüz, biri gezerdi. Göğsü madalyalarla dolu, üstü başı perim perişan biri... Baş kabak, bakır rengi göğsü açık gezerdi. Buna kimi deli, kimi veli derdi. Yoldan gelip geçenin önünü keser, avucunu açmaz cebini açardı. Halk ta çevreden utanma belâsı torba azmanı cebe üç beş kuruş atardı. Özelliklerinden biri, parayı tüm yoksuldan isterdi. O giyinişinden, yüzünden, yürüyüşünden, işçi ve köylüyü tanırdı. Godoman göbekli şehirli cinsinden, kıravatlıdan, değirmi şapkalıdan, para istemezdi. Ona neden böyle yaptığı sorulunca:

Onların paraları zehirlidir. Eli değeni öldürür. Onların paraları alın teri ile kazanılmamıştır. Haramdır derdi.

Bu delinin adı Deli İreşitti. Bayburt savunma-

sında, Masat deresinde büyük yararlıklar göstermişti. Çifte çifte madalyalar vermişlerdi o zaman. Madalyalarının fakülte diploması gibi çarşaf çarşaf be-
ratları vardı. Ayrıca bir çekmece dolusu takdirname-
leri vardı.

Savaşta bir şarapnel parçası gelip İreşitin başı-
nın sol yanında bir parça alıp gitmişti. Savaştan bir
süre sonra başından giden el kadar deri parçasıy-
la aklını da götürmüş o şarapnel parçası. Yalnız ak-
lını yitirmemiş İreşit. Uçup giden aklıyla güç belâ
canıyla, kanıyla kazandığı o madalyaları da gitmiş.
Bir deli bu şerefli şeyleri taşıyamaz diye madalyala-
rını ve kâğıtlarını geri almışlar. Bu yüzden başı yer-
de gözleri tüm bir şeyler arar gezerdi.

Gelene geçene sorar:

Madalyalarımı bulup göresin oldu mu diye.

Madalyalarının yittiği, böyle arayarak bir gün
mutlaka onları bulacağı kanısındadır. Küllüklerden
bulduğu her parlak demir, her renkli çaputu, ma-
dalya diye göğsüne takar. Belleğinin altına iyice yer-
leşmiş olan bu tutkuyu, söküp atmasına imkân yok-
tur.

Umur'un Bayburt'ta inişini deli İreşit bile duy-
muştı. Bazan vapur düdüğü gibi gür ve kaba, bazan
fısıltı gibi çıkan ayarsız sesini sonuna dek açarak:

Eeeeeey ahalii... Eyyy millet, ahalii...

Duyduk duymadık demeyin...

Bunu söylerken yine gözleri yerde, yine yitik
madalyalarını arıyordu.

Kara Kalpahlılar indi dağdan. Martinliler indi
dağdan. Benim de martinim var. Duyduk duymadık
demeyin, benim de madalyalarım var. Eyy ahali, ey
millet, benim de madalyalarım vaaaar. Benim de
martinim...

Nereden nasıl elde ettikleri pek kestirilmedi. Gazetelerin birinde Umur'un bir resmi bile çıkmıştı. Başı kara kalpaklı, kara topluca sakallı, genç yiğit bir İmam. Onu bu haliyle anası bile güç tanırdı.

Hastanede gazetedeki resmi Ekin'e gösterdiler. Daha gazeteyi eline alır almaz fırlayıp yataktan kalktı.

Bu Umur, bu Umur işte Umur burada. Umur'um ölmemiş Umur'umu Allah korur. O yaşıyor, Umur ölmemiş diye ağlamakla gülmek arası avaz avaz bağırmaya başladı. Bayağı bir deli gibi davranıyordu.

Başına toplananlar onu ilgi ile izliyorlardı. Sanki gazeteyi hemen elinden kapacaklarmış gibi bağrına basıyordu. Öylece çevresini ürkek ve kıskanç bakışlarla bir süre süzdü. Sonra bir kez daha baktı, resme. İri ala gözlerinden ak hastane önlüğüne yaşların yağmur gibi döküldüğünü gören hastanenin taş kalpli baş hemşiresi bile burnunu çeke çeke ağladı.

Yazın yarısı geçmişti. Verilen işaret üzerine Komünist İmam çetesi tastamam yine dağda buluşmuştu. Karşılaşmaları görmeğe değerdi. Biribirlerini sıkı sıkı dostça kucaklarken gözleri doluyordu. Sanki yedi yıl yuvasından ayrı kalmış Karadeniz gurbetçisi gibi özlemişlerdi birbirlerini. Bayram namazından sonra cami önü gibiydi Karargâhın önü. Tüm birden kucaklaşıyor, şakalaşıyor, gülüşüyor ve konuşuyorlardı. Goca Omar yine o eski babacan Goca Omar. İki ellerini dışa doğru açıyor:

Yoh uşahlar yoh zıkkım olsun, billahi bu düzde

yaşanmaz. Sıkıldım patladım inanın. Bu hava, bu su, bu burcu burcu çam, kekik kokusu ancak burada bulunur. Bana koskoca evreni verseler, Kopların bir mor sünbülüne, bir nazlı çamına değişmem bilahi.

Bir araya gelmenin sevinciyle bir süre kendilerine gelediler. Tümcek köydeki, düzdeki anılarını anlatıyorlardı. Mirzali Goca Omar'ın peşinden hiç ayrılmamıştı. Onun için anlatacağı bek yeni bir şeyi yoktu. Çünkü onun anlatacağını Tüm Goca Omar anlatıp bitirmişti. Mirzali sen ne yaptın diyenlere:

İlk kez ne yapacağım çifte gittim, çiftten geldim diye, kısıdan kesip atıyordu. Mirzali sonradan açıldı. Bir açıldı ki tam açıldı. Meğer asıl hikâyesini sona saklıyormuş. Bir bir daha, bir daha aynı plâğın iki yüzü gibi çevirip çevirip çalışıyordu. Atlar adamlar yenemiyordu onu.

Goca Omar'ın köyünden İğdeliye bir gelin alıcı alayı gitmiş. Bunlara Mirzali de katılmış. Olacak bu ya İğdelide tam o gün mevlüt varmış. Hazır gelmişken şu mevlüdü de dinliyecek demişler. Herkes gidince Mirzali de gitmek zorunda kalmış. Bunlara siz konuksunuz diye camide ön sıralarda yer vermişler. Mirazli tam minberin önüne, İmam efendinin dizinin dibine yakın düşmüş.

Mevlütten sonra herkes gibi Mirzali de şu büyük İmamın bir elini öpüp sevap alayım diye gitmiş bir de güzelce elini öpmüş. O hocanın Umur olabileceği aklının köşesinden bile geçmemişti.

Şimdi durum aydınlanınca, bir saat dizinin dibinde oturduğu halde Umur'u tanımayışı çok tuhafına gidiyordu. Bunu anlattıkça hem gülüyor, hem de güldürüyordu.

Çetenin karargâh olarak kullanıldığı yer, davar mal pisliğiyle dolmuştu. El birliğiyle yine eski durumuna getirdiler. Her bir şeyi yerli yerine yerleştirdiler.

Akşam olup ta güneş mor dağların ardında yiterken çetede ki coşkunluğun yerini bir suskunluk aldı. Ağaçların dağların uzayan gölgeleri, aşağılardan el eteğin çekilişi, bir gariplik koydu içlerine. Bir gün önce birlikte oldukları ana, avrat, çoluk çocuklarını düşündüler.

Recep te iri gövdesinin tersine ince bir duygu vardı. Gırnatasını belinden çektiği gibi avlunun ortasındaki tuz taşının üstüne oturdu. Ayrılık üstüne epey çaldı ve söyledi.

Umur saçını sakalını kestirince yine o eski yiğit, çıta gibi eşkiya Umur olmuştu. Biçimli kara kalpağının altındaki esmer yüzü biraz zayıflamış gözüküyordu. Son günlerdeki ince düşünceler onu eritmişti. Bu kez işimiz öncekinden daha önemli daha güç, diyordu da başka bir şey demiyordu.

Goca Omar kapının önündeki düzlükte ikinci namazını kılıyordu. Yeşil çimenin üstüne her secdeye varışta başını bir daha kaldırmamak istercesine gömüp ağır kalkıyordu. Mirzali bir kucak kuru odunla yamaçtan yel gibi kayıp iniyordu. Umur kapının önünden ona eliyle işaret etti. Mirzali türker gibi durup, ona bir baktı fakat bir şey anlamadı. Ağzında bir türküyle yine yürüdü. Umur'un ikinci kez el işareti üzerine bir kez daha durdu. Ne diyor-sun yahu dercesine öfkeli öfkeli tekrar yürüdü.

Karşıdan durumu anlıyan Yanık Mikayil dayanamadı. Yine boynunu uzalta kısalta Mirzaliye:

Oolan be hey hey, hır hır hırpo. Anıyamadın, ba ba baksana Goca Emmi namaz kılıir önünü

kes kes kesme diir.

Mirzali gerisin geriye, geri vitesle hızla çekildi. Çekilmesine çekildi ama Yanığa da bozuldu.

Ke ke kesme diirmiş. Hır hır hırpoymuş. Öyleyse sana da ho ho hoş Yanık meret.

Zaman kayıp etmeden çete hemen ertesi gün ilk toplantısını yaptı. Çetenin son durumu ve olayların bir özeti gözden geçirildi. Dört yanlı bir durum eleştirisi yapıldı. Yapılacak işler planlandı. Umur çetenin güven oyunu alıyordu. Bu durum herkesin hoşuna gidiyordu. Aynı zamanda demokratik bir şey oluyordu.

Gözcülerden başka tüm çete ordaydı. Bu toplantıda Goca Omar ömrünün konuşmasını yaptı. Gerine gerine her sözün tam ortasına bastıra bastıra konuştu. Fakat bir şey ilgiyi çekiyordu. Goca Omar ne denli cesur gözükmeye çalışırsa çalışsın bir yılgınlık, bir korku izi yüzünü örümcek ağı gibi sarmıştı. Son sözü şu oldu:

Benim demem şu ki, elimizi tez tutak. Tüm bu olaylardan sonra, askerlerin ölümünden sonra, bizim de günlerimiz sayılı demektir. Bizi bir son bekliyor. İçimize tohumunu Umur'un ektiği ve halkın yeşerttiği bir amaç var. Ne yapacaksak tez yapak, işimiz tez bitirek, yoksam ki gözlerimiz açık gidecek...

Goca Omar yerine yığılır gibi çöktü. Dinliyenler uzunca tuttukları soluklarını içnelenmiş balon gibi uzun uzadıya boşalttılar. Çetenin morali üstündeki çöküntüyü gören Umur fırlayıp ayağa kalktı. Yüzünde aydınlık bir gülüş vardı.

Haşa ben Emmime yanlış konuştu diyemem. Yalnız sözlerini tam bitirmedi. Daha diyecekleri vardı. Ben o denli umutsuz değilim. Sözlerini tam

bitirse Emmim de böyle bitirecekti kanısındaaym.

Yapılacak işimizi tez bitirmemiz konusunda buyurduklarında yerden göklere dek haklıdır. Gerçekten yıllardır kahrımızı çeken bu dağlar Emmimin dediği gibi son işimizi bitirmeden giderssek bizi bağışlamaz. Ne var ki, yine Emmimin dilinden eksik etmediği gibi «Bu dağlar iyiyi doğruyu halk dostunu korur. Güçlü kanatlarıyla üstüne gölge ulur, dalda olur. Hiç bir alıcı kuşa kaptırmaz onu.» Bu dağların sessiz ve derinden işliyen adalet kantarı hala çalışıyorsa haklıyı haksızı ayırt etmesi gerekir.

Umur coşkunca konuşuyor, herkes nefesi kesik onu dinliyordu.

Önce söylediğimi sonra yine söylüyorum. Bizim için korkacak bir şey yoktur. Dağlar korumasa bile bizi halk koruyacaktır. İşte örneği, şunca zamandır içinde dolaştınız. Hiç birinizin burnunu kanattı mı?

Toplantı ikinci namazından sonra başlamıştı. Ortalık karardığı halde henüz bitmemişti. Dinliyenlerden çoğunun son işlerinin ne olacağı konusunda halâ kesin bir yargıları yoktu. Meseleyi derinliğine bilen tüm çetede ya dört ya da beş kişiydi. Onun için diğerleri hep: «Acep bu ölmenden önce bitireceğimiz iş nedir ki» diye meseleyi çözmeye çalışıyorlardı.

Konuşmanın en can alıcı yerinde dışarıdan bir takım yabancı sesler geldi. Umur bir an sustu. Herkes dışarıdaki sese kulak kabarttı. Herkesten önce Mirzali tek tüfeğine sarıldı. Çok geçmeden sırtlarında koyun posto sarılı üç acayip kılıklı yabancı palıdır küldür içeri daldı. Hemen peşlerinden Umur'un adamları tüfekleri postluların sırtına dayalı onları izliyordu.

Hasan ağanın adamlarıymış. Bir sürü davarla

birlikte koyunların arasına karışarak, Çetenin ocağına sızmağa çalışırken, yakalanmışlar. Amaçları Umur'la Goca Omar'ı öldürmekmiş. Zoru görünce bülbül gibi konuştular. Hasan ağa onlara:

O iki melunu öldürmeden dönerseniz, siz kendinizi ölmüş bilin, demiş.

Umur adamlarına:

Çözün ellerini, dedi.

Adamları oturttu, birer sigaar ikram etti. Sıcakta sırtlarında koyun postuyla emekliye emekliye vıcık vıcık kan ter içinde kalmışlardı. Postlarını çıkartıp bir yana koydular. Postlar sası sası kokuyordu. Adamların gözlerinin içi korku doluydu. İnsanca yapılan her davranışı yadırgıyorlardı. Umur'un uzattığı sigarayı titrek ellerle güç alabildiler.

Bu iyi davranışa bozulan Mirzali:

Yok olmasa bir de yandan çarklı gayfe ısmarlıyak. Herifler bizi koyun boğazlar gibi katır katır kesmeğe geliirlerdi. Biz şimdi onlara Zangof tütününden cuvara ikram ediiik.

Bunun üstüne Umur Mirzaliye sertçe bir baktı Mirzaliye hiç böyle bakmamıştı. Kırdığı potu kavıyan Mirzali:

Ooo... Hoş geldiniz efendiler, hoş geldiniz, daha daha nasılsınız. Çoluh çocuk nasıl diye kekeledi.

Onlardan bir cevap gelmeden şuursuzca Mirzali yine devam etti:

El öpenler sağ olsun. Bizimkilerde sizlerin gülden nazik ellerinden incitmeden öperler.

Çevreden herkesin kendine baktığını sezen Mirzali iyice pusulayı şaşırmıştı. Abuk sabuk konuşmağa başladı:

Ben de sizin ellerinizden, aman gözleriniz öperim. Biz de zaten sizi bekliyorduk. İyi ki geldiniz.

Hoş geldiniz safa geldiniz. Buyrun yine gelin. Biz de size geliriz. Benim işim geldi aman zıkkım olsun, benim çişim geldi. Haydin eyvallah haydin gülle gülle, diye bir sürü saçmadan sonra kendini dışarı güç attı. Çıkarken de Yanık Mikayili çarpıp devirdi.

Köy çocukları ellerinde söğüt örme sepetlerle kuşburnu, böğürtlen topluyorlardı. Dağ almaları burcu burcu kokuyordu. Yemişenler yeni yeni kararınağa başlamıştı. Ayı Uçurandan yine bal sızmağa başlamıştı. Arılar içeriyi doldurdu mu, minare gibi uçurumdan aşağı bal akardı. Sabah güneşi yalçın bıçak gibi dik kayaların üzerine yapışıp yayılan bala vurunca cam gibi parlardı. Mal güden küçük çocuklar alttan ağızları sulanarak boyunları kırılana dek bakardı. Fakat orya erişip te alıp yemek olanaksızdı.

Bir ayı o balı yemek için iyice yaklaşmış, bir de nasıl ayağı kaydıysa yallah uçurumdan aşağı uçmuş. Onun için bu kayalığın adına Ayı uçuran denirdi.

Uysal öküzler, mandalar, yumuşak başlı oluşlarının cezasını sırtlarında taşıdıkları yüklerle çekiyorlardı. Mal çobanları akşama dek onların sırtından inmiyorlardı. Mandalar ara sıra çamurlu sulara girerek sırtlarını çamura bularlarsa, o kuruyana dek bu yükten canlarını kurtarıyorlardı.

Çevrenin en iyi tahılı olan çavdar çoktan biçilmişti. Patatesler sökülüp yok pahasına satılmıştı bile. Ürün olarak halkın başkaca da güveneceği pek bir şey yoktu. Ondan gerisi dört koyunla üç keçinin başına toplanıyordu. Yine batıdan gelen, açıkgöz mal celeplerine varlarını yoklarını teslim edeceklerdi. Böylece bir yılın hesabını yine elleri hamur karınları aç kapatacaklardı.

Darıözü köyünün sözü dinlenir erkeklerinin tü-

mü Kominist İmam çetesinin karargâhının önünde-ki düzlüğe halkaleyn bağdaş kurup oturmuşlardı. Mirzali gözlerini ovuştura ovuştura semaver yakıp onlara çay demliyordu.

Püfür püfür bir yel esiyordu. Semaverin altı korlandı. Çamlar fısıltısını arttırdı. Dağlar ak sarıklarını başına doladı.

Darıözü çeteye en yakın, on beş yirmi hanelik küçücük bir dağ köyüydü. Buraya köyden çok bir mezra da denebilirdi. Çete üyeleriyle birbirlerini kapı bir komşu gibi tanırlardı. Çeteden çok iyilik görmüşlerdi.

Halkı yoksuldu demeğe bilmem gerek var mı? Yoksulluğun kitabını yazmışlardı demek, daha yerinde olur kanısındayım. Köyün toprağının tümü bin dönüm kadardı. Onun da işe yarar öz boyu kısımlarından beş yüz dönümü Cansız oğlundu. Geriye kalan başyüz dönümüyle bütün köy ölmez ama sürünürdü. Tüm geleceklerini ormandan kaçıracakları üç beş yük oduna bağlamışlardı.

Umur Koplara çıktığının belki de ilk haftasından beri beyninde bir şey çimlendiriyordu. Kitapların öğrendiği sosyalizmin en temel kuruluşlarından biri olan, Kooperatifçilik üstüneydi bu düşüncesi. Onun bir örneğini vermek istiyordu. Sözle olmuyordu bu iş. İşte sosyalizmin, kooperatifçiliğin, iç yüzü budur diye, halka göstermek istiyordu. Bu küçük köy örneğini büyütüp bir ülkeye örnek edebilirsiniz demek istiyordu. Kolhoz, solhoz değil, Köy Enstitüleri gibi Türk malı bir Kooperatifçilik örneği vermek istiyor.

Çeteye her seferinde açmak isteyip de açamadığı fikir buydu. Eğer bitirmeden yakayı ele verirsek

bu dağlar bizi bağışlamaz dediği iş buydu. Goca Omarın:

Bu oğlan bir kooporotof mi ne yapacakmış. Yapsın da görek helebâaki neyimiş dediği buydu.

Köylülerin, Umur'un neden böyle kendilerini buraya topladıklarını merak ettiği kadar, kendi adamları da merak ediyorlardı. Umur'un üzerinde bunca titizlikle durduğu bu iş neydi acaba? Bunu kendi diliyle henüz söylememişti. Fakat buna benzer bir şey öğrenmişlerdi.

Umur çayırların üstünde kendini bekliyen köylülere doğru koşarcasına geldi. Tümünün hoş geldiniz diye ellerini sıktıktan sonra:

Değerli büyüklerim, öz gardaşlarım... Sizleri bu gün işinizden gücünüzden edip buraya buyur etmemin nedenini anlatacağım.

Bir sustu ve kendini dinleyenlerin tek tek gözünün içine baktı.

Bizi tanırırsınız. Ben yeni olsam bile, Goca Emmimi iyi bilirsiniz. Onunla birlikte bizim de sizlerin iyiliğinizi istediğimize inanmanızı dilerim.

Köylüler hep bir ağızdan. Ellerini göğüslerine götürüp:

Estağfurullah, o nasıl söz öyle, elbette dediler.

Umur:

Köyünüz köyümüzdür. Çoluk çocuğunuz kardeşimiz. Ananız anamız, bacınız bacımızdır. Dolayısıyla derdiniz de derdimizdir.

Köyünüz yoksul, köyünüz perişan. Tümünüz beş on dönüm toprak, üç beş keçinin peşinde bir yıl boyu erkil olup kalırsınız. Çoğunuzun yeygisi daha ilk baharın kulağı gözükmeyen tükenir. Bu söylediklerimi sizler de biliyorsunuz. Benim asıl diyeceğim şu:

Hemen yarından tezi yok sizin köye bir traktör vereceğiz. Tabii bedava değil. İşinizi yoluna koyup, kazancınız artınca parasını taksitle ödiyeceksiniz. Biz hesap ettik, sizin köyün arazisini bir traktör sürüp, işliyor. Bu işi, iki bilmedin üç kişi yapıyor. Bütün köylünün çalışmasına gerek kalmıyor. Yani geriye kalan halk tüm sırtı üstü yatsa bile yine her yılki geliriniz gelecektir.

Şimdi sizlere şöyle bir garanti vererek işe başlamak niyetindeyiz. Dilerseniz köyün arazisini bir yılına bize kiraya verin, dilerseniz bu işi kendiniz yapın. Demem şu ki, arazinizi biz işlersek bunu bir örnek bir gayrenti olsun diye yapacağız. Siz kendiniz yaparsınız, çok daha iyi olacaktır. Zarar etmiyeceğinizi isbatlamak için, biz yapalım diyoruz.

Evet toprağı biz işlersek yıl sonunda elde edilen ürünü her hanenin horanta sayısına göre bölüştüreceğiz. Siz kendiniz işlerseniz yine aşağı yukarı aynı şey olacaktır. Yıl sonu harmana getirilen ürün, herkesin tarlasının genişliğine göre değil, evde beslediğı boğaz sayısına göre pay edilecektir.

Umur sesini biraz dikleştirerek buna karşı koyan var mı, varsa çıksın ortaya demeğe gelen bir tonla:

Evet dostlar bizim bu planımıza karşı koyan, bir itirazı olan var mı.

Cansız oğlu cansızca bir sesle:

Ben varım dedi.

Ne gibi bir karşı koyuş? Ne demek istiyorsun sen Cansız oğlu?

Cansızoğlu geriye dönemedi:

Beğim, benim var 500 dönüm tarlam, fakat biz bir karı bir kocayız. Bu sizin anlattığınız durumu

vaziyete göre, kişi başına igrirmi teneke avdar d-
şerse demek ki bize kırk teneke düşecektir. Emme
velakin on dönüm bilem yeri olmayan Cıbr ibişin,
tam on iki baş horantası var. Bu durumu vazi-
yete göre de, o tam benim on mislim fazla ekin, ala-
cak. Ben bu işe irazı gelemem. Bu bir haksızlık olur.
Belki de bu bir Goministlik olur.

Umur ilk karşı koyuşun Cansız Oğlundan gele-
ceğini biliyordu. Hiç sesini çıkarmadan onu dinledi.
Umur'un arkalarında oluşundan cesaret bulan ky-
llerden biri oturduğu yerden fırlayıp kalktı. Can-
sız oğluna doğru bir iki adım atarak ellerini yırtık
ceketinin önünde kavuşturdu.

Pekim Cansız oğlu, bu haksızlık ta, ya on iki
kişinin iki kişilik bile yeygi koyamaması mı haklı-
lık? Pekim Cansız oğlu, o haksızlık ta iki kişiye 500
dönüm on iki kişiye on dönüm toprah vermek mi
haklılıktır? Beni daha çok söyletme. Sonra açtı-
rırsan kutuyu syletirsin kötüyü...

Başka bir köylü daha çok bağırarak konuşan-
dan sözü aldı:

Konşular, Umur begimizin sözlerinde elbet bir
hikmet vardır. Ondan herkes kimin biz de eyilik gr-
dk. Bizim aklımız neye keser ki. Elbet onun bir
bildiği vardır. Haydi Tanrı sonunu hayır etsin. Ya-
lavuz benim tek anıyamadığım bir kısım var: şim-
cik belki bütün köyün tarla tapan işini  beş ky-
l motorlan yaptı diyelim, geriye kalan elli altmış
adam ne halt edecektir? Buna bir cevap istirem.

Birden bire kuzeyden bir bulut oynadı. Dşma-
nı, emperyalistlerin uşaklarını, Sakaryada arkadan
kuşatan Baş Kumandanın süvarileri gibi hızla dört
bir yandan sardı. Kara kara bulutlar bir tanrı baba
heybetiyle dağlara salkım salkım ağdılar. Bulutların

önü sıra süzülen ince bir boz dumanın arkasından çamların sivri tepeleri, Hint tapınakları önünde tüller içinde dans eden kutsal bakirenin göğüsleri gibi bir yitip bir çıkıyordu.

Yağmurun yeli talazı serin serin, köylülerin oturduğu çimenliği kucakladı. Otlar titredi, çamlar uğuldadı. Arılar kör uçuş yapan uçaklar gibi sağa sola çarparak yuvalarına koşuyorlardı. Aşağılarda telâşlı sesler duyuluyordu. Köylüler ıslanacak şeylerini bir hengame içinde toparlamağa çalışıyorlardı.

Umur konuşmağa içerde devam etmek üzere köylüleri içeri buyur etti. Yaşlı bir köylü:

Ola gardaş nabalı boynuma bele dert görmedim. Evren bir hoş oldu. Şu bulutlara bah. Allah korusun ya, töbe dolu bulutu bunlar. Geçen yılda bele olmamış mıydı? Daha koç gatimi gelmeden, kar bastırmıştı. Belkim ahir vakiti yaklaştı, dedi.

İçeriye fır dolayın oturdular. Mirzali'nin ancak tamamlayıp getirebildiği keklik kanı gibi kıtlama çaylarını içerken, Umur konuşmasına devam etti:

Köyün geride kalan boşları hiç çalışmasa da sırt üstü yatsa bile, değişen bir şey olmayacaktır demiştim. Yine her yılki kazanç, hattâ daha fazlası eve gelecektir. Ama bizim yolumuzun ana ilkesi boş durmamaktır. Şimdi o boş kalmış gibi gözükenerlerin de işleri olduğunu göstereceğim. Asıl amacımız zaten, boşluğu yenmek, çalışmak ve çalıştırmaktır.

İlk kez bin dönümlük köy arazisi, 50 dönüm daha artacaktır. Yine biz hesap ettik ortalama bin dönümlük köy arazisinde 50 dönümlük boş sınır bulunuyor. Her yıl bu sınır meselesinden sonu kanla biten kavgalar oluyor. Düşünün bir kez köyünüzde çıkan

anlaşmazlığın yüzde kaç bu sınır meselesinden çıkıyor? Şimdi bu sınırları sürüp ekeceğiz. Bu güne dek döğüş, kavga, kan biten sınırlarınızda bundan sonra ekin bitecektir. O halde «Evrende sınırlar var oldukça, savaşlar da var olacaktır,» Sözü'nün prensipliğini ilk kez biz kendi köyümüzde yıkacağız.

Gel gelelim yapılan motorlu tarım sonucu, artan iş gücünün, artan emeğin değerlendirilmesine. Arkadaşlarımın aklına takılan bu haklı soruyu da cevaplandıracağım. İlk görüşte güç gibi gözüken bu sorun hiç te güç değildir. Hatta çok kolaydır da diyebiliriz.

Bu sırada haberci içeri girdi, Umur'un önünde durarak:

Begim dışarda sizi görmek isteyen üç kişi var. Özellikle sizi, görmeğe gelmişler.

Umur müsaade isteyip dışarı çıktı. Bunlar yabancı değillerdi, İğdeli köyünün okumuşlarından üç gençti. Biri öğretmen okulunda öğrenci, biri hukuku bu yıl bitirmiş gözleri ateş ateş bir genç, birisi de orta yaşlı bir astsubaydı. Hukukçunun babası köyün varlıklılarından sayılırdı. Köyde arazileri vardı ama, kendileri İstanbul'a göçmüşler, orada oturuyorlardı. Yılda birkaç günlüğüne köye uğrayıp bir tatil yapıyorlardı. Onların deyimiyle yayla havası almaya geliyorlardı.

Bu üç okumuşa, yalnız kendi köylerinin değil aynı zamanda tüm o çevrenin okumuşu denebilirdi. Herkes gibi Kominis İmam çetesinin ününü onlarda biliyorlardı. Taaa buralara dek yol çiğneyip gelmeyi göze aldıklarına göre, önemli bir sorunları olmalıydı. Hukukçu olanı yana yakıla bir avukat ağız ile anlatıyordu.

Efendim geri kalmışlığımızın nedenlerinden en

belirginin gün gibi ortadadır. Bu millet adam olmaz deniyorsa, şimdi tümünden inandım ki doğrudur. Hem de yüz kez bin kez inandım. Örneğin:

Şunun şurasında üç gün başımızı dinliyelim diye kalkıp ta İstanbullardan şu köhne köye geliyorum. Ne mümkün efendim, dinlenmek ne mümkün.. Benim gibi şu gördüğünüz iki aydın arkadaşım da perişandırlar. Köyde dinlenmek olanağı bulamamışlardır. Köyün rahatı huzuru bir kaç gericinin yüzünden kaçmıştır. Aydınlara hayat hakkı kalmadı köyde.

Evet Umur Bey, ben şimdi arkadaşlarım adına size köyde başımızdan geçen ilginç ve de gerçek bir olayı anlatacağım. Daha doğrusu şikâyet edeceğim. Bakınız, görünüz biz üç aydın kişi köyde nasıl gericilikle savaşıyoruz. Nasıl boğaz boğaza geliyoruz.

Diğerleri de bir şeyler söylemek istiyordu. Ama hukukçu fırsat vermiyordu. İkisi koro halinde sadece pekiştirme yapıyorlardı.

Umur işin uzayacağını avukat adayı aydının ellerini kollarını sallayarak açılıp saçılışından anlamıştı. İçeride bekleyenler var, tez sözü bitir demekte olmuyordu. Avukat:

Yasalar der ki kişi özgürlüğü özgürlüklerin temelidir. Yaradan insanlara yaratılıştan geri alınmaz bazı haklar vermiştir. Bunlar yaşama ve mutluluğu arama haklarıdır. «Yaşamaksa başkaları tarafından rahatsız edilmemeğe bağlıdır.» İnsan aile dokunulmazlığı zırh ile çevrili evinde bile rahat uyuyamıyorsa o insan yaşamıyor demektir.

Duruma bakılırsa hukukçu bey ilk bedava avukatlık stajını burada yapıyordu. Nereden vurdu ve 4 Temmuz 1776 Amerikan bağımsızlık bildirisinden çıktı. Söylediği sözle verdiği örnek arasında uzaktan

yakından hiç bir bağıntı yoktu.

Mirzali adamın gözünün içine bakarak epey dinledi. Sonra bir şey anlamıyacağını anlamış olmalı ki, geri geri çekilerek ortalıktan silindi. Umur da artık ne diyeceksen de der gibi bir tavır takındı. Bunun üstüne acemi avukat filimde bir kesinti yapmış olacak ki asıl meseleye girdi:

Umur Bey Efendiciğim, başınızı ağrıtmış olmayayım. Bizim köyün imamı Almanyadaki oğluna bir pilli operlör getirtmiş. Şimdi ezanları onunla okuyor. Ayarını da sonuna dek açmış. Kendisi zaten müthiş bağırır. Ben bu aletlen Allahın izniyle bir saat ötedeki köylere beş vakiti eda ettiririm,» diye de iddiaya girmiş.

Efendim bir haftadır uyku dünek kalmadı bizde. Sabahları gecedен uyandırıyor bizi. Ayrıca vakit dışı selâ vermek sevaptır diye gecenin en uygunsuz saatinde pazar satıcıları gibi bağırıp bizi kan uykumuzdan hor hor hoplatıp uyarıyor. Uyku tünek kalmadı bizde. Ruhsal sağlığım iyice bozulmağa başladı. Neyse başınızı ağdırtmayayım. Şu gördüğünüz üç aydın kişi en sonunda dayanamadık. Nasıl dayanırsın efendim bıçak kemiğe dayandı. Biz, şu gördüğünüz üç aydın kişilerle bir gece hocanın kapısına dayandık. Bir daha bu zırlıtı aletiyle ezan okumayacaksın dedik? Dedik demedik sizi kâfir dinsizler diye bize hücum etti. Biz de yaradana sığınıp bir güzel dövdük onu. Çenesini kırıp sarığını boynuna doladık. Sonunda ne oldu biliyor musunuz? Sonunda tüm köylü aç kurtlar gibi üstümüze saldırdı. Az kalsın bizi linç edeceklerdi. Pis kaba şeyler geriler ne olacak. Devrim düşmanı yobazlar.

Ah Atatürk ah... Olacaktı şimdi de kesecekti şu keçi sakallıların başını. Öyle değil mi, siz söyleyin

Allah aşkına.. Biz kalkıp ta nerelerden gelip onlara ilim, medeniyet, hukuk öğretiyoruz, onlar kalkıp bizi linç etmek istiyorlar. Bu millet adam olmaz. Olmaz da ondan olmaz işte.

Assubay avukatın nefes almasından yararlanarak, kaleyi boş bulmuş futbolcu gibi daldı.

Evet efendim arkadaşımızın anlattıkları tamamen doğrudur. Bu bizim köylünün yaptığına tek kelime ile gericilik denir. Bizi böyle geri bırakan az gelişmiş bir ülke durumundan kurtarmayan, emperyalizm, kapitalizm, derlerse de inanma. Bizi böyle eden yobaz din adamlarıdır. İşte şu anda karşınızda bulunan üç aydın kişinin başından geçen olay bunu doğrular kanısındayım. Bundan dolayı bizler deriz ki, birer sosyalist aydın ve de toplumcu olardan deriz ki: Bu memleketi kurtarmak için önce hurafayı ve yobaz din adamını yenmelidir. Ondan sonra emperyalizm kendiliğinden yenilir. Ölü yılan gibi yere serilir. Sosyalizm de kendiliğinden kurulur.

Umur'a kahramanlıklarını bir köy imamının sarığını boynuna dolayarak yaptıklarını anlatanlar, umduklarını bulamadılar. Umur'un yüzünde bravo ya da kutlama, çizgilerini boşuna aradılar. Umur'un sabrı tükenmiş olacak ki:

Yeter artık, susun diye gürledi.

Bizim üç aydınlar tokat yemişe döndüler. Bunu hiç ummuyorlardı. Aksine alkış takdir bekliyorlardı.

Sizin gibi aydınlarımız, sizler gibi sosyalistlerimiz oldukça, işte böyle sırtımız yerden kalkmaz.

Umur'un sesine tüm içeridekiler de dışarı döktüler. Umur'u hiç böyle kızgın görmedikleri için onlar da şaşırmışlardı:

İlericilermiş, sosyalistlermiş... Neyin ilericisi

kimin sosyalistisiniz siz? Bugün sosyalizmi içten bombalamak için, kapitalistlerde sosyalist yetiştiriyorlar. Sosyalizmin belini büken o güzelim sözü küfür haline getirenler sizlersiniz. Bu halkın çağlarıdır dayandığına, gürülüyor ki bizim aydınlarımız üç gün bile dayanmıyorlar. Hocanın sarığını boynuna dolayıp çenesine de iki yumruk vurarak köye bilim ve hukuku getireceklerinin saflığı içindeler. Sizler gibi «Tanrıya karşı savaş isteyen anarşistler, gerçekte burjuvaziye yardım ederler.» Bunu bazan bilerek, bazan da sizin gibi bilmiyerek yaparlar. Böylelerinin ömürleri bir çelişi içinde geçer. Bir yandan da «dine karşı savaş, dini güçlendirir,» diye Engels'den söz ederler. Ne yaptığını bilmleden yapan kişi, iyilik bile yapsa makbul değildir. Çünkü en olmadık yerde yine bilmeden bir kötülük yapabilir. Bunların dışı şekerli bir zehiri bilmeden yeme ve en sevdiklerine yedirme ihtimalleri çok büyüktür.

O köylüler sizi iyi ki öldürmemişler. Eğer onlar buraya sizlerden önce gelmiş olsalardı, şunu bilin ki onlara yardım ederdik.

Avukatın korkudan benzi kireç gibi ağarmıştı. Umur tam sözünü bitirdi derken yine başladı.

Ne yapacaktınız evet, sorarım size ne yapacaktınız? «Kapitalizmin kör karanlığında döne döne serseme dönmüş köylüden, dini söküp atmak mı istiyorsunuz,» yani...

Umarım şu son sözümü hiç unutmazsınız: Sizler gerçekten sosyalistseniz meselemizin din meselesi değil, ekmek meselesi olduğunu biliniz. Bu halkta olmayan şeyi onlara vermek için savaşacağız. Onlarda olmayan şeyse ekmektir. Din zaten bol bol vardır.

Üzerlerindeki ilk şaşkınlığı halâ atamayan üç

aydınlar, sağa sola bakınırken, Mirzali onlara dönüş yolunu gösterdi...

Bololuktan üst üste yeni haberler geliyordu. Hasan ve Tsun Ağa ikilisi Kominist İmam çetesinin yine Koplarda eskisinden güçlü olarak üstlendiklerini en acı bir şekilde öğrenmişlerdi. Kendi güçleriyle Kominist İmamla başa çıkamıyacıklarını bir kez daha anlamışlardı. Amerikalı barış gönüllüsünün verdiği taktiklere daha sıkı sarılmağa karar verdiler. Zaten onun verdiği son taktikle Umur aleyhine epey kin toplamışlardı. Hükümetin gazabını onun üstüne iyice çekmişlerdi.

Amerikanın, John F. Kennedy zamanında planını yapıp Johnson zamanında uygulamaya koyduğu barış gönüllüleri ordusu, tüm Türkiye'yi kaplamıştı. Hasan ağanın elinde bunlardan bir tane vardı. Fakat tek bir gönüllünün bu işin üstesinden gelebileceğine şüphesi vardı. Eldeki gönüllü Davit Borisin isteğine uyarak köye bir de dişi gönüllü istediler. Hepsi Borisin Ankara'ya yazacağı bir mektuba bakıyormuş. Aradan bir hafta geçmeden mısır püskülü gibi sarı saçlı, uzun bacaklı, bebek gibi güzel, bir dişi gönüllü çıkıp gelmişti. Bu dişi gönüllünün adı «Linda'ydı.»

İki barış gönüllüsünün ikisi de köyü hiç yadırgamadılar. Sanki orda doğmuş gibi serbesttiler. Gü-lüyor oynuyor, hatta köylüler gibi yiyip içiyor, oturup kalkıyorlardı. Amaçlarını bir kez daha açıkladılar. Tek dileklerinin köylüye yardım etmek, onları kalkındırmak olduğunu duymayan kalmamıştı. Er-

kek gönüllü köy erkeğini, dişi gönüllü de köy kadınlarını eğitecekti.

Bayan gönüllü Linda, bay gönüllü David'ten hamarat çıktı. Ondan sonra gelmiş olmasına rağmen ondan erken başladı işe. Köy kadınlarına öğreteceklerini açıkladı. Örneğin :Çocuk bakımı, pasta çeşitlerinin yapılışı, elbise modellerinin biçimini öğretecekti. Daha başka işlerde vardı programında. Zamanı kalırsa genç kızlara mini etek dikimini bile öğretecekti. Radyo pikabıyla dans egzersizlerini günde üç öğün yaptırıyordu. Kendisi Erzurum başbarı dahil her türlü oyunu çok iyi biliyordu.

Erkek gönüllü bir şey öğretecek adam bulamadığı için daha programını bile açıklamamıştı. Köyün eli iş tutan bütün erkekleri işte güçteydi. Onun aradığı ortam böylece kendiliğinden doğuyordu. Av yapmak, resim çekmek, bol bol da Hasan Ağayla planlar düzmekle geçiyordu vakti.

Gönüllüler halkın sevgisini kazanmak, onlara hoş gözükmek için gerekeni de yapmaktan geri durmuyorlardı. Yanlarından eksik etmedikleri aspirini, Dr. Şıwaytzer pozuyla başı, dişi, midesi ağrıyan, verem olana birer tane veriyorlardı.

Hasan Ağa geniş konağının odalarından birisini onlara ayırmıştı. Ağanın ev halkıyla kırk yıllık dost gibi biri birlerine kaynaşmışlardı. David, bir bilmiş davranışıyla ara sıra Linda'ya tercümanlık yapmaktan hoşlanıyordu. David daha köye gelmeden Türkçeye çalışmıştı zaten. Hasan Ağa bunlar için:

Adamlardaki eyi niyete bak ki sen hele, bilmem dünyanın taa neresinden kalkıp şu bizim köhne köye geliyorlar. Geliyorlar hemide heç bi karşılıksız bize yardım ediyorlar. Yediğimizi yiyip giydiğimizi giyiyorlar. Adamlarda büyükleme kibirlenme diye

bir şey arama... Çevresindekilere:

Uşah bunu köye iyice duyurun. Bu Tanrı konuklarına gayetten de eyi muamele edilecektir. Heç bir kıllarına bilem bir zeval gelmiyecektir. Sonra Bayburt'tan bunlar been teslim edilmiştir. Zararsız kişiler, kimsenin azında çoğunda değiller. Şunları eğer sonunda bir de müslüman edebilirsek bizim için büyük kazançtır. Onun sevabı koca köve yeter. Kendilerinde birez hılğıyatta var. Bizim koca Kelâmıgadimi yanlarından da ayırmıyorlar. Müslümanlığa epeym yakın gözüküyorlar.

Ağanın çok hoşlanmasına rağmen, köylü gönüllülerden pek hoşlanmamışlardı. Köylüden kör İsmail:

«Ola gardaş ben bu işten pek bir şey anamadım. Düğün değil bayram değil eniştem beni niye öptü. Gavur kısmı öyle pek boşu boşuna bizi sevmezler. Bu işin içinde bir iş var. Yoksam taa Amerikanyayı bırakıp ta bizim kötü küllüğün başını beklemek akıl işi değil. Hasan Ağanın kulağına değmesin ya, Oğlu Sefer'inin o kızın gönüllü kızın arası iyi değilmiş. Gözümüz yohtur varsın ne halt ederse etsinler emme, kövün beti bereketini de kaçırmağa hakları yoh-tur. Göz göre nikâhsız şey yapırlar.

Erkek ve dişi gönüllüler her ay en az bir kez Ankara'ya gidip geliyorlardı. Her gidiş gelişte de Hasan Ağaya ayrı bir armağan getirmeyi unutuyorlardı. Köy çocuklarına bir yüzünde U.S.A. yazılı birer şeker dağıtıyorlardı. Çocukları kendilerine şekerinen mekerinen fino gibi bağlamışlardı.

Gönüllüler aynı odada yatar kalkarlardı. Bu duruma bakan köylüler ilkin onları karı koca sanmışlardı. Hatta David'e, Linda yeni geldiğinde:

Haydi gözün aydın, yenge hanıma kavuştun.

Ayrılık zordur diyenler bile olmuştı.

Karı koca olmadıklarını sonradan anladılar. İçten içe köylü bu duruma kızmağa başlamıştı. Yine bir Cuma günü caminin avlusunda abdest alırken Kör İsmail:

Bugün çiftten gelirken bizim gönüllülerin kapusunun önünde bir yığın çoluh çocuk gördüm. Tümü birden bir başlarını yukarı dikip, sonra birden biribirlerini yiyorlardı. Yukarı bakarken duruşlarında sahibinin elindeki ekmeğe ha attı, ha atacak diye sabırsızlanan bir fino çevikliği vardı. Ola acep bu da neyin nesiymiş diye bakarken, bizim dişi gönüllüyü gördüm. Hasan Ağanın sundurmada yarı cıplah dikiliir. Elinde de bir torba şeker bizim uşahlara atıp güliir. Sonunda uşahlar şeker kapmak için dalaşanda iresimlerini çekiir. Bir hoş ganıma dokandı, neyse gücüme gitti işte..

Onu dinliyenlerden biri çocuklar için:

Göreneksiz it oğlu itler ne olacak. Ana baba terbiyesi görmemişler ki. Garınları doysa bile gözleri aç yezitlerin.

Başka biri de:

O orospu gari çoluh çocuğu süntüklüğe alıştırıyor, diye gönüllüye kızdı.

Zaman nasıl da hızlı geçiyordu. Aylar, mevsimler biri birini trafik noktalarındaki ışıklar gibi kovalıyordu. Gözünü açıp kapayana dek akşam oluyor, derken güneş doğuyordu. İş yolunda, keyfi yerinde olanlar için her ay, her mevsim kendine özgü güzellikleri ile fır fır geçiyordu. Ekmeği tavşan kenderileri tazı olup kovalıyanlar için, her ay, her mevsim

sim, kendilerine özgü acılarıyla geçmek bilmiyordu.

Hay huy derken yine sarı gazellerin üstünü apak bir kar örttü. Evlerin orta yerlerindeki deliklerden vapor dumanı gibi yine tütünler yükseldi. Çelenlerden çörtenlerden mızrak gibi buzlar sarktıkça sarkıyordu. Hayat yavaşladı, Koplar kalın abasının altında uykuya yine dalmıştı.

Ahırlara dayalı bokluklar buğlanıyor, tanıdık serçeler yine oralara uğmeşiyorlardı. Köyün içinde baba ve dedelerinin bol ayakkabılarının ayaklarına geçirmiş dırıt sürüt odaya giden çocuklara rastlanıyordu. Boylarıyla birlikte uzamadığı için, kısalmış donlarının altında gözüken soğuktan morarmış şemikleriyle, yine de geziyorlardı.

Kurt ve soğuk korkusuyla çok uzağa gidememişlerin sarı pislikleri, evlerin dört bir yanını çevreliyordu. Belli ki bol ayakkabıyla acele edişleri, bu kabahatlarını şöyle bir ayak darbesiyle örtmeğe yetmemişti. Çeşmeye giden tek çığrın iki yanı pekmez serpilmiş gibi sıralıyan kıpkırmızı sidik izleriyle doluydu.

Balpınarlılar eşegini önce yitirip üzülen, sonrada bulup sevinen köylüye dönmüşlerdi. Umur'un vurulduğunu duyup üzüldüler, sonra gerçeği öğrenip sevindiler. Ekin aklını oynattı diye üzüldüler, sonra iyileşip geldi sevindiler. Umur'un anasının ve Resul Dayının kendi köylerinde oluşu onları ayrıca hoşnut ediyordu.

Ekin'e daha öğretmenliğinin eşiğinde, dünyasını kapkaranlık etmişlerdi. Ne sınıfına ne de öğren-cisine doymaada onu öğretmenlikten ayırmışlardı. Böylece Ekinceğiz neye uğradığını şaşırmış, bir hoş olmuştu. Gencecik gül yüzü solmuştu. Ala gözlerinin altı halkalanmış, boynu incelmışti. Az konu-

yor, dalıp dalıp gidiyordu. Sanki tüm insanlara küsmüş gibi bir hali vardı. Düşünceleri, durgun göle atılmış bir taşın yaptığı halkalar gibi büyüyor büyüyor ve içinden çıkılmaz bir durum alınca gölün orta yerinden eli silâhlı, başı kalkaplı bir Umur doğuyordu. Ona yazdığı mektuplarda, okuduğu kitaplar üstüne tartışmalar açıyordu. Mao'nun «Teori ve pratiğiyle,» «çimentoyu» pek beğendiğini söylüyordu. Umurdan daha çok kitap göndermesini istiyordu.

Tüm köylü, Ekin'e Umur'un bir emaneti gözüyle bakıyordu. Onun için köyün çoluğu çocuğu büyüğü küçüğü, üstüne titriyordu. Bir dediğini iki etmemeğe çalışıyorlardı. Hasan Ağanın avukat oğlunun hışmından yine onlar koruyorlardı. Ekin de o haliyle bile boş durmuyordu. Köyün kadımlarına dikiş, nakış, öğretmeğe çalışıyordu. Umur'un köye aldığı «triko kazak» dokuma makinasını kullanmasını çoğuna öğretmişti.

Ufak tefek olaylar dışında, o kış sakın geçti. Umur üç dört kez Ekini ziyarete gitti. Yakın çevrenin tanınmış üç tefecisiyle, şehirden Hasan Ağanın avukat oğlu ve bir de yargıç öldü. Bunlar vurularak öldürüldü. Günahı üstünde dursun yargıç için, Hasan Ağanın avukat oğluyla anlaşarak halkı soyup soğana çevirmiş dediler. Özellikle köylülerle ağalar arasındaki tarla davalarını tüm ağaların zaferiyle bitirmiş. Köroğlu evin yıkılsın işi bu olayların sorumlusu olarak ta yine Komünist İmamı suçladılar. Ama hiç bir delil göstermediler. Bu ölümlere halk hiç üzülmeydi. Fakat üzülenler hem üzüldü, hem de korktular. Şimdi şehir de rüşvetçi memurlarla tefecileri bir telâş almış ki deme gitsin. Ya bi-

zim başımıza da böyle bir felâket gelirse deyip duruyorlarmış.

Hasan Ağanın öfkesi kiniyle sarmaş dolaş olmuştu. Böylece ikinci oğlunu da yitirşi hem de avukat oğlunu, onu deliye çevirmişti. Artık böğüne böğün oğlum abukattır. Koca Bayburt avucumun içinde sayılır diye övünmiyecekti... Bir dalı kırılmıştı. Evinin direği çelinmişti.

Bu iş onun işidir. Bu iş Kominist melunun işidir, diyordu da başka bir şey demiyordu.

Kıymetli halılarla döşeli geniş odasının içinde şaşkın şaşkın dolaşırken içindeki, kin ve intikam duygusu ayaklarına dolaşıp tökezleniyordu.

İçgüdüsel bir doktrinerliği olan, düşüncesini de yitirmişti. Ağalık, paşalık artık hiç bir şey düşünmüyordu. Beynini kemiren tek düşünce vardı. O da Umur'u diri diri yakmaktı. Çok perişanlaşmıştı. Ne yapacağını nereye gittiğini bilmez haldeydi.

Bazan:

«Böyle hükümetinin de, böyle devletinin de... Bir dağ adamının hakkından gelmedi diyor,» bazan:

«Hayır ben işimi kimseye bırakmıyacağım. Kendi işimi kendi ellerimle göreceğim. Varidatımı ayaklar altına serip, yine yiyeceğim onu. Ne yapıp yapıp onun derisine ot tepeceğim. Çiğ çiğ yiyeceğim onu, diyordu.»

Kış gibi, ilk bahar da tez geldi o yıl. Umur'la Ekin'in sözleri kesildi, nişanları yapıldı. Burjuvaların kompradorların, su gibi para dökerek düğünlerinde süslüyebildikleri bir tek salon yerine, Ekinle Umur'un nişanını gelin gibi baştan baaş donanarak tüm doğa süslenmişti. Ekin canlandı iyileşti, peri gibi güzelleşti. Yine eski canlı, neşeli yaşam

dolu Ekin oldu. Köylüler ona bakıp bakıp sevindikçe:

Ekin'e nikâh yaradı, dediler. Tanrı Umur'la ikisini biribirine bağışlasın. Tam biribirlerinin dengiydiler. İnşallah bir yastıkta kocarlar dediler. Bir yandan da kendinden bile gizledikleri bir sesle:

Bunların bu sevinçleri uzun sürmez. İşin aslında bunlar birleşmeden ayrıldılar sayılır. Biri dağda, biri düzde, Tanrı sonlarını hayır etsin dediler.

Kominist İmam çetesinden herkes yeni geline bir şeyler takmıştı. Mirzali bile iğde dalından boncuk gibi işlediği gerdanlığı Ekin'e yolladı. Hatta bu hediye meselesinden Yanık'la yine hırlaşmıştılar.

Yanık:

Olan hey hır hır hırpo. Hey goroneksiz, iğde dal dal dalından hediye olur mu heç? Olsa bilem öööküze, iineğe takılır. Nazarlık yapılır. Ondan nazarlık.. Adama dakılmaz o dakılmaz.

Olan yanık canımı sıkırsen gayri. Şimdi, seni ahan bu ayaklarımın altına alır çiğnerim. Ola sen ne aldın, onu söyle hı, sen ne tahtın sankim. Sen kehlibar mı tahtın?

Yanık:

Be been güm güm, gümüş tahtım, oğlum gümüş.

Mirzali:

Hoşt bre meret hoşt. Güm güm gümüş tahmış gümüş. Olan martalcı, görmedim mi belliirsin sanki. Bir eski on kuruş bulmuştun, onu külle ova ova parlattın, sonra da Dursun'a bir delik deldirip götürüp tahtın. O da şimdiye dek kararmıştır bilem.

Goca Omar uzaktan bunların kavga yapacağını anladı.

Olan Mürzelii..

Emret Emmi.

Olan de get tez benim abdes suyumu getir.

Mirzali Yanık'a ters ters bakarak:

Haydi get bu kez elimden gulturdun diye başını salladı.

Goca Omar Umur'u çağırdı. Şöyle ayak üstü ilginç bir şey öğrenmek ister gibi:

Olan oğul, bazan senin aklından şüphe ediyorum. Ne akıla hizmet ettin de bu nişanda kim ne verdiyse çalan çabut topladın? O katlak mı her bişeye möhtaçlığın vardı. Di gör işte, bizim Yanıkla, Mürzeli bilem ona sebep döğüş edirlerdi.

Goca Omar'ın tatlı öfkesine Umur, gevrek gevrek güldü.

Emmi bu benim yaptığım bir buluş değildi. Eski çok çok eski bir psikolojik destek sağlama yoludur. Tümü bir yana, ilk kez Yanık'ın ön kuruşu, Mirzali'nin iğdesi benim için en pahalı hediyelerden daha değerlidir. Bu bir, iki dediğim gibi işin asıl önemli yanı da, Ekin'in nişanına bir çekirdek ile katkıda bulunanlar, onu koruyacaklardır. Onu korurken beni, beni korurken bizi hepimizi korumuş olacaklar. Bu böyledir. «Herkes katkısı olan her şeyi iç güdüsel olarak korurmuş», Emmi.

Düz çayırdan aşağı, göğün karnı yarılmış gibi, içinde ne varsa döküyordu. Boz bir bulut hevengi, çayıra dikilmiş direk direk kara kollarıyla onun üstünde gezindi durdu. Yukarıdan bakılınca vadi çanak çanak suya kesmişti. Ya da yeni sulanmış bir bostan tarlasını andırıyordu.

Birden bire balkıyan şimşegin peşinden, yüzelli beşlik top gibi patlıyan gök gürültüsü, eşiğin önünde dikilip dışarıyı seyreden Mirsali'nin ödünü yarıdı. Besmeleyle içeri kaçarken bir yandan da belin-

deki bıçağın demirini ısıırıyordu. İlk gök gürültüsünü işitince bir demiri ısıranın dişleri demir gibi sağlam olurmuş derler. iMrzali içerdekilere:

Siz de bir şeyler gevin, gök gürliir ola gök gürliir, diye ünledi.

Darı özülülerin sevincine diyecek yoktu. İlk kez biraz direndiler ama, sonra sıkıca sarıldılar bu işe. Umur'un dediği şekilde davranarak ekinlerini ta güzden eikp bitirmişlerdi.

İlk bahara ekilecek tohumları kalmadığı için, yakın köylere kirayla ekin bile ekiyorlardı. En sona bırakılan arpa ekimini de tamamlamışlardı. Traktöre canları gibi bakıyorlardı. Koca köyde traktöre hor bahan tek ev Cansızoğlunun eviydi. Cansızoğlunun fitleyip para verdiği birinin gece traktörün egzoz borusundan içeri su doldururken yakalamışlar. Köylü az kalsın adamı öldürecekti. Bu olaydan sonra her akşam motoru muhtarın çatal kapıdan içeri çekip, önünde yavuz bir köpek bağlıyorlardı.

Köyün ihtiyar heyeti Umur'la ilişkilerini hiç kesmiyorlardı. Motorun varlığı köylüyü bütün bir yıl bir çift öküzün peşinden koşmaktan kurtarmıştı. Böylece eli boşalan köylü süt mandırası kurula-na dek, imeceyle köyün su, yol, yapı, işinde çalıştılar. Umur köye motorun girişiyle artacak emeğe, iş gücüne, çalışacakları yerleri çoktan planlamıştı. Baştan köylülerin:

Üç, bilemedin beş kişi çiftçiliği yaparsa, kövde geriye kalan o denli adam ne halt edecektir diye sorukları sorunun cevabını vermişti.

Köyün küçük çaptaki mandırası çalışmağa baş-

lamıştı. Kazanlar kaynadı sütler değerlendirildi. Süt boldu, çevre köyler sütlerini Darıözü mandıra-sına satmak için sıraya geçmişlerdi. Fakat işletme-lerinin küçük olduğuna, herkesin sütünü almıyor-lardı.

Değerlendirme ve taşınım kolay olsun diye da-ha çok yağ ve peynir üstüne çalışıyorlardı. Köyde biri birine dayalı bir de tüketim ve üretim koopera-tifi kurulmuştu. Mandırada yapılanları üretim koo-peratifi satıyordu. Tüketim kooperatifi de köylü-nün ihtiyaçlarını gidip yerinden alıp getirip ucuza satacaktı. Fakat bu, henüz faaliyete geçmemişti.

Hasan Ağa, Tosun Ağa ikilisi Darıözündeki koo-peratifçiliği Bayburt'ta tez elden duyurmuşlardı.

Biz size demedik mi biz sizleri uyarmadık mı? Bu adam Koministtir, Kominist oğlu koministtir diye. Köye koministliği kurdu işte. İnanmazsanız di-gidip kendi gözünüzle görün şimdi.

İlçe yetkilileri de Hasan Ağa'nın bu koministlik şikâyetlerinden bezmişlerdi. Hele oğlu da öldükten sonra ağanın dalı kırılmış, memurlar üzerindeki et-kisini yitirmişti. Her şikâyete gelişinde:

Olur Ağam olur. Sen merak etme. Biz hallede-riz o işi. Siz hiç merak etmeyin, gereğini düşünü-rüz, gibisinden baştan savıcı sözler ediyorlardı. Bir süre sonra Darıözünde kurulan koministliğin yan-kıları dört bir yanı sarmıştı. Bunun üzerine Bay-burt'tan bazı meraklı memurlar:

Hele gidip şu Darıözündeki koministliği bir gö-relim dediler. Hem de bir formaliteyi tamamlamış olurlar. Ağalar şikâyet edip duruyorlar başımız ağırır sonra diye düşündüler.

Köye koministliği görmeğe gelen, yaşlı tahrirat kâtibi, gözlüklerinin birini takıp birini çıkarıyordu.

Yargıcı, savcısı, candarma komutanı bir ekip olarak köyde köşe bucak komünistlik aradılar. Fakat köyün çamurlu sokaklarında bir türlü komünist izine rastlayamadılar. Gözlerini dört açarak köyün yağmurdan esnemiş kapılarının üzerinde şapka mapka bir şeylere aradılar. Candarma Komutanı çamur sıvıları dökülmüş, süvesi çarpık bir evin önündeki taş çıkarak, kapının üstünde yazın patlıcan, biber kurutmak için çakılmış bir paslı çiviye dikkatle baktı. Sonra yanında hayretten gözleri dört açılmış ona bakan köylü kadınına:

Kadın, bu çiviye ne asarsınız, dedi.

Baldırcan, biber miber. Ha işte elimize başka ne geçerse onu takarız agabeg, dedi.

Hayır onu demek istemiyorum, şöyle elbise, şapka mapka bir şey yani?

Agabeg biz deli miyiz ki elbiseyi şapkayı dışarı takacağız. İçeride de çivi var oraya takarız.

Komutan savcının gözüne baktı. Savcı yok bir şey canım der gibi başını kaldırdı.

Göz ucuyla kadınların bacaklarına baktılar. Hani şöyle açık, çıplak, bir şey aradılar ama ne geçer, topuğuna dek uzanan holta donlar giyiyorlardı.

Mandırayı gezdiler. Süt kazanlarının içine, peynir mayası şişelerinin üstündeki yazılara dek, tüm incelendiler. Yok yok yoktu... Bir şey bulamayacaklarını anlayınca o çifte gözlüklü zeki tahrirat kâtibi:

Bir dakika begler, bir dakika. Ben şimdi her şeyi anlarım. Bu iş öyle şapkaylan, bacaklan anlaşılacak gibi değil. Ama o ki ben bu işe baş koştum, onu taze yağdan kıl çeker gibi anlarım. Nedenli gizlerse gizlesinler, bu yaşlı ağabeyinizin gözünden

hiç bir şeyi kaçırılmazlar.

Komünistlik tesbit uzmanları heyetinin diğer üyeleri ona ilgiyle bakarak:

Yahu ağabeyimiz, o ki bu işin anahtarı sendedir de bizi neye dolaştırıp duruyorsun. Boşu boşuna yoruyorsun dediler.

Tahrirat kâtibi dik duran başını biraz daha kaldırıp gözlüğünün alt ucundan, yanında hazırola duran bir köylüye bakarak:

Sen, sen ola Maho.

Mehmet elleri böğrüne askerce yapışık, iki adım daha ilerledi. Şapkası elinde olmasına rağmen bir elini başına götürerek bir selam daha verdi. Buyurun beğim.

De olan bana, de bakam. Şimdi şunlardan biri, ya da ben, senin karıya takılsam, sarkıntılık etsem, sende görsen ne yaparsın?

Maho, hiç beklemediği bu soru karşısında önce şaşırdı. Sonra birden alını karıştı, gözleri çakmaklandı, yumrukları kendiliğinden düğümlendi. Senin ananı avradını... delik deşik ederim, olan it oğlu it dedi demedi, kâtibin üzerine canavar gibi çullandı.

Kavgayı güç bela yatıştırdılar. Maho az daha kâtibi yiyecekti.

Heyetin en akli başında adamı olan yargıç Mahoyu yatıştırmak için:

Oğlum Mehmet, bu bir tesellemedir. Bu sadece bir deneme, bir yoklamadır. Ortada olmuş bir şey yok ki, dedi.

Mahoyu güç tutuyorlardı. Toplanan kalabalığın üstünden yiyecekmiş gibi bakarak:

Öyle ırız namusla deneme teselleme olmaz. Biz de öyle bir şey yohtur. Eger teselleme gerekiyorsa,

şeherde sokaklarda yarı çılpah gezen kendi kızlarını, garılarınız üstüne getirin.

Jandarma Komutanı, neyse neyse deyip muhtara döndü:

Haydi bize iyisinden birer ikişer kilo yağ peynir bulun da gidelim. Biz de komünistliği bulamadık diye raporumuzu yazalım.

Muhtar orada dikilen kooperatif başkanını göstererek:

Bu bakıyor o işlere begim. Parayı kasaya yatırırsanız mandıradan istediğinizi alırsınız, dedi.

Muhtarın ne demek istediğini pek kavrayamayan komutan:

Ne ne ne?... Bunu kim öğretti ulan size. Komünist İmam mı öğretti yoksa? İşte komünistliği buldum. İşte tam buna komünistlik derler.

Jandarma Komutanı muhtarı sıkıştıracağı sırada erlerden birisi geldi, bir selâm çakıp bir pusula uzattı.

«Tez köyü terk edin, yaptığınız iş yasalara aykırıdır.» İmza Komünist İmam.

Barış gönüllüleri Ankara'daki son toplantısından yeni dönmüşlerdi. Komünist bulma uzmanlarının Darıözünden elleri boş döndüğünü duyan Hasan Ağa, sorgusuz açıp kapadığı gönüllülerin kapısını gece yarıda çaldı. Türkçelerini de epey geliştiren gönüllülerle her şeyi enine boyuna sabaha dek konuştu. Ağa gönüllülerin bedava verdiği bu son akla öyle sevindi, öyle sevindi ki, kalkıp ikisini de şapur şapur öptü. Sevincinden içi içine sığmıyordu. Kalkıyor, oturuyor, giriyor çıkıyordu. Gönüllülerin

odaya kaç kez girip çıktıysa tüm onları uygunsuz durumda gördüğü halde yine girip çıkıyordu. Hoş onların da utanıp çenkindikleri yoktu ya zaten.

Hasan Ağa niye bugüne dek bu akli düşünmedim diye başına vuruyordu. Böylece Amerikalılar gözünde büyüdükçe büyüyordu. Şimden kerî Komünist İmam davasına bitmiş gözüyle bakıyordu. Gönüllülerin verdiği bu son akıl Ağanın en dar gününde imdadına hızır gibi yetişmişti.

Hasan Ağa son bir çırpınısla, tüm çevre ağalarını güç belâ yine o fitne yuvası konağında toplamağı başardı. İrisine ufağına, ünlüsüne ünsüzüne bakmadılar bu kez. Soyu Ağa olmayıp da biraz varlığı olanı da kendilerinden sayıp çağırdılar. Bu toplantıya Dariözünden Cansızoglu bile katılmıştı.

Konağının önündeki dev avlu at panayırına dönmüştü. Her yanda şakır şakır silâhli uşaklar dolaşıyordu. Bu kez toplantıda, at gösterisi, eğer gösterisinden çok silah gösterisi vardı. Tabancalar herkesin görebileceği biçimde açık kılıflara konmuştu. O kocaman karadağ toplusundan tut da yarım, tüm otomatik, Belçikalara dek tabanca vardı. Şarjörü namlusundan uzun stenleri, uşakları, kiralık adamları taşıyordu.

Hasan ve Tosun Ağalar yine baş köşeyi tutmuşlardı. Diğerleri bu ikisine en yaralı ağalar gözüyle bakıyorlardı. Hele avukat oğlu öldürüldükten sonra eski gücünü biraz yitiren Hasan Ağaya, önce Tosun Ağa hemen hemen yetişmişti. Konuşmaya ikisi bir başlayıp bir susuyorlardı. Otururken aynı minderi bölüşüyorlardı. Bazen Tosun Ağa konuşmalarda onu bastırıp sözü ağzından alıyordu. Eskiden böyle bir şeye sıkı mı cesaret edeydi? Fakat her ne olursa olsun Hasan Ağa bugün bir başka haldeydi.

Biraz önceki umutsuzluğu, korkusu yoktu artık. Gözleri ıslıl ıslıl, davranışları canlı idi. Gençlik ilâcı içmiş gibi dinçleşmişti. Konuşurken, Umur avucunun içinde gibi konuşuyordu. Nerdeyse «Tamam artık bu Kominist İmam meselesinin burada bittiğini duyuruyorum» demesi kalıyordu. Eskisi denli kolay olmayan bir çabayla yine sözü aldı:

Ağalarım, beğlerim... Belki de bu sözlerim son sözlerim olacaktır. Sizleri böyle toplu olarak dünyaya gözüyle son görüşümdür belki. Bilirsiniz, bu dava artık benim için bir var ya da yok olmak davasıdır. Yalavuz benim yok oluşum sizlerin de yok oluşu olacaktır. Şimdi eğer kendi malınızın mülkünüzün, kendi torunlarınıza kalmasını istiyorsanız, var olmak istiyorsanız, bu son sözlerime iyi kulak verin. Yoksa her şeyiniz, ama her bir şeyiniz ilelebet gitti gider... Şimdi anlatacaklarımı duyunca, görün dünyada neler oluyormuş. Görün biz nasıl uyirmişiz.

Yine toplantının havasını avucunun içine almıştı. Yine herkes onu nefesi kesik dinlemeye başladı. Bunu bir bakışta anlayan Ağa:

Mesele şu: Bizim köyün eski imamının Umur dinsiziyle ilgisi varmış. Ben onu köyden ve de imamlıktan attım diye bana kinlenmiş. Gitmiş Umur melunu bulmuş, benim için korkunç bir plan hazırlamışlar. Her müslüman dindaşımın tüylerini diken diken edecek bir plan. Mazallah söylemesi bile korkunç, feci bir plan. Haydi benim canıma kastedeceksin be hey dinsiz, Allahın evinden ne istersen? Evet ağalarım beğlerim, işte bu melunların melun planı şöyle: Benim camide olduğum bir sıra camiyle birlikte beni de yakacaklarmış. Başka türlü bana yanaşamırlarmış. Bu acı haber bene çoh gü-

venilir yerden geldi. Bu işi behemehal yapacaklar-
mış. O melun komünist dinsizine gümanım vardır.
Yapar mı yapar, hiç dinlemez yapar. Allahımızın
evini yıkar mı yıkar... Yakar o dinsiz yakar.

Gelin şimdi bir olah ağalarım. Gelin şimdi bir
olah beğlerim. Yanyana, sırt sırta vereceğimiz gün
bö gündür. Gominist melunu bir bu planıyla kalsa
iyi. Bakın bir başka deccalca düşüncesine bakın:
Kara suyun üstündeki büyük köprüyü de atacak-
mış. Uçuracakmış ki hükümet gelip bize yardım et-
mesin. Uçuracakmış ki sizin kimin ağalar, beğler,
müslümanlar gelip geçmesin üstünden.

İşte vaziyeti durumu sizlere naklettim. Benden
söylemesi, gerisi sizlerin yüksek düşüncelerine kal-
mış bir şeydir. Görüyorsunuz bizlerin saflığını, ah-
mahlıgını... Böğüne dek dünyadan haberimiz yok-
muş. Uyur gezermişiz uyur... Neler neler oluyor da
biz gafiller uykudaymışız uykuda...

Hasan Ağa konuşurken boşalmanın verdiği ra-
hatlıkla ılık ılık terliyordu. Yalnız bağırarak konu-
tuğu için sözünün sonuna doğru boyun damarları
oklava gibi şişmişti. Bir ara baş köşede, başı sarık-
lı bir mihrace gibi oturan barış gönüllüsünü göste-
rerek:

Evet beğler işte şu yanımızda oturan adamı gö-
rüyorsunuz. Şu aziz konuğumuz ve de sevgili gö-
nüllümüz Mister Davidi görüyorsunuz?

Herkes başını ona çevirdi.

Umur melununun bu korkunç planını ortaya
çıkaran odur. O haber almış her şeyi. Bizler burnu-
muzun ucundaki tevlikeyi göremezken o gidip biz-
ler için taa Ankara'lardan öğrenip geldi. Bizim için
sırf bizler için bunca zahmete katlandı. Mister Da-
vide şükran borçluyuz. Kendilerine sizler adına çok

çoh veri veri «Very very» tenku «Thank you» ederim. Very maç tenku «Thank you very much» ederim. Tekrar tekrar veri maç tenku ederim. Mister David çoh gud «good» insandır. Bizim biraderimiz «brot-her» sayılır kendisi. Good good good diye inler gibi uzattı.

Sözün kendi üzerinde döndüğünü anlıyan Gönüllü gösteriş için giydiği kıl şalvarını sıvazlayarak:

Ben olmak var size kedeş. Az değil lazım, lazımdır, çuk cuk fight dövüşmek. Kominist Yümana karşı. Emerikin likes sizi. Turkey end ve Emerika lazımdır iki kedeş. Dövüşmek lazımdır birlikte ağınst Paşa «Rusya» Kominist Yumanı çuk çuk fenaa. Ama but fakat çuh finea.

Amerikalı konuşurken herkes ağzının içine bakıyordu. Hele Hasan Ağa, eserine bakan bir ressam gibi, onun karşısında bayılıyordu. Amerikalı bir yutkunursa ona yardımını olacaktı gibi iki üç yutkunuyordu. Arasına çevresine kasılarak «Ya işte benim Amerikalım böyledir» gibisinden küçük gülücükler yolluyordu. Amerikalı devam etti:

Törks çuk biğ asker. Törk çuk çuk biğ iyi askerin Korea. İn Korea Amerikan asker var esir olmak. Kanadian, İngiliz asker var esir olmak, but fakat Törkiş asker, yok esir olmak. Ölmek çuk var, but fakat yok esir olmak I mean yani Törks cesur.

Gönüllü yarı türkçe yarı İngilizce, tarzancaya benzeyen bir konuşma yaptı. Sözünü büyük bir ağırbaşlılık içinde bitirdi. Sırf çevreye uymak için bıraktığı pos bıyıkları ağzını iyice kapatıyordu. Ellerini diliyle ısıyarak iki ucundan yapıştığı bıyığını iyice büktü. Arkasındaki kabarık halı yastığa yine ağırca yaslandı.

Günlük güneşlik bir havaydı. İlkbahar yaza el

uzatmış, nöbet değişen erler gibi merasimi tamamlıyorlardı. Umur, Goca Omar'la birlikte Darıözü'ndeki kooperatifi ve mandıra işlerini izlemeğe gitmişti. Zaten son zamanlarda Umur'un tek konuşma konusu Darıözünün kooperatifçiliği idi. Başka her şeye boş vermiş gibi bir hali vardı. Kooperatifin başarısı bizim başarımız olacaktır diyordu da, başka bir şey demiyordu. Bu dağları sırf onun için bekledim, diyordu.

Mandıra çoktan işlemeğe başlamıştı. Ürünlerine alıcı olarak bir firmayla anlaşmışlardı. Ayaklarına dek gelip yağ ve peynirlerini kaparcasına alıyorlardı. Mandıra borçlarını ödemiş, kâra geçmişti. Köyün yüzünü gülmüş gören Umur'la Goca Omar'ın da yüzleri güldü. Ne demek yüzleri güldü, taa gözlerinin içi güldü. O kolları sıvalı, arı gibi harıl harıl çalışanlara baktıkça, birbirlerinden mutluluk gülüşlerini gizliyemiyorlardı.

Tarlalarda bir boy, düz ayak yükselen sarı başaklar deniz gibi dalga dövüyordu. Davar bir ayrı, sığır bir ayrı otliyordu. Darıözü Darıözü olalı böyle bir ürün görmemişti. İlk kez suni gübre kullanıyorlardı. İki yıldır üst üste ekilen yerler bile nadas gibi ekin vermişti.

Tarlaların kıyısında köşesinde yer yer ölü öküz, köpek başları gözükiyordu. Belli ki kem gözlere karşı alınmış bir önlemdi bunlar. Eli iş tutmayan köyün yaşlıları ikişer üçer bel boyu ekinin içinde okşuyarak dolaşıyorlardı. Tüm kanuşmaları ekin üstüne, ürün üstüneydi. Bazan bastonunu yumuşak toprağa saplıyan pamuk saçlı bir dede, kopardığı bir göcek ekini yanındakilere gösterip açıklamalarda bulunuyordu. «Onların peşlerine takılmış zagarlar çıkarıyordu kırın bayırın tadını. Ekinlerin içinde

basbayağı insan gibi saklanbaç oynuyorlardı. Ara sıra durup yaptıkları yaramazlığa kızacaklar mı diye sahiplerine bakıyorlardı.

Köylü Komünist İmam'a Tanrıdan başka tapacak olmadığı için tapmıyordu. Fakat hallerinden onu ne deli sevdikleri belliydi. Mandıranın önünde işçilerle konuşan Umur, yaşlı bir ninenin kalabalığı yara yara kendine doğru geldiğini anladı. Nine fersiz gözlerine ellerini siper ederek bükük belini ağır ağır doğrultup, şöyle bir baktı. Nefesini dalından alıyordu.

Oğul ayaklaraz ölem, kör olası bu gözler iyi seçmiir. Umur, Umur nerededir? Oni been gösterin. Onu görmeğe geldim.

Umur ona yaklaşıp, eğildi elini öperek:

Buyrun ana, benim, bir diyeceğin, bir emrin mi var?

Yaşlı nine titreyen, ağlayan bir sesle:

Yoh yoooh, yoh oğul heç bi diyeceğim yoh. Hele egil egil aşağı ki gözlerinden bir öpem. Heç bi diyeceğim yoh. Heç bi diyeceğim yoh...

Umur'un boynuna sarılıp koklayıp ağlıyan nine, oradakilerin de gözlerini yaşarttı. Altına bir iskemle verip oraya oturtular.

Tanrım benim ömrümü de, benimkini de sizlere versin. Tanrım sizleri başımızdan eksik etmesin, kum deyi avuçladığınızı altın etsin. Tanrım size ah vah dedirtmesin.

Ah oğul oh... Ne denli söylesem, ağlasam yeridir. Bunlar tüm sevincimden. Yaralarımızı siz sarıdınız. Her yıl kış yaklaştanda bizi bir düşünce alırdı. Ne yiyeceğiz, ne içeceğiz diye uyku düneği yitirdik. Çoh şükür Tanrıma bu yıl böyle bir küşüm-cemiz kalmadı. Kışın yeygimiz olacah, aç açıl kal-

miyacağız. Bu evel Allah sonra da sizlerin sayenizde oldu.

Ormanda akşam, ovadan tez olur. Ağaçlar karanlığı yere ağmış kara bir bulutu sağı gibi çeker emerler. Akşamın loşluğuyla birlikte göz bebekleri büyüyen gece kuşları ötmek için sabırsızlanırlar. Yazı yabandan el ayağın çekilmesiyle, her yan suyu savulmuş değirmen gibi tenhalaşır. Gecenin ağaca, ota, toprağa, taşa, kurda, kuşa getirdiği sarhoşluk olur. En korkak böcekler, en ürkek hayvanlar gece daha cesur öterler, daha hızlı koşarlar.

Yine böyle ağır bir orman akşamıydı. Çete karargâhının önünde görülmemiş bir telaş vardı. İçeri giren dışarı çıkanlar, konuşmalar, kapının önünde yanan çoban ateşinin ışığında iyice seçiliyordu. Ateşin uzattığı gölgelerde ellerindeki silahlar sopa gibi uzun gözüküyordu. Uzaktan uzağa gelen sesler karşı dağlarda eriyordu.

Goca Omar, dişi kilitlenmiş gibi sapsarı kesilmiş Umur'a:

Oğul ne ıştır bu, doğrusu ben pek bir şey anlamadım. Üç aylar değil ki camide mum falan dikilmiş olsun. Ve de yangına belkim devrilen bir mum sebebiyet verdi desek. Sonra tam yassı namazında halk caminin içindeyken çıkmış yangın. Hele bak sen işe ki, Cuma namazına bilem zor giden Hasan Ağa da yassı namazındaymış. Bilmem Tanrım hayıra yorumlasın ama, bu pek de hayıra yorumlanacak bir düşe benzemiyor.

Köyden gelen ayrıntılı haberlere göre, yangın öyle kaza işi değilmiş. Caminin dört bir yanı birden ateş almış. Hasan Ağa pencereden alınmış aşağı. Kapı gazlandığı için ateş ilk orayı sarmış. Cami tümünden yanıp kül olmuş. Eski tahta minare alevler için

de kibleye doğru secdeye varır gibi devrilmiş. Bu arada köy de büyük bir yangın tehlikesi atlatmış. Hasan Ağanın adamlarının iyi çalışması sonucu can kaybı yokmuş.

Umur ve arkadaşları köyden gelen her yeni haberleri dört gözle bekliyordu. Fakat ne yazık ki gelen haberler Umur'un korktuğu gibiydi. Yangın yerine toplanan köylüye Ağa:

Ey ahali, ey millet... Ey müslümanlar, dindaşlarım. En sonunda başımıza bunu da getirdiler. Dinimizin direği Tanrımızın evini de yıktılar başımıza. Komünist dinsizi sırf bana olan husumetinden, sırf benim canıma gast etmek için yaptı bu işi zaten. Ama bu denlide alçalacağını bilmiirdim. Bana kızıp da sizlerin camisini ataşlar içinde çatır çatır yakacağını da bilmiirdim. Ben size vaktiken söylemiştim. Onun ne gominist melunu olduğunu demiştim. Fakat siz inanmamıştınız. Görün işte...

Hasan Ağa hem konuşuyor, hem de dizlerine vurarak dövünüp dönüyordu.

Adamlarımdan gören var. Elllerinde gaz şişesi ile minareye dek gazlayıp kaçmışlar. Ahanda size başka bir delil:

Mirzalinin bir yıl önce dağda yitirdiği kara saphı kasaturası elindeydi. Kasaturayı havada sallıyarak:

Bunu da kaçarken biri düşürmüş. Okumuşluğu olan beri gelip okusun. Baksın okusun ki sapında ne yaziir. Aynen şunu yaziir. «Goca Emminin yadigarı. Hasan ve Tosun Ağaların ciğerine saplanacaktır.»

Ey müslümanlar, işte içimizden bazı beyinsizlerin bel bağladığı, Gominist İmam budur. Dahası da var dahası. Öğrendiğime göre onların adamların-

dan biri bugün köve şap ilâcı indirmiş. Benim bundan da haberim vardı. Behemehal sizlerden de haberi olanlar vardı. Sizin mallarınızı şaptan dabaktan kurtarmak o Gominist dinsizine mi düşmüştü sanki? Hayır o bir bahane köve ince, bana yaklaşmak için. Caminizi yakmak ve de biricik ağanızın canına kıymak için. Ama Allah büyük, Allah, Goca Allahım ayağına dolaştırdı.

Köylü bir süre inanmaz gözlerle ağayı süzdü. «Nasıl olur, olmaz, olmaz böyle bir şey... Umur bizim Umur'umuz yapamaz bunu. O kötü değildir, o dinsiz değildir. Kuranı yedi makam üzerine okur. Belki Ağayı onun gardaşlarını yaptığı gibi yapmak isterdi. Yaşlı Gamer ebesini yaktığı gibi yakmak isterdi. Ama camiden ne isterdi. Hayır, hayır olmaz, camiye yakmazdı. Bütün bunlar o anda halkın içinden geçenlerdi. Fakat ağanın gösterdiği delillere ne demeliydi. Onlar da yabana atılır cinsden değillerdi. Hele o kara saplı kasatura... Umur'un adamlarının gerçekten o gün şap ilâcı getirmek için köye inişleri... Ya bunlara ne demeliydi?

Haber ertesi gün erkenden, köyleri tüm kara bir duman gibi sardı. İlk önce inanmak istemediler. Sonra olur mu, olmaz mı diye olayı doğrulayıcı deliller üstüne tartışılar. Ağalar ve adamlar haberi köyden köye yaymak için biribirleriyle sanki yarışıyorlardı. Olayı iştahla anlatıyorlardı. Savaş alanından zafer müjdesini getiren haberci gibi atla giderken, rastladıklarına:

Biz size demedik mi? Biz baştan söylemedik mi? O adamın adının yanında bir imam olduğuna bakmayın. O adam tehlikelidir, dinsizdir, gaministtir diye. Bak şimdi Bololuğun camisini nasıl çatır çatır yaktı işte, diyorlardı. Şimdi başınız sapıtma-

ya değdi mi, diyorlardı.

Barış gönüllüsü, ağalara, göldeki balığın kökünü kurutmak için en iyi yolun gölü kurutmak olduğunu öğretmişti. Yalnız halkın varlığı bir gerçektir. Bu da göldeki derin suydur. Gölü kurutmanın yolu olmadığına göre gölü zehirlerse balıklar kendiliğinden karaya vuracaktı. Bu da halkı Umur'a düşman etmek demektir. Gerisi kendiliğinden gelirdi. Göldeki suya avuç avuç zehir dökülüyordu.

Bu kötü haberden bir gün sonra, Karasuyun üstündeki tek köprüünün de uçurulduğu duyuldu. Haber köylere yine şöyle ulaştı.

Umur camiyi yaktığını, ağalar şehre gidip hükümete haber vermesinler diye yıkmıştı.

Umur hernedenli korkusunu, telaşını gizlese de yine bir yanı açık kalıyordu. Çeteyi yıldırım hızı ile topladı. Meseleyi ve ortalıkta dönen dolapları bir bir onlara anlattı. Caminin de, köprüünün de Amerikalının aklıyla ağa tarafından yakılıp yıkıldığını belirtti. Bu olanlar önceden hazırlanmıştır. Planlı işledikleri o cinayetle hükümeti bize düşman ettiler. Kötülüklerin ilk halkası, Komando erlerinin vurulmasıydı zaten. Bizim sonumuzu hazırlayan sistemli ilk adımı ta o zaman atmışlardı. Bildiğiniz gibi şimdi hükümet, bizi yok etmek için yoğun bir hazırlık içindedir. Birinci planları başarıya ulaştı. Bu şimdi ikincisi ve de en korkuncudur. Camiyi yakacak denli canavarlaşacaklarını ummuyordum doğrusu.

Bence tüm öncekiler önemli değildi. Asıl önemli olan şimdi çevremizdeki halk çemberini daralttıklarıdır. Bu acı gerçeği gizlemekte yarar yoktur. Tek güvenç kaynağımız halktı. Onun desteğinden yoksun olduğumuz an her şey bitmiş demektir. Size katıl-

dığım, sizinle kader birliği ettiğim ilk günden beri bunu söylerim. Halk bizimle oldukça kimseden korkmağa gerek yoktu. Onlar bizi en müşkül anlarımızda korur ve kurtarır. Bunu düşmanlarımız da kavradı. Yarın bizim adımıza kız, gelin kaçırıp yeni cinayetler işleyebilirler. Buna engel olmalıyız. Artık ağaların kötülüklerine aktif olarak karşı koymalıyız. Sonra geç kalmış olabiliriz.

Dinleyenlerden Uçar Cafer yerinden fırladı. Uçar Cafer, çetenin habercisiydi. Herkesin bir saatte gittiği yolu o yarım saatte giderdi. Başını yola bir diktimi kanatlanıp uçardı. Çok az konuşurdu. Onun arkadaşı ıssız yollardı. Yolun bir ucundan bir tuttu mu, artık onu yumak gibi sarardı. Kendince bir düş kurar öyle girerdi yola. Böyle daldımı da çevresinde top patlasa duymazdı. Bundan dolayı bazen varacağı yeri epey ileri geçer giderdi. Konuşmak isteyince yine yere bakar, öyle konuşurdu.

Yani şu bir Hasan Ağaya gücümüz yetmedi yani. Yani bilmem ki ne bekliyoruz yani. Şu bir papazın canını ahveremedik yani. Mademki buncacık işi beceremedik, bu kerez bu dağları niçin bekliyoruz yani. Yoksam ki ondan korkuyor muyuz yani.

Cafer yanileri, yürüyüşü gibi peşpeşe sıralayıp çabukça yerine oturdu.

Goca Omar her ne kadar Umur'un sosyalistçe öğretilerini tam kavrayamamışsa da bir yerde bu işe pek yabancı olmadığını gösteriyordu. Konuşmaları bir süre dinledikten sonra telaşsız sesini yükseltti:

Uşaklar haklı konuşuk ediirsiniz. Emme bu çete artık dünkü çete değil dedik. Artık ne Umur'un amacı Hasan Ağayı öldürerek babasının, ne de benim amacım Tosun Ağayı öldürerek bilmem kimi-

min öcünü almaktır. Amacımız insanlara, halka kötülük edenleri ortadan kaldırmaktır. Tüm halkın, yoksulun, yetimin düşmanı bizim düşmanımızdır. Yani demem şu ki, ağayı, ağaları, ağalığı kaldırma-ya uğraşıyoruz. Buna gücümüz yeter ya da yetmez. Hiç olmazsa bu işi Koplarda yapsak gine yeter dedik.

Yoksam ki, siz de bilirsiniz, istesek Hasan Ağayı bugün yok ederiz. Fakat mesele o değil. Hatta bugün olaylar o hale gelmiştir ki bizim Hasan Ağanın canını korumamız gerekiir. Onun gitmesi bir cinayet aletinin yitmesi gibi bir şeydir.

Goca Omar Umur'a, ben artık tükendim, sen devam et dercesine baktı. Umur:

Arkadaşlarım, Emmim meseleyi çok iyi aydınlattı. Gerçekten bugün Hasan Ağa Koplaların kötülük sembolüdür. Halkın bizimle olmasına onun kadar kimse bize yardımcı olmamıştır. Bu sözlerimizin anlamı Hasan Ağa ilelebet kötülüğünü sürdürsün anlamına gelmemelidir. Elbet bir gün kötülüklerinin cezasını çekecektir. Ne var ki her şeyin bir vakti saati vardır.

Hiç gereği yokken Uçar Cafer'le Mirzali çene-ye daldı. Umur'u dinlemeyi bırakmışlardı. Hasan Ağanın Baş Çimağal'daki üç evin halkını dışarı atıp, evlerinin yerine davar kömü yaptırdığını anlatıyordu Mirzali:

Maden hanlarında yediği naneyi duydun mu derken, sağdan soldan seslerini kesmeleri için azar gelince sustular. Yanık Mikayil de Mirzali'ye ters ters bir baktı. Umur sözlerini şöyle tamamladı:

Eğer Türk halkı, bugün emperyaliste, sömürücüye silahını alıp karşı duramıyorsa, nedenlerinden biri, ortada kötülük sembolünün gözükmeşi-

dir. Düşman gözükmüyor, aracı kullanarak perdeli geliyor. Halksa bunu göremiyor. Kurtuluş Savaşında Atatürk'ün peşinden gelen halk gurubu, düşmanı gözüyle görüyordu. Kötülüğün canlı delilini görüyordu. Bu durum yalnız bizim yurdumuzda değil, bütün evrende böyle olmuştur. Halklar yabancıyı, yadırgayı, tez seçmiştir. Fakat gavurla işbirliği yapan ağayı, tefeciye seçememiştir. O kendi milletinden, kendi içinden olduğu için yadırgamamıştır. Hele emperyalistlerin ağa, tefeci aracılığıyla içine koyduğu ateşi hiç fark edememiştir. Çünkü bu dediklerim görünmez düşmanıdır. Kolay gözükmeyen düşmandır. Hasan Ağa artık Koplarda halkın gördüğü düşman haline gelmiştir. Bir süre daha koruyacağız onu. Onu yok etmeyişimizin asıl nedeni budur işte.

Dinleyenlerin bazıları fısır fısır:

Allah Allah, bu bizimkiler de ne diyor yahu. Yoksa biz mi yanlış anlıyoruz. Şimden keri bir de Hasan Ağanın can güvendiğini sağlayacakmışız. Bak işte bir bu eksikti. Belli bizim Mirzali ilk muhafızlık nöbetini tutarken orada hançerini düşürmüş, diye gülenler oldu.

Bunu duyan Mirzali bozuldu. Zaten bu hançer meselesini çok içerleyip duruyordu:

Yaaaa... benmişim ilk muhafız. Bi kerem onu ben yitirmedim. O piçağı benden Yanık çalmıştı. Sonra da pis Yanık yitirmiş. Ama inşallah o piçağı şişko ağanın karnına yine ben saphıyacağım.

Mirzalinin sözlerini duyan Yanık:

Hoşt bire me me meret. Bir piçağına sahip olmadın. Birde been kim, ki ki kim deyip deyip durriirsen. Anadık seen anlı şamlı eşkiya Mirzali diirler. Fa fa fakat bir piçağını koruyamadın.

Goca Omar, o gün sanki üç yaş birden yaşlanmış gibiydi. Tabakasını hiç cebine sokmuyordu. Bonyuna cigara doluyordu. Ağır kalpağını elinin ucuyla geri itti, sardığı sigaraya bakarak:

Oğul Umur, önceden belkim bir af maf çıkar da bizler de bu dağların çilesinden kurtuluruz diye bir umudumuz vardı. Şimdi onu da yitirdik. Evet halka iyiliği, ondan yana olmayı senden belledik. Pişman da değiliz. Fakat senin umduğun gibi bu halk bizi kurtaramıyacak. Dolayısıyla bu gidişlen bu dağları da bize çok görecekler. Buna göre bir fikrim var. Sen ne dersen de, hiç olmazsa postu ele vermeden kişisel düşmanımızla haklaşalım, yoksam adım gibi biliyorum ki bize bir şey olur olmaz ağalar, hasımlarımız kökümüzü kuruturlar. Çoluh çocuğumuzu ekin gibi biçerler. Şimdilik ses çıkarmayışları dağın korkusunaadır.

Ayrıca, bu kötü olaylar üzerine köylerden, bizden soğuyanlar olacaktır. Bize ele verenler çıkacaktır. Şerefsizler camiye yakmakla bizi can evimizden vurdular. Benim görüşüm de, bu akıl ağaların akıllı değildi. Onlar böyle bir şeyi ne düşünebilir, ne de göze alabilirlerdi. O gahbe gönüllülerin işi bu. Bu kefereleri yok etmek, ta baştan aklımıza niye gelmedi? Yeşil-istan gibi namussuzlar. Yılana zehiri onlar verir. Bunlar yokken hiç böyle şeyler yohtu. Tüm bu kötülükler onların başının altından çıkar.

Umur, Goca Omar'ın umutsuzluğuna üzüldü. Yine de yüzünden gülümseyişi yitirmeden:

Emminin son sözlerine candan katılıyorum. Ağalara yeşilistan gibi zehiri veren onlardır. Yalnız gereği kadar hükümetin elektrikleri üstümüze çekildi. Şimdi bir de Amerika'nın kinini çekersek nasıl olur bilmem ki? Hükümet onları çok tutuyor.

Sonra yalnız hükümete de bırakmazlar bu işi. Erzurum, Diyarbakır Amerikan Hava Üstlerinden kalan uçaklar bize sebep, tüm bu köyleri de yakarlar kanısındaım.

Goca Omar öfkeliçe:

Hiç de bir şey olmaz. Nereden inceyse oradan kırılır. Eğer senin önceki anlattıklarına bakılırsa, Türkiye'nin kurtuluşu, nerede bir Amerikalı görürsen hemen öldürmeğe bağlıdır. Fakat şimdi öyle düşünmüyor gibisin. Ben, ben öyle düşünirem şimdi de. Türkiye'nin kurtuluşunun Amerikalıya karşı bir savaşla olacağına inanıyorum. Hem bu iş, yine senin dediğin o görünen düşman, durumuna da uygun. Halk gavuru görür işte. Amerikan dinsizini her yerde görür işte.

Umur'un yüzünde memnunluk aydınlığı ışıdı.

Emmim en iyisini, Emmim en doğrusunu biliyor ve söylüyor. Onun gösterdiği yoldan gideceğiz. Yalnız konuşmamın başıyla ilgili son bir çift sözüm var.

Ağaların bu tuzacağına halkın tümünün kanacağını sanmıyorum. Tekrar tekrar inanıyorum ki yine bizi bu halk kurtaracaktır. Eninde sonunda kendisini de, bizi de yine o kurtaracaktır. Yeter ki biz ondan yana olmağa ara vermiyelim. Yarından tezi yok her köyden bir temsilcimizi çağıralım. İşin iç yüzünü anlatalım. Ortada oynanan oyunun ne olduğunu, yakında kendilerine bütün delilleriyle ispatlayacağımızı söz verelim.

Dağların sırtı ısınmaya başlamıştı. Düz yanmadan dağ ısınmaz derler, doğrudur. Dere boyları, vadiler ipil ipil kaynadığı halde Koplara kuzey yamaçlarında daha kar vardı. Karın eridiği yerde mor menevşe, sarı çiğdem açıyordu.

Ağalar Bololuk'a bir cami yaptırmak için harekete geçtiler. En çok para yardımını da barış gönüllüleri yapmıştı. Amerikalıların, caminin yapılışına yaptığı yardım halka özellikle duyuruluyordu. Hele Hasan Ağa hiç yenilmiyordu.

Az kaldı az... Davidimle Lindam, yakında müslüman da olacaklar. Yanlarından kelâmi kadimi dillerinden Allah adını hiç eksik etmirler, diyordu.

Halktan, bu Amerikalının camiye yardımına karşı koyanlar vardı.

Gavurun parasıyla yapılan camide namaz kılınmaz, diyorlardı. Bunun Kuranda yeri olduğunu üç beş köyün imamı söylüyordu.

Umur da köy imamlarına yolladığı mektuplarda:

Muhterem din ulularımız. Gavur camimizi önce yaktı, sonra yapmağa yelteniyor. Bu halkımızın gözünü boyamaktan öte bir şey değildir. Sizlerin de çok iyi bildiğiniz gibi, dinimiz ibadet yerlerinin ve haç paralarının en helal paradan olmasını emir bu yurur. Halbuki bu gavurların verdiği üç beş kuruşta, dünyanın tüm tüyü bitmedik yetimlerinin hakkı vardır. Asya'da, Afrika'da acından ölenlerin, kan bulaşığı vardır. Çünkü onlar parayı çalışmadan faizle, silah gücüyle alıyorlar. Sömürerek, terlemeden kazanıyorlar.

Siz dindaşlarımızdan tek dileğimiz bu gerçeği halka anlatmanızdır. Hak doğrunun yardımcısıdır. Duvalarınızı üstümüzden eksik etmeyiniz. Hürmetle ellerinizden öperim.

Halk Çetesi Adına Umur.

Umur'un mektubu etkisini göstermişti. Camilerde komünistlik propagandası yapıyorlar diye dört köyün imamına birden işten el çektilmişti.

Şimdi bütün köylerin ağzında bu mesele vardı. Gavur parasıyla cami yapılabilir mi, yapılamaz mı tartışması yapılıyordu. Yapılamaz diyen yan ağır basıyordu.

İmamları işten uzaklaştıranlar, bulundukları köylerin ağalarıydı. Ağa olmasa bile ağa gibi düşünen köyde sözü geçen varlıklılardı. İşten atılan imamlardan ikisi çok yoksuldu. Birkaç kitap, bir de güzel seslerinden başka sermayeleri yoktu zavalıların.

Komünist İmam Çetesi bu en yoksul iki imama Dariözü mandırasında iş buldular. Burada imamlıktan bir yılda alacaklarını, iki ayda alabileceklerdi. Çetenin bu tutumuna diğer köylerin imamları çok sevindiler.

Dariözün'den her sabah güneş doğmadan çıkan süt arabası, öğle olmadan çevre köylerin sütlerini de toplayıp köye dönüyordu. İş genişletmişlerdi. Şimdi kooperatiflerinin bir de kendi malı, süt taşıma arabası vardı. Bu bir kamyonetti, ama işlerini görüyordu. Kooperatife iyi kâr sağlıyordu.

Hele tüketim kooperatifleri arı gibi çalışıyordu. Her şey şehirdekinin yarı fiyatına, hatta üçte bir fiyatındaydı burada. Şehirde on liraya aldıkları kara lastik burada üçyüz elli kuruştı. Mağazalarda ellî lira olan bir metre kumaş, burada yirmiyedi buçuk liraydı. Şehirde, iş veresiyyeye de binince nasıl kazıklandıklarını şimdi daha iyi anlıyorlardı.

İlk sıralarda köylü kooperatifin getirdiği mala pek itibar etmedi. Bu zıkkım bu denli ucuz olduğuna göre elbette bir illeti vardır, dediler. Kooperatiften alış verişe pek yanaşmadılar. Burjuva uydurması şu sözü tekrarladı durdular. «Bir mal ucuz mu vardır bir illeti, pahalı mı vardır bir hikmeti,» diye.

Sonunda her şeyi anladılar. Yalnız Darıözlüler değil çevre köylüler de anladı. Bir an geldi ki, Darıözü'nde sanki bir pazar kurulmağa başladı. Ucuzu gören oraya koşuyordu. Buradaki malın ucuzluk nedenini çözmeğe başladılar. Ucuzluğun malın kötülüğünden değil, aradan aracının, tefecinin çıktığından ileri geldiğini öğrendiler.

Darıözü'ndeki bu canlılığı, bu verimi gören diğer köyler de canlanmağa başladılar. «Keşke bizim köye de böyle bir şey kurulsaydı», demeğe başladılar. Hele toprağı olmayıp, ya da az olan yoksul takımının Darıözü'nün düzenine ağızlarının suyu akıyordu. Bu konuda Umur'a başvuran başvuranaydı.

Umur bunlara:

Biz sadece bir deneme, bir örnek yaptık. Eğer bu düzeni beğendiyseniz sizler bizsiz de yapabilirsiniz. Köyünüzden bu işi isteyenlerden imza toplayın. İsteyenler çoğunluktaysa mesele kalmadı demektir. Kimse size niye yapıyorsunuz diyemez. Darıözü'nde bu işin uzmanları yetişti. Onlar size yardıma hazırdırlar. Sizler yeter ki isteyiniz.

Darıözü'ne, bu düzen kurulurken baştan verdiğimiz üç beş kuruş dışında yardımımız olmadı. Bize olan borçlarını da çoktan ödediler. Onların kooperatifinin parası var şimdi. Belki size harman sonuna dek, bir traktör parası borç bile verebilirler.

Engin yerlerde arpalara girildi. Çavdar ve buğdaylar daha firik. Fakat on gün sürmez, onların da biçimine girilir. Köylüler ekin yetimiyle harman zamanı arasında üç kez doğar, dördüncüsünde dünyaya gözlerini açınca yine harman kalkmamışsa pişman olur hiç doğmazlarmış. Köylü sap, saman, ter, toz, toprak sözcükleri birbirine dolaşıp bir yumak olur bu mevsimde. Anasından emdiği fitil fitil bur-

nundan gelir bu sıra...

Umur'la Ekin'in düğünleri bu güz harman sonunda yapılacaktı. Çok önceden böyle kararlaştırılmıştı. Konu komşu köylüler, öyle uygun görmüşlerdi. Köylüler:

Bu düğün bizim iş güç zamanına rastlamamalıdır. Elimiz ayağımız boş olmamalıdır. Ceplerimizde sarı davula atacak paramız bulunmalıdır, diyorlardı.

Ekin, düğün hazırlıklarını bitirmek üzereydi. Danteller, çoraplar ördü. Yağlıklar işledi, güllü güllü. Perdesi penceresi derken gözlerini bozacaktı. İpek böceğinin kozasını örmesi gibi sabırla örüyordu yuvasını. Varıyla yoğuyla, her şeyiyle hazırlanıyordu. Yıllardır beklediği o mutlu an için ne yapsa yorulduğunu duymuyordu. Gelinliğini en az günde on kez giyip çıkarıyordu. Her iğnesini başka bir titizlikle batırdığı gelinliğini yine on kez durmadan okşuyordu.

Kendisine yardım eden köyden kız arkadaşlarına:

Canım kardeşlerim acelem var. Sanki peşimden beni bir atlı kovalıyormuş gibiyim. Korkuyorum, içimdeki bu korkuyu yenmek için böyle koşarak hazırlanıyorum. Onun için böyle konuşuyorum.

Gerçekten de Ekin, dediği gibi bir telaş, bir acele içindeydi. O, peşimden gelen bir atlı var, dediği de doğrudu. Zaman zaman o gaddar atlıya sanki:

Bak işte gör... Ben Umur'a nişanlıyım. Birbirimizi deli gibi seviyoruz. Bak şu gelinliğin işlemesine nanca göz ışığı dökmüşüm gör. Gör de kıyma bize diye, düğün bohçalarını günde birkaç kez ortaya açıp döküyordu.

Kız arkadaşları böyle anlarda onu neşelendirmek için:

Haydi, haydi tüm bunları keyiften yapıyorsun. Ver Umur gibi bir yiğidi bize, biz bir gün bile yaşayıp ölmeğe razıyız, dediler mi:

Ekin:

Ah sizler, ah sizler yok musunuz sizler. Sizler ne pis köylülersiniz. Ağaların mallarına göz diktiğiniz yetmedi de, şimdi de benim Umur'uma mı göz dikiyorsunuz, diye şakadan cevap verir ve gülerlerdi.

Caminin yanması, köprüünün yıkılması olayının haberi, Koplari dışarı taşmıştı. Bazı gazeteler olayı kasıtlı olarak şişiriyorlardı. «Koministler camileri ateşe veriyor. Kominist İmam Çetesi Karasuyun üstünde köprü koymadı uçurdu diye başlıklar atıyorlardı. Yurt çapında bir kampanya açmışlardı. «Koplar yanıyor, yetişin ey ehli vatan» diyorlardı.

Tümü neyse ne de, Darıözü'ndeki kooperatif denemesi belli çevreleri çok ürkütmüştü. Doğunun milletvekilleri, sözü geçer ünlü ağaları tüm Ankara'ya ağmıştı. Hükümet bu işe bir son vermezse çok kısa bir süre sonra bütün memleket elden gidecek. Tüm doğu baştan başa komünist olacak. Koplar kızıla kesti bile diyorlardı.

Yer yerinden oynadı. Hükümet larp kalktı, gürp oturdu. Bu gürültü patırtıya bir son vermek hükümet için Mohaç meydan savaşını kazanmak kadar önem kazandı. Bundan dolayı bakanlar indi, bakanlar bindi. Ordu komutanları dama taşı gibi

oynatıldı. Emniyet Müdürlerinden, valiler yapıldı. En hiddetli ve şiddetli yönetim kadrosu bulunup Doğuya yollandı.

Kış gelip kar bastırmadan eşkiya avı bitmiş olacaktı. Bu amaçla tam teşkilâtlı bir piyade alayı Pasinler üstünden Koplara doğru harekete geçti. Jandarma, özel komando birliklerinden destekler aldı. En iyi silahlar, en iyi planlar bulundu. Dört yanlı bir hazırlık yapıldı. Bu son ve kesin zafer için Amerikan üstlerinden son model helikopterler getirildi.

O gün bu gündür Mirzalinin içinden çıkmayan bir dert vardı. Yadigâr hançerinin Hasan Ağanın eline geçmesi, ona çok dokunmuştu. Ne yapıp yapıp o hançeri geri almayı kafasına koymuştu. Kendi kendine:

Kama, Hasan Ağanın konaktaki büyük dolabındadır. Ağanın kıtlama şekerinin bulunduğu dolaptadır. Ağayı uyutup kamayı çalmak kolay. Köpekleri uyutmak güçtür. Bir de Ağanın konağının giriş kapısına hemen bitişikteki odada yatıp kalkan gönüllüleri uyutmak güçtür. Konağın çevresindeki gözçüleri uyutmak da güçtür. Konağın altındaki kazları uyutmak da güçtür. Eee gerisi kolaydır, diyor-du.

Ah şu köpekler ah... Eskiden olsa beni tanırlardı. Şimdi kimi unutmuştur, kimi de ölmüştür. Ah Tomas ah, ne köpekti hayvan, ne köpek... İnsan kıymetini bilirdi, başına bassam bana seslenmezdi. Şimdiki zamane köpekleri de mi köpek, geveze oğlu gevezeler...

Mirzali bir süre şiş gözlerini iyice yumarak düşündükten sonra, fırlayıp ayağa kalktı:

Buldum buldum, diye avaz avaz bağırmaya başladı.

Hemen yanında yatan Yanık Mikail:

Ne ne ne buldun ola? Ne buldun gecenin bu kör karanlığında. Di yat geber hey hırpo ödümü yardım.

Mirzali sesini alçaltarak:

Ola Yanık hançeri buldum, hançeri.

Ne, sahi mi diyorsun? Ha ha hani ola göster. Yok yok göremem bu karanlıkta el el elleyim. Getir been de el el elleyim ola.

Yok yok, yarın göstereceğim yarın, yarın sabah ellersin. Mikayil bozuldu:

Haydi oradan düzenbaz hır hır hırpo. Ya yarın babayın oğluna göster sen anadın...

Mirzali'nin buluşu hiç de yeni bir şey değildi. Hasan Ağa'nın konağa çıplak girecekti. Çıplak insana köpek dokunmaz diye duymuştu. Anadan doğma çırıl çıplak.

Zifir gibi kapkaranlık bir geceydi. Bololuğa yakın bir yerde soyundu. Anadan doğma olup, giyisilerini bir taşın altına gizledi. Bazan emekliyerek, bazan da koşarak Hasan Ağanın samanlık deliğinden içeriye sağ salım girebildi. Buraya dek, duvarların diplerinde don gömlekle çişe çıkmış bir iki köylüden başkasına raslamadı. Onlar da yanlarından yel gibi bir şeyin geçtiğini görünce, hayalet sanıp işlerini bitirmeden içeri daldılar. Mirzali vaktiylen ağaya yıllarca çıraklık etmişti. Evin girilip çıkılacak yerlerini avucunun içi gibi biliyordu.

Tüm köy yedi başlı devin derin uykusunu kışkandıracak denli ağır uykudaydı. İlk horozlar öttü ötecekti. Köpekler bile akşam gevezeliğini bitirip başlarını yere koymuşlardı. Mirzali odaya, serinle-

mek için açık bırakılmış bir pencereden girdi. Çelimsiz gövdesi demir parmakçıkların bir bölmesinden içeri solucan gibi aktı. Odada bir yatak serili fakat içi boştu. Lamba iyice içine kısılmıştı. Hemen dolaba gölge gibi yanaştı. Elini uzattı uzatmadı tahta başın arkasından bir baş doğruldu. Bu baş Hasan Ağanın başıydı. Mirzali o gözleri, o sakalı, o topak burunu hemen tanıdı. Ağadan ölümüne korkardı. Orada görünce gözleri açıldı kaldı. Sanki öylece oraya donmuştu.

Ağa bir önlem olsun diye sedirin üstündeki yatağını boş bırakıp, tahta başın arkasında siperli bir yerde yatıyordu. Mirzaliyi öyle adem babamız gibi çıplak, baykuş gözü gibi açık gözlerle görünce enzû besmeleyi sonuna dek çekemedi. Baş tırpadan gerisin geriye düştü.

Bir süre şaşkınlıktan kurtulamıyan Mirzali, sonra birden kendine geldi. Yıldırım gibi dolaba sarıldı. Kasatura tıpkı umduğu gibi dolabın alt gözünde dayalı duruyordu. Kasaturayı kaptığı gibi dışarı fırlayacakken geri döndü. Aklına ne düşüyse yine dolabın başına vardı. İran işi üstü kılıç çekmiş bir hayvan resimli kutuyu açtı. İçinden ağzına birkaç topak şekeri birden attı. Avurtları şişene kadar doldurdu ağzını. Bir avuç da cebine koymak isterken şekerlerin yere dökülüşünden çıplak olduğunun farkına vardı.

Bu sırada tahta başın arkasındaki, ah of diyerek ayılmağa başladı. Pencereden girdiği yandan da bir tıkırtı duyuldu. Kapının sürmesini açınca hemen eşiğin önünde zebella gibi birisiyle burun buruna geldi. Barış gönüllüsüydü. Odadaki dolap tıkırtısına, daha başka seslere pirenlenmişti. Tabanca-

sı elinde kapıyı dinliyormuş, herif bu işlerde ustaya benziyordu.

Mirzali'yi o halde görünce, ilkin birden irkildi. Bundan yararlanan Mirzali epeydir taşıyıp da bir türlü kullanma fırsatı bulamadığı Goca Emmisinin yadigârını kullandı. Hemide sapına dek kullandı. Gönüllünün tabancası iki el yönsüz ateşlendi. Fakat kendisi bir daha kalkmamasına kara yeri kucakladı.

Mirzali karargâha girerken güneş epeyce yükselmişti. Yine unutmuştu çıplaklığını. Daha doğrusu köyde sıkışınca, giysilerinin olduğu yana yaklaşmamıştı bile.

Çevrelerindeki çemberin gün be gün daraldığını gören Umur'la Goca Omar'ı derin bir düşünce almıştı. Ağaların kurduğu tuzaklar çalışıyor, askeri birlikler yaklaşıyordu. Amerikalının akıyla harekete geçip, halktan yüz bulamadığı için sonra batan besleme çete, yine kıpırdanmıştı. Bu kez yine bunların başlarına Hasan Ağanın en güvenilir adamı Yavuz Yahyayı geçirmişlerdi.

Tüm bunlar bir yana. Ya Ekin, Ekin ne olacaktı. Korktuğuna uğrayacak, ak gelinliğini giymiyecek miydi? Halk ne yapıyordu, ya da ne yapacaktı? Kendinden olana sahip çıkabilecek miydi? Yoksa en çok sevdiği oğlunu İbrahim Pëpgamber gibi kurban mı edecekti? Bu sorular değirmen çarkı gibi, Umur'la Goca Omar'ın başlarında dönüyordu.

Çetede herkes toplumcu bilince ermemişti, ya da eremezlerdi. Umur, onların içlerinden boşalttığı kişisel hıncın yerine bir şeyler doldurmak zorunda

kalmıştı. Onların görüp ve tadabileceği bir şey... Yakın vadeli, onların olabilecek bir şey. Bu da bu halk bizi bir gün kurtaracaktır umuduydu. Bu umut yaşatmıştı, bu umut diri tutmuştu onları. Umut bağlatıp, umut bağladığı bu halk, gerçekten kurtarabilecek miydi onları? İstese bile bunu nasıl yapacaktı? İşte bu en gerçek sorusuna cevap vermekten, Umur kendi bile yılıyor. Bu soru düşüncelere salıyordu onu.

 nce yaptıkları gibi halk denizine dalmak bu kez iyi bir sonuç vereceğe benzemiyordu. Çünkü o deniz sığlaşmış, sığlaştıkk  da buharlaşmış, yer yer kara parçaları gözüküyordu. Suyun çoğu da ağaların geniş topraklarında geçilmesi g   bataklıklar halini almıştı. Cami meselesi halk boh asında önemli yırtıklar a mıştı. Her köyden bu olumsuz propaganda gönül kaptırmışlar vardı. Bu durumda çete, halk arasına karışırsa, büyük tehlikeler doğabilirdi. Birer parmak işaretiyle tek tek keklik gibi avlanırlardı.

Amerikalının  l m  Hasan Ağayı derecesiz üzmüştü. Kendi  z oğullarına öyle  z lmemişti. Akıl danışmanın gitti diye yandı yakıldı. Fakat bir y n lye onun ölümü pek işine yaradı. Bu olay üzerine yalnız bizim h k met değil, komşularımızdan İran ve Yunanistan bile sallandı.

Kominist İmam çetesinin bir pl nı daha suya düşmüştü. Hasan ve Tosun ağaları yakasından yakalayıp halkın önüne çıkararak, yaptıkları namussuzlukları bir bir s yleteceklerdi. Fakat bundan böyle, ağaların hayatı birer bölük askerle korunuyordu. Ana arı gibi çevreleri gece gündüz sarılıydı.

Dari z ne kuş bakışı bakan Yelli tepeden Umur la Goca Omar köyü seyrediyordu. Ekinler altın gi-

bi sararmıştı. Başaklar nazlı nazlı sallanıyor traktörün peşine taktıkları küçük boy bir biçer, tarlada bir uçtan bir uca gidip geliyordu. Tarla da biçer'in her gittiği yer sıfır numara saç traşı gibi açılıyordu. Goca Omar boynundaki iri dürbünü gözlerine götürdü.

Oğul köyün şu halini, bu düzenini gördük, artık ölsek de gam yemeyiz değil mi?

Umur derin derin içini çekti, gözleri buğlandı: Öyle Emmi, öyle. Gerçekten öyle... İnsan oğlunun müriyetini görmüş bir baba gibi oluyor. Ah bir de aynı düzen içinde diğer köyleri görebilseydik. Tüm yurdumuzu görebilseydik.

Umur oturduğu taşa daha iyi yerleşerek, gözleri sonsuzda:

Emmi, deki köyün birinde sel olmuş, yel olmuş, ekinleri yanmış ürünleri iyi değil. Diğer köylerin üretim artıkları, hemen o köyün yaralarını sarmış. Düşün Emmi, düşün, ne olur değil mi? İnsanları ağlamaz görmek, insanları güler görmek ne hoş değil mi? Ah o günleri görebilecek miyiz?

Goca Omar, hemen alt yandan geçen iki cıbrı keçiyi göstererek konuyu değiştirdi:

Şu hayvanları da geç kırkmışlar. Kışa dek zor tüylenirler dedi.

Umur da başka bir telden ses verdi:

Emmi okuyan çocuklara bu son iki aydır on para okul harçlığı gönderemedik. Ekonomik durumumuz hiç de iyi değil. Bizim maliyeciyile son durumu görüşsek iyi olacak.

Goca Omar yine tabakasına sarılarak:

Öğretmen okulunda okuyan çocuklar kendilerini kulturdular sayılır. Yalavız assubay okulundakiler daha pek körpeler. Öğretmen okulundan, Allah-

ın izniyle bu yıl yedi tanesi öğretmen olarak çıkırlar. Öyle değil mi? Çok sevinirem onlara. Hey Allahım, bizim bu kötü Urguşun oğlu bilem öğretmen olacak. Astsubay okulundaki çocukların üç beş kuruşta olsa paraya ihtiyaçları vardır. Gerçekten epey ihmal ettik, çocukları bu sıra.

Goca Omar yerini değiştirerek dürbünü yeniden gözünün üstüne bastırdı:

Umur aklında mı oğul? Karasuyu tek tek sırtımızda geçirip okula verdiğimiz çocuklardan çoğu assubay şimdi. Hey gidi be hey. Goca goca kumandan lodular bızdıklar. Geçen tebrik aldığımız kimdi bilersen? Bizim Çulsuz Zariyenin oğlu Irıza. Sümüklü Irıza. İresimine baktım tanıyamadım. Maşallah maşallah, nazar değmez inşallah, gos goca bir kumandan olmuş. Hiç o eski sümüklü Irızaya benziir mi? Yarım çarıklı, dırıt sürüt malın peşinde gezen Irıza. Keşke daha çoğunu kurtarabilseydik. Daha çok okutabilseydik. Okumuştan zarar gelmez. Okumak gibi var mı? Benim okuyup yazmam yohtur. Tek okusamda bir gözüm kör olsaydı.

Mirzali elinde bir kâğıtla yelpir yelpir alttan yukarı nefes nefese geliyordu. Umur:

Önemli bir şey olmalı Emmi.

Yok canım kızımız Ekin'den düğün hazırlığı için sana yeni bir masraf listesidir. Bizim Mürzeli-de evel Allah böyle müjdeli kelepirleri kimseye bırakmaz, bilirsin.

Haber sanıldığından da kötüydü. Emektar telsiz geceli gündüzlü durmadan çalışıyordu. İyice ısınmış ateş gibi olmuştu. Bazı sözcükler ağzından dolaşık dolaşık çıkıyordu. Sıcaktan başı dönmüş gibi konuşuyordu. Buna rağmen yine de şu haberi alabilmişti. Pasinlerden gelen birliğin, asıl birlik ol-

madığını, asıl birliğin şu sıralarda size yetişmek üzere olduğundan endişe duyuyoruz diyordu.

Bir tuzağa düştüklerini, en acı bir şekilde kavradılar. Hemen alel acele karargaha koşup çeteyi olağanüstü bir toplantıya çağırdılar...

Akşam üstü hava birden bire bozdu. Yine Kopların kuzeyinden bir bulut oynadı. Sonra tekler üç, üçler yedi, yediler kırk oldu. Böyle kara bulutlar bu mevsimde verse verse dolu verirdi.

Hoş bu dağların, bu kara bulutların, bu mevsimde ekin destelerini kar altında koyduğu görülmemiş şey değildi ya. Kara bulutların Of-Of tepesine doğru koşuşu Komünist İmam çetesinin ivediliğine benziyordu. Onlar da böyle ivediylen daha yükseklerle doğru toparlanıyordu.

Çetede düzensiz bir telaş vardı. Buna bir bozgun havası da denebilirdi. Sağa sola yönsüz koşuşmalar göze çarpıyordu. Bir ara bazı sesler bu bozukluğu biraz giderdi. Herkes belli mevzilerine doğru akmaya başladı. Bu arada Umur'un sesi top gibi gürledi:

Arkadaşlar, buradan başka bir yere tek kişi adım atmıyacaktır. Tek tüfek patlamıyacaktır. Tez gizli sığınakta toplanacağız. Evet bu kadar. Tez olalım haydi tez.

Ağalara satılmış üç beş çürük kişi, komandoları çetenin burnunun dibine dek sokmayı başarmıştı. Cami olayında meseleyi tam kavrayamayanlardı bunlar. Umur'un tüm iyiliklerini unutuvermişlerdi. Yine de suç bunların değil cahilliklerininindi. Bunları böyle kandıranlarındı.

İlk hengame hariç, çetede herkes alışılmış hazırlıkları dışında pek heyecanlı gözüküyorlardı. En yaşlı en kurt eşkiya olmasına rağmen bu kez en

heyecanlıları Goca Omardı. Görülmedik bir endişesi vardı. Tüm aynı sözü tekrarlıyordu:

Umur oğlu, bugüne dek ben seni dinledim. Bugün de gel sen beni dinle. Senin ne düşündüğünü biliyorum. Ama o olmaz bu durumda.

Olağan üstü durumu ayak üstü görüşmek için orada bulunan yönetim kurulu üyelerini göstererek:

Şu gördüğün insanların kaderi şimdi vereceğimiz karara bağlıdır. Çok iyi düşünmek zorundayız.

Dört bir yanımız en ateşli silahlarla sarılmış durumda. Ve her geçen dakika yeni yeni destek güçler alıyorlar. Kısaca durum her zamankinden kötüdür. Bence yapacağımız tek şey, vurularak dağ yolundan bir gedik açarak yukarılara çekilmektir. Başkaca bir kurtuluş yolu ben göremiren.

Umur bu kez telaşsızdı. Yalnız taşlı tarlada tırpan sallayan bir ırgat kadar önemliydi. Her sözü, her davranışı her zamankinden daha ölçülüydü. Umur:

Emmi çevremizdeki çemberin her an daha daraldığını biliyorum. Tüm olanaklar aleyhimizde. Dağ taş, asker. Hatta şu anda Tanrı bile ağalardan yana gibi. Yalnız bir tek şey bizden yana, o da halktır. Ben onlara hâlâ güveniyorum. Umudumu onlardan yana hiç yitirmedim. Teke tek bizim vuruşmamız bir fayda sağlamaz. Geçit en ateşli silahlarla tutulmuş durumdadır. Halkı imdadımıza çağıralım.

Ağaların istediği tuzağa düşmek üzereyiz. Askerle karşı karşıya gelmemizi en çok isteyen onlardı. Bilmiyorum bu durumda onlara yardım edecek miyiz?

Bu çemberden sıyrılmayı denemiyelim demiyorum. Yakalandığımız anda nasıl bir sonucun bizi beklediğini de biliyorum. Fakat bilgisizliğini gizle-

mekte çok usta olan bir politikacı durumuna düşmeyelim. Kendi gücümüzü iyice tartalım. Şu durumda çatışmanın bize bir yarar sağlayacağına inanmıyorum. Sizlere her zaman söylediğim şu sözü bir kez daha tekrarlıyacağım: Bizi kurtaracaksa eğer, yine o halk kurtaracaktır. Bırakın halka bu fırsatı verelim. Öz olarak diyorum ki, gerekirse teslim olalım. Evet teslim olalım. Bu teslim oluş bir yenilgi değildir. Bu teslim oluş bir ölümden kaçış hiç değildir. Kendi gücümüzü, yani bizim olan halkın gücünü deneyeceğiz. Yoksa şu kara taşların arasında ölüşümüz hiç bir meseleyi çözmeyecektir.

Bu sırada çeteden üç beş kişi birden oldukları yerde silâha sarılarak:

Halk halk, göz göre göre bizi ölüme itemezsin. Sizin güvendiğiniz o halk bizi gammazladı. Onlar bizi bu çıkmaza soktu. Çok safsınız, halk şimdi hemen askerin üç adım gerisinde eski potin çamaşır topluyor. Döküntü toplamak için askerin bu dağlarda sık sık gözükmesinden onlar çok memnundurlar. Yoksa seni beni düşünen yok. Onlar kendi davasında, tümü ekmek derdinde, anlıyor musunuz, diye avaz avaz bağırarak konuşuyorlardı.

Umur onların içinde bulundukları psikolojik durumu hesaba katıyordu:

Değerli dostlarım, duygu ve heyecanınızla konuşmayınız. Askeri birliklerin sık sık bu dağlarda gözükmesini dört gözle bekliyenleri kınamayınız. Ekmeksizliğin, açlığın insana neler yaptırabileceğini bilirsiniz kanısındayım.

İspanya iç savaşlarında şu olaya sık sık rastlanılırdı. Ağa ve hükümet güçlerine karşı savaşan halk cephesinin hemen gerisinde boş kovan toplayan aç kadınlar vardı. Bunlar ölüme meydan okur-

casına cephede cesur dolaşırlardı. Hattâ bir kez boş kovan topluyan aç bir kadının bir halk cephesi savascısını dövdüğü dillerde dolaşırdı. Niçin boş duruyorsun, neden ateş etmiyorsun diye dövmüş. Çünkü boş kovanları götürüp bakır hurdacısına satarak, çoluk çocuğuna ekmek parası çıkartacaktı. Haydi ateş et adam öldür ki kovan çıksın diyordu kadınlar.

Evet dostlar, bizim halkımızın bugünkü ekonomik sıkıntısı, dünün bir lokma ekmek için cephe gerisinde ölüme göğüs geren, İspanya halkının kinden farksızdır. Belki daha da kötüdür.

Umur'un böyle konuşması onlara dışarıda bekleyen ölümü unutturur gibi olmuştu. Mirzali Goca Emminin yadigârı kasaturasını yine yitirmişti. Yanık Mikaille cebelleşiyorlardı.

Mirzali yine Yanığa:

Olan Yanık bu hançeri yine sen çaldın diyordu.

Yanık da ona bütün gücüyle karşı koyuyordu. Öfkesinden bütün kelimeler dilinin etrafında kavut gibi büyüyüp dolanıyordu.

Dışarıdan haberci dağ yolunun da çoktan tutulduğu haberini getirdi. Tam bu sırada bir mavzer sesi karşı dağlarda yankıladı. Bu ses oradaki ayak üstü toplantıya son verdi. Herkes fırladığı gibi önceden kestirilmiş mevzilerine sürünerek gittiler. Umur tek başına kaldı içeride. Ağır ağır ayı postu serili sedirin üstünde ilerledi. Goca Omar'ın geyik postu namazlığının yanında asılı duran tüfeğini aldı. Bu son çıkış, bu dar kapıdan diye düşündü. Ellerini orta yerdeki isli cereğe dayayıp içeriyi şöyle son bir kez daha gözden geçirdi. Recebin gırnatasına İsmal'in sazına, Goca Omar'ın namazlığına, tek tek baktı. Halkı düşündü, Ekin'i düşündü yanarak ölen Ebesini, Kardeşlerini, Babasını düşündü. Sonra

kalın paltosuyla konağın sundurmasında halka tepeden bakan Hasan Ağa'yı düşündü. Bu son düşündüğü şey dişlerini kendiliğinden kitledi. Yumruğunu düğümledi. Birden dışardan gelen A.4 makineli tüfek sesi onu ayıktırdı. Hızla mevziye girip beklemeye başladı.

Şafak sökmek üzereydi. Askerin hafif makineli-sinden çıkan yönsüz yaylım ateşi yılan dili gibi karşı dağlara doğru uzadıkça uzuyordu. Sabahı tezleştirmek için sanki güneşe yardım ediyorlardı. Şafağın sessizliğinde bir ses bin oluyordu. Dağlar, bereketli dağlar, bire bin veren Adana ovası gibi cömert dağlar. Aldığı bir kurşun sesine binlerle karşılık veren Koplar...

Silâh sesleri tüm çevre köyleri kan uykusundan uyandırmıştı. Ağır dev uykularından uyanan toprak damların bacalarından, kara bir iplik gibi göğe yükselen dumana iki ses daha karışıyordu. Biri köylülerin:

Tanrım Umur'u sen esirge. Komünist İmamı sen koru sesiydi.

Biri de ağların:

Umur'un yiğit arkası yere gelsin. Gominist İmam yok olsun, sesiydi.

Atılan her kurşun ağaların yüreklerindeki buzu biraz daha donduruyor, iştahlarını artırıyordu.

Aha bu son kurşun, inşallah onun sol böğründen girip al kanlar içinde koymuştur. Ciğerlerini parça parça ağzından getiriyordur inşallah, diyorlardı.

Köylüler ise her kurşun sesiyle kendileri bir kurşun yemiş gibi irkilip sığıyorlardı.

Umur gerisinden mevziye atlıyan bir sese tabancasını tezce çevirdi. Goca Omardı.

Oğul etme getme oğul. Gel söz dinle oğul. Son bir fırsatımız varken gel gidelim şuradan. Bir delik bulup bu çemberden çıkarız belki. Ama burada kalırsak yüzde yüz ölürüz. Başka bir çıkar yolumuz kalmadı. Daha şimdiden çeteden üç kişi vuruldu. Bak bu saçım sakalımla sana yalvarıyorum. Bunun tek nedeni var, o da sen bir dost emanetsin. Yoksam etmezdim bu minneti seen.

Umur donmuş gibi sessiz öyle duruyordu. Tüfeği yüzüne dayalı taş kesilmişti.

Bir çıkış hareketi, hele de toptan bir çıkış hareketi, hem bize hem de askere çoğa mal olur. Eğer öleceksek bile, halk çocuğu askere zarar vererek bir ölüme bir türlü razı olmuyor gönlüm, diyordu.

Goca Omar Umur'a ne dediyse para etmedi. Sonunda öfkelenen Goca Omar:

Di get o güvendiğin halkın, köyün seni gultur-sun, deyip çıkıp gitti.

Umur içinden çetenin üzerindeki dikkati kendi üzerine çekmeyi düşünüyordu. Böylece az bir kayıpla onlar dağ yanına kayıp kurtulabilirdi. Elindeki makinalıyı havaya rastgele boşaltıyordu. Bir ara öyle aralıksız tetiğe bastı ki, artık kulaklarına makinalı tüfeğin sesi bir leylek takırtısı gibi geliyordu.

Askerin ateşinin kendi üzerine doğru iyice kaydığını gören Umur biraz ferahladı. Derin bir oh çekerek:

Çete dağ yolunu tutmuştur şimdi diye kendi kendini teselli etti.

Ortalık iyice aydınlanmıştı. Güneş yine her zamanki yüssüzlüğüyle dağların ardından taşlara çalılara sürünerek süzülüp çıktı. Akşamdan kalma bir

iki bulut bozması parçacıklar güneşle uğraşmak istediler. Fakat dikiş tutturamayacaklarını anlayınca Kopların en tepesine doğru kaçıştılar.

İki yan içinde, oldukları yerden kıpırdama olanağı kalmamıştı. Dörtbir yan sinil sinil bir sessizliğe büründü. Herkes olduğu yerde nefesi kesik ölümün nasıl bir şey olduğu üstüne kopuk kopuk düşler kuruyordu. Kurtlar, kuşlar bile sanki pusuya yattılar. Ya da Kominist İmam çetesinin kötü geleceğine bakıp yas tutuyorlardı. Ağaçların, taşların, derelerin, otların da bir dili vardır derler. Ama onlarda bildiğini unutmuş gibi suskundular. Bu şafak, bu sabah bir başka sabahtı.

Ağır ölüm sessizliğini derinden gelen yanık bir ses bozdu. İğdeli köyünün hopperlörlü hocasının sesiydi bu. Yanık yanık bir selâ sesi dağlara, yukarıya yayılıyordu. Derinden derine gelen bu ses Umur'u etkiledi.

Allah Allah bu vakitte neyin nesidir acaba? Köyde bir cenaze var herhalde diye düşündü.

Daha aşağılardan ağır askeri araç sesleri gelmeğe başladı. Sonra bu iğreti suskunluğu bir siten tabanca sesi yırtıp attı.

Umur'un dalgınlığı Ekin üstüneydi. Zavallı kız ne olacak şimdi diye dalıp gitmişti. Aylar, yıllardır içinde gizlediği umut oyları güve yeniği ipek gibi tıpır tıpır dökülmüştür şimdi. Günde üç kez giyip çıkardığı gelinliğiyle, çiğdem gibi taptaze boynu bükük Ekin geldi gözünün önüne... Kara düşünceler beyninde daladn dala geziyordu.

Darıözünün kooperatif işini düşündü. Yarım kalan bir düş gibi geldi ona. Acep köylü işin bundan ötesini kendi götürebilir miydi? Köylü kendi kendine yürütse bile köylüyü kendi haline bırakır-

lar mıydı? Başındaki düşünceler böyle içinden çıkarılmıyacak kadar büyüdüğü bir an yeni bir makinalı sesi Umur'un imdadına yetişti. Onu içine dalıp debelendiği düşünce bulamacından çekip çıkardı.

Vakit öğleye yaklaşmıştı. İki yandan önemli bir saldırı işareti gelmiyordu. Asker neden son saldırısına geçmiyordu? Ne bekliyorlardı? Halbuki geceye bırakmadan, işlerini bitirmeleri gerekiyordu. Yoksa karargâh çevresine yanaşmayı göze almıyorlar mıydı? Ah bir geceyi tutsalar, gerisi kolaydı. Umur hiç sevmediği geceyi nasıl da özlüyordu...

Umur hemen yanıbaşındaki sığınaktan bir ses duydu.

Umur Umuur oğul dikkatlice buraya gel. Dikkatli gel, gel ki ben vuruldum. Geriden tüfeğin biri burayı tutuyor. Aman dikkatli gel.

Umur deli gibi yerinden sıçradı. Ses Goca Omar'ın sesiydi. Halbuki o öfkeli çıkışıyla, Umur onu bırakıp gitmiştir sanıyordu. Şimdiye onlar dağı tutmuşlardır bile diye sevinmişti. Tek tek patlayan bir iki fişek demek onu yaralamıştı.

Umur'u görünce Goca Omar'ın yüzü güldü. Umur'un kuş gibi çarpınışını görünce yine dayanamadı.

Yok okul, yok bir şey. Önemli değil, bu işe yaramaz eski posta bir delik daha açıldı, hepsi okadar.

Sağ koluna kürekte girmişti kurşun. Umur acele sardı yarayı. Kanı dindirdi ama, koldan hayır yoktu. Arkadan kuş gözü gibi girmiş ön tarafı omuzdan aşağı dağıtmış çıkmıştı. Umur'un gözleri bir an Goca Omar'ın gözlerine takıldı. Bir süre öyle donuk kaldı. Sonra boynuna sarıldı. Gözleri dolmuştu. Yine Goca Omar'ın gür sesi onu uyardı:

Oğul hani senin halktan hâlâ bir haber yok. Ne yalan söyleyim bu halk hikâyene ben de kendimi inandırmıştım. Bilmem sen yine güveniyor musun onlara? Çoh üzgünüm, çünkü ben güvenimi yitirdim. Şimdi belki de onlar bizim ölüm haberimizi bekliirler. Birez önce İğdeli'den selâ sesi geldi. Belki az sonra da mevlüdümüze oturacaklar. Senin onları düşündüğün kadar onlar da seni düşünemediler.

Sen bırak bizi, biz yaşımızı yaşadık. Su testisi su yolunda kırılırmış. Dolayısıyla bu sonuç benim için çok normaldir. Fakat sen, seen yazık oldu. Hem daha çok gençsin, hem de geride bekleyenlerin var. İşte ben en çoh buna yanirem.

Umur korku dolu bir gözle yeniden yüzüne baktı. Ölüm izleri aradı onu baba yüzünde. Sonra:

Emmi, Emmi siz neden gitmediniz? Niye buradasın? Bak diğer arkadaşlarımız gitti kurtuldu. Çete çoktan dağı tutmuştur.

Goca Omar halsizce gülümsedi.

Kim gitti, kim kurtuldu bire oğul... Tümü burdalar. Bakma onların seen öyle sistem ettiklerine. Seni tümü canı gibi severler. Tümü mevzilerde silâhının başında senin son kararını bekliirler. Seni bırakıpta hiç bir yere gitmezler.

Bu sırada yeni bazı karşılıklı silâh sesleri geldi. Sığınağın sonundaki deliğin birinden arka arkaya birisinin girdiğini gördüler. Mirzali, Mirzaliymiş, bir elinde Goca Emmisinin yadigârı hançeriyile girdi içeri. Yüzü iyice kararmıştı.

Goca Emmi ben ağlıyacağım, dedi demedi o tanınmış ağdını bastı.

Goca Omar istemiye istemiye gülümsedi ve Mirzaliyi teselli etti.

Umur:

Emmi, üzüldüm Emmi, çok üzüldüm. Arkadaşların gitmediklerine üzüldüm. Sorumluluk şimdi daha da ağırlaştı. Ah keşke gitselerdi, keşke gitselerdi.

Umur, Mirzali'yi okşıyarak:

Bunlar neden bekliyorlar? Niye saldırıya geçmiyorlar? Diye kendi kendine söylendi. Askerin suskunluğu sinir bozucuydu.

Senin teslim olmanı. Onlar da kan dökülsün istemirler. Asıl mesele de seni diri teslim almaktır. Bu işte çoh para var bilimirmisen? Seni diri yakalamanın onların işine ne ölçüde yarıyacağını düşünemir misen?

Umur'un yüzünde bir hoşnutluk ışığı parladı:

İyi çok iyi, o halde şimdi onlarla bir pazarlığa gireceğim. Eğer sizleri serbest bırakırlarsa ben teslim olacağım Emmi. Evet teslim olacağım.

Umur daha sözünü bitirmeden Goca Omar:

Olmaz öyle şey. O pazarlık burada hükümsüzdür, dedi.

Dışarıdan dağı taşı inleyen, buz gibi bir hoperlör sesi geldi.

Dikkat dikkat... Kominist İmam, Kominist İmam, size sesleniyorum. Teslim olun, kanun adına teslim olun. Teslim olursanız kılınıza dokunulmayacaktır. Yargıç önüne sağ salih çıkacaksınız. Size askerce söz veriyorum. Kan dökülmesin istiyoruz.

Ses sustu. Birbirlerine onlar da bakıp sustular. Aynı madenî soğuk ses:

Dikkat dikkat...

Yarım saat zaman veriyorum. Yoksa harekete geçeceğiz. Tüm çevreniz sarılmıştır. Kurtulmanız söz konusu değildir. Gelin teslim olun, teslim oluuuun.

Goca Omar:

Oğul tez git diğer uşaklara haber ulaştır. Sen de birlikte buradan ilk fırsatta uzaklaşmağa bakın. Başka çıkar yol kalmadı. Çapraz gidişle yan yoldan gidin. Makinalıların doğrultusundan uzaklaşın yeter. Askerin içinde sanmam ki keskin nişancı bulunsun. Ben bu tek elle daha epey tetik çeker onları oyalarım.

Umur bu sözleri hiç duymamış gibi donuktu. Gitmeğe hiç te niyeti yoktu. Bunu kavrayan Goca Omar tek eliyle silâhını Umur'a çevirdi:

Tez uzaklaş buradan, yoksa karışmam.

Umur yine hiç duymadı. Bu tehdidin etksiz olacağını anlayan Goca Omar titrek bir sesle:

Hakkımı helâl etmem oğul, onca insanın hayatı senin buradan gitmene bağlıdır. Ruzimahşerde iki elim yakanda kalır. Tez gidin uzaklaşın buradan.

Umur birden canlandı. Sığınaktan birinci sıçan yoluna indi, inmedi:

Kıpırdama, yakarım diye bir ses duyuldu. Sesi duyar duymaz olduğu yerde kurşun yemiş gibi döndü. Bir astsubay'ın sten tabacasını Goca Omar'ın kanlı göğsüne bastırdığını gördü. Elleri tir tir titriyordu. Çıt desen tüm kurşunlarını boşaltacaktı. Goca Omar öylece sırt üstü yatmış bir halde pel pel astsubayın yüzüne bakıyordu.

Astsubayın arkasında iki üçte sivil belirdi. Umur onları hemen tanıdı ağanın adamlarıydı. Demek gizli geçidi onlar öğretmişti. Ağanın adamları bile bu yolu bilemezdi. İçlerinde yolu bilen biri, köylülerden ya da çeteden biri olmalıydı.

Umur olduğu yere yapışmış soluk almadan duruyordu. Onlar kendisini göremiyorlardı. Hemen silâhı doğrultup o sivilleri vurmaya düşündü. Fakat Assubay Goca Omar'ı hiç kuşkusuz öldürürdü. O

durumda ne yapmalıydı? Tüm çeteyi bir anda yok olmaktan kurtarmanın, ya da kurtarma umudunun tek çıkar yolu kalıyordu. O da derhal teslim olmak. Evvet başkaca yapılacak hiç bir şey kalmamıştı. «Halk bizi elbet birgün kurtaracaktır.» Sözü içinden tatlı bir ürperti gibi geçti. Olduğu yerde:

Durun, durun diye ünledi. Durun teslim olacağım. Ben Umur, Umur benim teslim oluyorum diye nefes nefese silahını atıp içeri daldı.

Goca Omar başı kesik tavuk gibi çırpındı. Sonra sesinin yettiğince "Umur, Umur ne ettin oğul... Ne yaptın oğul. Beni aha şimdi sen öldürdün işte. Bir sürü insanın kanlısı oldun.

Vah vah vah diye döğündü.

Bu olaylar karşısında heyecandan, şaşkınlıktan dili şişen assubay:

Umur, Umur, Ko Ko Kominist İmam. Kominist İmam Umur. Ben ben ben teslim aldım, ben teslim aldım, diye âdeta inledi.

Marazi bir gülüşün sonunu demir gibi sert bir emir aldı:

Geeç geç... Geç sen de şöyle.

Geride tetikte duran sivillere:

Tez gidip haber verin, verin ki ben teslim aldım. Ben teslim aldım. Kominist İmamı ben, ben...

Umur tüm çeteye teslim olmaları için emir yollamıştı. Ortalık birden ana baba gününe döndü. Böylece iki ölü bir çok yaralıyla teslim oldular. Kominist İmam çetesinin tüfeklerinden çıkan son kurşun seslerini bir dost armağanı gibi Koplar kapıp aldı, emdi ve geriye yansıtmadı. Öyle sıcağı kırılmıştı. Dağın taa tabanlarındaki pınarları yalayarak gelen yel mevzilerinden kan ter içindé kalkanları serin serin okşadı. Çamlar fısıldaştı, otlar sallandı.

Askerî birliğin asıl komutanı gelinceye dek, çetenin her üyesinin elleri kelepçelenmiş ayaklarına zincir vurulmuştu bile. Sıçan yollarının, mevzilerinin içi dışı asker dolmuştu. Giren çıkan çağıran bağırان ağlayan gülen oynayandan can başkaydı. Her kafadan bir ses geliyordu. Çete teslim olduktan yarım saat sonra olay yerine ulaşabilen en yedekçiler bile «Ben sıkıştırdım, ben yakaladım» diye öğünüyordu. «Ben yaraladım, ben olmasam Komünist İmam teslim olmazdı» diyenlerden başka, derin düşüncelere dalanlar da vardı. Bu başarılı sürekle avının coşkunluğuyla sarhoş olanlarla tüfeği çenesine dayalı kara kara düşünen erler ters ters bakışıyorlardı. Bu bakışta tiksinti, tükürük, kınama vardı. Yine bu bakışta insancılık, bilgi ve çeteyi içten içe seviş vardı. Bu bakışta:

«Bağışla bizi Komünist İmam. Ne yapalım, biz de emir kuluyuz. İnan şu anda içimiz kan ağlıyor. Sırtımızdaki boz urbaya bakıpta bizi bir şey sanma. Tümümüz köylü çocuğuyuz. Yavan ekmeğini gıt kanaat bulanlardanız. Ömrünü el kapılarında tüketenlerdeniz. Biliyoruz sen bizdendin. Bizim gibilerin gayretini govdun. Vallahi ve billahi bizde sendeniz. Amma ne çare işte görüyorsun. Gözlerimize bak ne demek istediğimizi anlarsın. Bizden sana, ölürsen Allah rahmet eylesin, kalırsan selâmet versin demekten başka fayda yok» diye bir anlam vardı.

Yaralı, sağlam demediler çeteden sağ kalanları Volga tutsakları gibi, bir ipe dizdiler.

En başa Umur'u geçirmek istediler, o:

Ben Goca Emmimden ileride gitmem. O geçektir en öne diye directti.

Umur'la Goca Omar'ı teslim alan assubayın adı,

Murtaza Çavuştu. Murtaza Çavuşun bağıra bağıra sesi kısılmıştı. Yüzü gözü anormal bir heyecan ti-kiyle seyriyordu. Umur'un «Ben Goca Omar'dan önce gitmem» diye diklenmesine kızıp tabancasının gabzasıyla başına indirdiği gibi yüzünü gözünü al gülü kan içinde koymuştu. Her organı gibi elinin de dengesi bozulan Çavuş Umur'un başını derince yarmıştı. Terle kan karışınca, açık renkli boya gibi tezden yaylıyordu. İlk kez saçlarının arasından şıpır şıpır göz yaşı gibi döşüne, aşağı damlayan kan, sonra yavaşladı ve pelteleşti.

O, tüfeği çenesinde, derin derin düşünenlerden, Murtaza Çavuşa kızanlar oldu:

Ulan hey namussuz ekmeksiz, sen teslim aldın diye sen mi öldüreceksin adamı? Allah sana fırsat vermesin, oğlum işin aslına bakarsan o Kominist İmam'a da bu bilem azdır. Sizin gibileri adam etti de iyilik bildirecekti ha... İşte böyle adamları okutursan sonunda böyle olur. Beslersin gargayı oyar gözünü. Bunlar nankör adamlar, bunlar cibiliyetsiz insanlardır.

Çetede herkes Umur'un gözlerine, kanlı başına bakıp bakıp başlarını yere eğdiler. Hele Goca Omar, sol omuzunun yarasına dokunmuş gibi hopladı. Umur'un yüzüne bakmadı. Çavuşa bir göz attı, sonra ipe bağlı elini yeğinin döş cebine sokmak istedi ulaşamadı.

Mirzali tutsaklar dizisinin en sonuna düşmüştü. En çok içerlediği şey de Yanık Mikayilin kendisinden iki adam önde gidişiydi. Kendisine yakın eli süngülü erlerden biri, neyse onunla konuşmak istedi:

Eşkiya efendi senin adın ne?

Been anlı şamlı eşkiya Mürzeli derler.

Kaç tane cana kıydın, yani şimdiye dek kaç adam öldürdün?

Eşkiya olmak için cana kıymak şart mı?

Ulan adam öldürmedik eşkiya mı olurmuş?

Bu söz Mirzaliye dokundu.

Ha bir tane Amerikalıyalı gönüllü öldürdüm. Emme adamda adamdı, hee... Adam değil ayı idi. Aham bele kapılara sığmazdı. Öldürende eyle adam öldüreceksin hemşerim annisen.

Ulan ben ne diyom, sen ne diyon be. Ben sana hiç adam öldürdün mü diyom, sen galkıp bir Amerikanlı öldürdüğünü söylüyorsun. Ulan o adam mı be.

E... napıyım onu saymassan adam öldürmedim işte. Napalım elim değmedi. Boş vaktim yoktu. Adam öldüremedim hemşerim. Mirzali bunu kusura kalma adam öldürmedim hemşerim der gibi üzülerək söyledi.

Geride bunların sıkı fıkı konuştuğunu gören bir teğmen bağırdı:

Konuşmak yasak ulan:

Bir dağ yolundan Bololuğa doğru yürüyüşe geçmişti. Koplur yıllardır yoldaşlık ettiğı yavrularını yozuyordu. Belki de bundan önce her konup göçenler gibi, bunları da son yolculuğuna çıkarıyordu. Her çam, her ot, her çiçek, son yolculuklarında bunlara el sallur gibi kıpırdıyordu. Taşlar bile bu bir dizi gidişte her zaamnkenden çok engelliyeciydi. Ayaklarına dolaşıyor, düşürüyor, kaldırıyordu. Belki ki, Kominist İmam çetesinin kendilerini bırakıp gitmelerini istemiyorlardı.

Dağı taşı insan kaplamıştı. Bu denli insan da nereden gelmişti böyle. Dört bir yan kum gibi insan kaynıyordu. Kominist İmamın imamlığını değil

de koministliğini görmeğe gelen pek çok insan vardı. Millet onu görmek için biri birini yiyordu. Ona bakmaktan yoluna bakamıyan ağaların adamları, köstekli at gibi ikide bir taşlara çarpıp düşüyorlardı.

Murtaza çavuş Afrika'da define bulmuş Avrupalı gibi kıskançtı. Tutsakların çevresinde alıcı kuş gibi dönüyordu.

Bunlar benim, tümü benim, ben buldum. Ben kazandım ben harcarım gibi bir tutum içindeydi.

Bir ses duyacak, hiç bir sözü anlıyacak durumda değildi. Sadece bağılıyor, konuşuyor ve dönüyordu.

Ben, ben teslim aldım. Tek başıma ben teslim aldım. Kominist İmamın inine tek başıma ben girdim.

Aynı sözleri kurulu plâk gibi tekrarlıyordu. Mesele ben, ben, ben, sözcüğünde düğümleniyordu.

Katardaki yaralılar yürümüyor sürünüyorlardı. Kan kayıp eden beş altı kişinin benzi kireç gibi ak olmuştu. Sıtma tutmuş gibi titriyor soğuk soğuk terliyorlardı. İrecep dinç gözüküyordu. Hemen yanbaşında yürüyen Murat, ara sıra başını onun sırtına dayayıp duruyordu. Ayaklarındaki köstek yürüyüşü iyice güçleştiriyordu.

İrecep bir ara, geriden ağzını yaklaştıırarak:

Duydun mu Goca Emmi duydun mu?

Goca Omar irkilir gibi başını, yarım sağa ona çevirdi. İrecep: Emmi bu Murtaza çavuş kimmiş duydun mu? Derinceliymiş Derinceli.

Goca Omar'ın beyninde bu sözcük yankılandı. «Derinceliymiş Derinceli» Goca Omar ta gerilere daldı çıkamadı. Eski günlerin defterlerini yaprak yaprak açmaya başladı. Biraz önce Umur'un başına

inan tabancadan sonra denenleri toparladı. Umur'un durumuna çevreden acıyan subay assubaylar ne demişlerdi:

Kominist İmama bu bile az. Böyle adamı okutursan, işte sonunda böyle yapar. Besle kargayı oysun gözünü. Ve böyle...

Goca Omar'ın belleğinde davullar çalmaya başlamıştı. Beynine bir balyoz ağırlığı ile inip kalkan o sözlerin ağırlığından kurtulmak istercesine başını salladı. Sonra korka korka başını çevirip Murtaza Çavuşun yüzüne iyice bir baktı. Korkunç bir şey görmüş gibi sonra hızla başını geriye çevirdi. Kendi kendine besmele çekti, bu gözler, hiç yabancı gelmemişti. Yine kendi kendine yavaş bir sesle dua okur gibi:

İnşallah Tanrı korktuğumuza uğratmaz, inşallah o değildir dedi.

Askerî birlik karargâhı yine Hasan Ağanın koca konağa kurulmuştu. Köy toz duman içindeydi. Cip-ler vızır vızır işliyor, askerler koşuşuyordu. Ufak çoluk çocuk, kadın, kız damların üzerine çıkmış kocaman gözlerle ürkmüş geyik gibi onları izliyorlardı.

Bololuk yine ömrünün son gününü yaşıyan bir hasta gibi huzursuzdu. Köy erkeklerinin yaşlısı genci yerinde duramıyordu. Evlerine giriyor çıkıyor, damların üzerinde geziniyorlardı. Köylü de bir başkalık vardı. Önceki olaylarda olduğu gibi meseleyi pencere deliğinden izlemiyorlardı. Tümü bu kez dışarı dökülmüştü.

Hasan Ağa iyice sapıtmış gibiydi. Sevincinden durduğu yerde duramıyordu. Konağın o kadar merdivenlerini kuş gibi inip inip çıkıyordu. Murtazayı kucaklamış kimseye vermiyordu. Onu öpüyor öpü-

yor yine öpüyor, fakat doymuyordu. Bırakıyor, çekilip açılıyor sonra gelip yeniden sarılıp iki gözle-
rinden alnından bir daha öpüyordu. Askerin aya-
ğının dibine, daha oracıkta on baş hayvanı kesmiş-
ti. Bir yandan da tutturmuş «İlle de Murtaza için
ayrıca celep keseceğim. Tez sürmeli celebi bulun,»
diye uşaklarına bağırıyordu.

Çevre köylerin ağaları sanki koku almışlardı.
Tümü birden tam tekmil konaktaydılar. Yüzler gü-
leç birbirinin başarısını kutlar gibi sarılıp koklaşı-
yorlardı. Ne zaman da duymuşlardı, ne zaman da
böyle çabuk yetişmişlerdi.

Köylünün o rahatsız gezinişleri dışında yaptığı
bir şey yoktu. Yine donuk, yine neşesi, kederi belir-
sizdi. Her zamanki şey yine ağızlarını bıçak açmı-
yordu. Damların üstüne ahırların ardında öbek
öbek toplanmışlardı. Ağızlar yine kilitli fakat elleri
oynuyordu. Elleriyle ahrazlar gibi işaretleşerek ko-
nuşuyorlardı. Önceki durumlarda yapmayıp şimdi
yaptıkları ikinci yenilik te buydu. Zaman zaman yer
kurcalayıp, ayaklarının burnuna bakışları her za-
man yaptıkları şeylerdendi.

Utaniyorlar mı nedendir, konağın avlusunda,
bir sıra dizili duran çetecilere doğru hiç bakmıyor-
lardı. Onlar sadece ciplere, askerlere ve ağaların be-
sili atlarına bakıyorlardı.

Vakit dar akşamdı. Güneş ufuklara yaslanmış,
yorgun dağların arkasından sessizce battı. Köyün
sığırı davarı köye indi. Bugün küçük çocuklar bile
mallarının önüne çıkmadı. Evin yolunu bilip doğru
ahırına giren akıllı hayvanlar hariç, diğerleri tüm
sokak aralarında başıboş dolaşıyorlardı. Meleşme-
ler, böğürtüler Cip, Reo, CMS homurtularına karı-
şıyordu.

Askeri birliğin komutanı binbaşı son bir telsiz emri almıştı. Emre göre tutukluların gece yola çıkarılmaları güvenlik yönünden sakıncalı bulunuyordu. O geceyi sıkı güvenlik tedvirleriyle Bololuk'ta geçireceklerdi. Ertesi gün şafakla, şehre doğru yola çıkılacaktı.

Köye sel gibi asker akıyordu. Güvenlik için köyün çevresi halka halka sarılmıştı. Dört bir yanı kale gibi kuşatan irili ufaklı tepelerin köye bakan yüzleri, el ele vermişcesine sık askerle kaplıydı. Daha da habire geliyor, yine geliyordu.

Ağanın geniş avlusunun orta yerinde, Komünist İmam çetecileri birbirlerine bağlı, bir dizi bara kalkmış dadaşlar gibi dikiliyorlardı. Başları tüm düşüktü. Düşte gezer gibi, var gibi, ya da yok gibiydiler. Eller kelepçeli, ayaklar uzun bir kemle bir birine ulalıydı.

Goca Omar'ın yaralı kolu iyice sarkmıştı. Gövdesinde bir ek gibi güç taşıdığı belliydi. Yine de iyi dayanıyordu. O durumuyla yıkılmayışı ancak eski toprak oluşuna yorulabilirdi.

Umur'un kara kalpağının altından sızan kan, rastgele yüzünde gözünde kurumuştı. Fakat gözleri halâ capcanlıydı. Dişleri kenetlenip kalmasın diye mi nedir, ara sıra çenesini oynatarak düzgün dişlerini gösteriyordu. Çeteden diğer yaralılarından bir kaçının durumu iyi değildi. Daha çok ayakta durmağa dermanlarının kalmadığı sağa sola bezgin gözlerle bakışlarından belliydi. Başlarını koyacak bir yer arıyorlardı. Bir iki kez biri diğerine yaklaşıp başını arkadaşının omuzuna yaslayacak oldu nöbetçiler:

Bir yere dayanmak, oturmak yasak diye bağırdılar. Bunu söyleyenler asker değil, ağa uşağı nö-

betçilerdi. Asker iyiydi, asker gaddar değildi.

Aklı ermeyen çoluk çocuklar, avlu duvarına tırmanıp onları seyrediyorlardı. Kapı deliği, dam üzerinden bakanlar genellikle ağa takımının adamlarıydı. Köylüler nedense o yöreye yaklaşmıyordu, oradan uzak kaçıyorlardı.

Akşamın loşluğu başlayınca avlunun içi dışı eli tüfekli nöbetçiyle doldu. Konağın damının üzeri, avlu duvarının başı, kaldıramıyacağı dek gözcüyle yüklendi. O sırada avluya giren merhametli bir yetkili ayakta duranların haline bakarak, şöyle duvarın dibine çömelebileceklerini söyledi. Sıraleyin usulca oturdular. Çöktüler.. Oh buna da şükür gibisinden birbirlerine baktılar. Umur kimsenin yüzüne bakamıyordu. Goca Omar'ın eski bir alışkanlıkla eli sigara cebine gidecekti, bunu fark eden Umur orada dikilen assubaylardan birine:

Şu tabakadan bir sigara sarar mısınız hemşerim dedi,

Assubay hiç cevap vermeden deneni yaptı. Sigarayı sardı. Goca Omar'ın ağzına tutuşturdu ve yaktı. Goca Omar üst üste iki nefes çektikten sonra küçük bir gülüşle Umur'a baktı.

Murtaza Çavuşun başarısı hemen daha orada, yerinde değerlendirilmişti. Önceden alınan prensip kararı gereği olağanüstü başarı madalyasıyla taltif edlidi. Madalyayı göğsüne taktıktan sonra daha çok gezinmeğe başladı. Üst üste birkaç kez avluya girip girip çıktı. Göğsünü gere gere madalyasını gösterdi. Hiç olmadık adamların konuşuyor, madalyasına dikkat edip, bakmayanın yanında fazla vakit harcamıyordu. Hatta niye bakmadın enayi gibilerden adama içinden kızıyordu bile.

Aklına ne estiyse pat küt kapıları açtırıp yine

avluya girdi. Eli arkasında sinirli adımlarla bir iki kez avluyu arşınladıktan sonra, Goca Omar'ın önünde firen yapıp durdu. Ellerini arkasından çözüp yanlarına, önüne getirdi, sonra yine arkasına bağladı. Ayaklarının burnu üstüne dikilerek:

Beni tanıdın mı Goca Emmi? İyi bak bakiyim, tanıyabilecek misin? Düşün, düşün çıkarabilirsin... Ama nereden tanıyacaksın. Ben o zaman parmak denli bir çocuktum. Şimdiki gibi miydim? O durum nereden, bu durumum nerde. Bizim sülâle zaten tüm öyledir. İlk sıralar çöp gibi oluruz, sonra birden boy atar gelişiriz.

Doğru söyle Goca Emmi Allasen, hiç aklından geçer miydi benim okuyup ta böyle adam olacağım. Ben zaten ta ilkokuldayken böyle okumaya hevesliydim. Nenem bana tüm «sen okuyup adam olacaksın, büyük mertebelere ereceksin,» der dururdu rahmetli. Ah beni dünya gözüyle şimdiki durumda bir görseydi. Göremedi rahmetli, göremedi, diye içini çekti.

Bir ara kopuk filim gibi hırp kesildi. Durdu düşündü, sonra:

Benim okuyup adam olmamda emeğiniz var. İnkâr edersem gözüme durur. Fakat vazife vazifedir. Askerlik yaptın, vazifenin ne demek olduğunu bilirsiniz. Ben görevle samimiyeti hiç karıştırmam. Vazife başkadır, Emmilik, dayılık başkadır. Şu anda vazife başındayım. Vazife her şeyin üstündedir. Yani demem şu ki, bana hiç darılıp küsmece yoktur. Tamam mı, anlaştık kanısındayım. Ben sadece vazifemi yaptım o kadar...

Goca Omar'ın beyninde yine çanlar çalmağa başlamıştı. Tüm çete alttan yavaş yavaş başlarını doğrultup belleklerini yokladılar. İncep acı acı gül-

dü.O durumu iyice anlamıştı. Goca Omar'ın başı tüm yerdeydi. O sırada yine kapılar açıldı. Şakır şakır silahlar yoklandı. İçeriye iki assubay bir subay ve Hasan ağa girdi.

Hasan Ağa zafer kazanmış bir kumandan gibiydi. Zevkten dört köşe olmuştu. Bir kaç saatlik bir neşe bile onu biraz daha şişirmeğe yetmişti. Gözü hiç bir yeri görmüyordu. Başı dik göğsü kabarıktı. Doğru Murtaza Çavuşun yanına yürüdü.' Ağzını kapayıp gülüşünü gizlemeğe çalışarak onun koluna girdi:

Murtazam, kumandanım evlâdım, seni tanıyabildiler mi bari? Ama onlar tanıyamasa da sen kendini tanıtmıyorsun bilirsin, değil mi yiğidim? Değil mi aslanım? Peşinden gevşek gevşek, kikir kikir güldü.

Sonra Umur'la Goca Omar'a doğru avına yaklaşan kedi gibi yürüdü:

Evet, evet Komünist İmam. Nasılsın imansız, melûn İmam?.. Bir atlarsın çekirge, iki atlarsın çekirge, sonunda işte böyle avucumun içine girersin çekirge. Haaa.. işte böyle yaaa...

He, di bakiim. Müslüman evlâdını okutarak, harçlık göndererek, avlayıp tavlıyacağını mı sanmıştın? El kesesinden ağalıkla olmaz bu işler. Demek işler bildiğin gibi değilmiş. Yok öyle yağma. Yok öyle hampa. Bak işte böyledir bu işler. Yılan eğri akar, büğrü akar, deliğine dosdoğru akarmış değil mi?

Bu vatanın ekmeği helâlû hoş olasıca yiğidimi tanımadınız mı? Tanırsınız elbet, tanırsınız. Tanımayacak ne varmış. Derince'den Çalık'ın oğlu Murtaza. Yiğit Murtazam çöplükte yetişmiş bir gül Murtazam.

Murtazanın yüzü karıştı. Ağanın kendisine «Ça-

lık'ın oğlu» deyişine kızmış olacak. Kendisini o babaya lâıyk görmüyordu. Paşa çocuğu demeliydi. Bu madalyanın sahibi, bu rütbedeki adam hiç DERİN-SEDEN Çalık'ın oğlu olur muydu? Olsa bile öyle denir miydi?

Hasan Ağanın dediklerini duyan çetecilerin ağzı bir karış açılmıştı. Yalnız Umur, Goca Omar ve İrecep başlarını bile kaldırmadılar. Bu durumu zaten çoktan anlamışlardı.

Gece yarıya yakındı. Tertemiz bir göğü parlak, sönük yıldızlar donatmıştı. Bu gece ormanın böcekleri, kuşları, köyün gürültüsünden fırsat bulup ötemediler. Yavaş yavaş gece geceliğini belirtip, sesler kesilmeğe başlamıştı. Dışarıdan bir ağıt, bir tuhan koptu. İlk önce ağrıdan başlayan ince kadın sesleri sonra yaklaştı ve gürleşti. Birden avlunun dışında konuşmalar ayak sesleri duyuldu. Balpınardan Umur'un Anası Nişanlısı, Resul Dayılar gelmişlerdi. Yürek dayanamıyordu görmeğe. Saçlarını başlarını yolmuşlar, gözlerinden kanlı yaşlar saçıyorlardı. Kara haberi duyar duymaz kalkıp yayak yapıldak yollara düşmüşlerdi.

Ağıt gittikçe büyüyordu. Bir iki kişinin işi değildi. Tüm köy uğulduyordu. Gecenin karanlığı ölümsü bir ezgiyle bir uçtan bir uca sökölüp gidiyordu. Köylü dolmuş, dokunsan ağlıyacakmış zaten. Bir işaret bekliyormuş. Köylüyü ağlatmak için bir kişinin başlaması yetmişti. Bu köylü kısmını güldürmek için de bir kişinin gülmeye, yürütmek için birisinin yürümeğe, başlaması gerekiyordu her halde.

Zaten uyumayan subay, assubay ve erler bu ağıt üstüne iyice ayıkmışlardı. Dört bir yandan kavga eder gibi ağlar gibi ya da halay çeker gibi sesler

geliyordu. Karanlık gecenin ağızı sanki yankılı bir mikrofon kesilmiş, her yandan uluyordu. İlk önce ibresi istasyonunu tam bulamamış radyo gibi uğultulu çıkan sesler sonra durulmağa başladı. Şöyle bağıırıyordu gecenin ağızı:

Murtaza, Murtaza Murtazaaa... Ekmeksiz Murtazaaa... Ekmeksiz, ekmezsizz... Gözüne, dizine dursun da yiğit arkan yere gelsin. Tıpır tıpır dökül de, derdine derman bulunmasın. Tanrının gazabına uğra, Murtazaaa...

Karasuyun karlı buzlu sularını kim göğüsledi? Seni sırtında kim taşıdı. Kim geçirdi boz bulanık sellerden? Kim okuttu, kim adam etti seni ekmeksiz Murtazaaa...

Başkası dakaydı ellerine kelepçeyi. Başkası vuraydı ayaklarına zinciri. El koyaydı Umur'u al gülü kanlar içinde. Olmaz olaydın Murtazaaa... Ekmeksiz. İmansız Murtaza... Murtaza, Murtaza Murtazaa, zazaaa...

Hasan Ağanın konakta oturan kumandoların içinde Murtaza Çavuşta vardı. Sesler seçildikçe Murtazanın neşesi kaçtı. Dışarıdan gelen sesleri daha iyi anlamak için kalkıp dışarı çıktı. Düşünü bağırını açıp, derin derin nefes aldı. Suyla boynunu boğazını oğuşturdu. Geceyi yeniden dinledi. Yine aynı sesler... Tüm aynı sözcükler, deniz dalgası gibi peşpeşe kulaklarında uğulduyordu:

Ekmeksiz Murtazaaa... Ekmeksiz Murtaza...

Dağlar taşlar tüm bu sesi bağıırıyordu. Murtaza, belki yorgunum da ondan böyle oluyor bu diye gidip تنها bir odaya yattı. Fakat bu sesler yine geliyordu. Hem de daha gür, daha net gelmeğe başlamıştı. Başını yastığının altına sokup, kulaklarını tıkadı. Bu kez de ses beyninden geliyordu. Asap bo-

zucu, iç tırmalayıcı bir ses... Yamyam tamamları gibi tüm aynı havayı çalıyordu.

Bololuk çok gün görmüş, çok çile çekmiş bir köydü. Fakat Bololuk Bololuk olalı böylesini hiç görmemişti. Bu denli asker, bu denli sivil, bu denli şamata... Gece gündüz demeden çevre köylerden Bololuk'a insan yağıyordu. Erkek kadın, genç yaşlı sel olmuş akıyordu. Bu arada Derineden Murtaza Çavuş'un babası Çalık bile gelmişti. Oğlunun yaptıklarının hikâyesini Bololuk'ta duyurmuşlar. Duyar duymaz dizlerinin bağı çözülmüş, olduğu yere yığılmış. Zavalı ihtiyarın kederden dili tutulmuş. Bir süre inme inmiş gibi konuşamamış. Sonra kendine gelince:

Onu been sesleyin. Komşular, dostlar onu been sesleyin ne olur, ona bir çift sözüm var demiş.

Babasının geldiğine Murtaza Çavuş hem sevin-di hem üzüldü. Kendisini o babaya lâıyk görmediği için üzülmüştü. Ama ne de olsa babasının bu başarısını, madalyasını görmesini de istiyordu. Kendisine babasının geldiğini ve onunla görüşmek istediğini söylediler. Nazlanarak kalkıp gitti. Babasının kendisini övünçle kutlayacağını sanmıştı. Öyle bir kuruntu ve dikbaşlılıkla vardı yanına. Fakat babası bütün milletin önünde:

Ey ahali ey millet, ey komşular, sesimi işitiyor musunuz? Şimden kelli benim Murtaza adlı oğlum yohtur. O benim için ölmüştür artık. Sizlerden dileğim onun adını bir daha benim üstüme çağırıp ta onurumu lekelememenizdir, deyip şakadan da yüzüne tükürdü. Neye uğradığını şaşırان Murtaza tatasından o saat hastalanmıştı. Bu neyin nesiydi böyle? Kime ne kötülük yapmıştı? Halk niye böyle bağılıyor, babası neden böyle konuşuyordu. Yoksa bil-

meden birine büyük bir kötülük mü yapmıştı? Başında şimşekler çakıp, beyni patlıyacakmış gibi zonkluyordu. Fakat her şeye rağmen olanlardan pek bir anlam çıkaramamıştı. Deli tavuk gibi dolaşıyordu. Bir kısım askerleri halkı susturup evlerine sokmağa yolladı. Sesler kesilmiyordu. İçeri giren halkın sesi bu kez daha derinden gümül gümül daha sinir bozucu bir biçimde geliyordu.

Ekmeksiz Murtaza... Eller vuraydı zinciri, eller takaydı kelepçeyi, eller koyaydı Umur'u al gülü kanlar içinde. Ekmeksiz Murtazaaaa...

Çetenin bulunduğu avlu köye yetecek kadar fener ve lükslerle donatılmıştı. Avlu duvarının içi dışı üstü lükslerle bezeliydi. Hasan Ağanın avluya, gecenin en koyu yerinde nur doğmuş gibiydi. Kos koyu dağlar, ormanlar, ürkmüş o ateş topuna bakıyorlardı.

Şafak söktü sökecekti. Serin bir tanyeli esmeye başladı. Bazı lambalar yele dayanamayıp söndüler. Ekin ile Umur'un anası iyice bitmiş tükenmişlerdi. Eski dost Resul Dayı bastonunu kendine üçüncü bir ayak yapmışcasına yaslanmıştı üstüne. İki gözü iki çeşme herkes gibi o da ağlıyordu. Kötü yağlığı cebinden rasgele sarkıyordu.

Bunca yalvarıp yakarmalarına komutan daha çok dayanamadı. Ekin ile Resul Dayının durumu onun yüreğini dağladı. Bir beş dakikalığına görüşme izni verdi. Çok sıkı güvenlik tedbirleri alındı. Ekin Umur'un anası, Resul Dayı ve Goca Omar'ın birkaç yakını avluya sokuldu. Ekin'in ayakları kendini güç taşıyordu. Giydiği karalar içindeki ak yüzü, daha da ağarmıştı. İçeri girer girmez keskin lüks ışıklarında kamaşan gözlerini kısarak Umur'u aradı. Duvarların dibinde bir sıra eğilmiş başlar. Biri birle-

rine yapışarak tümü halsizce ayağa kalktı. İki gurupta birbirlerine yedi yabancı gibi, söyliyecek tek sözleri yokmuş gibi bakıyorlardı. Ekin'in gözleri Umur'u buldu. Onu o durumda görünce daha çok dayanamayarak anasının omuzuna yaslandı.

Bu ölüm suskunluğunu yine Umur'un bir çift sözü bozdu:

Niye geldiniz keşke gelmeseydiniz.

Bu sözlerin sonu Umur'un boğazından güçlkle çıktı. Ya da fısıltı gibi.

Umur'un anası oğlunun şakaklarındaki terle karışık kurumuş tuzlu kan kurularını sanki yalıyordu. Çeteden herkes rastgele birine sarılmış uğunu yordu. Ekin'in bir tek onun durumu farklıydı. Olduğu yere yığılmış başını da tuz taşına yaslamış öyle kalmıştı. Umur'un gözü ona asılıydı. Koşup başını ellerinin içine alıp, onu teselli etmeyi nasıl da istiyordu. Bir yudum su cevip saçlarını okşamayı nasıl da özlüyordu. Ama bu imkânsızdı. İsterse Ekin gözlerinin önünde can verse, o bunu yapamazdı. Elleri uzanamaz, ayakları koşamazdı...

Hasan Ağa avluda olanları öğrendi. Komünist İmam çetesine olan kininin marazi zevkini yudum yudum içmek istiyordu. Bu iş için, bu sahneden güzeli ele geçmezdi. Hemen yanına Yavuz Yahya ve birkaç avanesini alarak koştu. Paltosunu sırtına atmış, altından uzun ak donu gözüktüyordu. Başında yeşil takkesi, ayağında topuğu basık bir yemeni vardı. Yine küçük dağları o yaratmış gibi içeri girdi. Yüzünde sevincini zoraki bir sertlikle örtmeye çalışsan, açıktan büyük vurgun vurmuş bir tefecinin hali vardı. Kalın paltosunu açık yenlerini savurarak gödel gödel gidip Umur'un önünde durdu. Birkaç kez öksürüp dikkati üzerine çekti.

Ağlaşıp sarılanları emir verip derhal ayırttırdı. Umur'a daha da sokularak:

Hı, hı, hıı... Di gonus baak Gominist İmam. Di, iki gonushta hallaşak birez. Niye öyle dut yutmuş bülbül gibisin ne susirsen? Bak, bak gözel nişannın da gelmiş sevünsene. He, he he... diye güldü. Dimek bu halinle bir de Gosgoca Hasan Ağaya baş kaldırdın. Ağalığı Koplardan söküp atacağım ve de yerine komunistliği yerleştireceğim dedin haa? Böyle dedin hee... Böyle halt ettin hee...

Birden bire sertleşerek:

Böyle dedin he iblis. Soysuz hayin Gominist, gansız böyle dediin. Senin kanını içsem doymam. Hemi de içeceğim, kana kana içeceğim.

Şu Gominist başını kim kırdı? Elleri dert görmeyesice İğit Murtaza mı kırdı?

Umur hiç kıpırtısız öyle beton gibi duruyor ve Ekin'e bakıyordu. Belki de ağanın sözlerini hiç duymuyordu. Hiç kimse de çıt yoktu. Ağa nefes alıp devam etti. Umur'un kulağına eğilerek:

Sen meraklanma Gominist İmam. Sen hiç meraklanma. Geriyi düşünme, ben bakarım onlara. Sen ipte sallanırken ben şatfatlı bir düğünle o gözel nişanlını şan olsun diye kendime alacağım. İbreti alem için onu kendime ferik edeceğim. Senin gemüklerini mezerde sızlatacağım.

Bu sözleri Goca Omar da duydu ve:

Şerefsiz, seni böyle konuşturan yine Umur'un kafasızlığı oldu, dedi. Bunun üzerine Ağa, Goca Omar'ın yüzüne şark diye tükürdü. Elinden bir şey gelmeyen Umur da Ağanın yüzüne tükürdü. Hasan Ağa kudurmuş gibi Umur'un üstüne çullandı. Yanında duran Yavuz Yahyanın elinden kamçıyı kapıldığı gibi şark şark indirmeğe başladı. Umur'a rast-

gele çalıyordu kamçıyı. fkeden kudurmuştı. Omuzundan paltosu düşmüş don gömlek kalmıştı.

Murtaza avuşun başında davullar aldığı için, bir durduğu yerde duramıyordu. Hasan Ağanın peş i sıra sessizce o da avluya girip bir köşeden şöyle manzarayı seyrediyordu. En dip köşeye çekilmiş, herkesten kaç ar gibi bir hali vardı. Ağa Umur'u döğ erken taş gibi sessiz durduğu yerden, öyle bir bağırdı ki, herkes donup kaldı. Başlar yavaş yavaş sesin geldiği yöne çevrildi.

Murtaza avuşun tiril tiril titreyen sesi gibi parmağı da stenin tetiğinde titriyordu.

Yeteeeeer, yeteeer... Ağalar yeeter ettiğiniz yeter... Diye avaz avaz bağı rıyordu. Gecenin karanlığını bıçak gibi kesen bu bağırtının sonunda, keskin bir sten sesi duyuldu. Tak tak tak, diye öten bu çığlığa Koplar karş ılık verdi... Her şey sustu. Dağ taş sustu. Ağaç, su büyü, böcek sustu...

Hasan Ağa delik deşik olmuşt u. Ak donu kızıl kanlara boyanmış tı. Korku, heyecan ve sevinçten ağızları bir karış açık kalanlar, hep bir ağızdan ş uursuzca:

Murtazaa, bizim Murtazaa dediler. Ve ellerini ona doğru uzattılar.

Murtazanın beynindeki yamyam davulları susmuştu. Bir an kendisini toparlıyamadı. Sonra: Ohhh Ohhh...

Diye derin bir nefes aldı. Su altından ık mış yüzücü gibi ciğ erlerini iyice boşalttı. Elindeki silâhını yanındaki bir arkadaşına uzattı. Bileklerine kelepçeyi uysalca taktırıp Umur gilin sıraya o da katıldı.

Birden avlunun dışında panayır kurulmuş gibi oldu. Sanki herkes pusuda o sesi bekliyormuş. Pa-

tırtılar gürültüler ve havaya atılan silâh sesleri biri birine karıştı. Ağıtlar marazi gülüşlerle tıkanıyordu. Koskoca evren birden ters dönmüş gibi oldu.

Biraz önce gülenler ağlıyor, ağlıyanlarsa gülüyordu.

Ortalık ansızın ıştır gibi oldu. Kopların üstüne kara kartallar gibi ağmış bulutlar biraz yükseldi. Kara suyun kıyılarını yalayarak gelen yelin önü sıra ıslanmış toprak kokusu geldi. Başka bir yere, biraz yağmur serpiştirmiş olmalıydı. Mis gibi sulanmış kuru toprak kokusu...

Birlik komutanından gelen bir emir üzerine, üç nöbetçi er hariç avluda ne bir asker ne de sivil kaldı. Herkes bir yana yel gibi savuşup gitmişti. Artık insanlar silüet halinde seçiliyordu. İşte halkın «Gavur müslüman seçiliyordu» dediği sıralardı. Köyün üstüne dimdik dikilmiş olan dağların, tepelelerin, üzerinden aşanlar ufuk kuşağına geldi mi, iyice insan oldukları belli oluyordu. Köyün İmamı sabah ezanından önce ölgün bir bas sesle yanık bir selâya başladı. Bundan önce yakın çevre köylerden ezan, selâ sesleri gecenin derinliğinde az da olsa duyuluyordu. Hatta bu gece akşamdan bu yana Kop köylerinde ezanlar okunuyormuş. Fakat gürültüden Bololuk'a duyulmamış. Dışarıdan gelen seslerden anlaşıldığına göre köyler ayaklanmışlar. Umur çetesinin yakalandığını duyar duymaz harekete geçmişler. Telâllar bağırmış, ezanlar okunmuş, basbayağı bir seferberlik havası esmiş köylerde.

Tırmığını, dirgenini, tek kırma tüfeğini kapan, düşmüş yollara. Bunların içinde yaşlı, genç, kadın, kız, kızan tümü vardı. Dişe diş başa baş her güçlüğe karşı koyup, Umur çetesini kurtarmağa and içmişler. Kurana el basmışlar. Darıözü köylüleriyle,

camisi yakılan Bololuk'un eski İmamı, bu konuda halka önder olmuşlar. Hoperlörlü Hocanın hoperlörü halka yön vermekte işe yaramıştı.

Bololuk'un avuç içi gibi çanağımsı yerinden başını kaldırıp yukarı bakanın hayretten ağzı açık kalıyordu. Köyü kale gibi kuşatan dağların üzeri sarılmış, burçları tutulmuştu. Her burcun dibinde kale güvenliği için nöbet tutan bahadırların kara, ak şekilleri seçiliyordu. Dimdik, kaya gibi, çam gibi, sessiz ve hareketsiz duruyorlardı. Yaba, tırmık ve dirgenden bir ormanlık kurulmuştu.

Umur'un gözleri yalbır yalbır yanmağa başladı. Göğsü bir körük gibi inip kalkıyordu. Deli deli birkaç kez olduğu yerde dönüp ayaklarındaki kemi iyice dolaştırdı. Sonra dolu gözlerle, bağlı ellerini gökle tepelerin birleştiği yere doğrultarak:

Halk, halk, köylüm diye kekeledi. Avlunun içinde herkesin gözü dağlara döndü. Yüzlerde bir aydınlık boğazlarda düğümlenen bir kaç sözcük:

Halk, halk köylümüz geldi, diye yaba tırmık, dirgen silüetlerini izlediler.

Koro aynı sözleri bir kez daha tekrarladı «Halk, halk, köy köylümüz geldi.»

Askeri birlik muharebe düzeniyle yavaş yavaş yaba ve tırmık karaltılarına doğru ilerliyordu. Şimdi iki dev karartılar ordusu birbirlerine adım adım yaklaşıyorlardı.

Köylülerin üstüne süngü takmış yürüyen erler en güç durumdaydılar. Arkalarında Komutanın emri, önlerinde kendi halkları vardı. Biribirleriyle dertleşenler oluyordu:

Ula gardaş ben şaşırdım billahi. Şimdi ne yap-sak bilmem ki, kime kurşun sıkarsın? Nabalı boy-numa burada ne ölen gazi, ne galan şehittir. Kar-

şımızda babamız, anamız, belki de gardaşımız var. Ataacğim her kurşunun beni katil edeceğini biliyorum. Acep ne yapsak, acep ne yapsak bilmem ki?

Askerler arasında herkes bu soruyu biribirine sormaya başlamıştı.

«Acep ne yapsak bilmem ki?»

Güneş Kopların en yüce yerlerini yalamağ başlamıştı. Dağların gölgeleyip, öğleye dek güneş göstermediği köyün çanağı, halâ karanlıktı. Güneş ilk kez dağların başındaki eli yabalıları boyadı kızıla. Askerler halâ koyu gölgedeydiler. Kızıl aydınlıkların koyu gölgeye tam kavuşacağı an gökten bir şimşek, soru işareti gibi sağalıp girdi araya.

O gündür bu gündür, halk Umur'unu Umur'da halkını unutmaz. Bazan bir çobanın kavalından, bazan bir aşığın sazından Umur dökülür. Çok kez de çift süren bir köylünün yanık sesinde Umur bulunur.

Umurumuz Umudumuz...

Hem Atamız hem oğlumuz

Oda gitti elimizden

Acep ne olur halimiz...

Biz uyurken o gezerdi

Hem okur hem de yazardı

Biz onunduk o da bizim

Kötünün başın ezerdi.

Koplar Umursuz olur mu?

Ses versek geri gelir mi?

Kör olası ağalarım

Bu dünya size kalır mı?

B İ T T İ

Anasının dediğine göre, 1935 yılında Gale'nin başındaki arpalar yeterken dünyaya gelmiştir. İlk öğrenimini sürdürürken, çıraklık, çobanlık yapmış, sonra Pazarören Köy Enstitüsüne girmiştir. 1958'de öğrenimini bitirince Bingöl'ün Haraba-i Viran köyünde iki yıl öğretmenlik yapmış, bu arada Kürtçe ve İngilizceyi kişisel çabasıyla öğrenip Gazi Eğitimin İngilizce bölümüne başlamıştır. Öğrenimini tamamladıktan sonra Samsun'un 19 Mayıs Lisesine atanmış, fakat kısa bir süre sonra bazı nedenlerle lise öğretmenliğinden, Beylikahır ilçesinin Avdan orta okuluna gönderilmiştir. Evli ve iki çocuk babası olan Hasan Kıyafet, bu kitabında, Anadolu insanının ezilmişliğini ve bu ezilmişliğin sona erebilmesi için gerekli olan çözümleri anlatmaktadır.

Fiyatı: 7,5 liradır.

GOMİNİS İMAM - Hasan Kıyafet

Gomînîs İmam

hasan kıyafet

İMECE yayınları